

ОСИП ДЯКІВ-ГОРЦОВИЙ

ІДЕЯ І ЧИН

ПОВНА ЗБІРКА
ТВОРІВ



ОСИП ДЯКІВ-ГОРНОВИЙ
Народився 21-го червня, 1921 р. в Олесині,
пос. Березани, загинув у бою 28-го листопада
1950 р.

ОСИП ДЯКІВ-ГОРНОВИЙ

ІДЕЯ І ЧИН

ПОВНА ЗБІРКА ТВОРІВ



diasporiana.org.ua

ТОВАРИСТВО КОЛИШНІХ ВОЯКІВ
У.П.А.
НЬЮ ЙОРК — ТОРОНТО — МЮНХЕН
1968

OSYP DIAKIW-HORNOVYJ
"THE IDEA AND DEEDS"
FULL COLLECTION OF WRITINGS

Published by:
ASSOCIATION OF FORMER U.P.A. FIGHTERS
P.O. BOX 304, Copper Station
New York, N. Y. 10003

Видано заходами

ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ У.П.А.
ім. ген. хор. Р. ШУХЕВИЧА — ТАРАСА ЧУПРИНКИ
в З.С.А.

ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ У.П.А.
в КАНАДІ

БРАТСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ У.П.А.
ім. св. ЮРІЯ ПЕРЕМОЖЦЯ
в ЕВРОПІ

З друкарні Української Видавничої Спілки в Лондоні
Printed in Great Britain by Ukrainian Publishers Limited
200 Liverpool Road, London, N. 1.

З М І С Т

Стор.

ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. ОФІЦІЙНЕ ПРОГОЛОШЕННЯ ПРО ГЕРОЙСКУ СМЕРТЬ ОСИПА ДЯКОВА-ГОРНОВОГО	5
2. П. МІРЧУК: ОСИП ДЯКІВ-ГОРНОВИЙ — ІДЕЯ І ЧИН	9
3. ВАСИЛЬ ДЯКІВ: МОЇ СПОГАДИ ПРО ОСИПА ГОРНОВОГО	27

СТАТТІ ОСИПА ДЯКОВА-ГОРНОВОГО

1. ПІДСУМКИ УСПІХІВ НАШОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ	67
2. ПЕРСПЕКТИВИ НАШОЇ БОРОТЬБИ	75
3. ЧОМУ МИ В НАШІЙ БОРОТЬБІ СТАВИМО НА ВЛАСНІ СИЛИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ?	89
4. ЧОМУ МИ ПЕРЕМОЖЕМО?	95
5. УПА — НОСІЙ ІДЕЙ ВИЗВОЛЕННЯ І ДРУЖБИ НАРОДІВ	99
6. ВКЛАД ОУН У СПРАВУ ТВОРЕННЯ І РОЗБУДОВИ УПА	135
7. ЯКА ФІЛОСОФІЯ ОБОВ'ЯЗУЄ ЧЛЕНІВ ОУН?	145
8. НАШЕ СТАНОВИЩЕ ДО РОСІЙСЬКОГО НАРОДУ	153
9. ССРСР — КРАЇНА НАЙЖОРСТОКІШОГО ГНОБЛЕННЯ НАРОДІВ І ВИЗИСКУ	167
10. НА БОЛЬШЕВИЦЬКОМУ ІДЕОЛОГІЧНОМУ ФРОНТІ	219
11. ПРО СВОБОДУ ПРЕСИ В УССР	263
12. ШОВІНІСТИЧНЕ ЗАПАМОРОЧЕННЯ Й РУСИФІКАЦІЙНА ГАРЯЧКА	289
13. ГАНЬБА 20-го СТОРІЧЧЯ	337

СПИС ІЛЮСТРАЦІЙ

Напроти стор. 2 — ОСИП ДЯКІВ-ГОРНОВИЙ

Напроти стор. 32 — ОСИП ДЯКІВ-ГОРНОВИЙ здаючи матуру

Напроти стор. 33 — »МАРІЙСЬКА ДРУЖИНА« УКРАЇНСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ В БЕРЕЖАНАХ членом якої був Осип Дяків-Горновий

Стор. 27 — ВАСИЛЬ ДЯКІВ — батько Осипа Дякова-Горнового.

Офіційне проголошення:

ЗГИНУВ ГЕРОЙСЬКОЮ СМЕРТЮ

сл. п. друг

ОСИП ДЯКІВ—ГОРНОВИЙ

УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА РАДА, ПРОВІД ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ І ГОЛОВНЕ КОМАНДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНЧОЇ АРМІЇ подають до відома кадрів українського національно-визвольного руху та українського народу сумну і болючу вістку: 28 листопада 1950 р. у лісі біля с. Велике Поле, Івано-Франківського р-ну, на Львівщині загинув геройською смертю у боротьбі проти російсько-більшевицьких окупантів,

ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІЯТУ УГВР, ЧЛЕН ПРОВІДУ ОУН І КРАЙОВИЙ ПРОВІДНИК ОУН ЛЬВІВСЬКОГО КРАЮ, СОТНИК-ПОЛІТВІХОВНИК УПА СЛ. П. ДРУГ ОСИП ДЯКІВ-ГОРНОВИЙ (АРТЕМ, А. ОСИПЕНКО, О. ГОНЧАРУК)

Сл. п. друг О. Дяків-Горновий народився 1921 р. в селянській сім'ї в с. Олесин, Козівського р-ну, Тернопільської області.

Вже в юнацьких роках свого життя ясно усвідомив собі всю трагічність підневільного становища українського народу і твердо став на революційний шлях боротьби за визволення України з чужинецької неволі.

Будучи учнем середньої школи в місті Бережанах — поступає в ряди Юнацтва ОУН і бере активну участь у всіх ділянках революційної праці з молоддю. За революційну діяльність сл. п. друг О. Дяків був арештований у 1940 р. большевицькими окупантами і тільки внаслідок

війни вдалося йому оминати смерті і вийти у м. липні 1941 р. з Бердичівської тюрми на волю.

Не зважаючи на серіозно підірване в'язницею здоров'я, сл. п. друг О. Дяків зараз же після виходу на волю активно включається у революційне життя ОУН і невтомно працює, виконуючи різні функції-завдання аж до кінця свого життя.

У 1941 р. сл. п. друг О. Дяків — член Окружного Осередку Пропаганди на Бережанщині; в 1943-44 рр. — член Крайового Проводу Юнацтва ОУН на УЗ, член редакційної колегії журналу «ЮНАК» і редактор «ВІСТЕЙ» під псевдонімом «ЮРІТВ»; в 1945-48 рр. — член Головного Осередку Пропаганди при Проводі ОУН, редактор підпільних революційних журналів, видань, листівок, звернень; в 1948 р. — Крайовий Провідник ОУН Львівського Краю; з 1949 р. член Проводу ОУН на Українських Землях, і вкінці в 1950 р. член УГВР і Заступник Голови Генерального Секретаріату УГВР.

Своєю всесторонньою діяльністю сл. п. друг Дяків-Горновий вніс величезний вклад у справу Української Національної Революції, в справу боротьби за визволення українського народу. За це нагороджено його двома найвищими нагородами — Золотим і Срібним Хрестом Заслуги.

Особливу цінність для українського руху мають його ідеологічно-політичні праці і статті, що з'являються першорядною зброєю в боротьбі з більшевизмом і які заслужено прославили його ім'я не тільки в Україні, але і широко поза кордонами СРСР. Сила аргументації ідеологічно-політичних праць сл. п. др. Горнового така правдива, логічна і гостра, що переконує кожну людину доброї волі і переставляє її на бік українського визвольного руху.

В особі сл. п. друга О. Дякова-Горнового український революційно-визвольний рух втратив не тільки талановитого журналіста, пропагандиста і трибуна ідей української Революції, глибокорозумного політичного керів-

ника, здібного організатора, виховника і вишкільника, але також любимого друга, людину з чулим і скромним серцем, тверезим вольним характером, життєрадісною бадьорою вдачею.

Величня постать сл. п. друга О. Дякова-Горнового, його світле ім'я, його революційні думки і діла назавжди лишаться у нашій пам'яті і запалюватимуть наші серця вогнем священної посвяти й додаватимуть сил у дальшій боротьбі за Волю, за Українську Самостійну Соборну Державу.

ВІЧНА СЛАВА ГЕРОЄВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ!

**ГОЛОВНЕ КОМАНДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНЧОЇ
АРМІЇ**

**УКРАЇНСЬКА
ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА
РАДА**

**ПРОВІД
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ
на Українських Землях.**

В Україні, грудень 1952 р.

Д-р П. Мірчук

ОСИП ДЯКІВ-ГОРНОВИЙ:

»ІДЕЯ І ЧИН«

»Ідея і Чин« це назва офіціозу Організації Українських Націоналістів, видаваного на українських землях від 1941 р., співредактором, а в останніх роках його життя й головним редактором якого був Осип Дяків-Горновий. Але ці два слова є теж найвлучнішим окресленням життя, духовости і творчости Осипа Дякова-Горнового. Тому ми вжили їх як заголовка для повної збірки писань Осипа Дякова-Горнового, друкованих в роках 1941-1950 в виданнях українського революційного підпілля в Україні.¹ Його писання присвячені повністю популяризації ідеї боротьби за кращу долю українського народу: за визволення України з ворожого ярма, за знищення ворожої системи національного й індивідуального гнету й визиску, за відновлення національно-державної суверенности українського народу, за створення умовин вільного життя і вільного росту української людини в своїй, ні від кого незалежній Українській Державі. До того, це не абстрактні міркування теоретика, що сам стоїть далеко від активної участі в боротьбі, але вислів досвіду активного борця, що весь час стояв непохитно у передовій лінії боротьби за здійснення голошених ним ідей. Коротко кажучи, з усіх писань Осипа Дякова-Горнового віс духом *Ідеї і Чину*.

¹) Збірку писань О. Дякова-Горнового, що її даємо до рук українців на чужині, ми називаємо »повною« умовно: Ми маємо тут на увазі лише ті всі його писання, друковані на сторінках підпільних видань в Україні, які дійшли і збереглися в архіві Закордонних Частин ОУН. Як редактор підпільних революційних журналів, видань, листівок, звернень, він був автором теж безлічі статей, не підписаних навіть псевдонімом автора. Їх ми, очевидно, не можемо включити в нашу збірку його писань, не маючи змоги устійнити, котрі саме із анонімно публікованих підпільних писань належать перу Осипа Дякова-Горнового, а котрі іншим авторам.

Воєнний стан не сприяє вільному розвитку літературної та наукової творчості народу, на території якого проходять воєнні дії. Навпаки, воєнні дії створюють особливо важкі перепони для творчого вияву в цих ділянках. Це ствердження потверджує вже стародавня латинська приповідка: »Інтер арма сілент музе« — »Коли говорить зброя, мовчать музи«. То не диво, що важким тягарем на всю вільну духову творчість українського народу ляг воєнний стан в Україні в часі другої світової війни і після неї.

Але, хоч воєнні дії на українських землях були особливо жорстокі, українські музи не мовчали. Під звук зброї поставали нові народні пісні, творилась українська література, мистецтво. Як у часах татарського лихоліття наші предки орали й засівали українську землю зі зброєю на плечі, так у час московсько-більшевицького лихоліття творці української культури творили її зі зброєю на плечі.

Це особливо стосується українських публіцистів того періоду нашої історії, серед яких на перше місце вибивається постать Осипа Дякова-Горнового. Як провідний член українського підпілля, як сотник Української Повстанської Армії і, врешті, як заступник прем'єра підпільного уряду України, Генерального Секретаряту Української Головної Визвольної Ради, він ні на мент не міг розставатися зі зброєю, будучи завжди готовим до особистої участі в збройному зударі з загоном большевицьких орд. Наступ спец-частин червоно-московських наїзників на українське збройне підпілля прибрав особливо на інтензивності й жорстокості по закінченні другої світової війни, коли московські окупанти України змогли скерувати всю свою увагу й силу на фізичне винищення українських самостійників-»бандерівців«.

І в тих неймовірно важких умовах безжалісної війни Осип Дяків-Горновий, як і багато інших його друзів, пишуть свої ідейно-політичні твори. Не ради заспокоєння своїх творчих поривів, не ради якогось абстрактного »мистецтва«, не для особистої слави, а тому, що вони, як і весь провід визвольної боротьби свідомі того, якою зброєю в боротьбі проти московсько-більшевицького наїзника є слово правди, яким небезпечним знаряддям для ворога є перо в руках інтелігентного українського революціонера, що вміє в кожній ситуації вказувати своєму народові правильний шлях

до великої мети і все наново поривати народні маси до змагу за Правду.

Само-собой, що незвичайні умовини писання тих публіцистичних творів у повстанчих бункрах серед лісів та гірських скель, в обличчі безперервної небезпеки ворожого наскоку, мусіли якоюсь мірою відбитися на формі, або й на рівні писань. Ніхто із тих публіцистів не міг користуватись свобідно великими бібліотеками й науковими джерелами, як це є в нормальних умовинах; а тому годі шукати в їхніх писаннях точних цитат, дослівного передання прийнятих в науці уточнень різних понять із безупинним відсиленням до сторінки використаного джерела.

А однак, хоч писані в таких надзвичайно небуденних і неймовірно важких умовинах, публіцистичні твори Осипа Дякова-Горнового, одного із головних керівників революційно-збройної боротьби українського народу на Рідних Землях, не тільки під ідейно-політичним оглядом, але й своєю формою і змістом безмірно перевищають пересічний рівень української публіцистики на чужині.

*

Твори Осипа Дякова-Горнового тематично діляться на дві основні групи: до першої групи належать статті на тему: *За що ми боремося*; статті, в яких автор з'ясовує ідейно-політичні основи революційної боротьби Організації Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери як авангарду українського народу в його визвольних змаганнях і тактику й перебіг революційної боротьби. Другу групу становлять статті на тему: *Проти кого і проти чого ми боремося*; статті, в яких автор демаскує московську політику колоніального гнету й ви-зиску поневоленої нею України та страхітливу суть рабовласницької системи комунізму.

Ядром першої групи писань Осипа Дякова-Горнового являються його дві більші праці, видані в 1949 році окремими циклостилєвими скриптами як перша і третя частина чотиротомного підручника для ідеологічно-політичного вишколу кадрів ОУН і УПА п. з. «Шлях до Волі»: Частина I: «Катехизм українського націоналіста» і Частина III: «Короткі відомості з ідеології, політики та теорії українського революційного націоналізму». На жаль, передані за кордон примірники обох тих праць загинули і про них зберіглася — бодай покищо — тільки згадка в редакційній передмові до четвертої

частини підручника «Шлях до Волі», яку ми залучуємо до нашого збірника, та передрукований в еміграційній пресі уривок із третьої частини п. з. «Чому ми переможемо».

В брошурі п. з. «Підсумки успіхів нашої національно-визвольної боротьби», виданій на Рідних Землях в 1949 році, Горновий вказує на доосновне ідейно-політичне переродження всего українського народу, досягнене революційно-визвольною боротьбою українського націоналістичного підпілля, що була прямим продовженням збройної боротьби за українську державу в 1917-20 рр. На вступі він стверджує, що основною причиною нашої невдачі в 1917-20 рр. було те, що «тодішні політичні провідники українського народу не використали цієї великої енергії, не спрямували її в одному напрямі, а саме на здобуття самостійної держави, бо більшість тих провідників сама не розуміла потреби такої держави. Ті провідники журилися загально-російською революцією і не бачили, як під її прикриттям міняються нові російські загарбники. Ті провідники, мріючи по-дитячому про соціалістичний рай на землі, не допустили до створення власної української армії в той час, коли тільки одна збройна сила могла забезпечити визволення українському народові». Тому маразмові тодішніх наших соціалістичних лже-провідників Горновий протиставляє чіткість ідей українського націоналістичного руху. «В безпосередній підпільній боротьбі проти окупантів, а зокрема в широкій визвольній боротьбі на протязі останнього десятиріччя, український нарід перекувався, загартувався і виріс. Сьогодні український нарід став високо національно свідомим, він зрозумів, що тільки українська самостійна держава визволить його від всяких «визволителів», дасть йому бажану волю, щастя, добробут».¹

1) Ці ясні ствердження О. Горнового про різницю політичних напрямів керівників революційно-визвольної боротьби українського народу від моменту організування УВО і далі під прапорами ОУН та УПА по сьогодні з одної сторони і соціалістичних лідерів, в руках яких опинилося було керівництво визвольних змагань в 1917-21 роках, є різким запереченням твердження Василя Чайки, автора передмови до виданої т. зв. «опозицією в ЗЧ ОУН» (а тепер популярно званою «двійкою») збірки «Позиції Українського Визвольного Руху», колишнього соціалістичного діяча, нібито «політичні позиції, що їх займає сьогодні національно визвольний рух на Україні... не були нічим новим для українського народу, бо безпосередньо пов'язувалися з тими соціально-політичними ідеями, за які боролася Україна під час

Горновий вказує на ті глибокі процеси, що пройшли в політичному думанні та ідейно-політичній настанові українського народу під впливом визвольної боротьби ОУН-УПА-УГВР так на осередніх і східних землях України, як і на її західних окраїнах, і стверджує:

«Саме в тому високому рівні національно-політичної свідомости українського народу, в переродженні наших окраїн, у революціонізуванні населення Придніпрянщини, у відновленні в українському народі готовости на жертви, готовости до героїзму, єдности й організованости — найбільші успіхи національно-визвольної боротьби».

Дальшими досягненнями дотеперішньої боротьби українського визвольного руху, що на них вказує Горновий, є само існування сильного визвольного руху, його політична єдність, його організованість і його тісний зв'язок з народними масами. А далі — пов'язання української визвольної боротьби з визвольною боротьбою інших народів, поневолених Москвою, завершене зорганізуванням Антибольшевицького Блоку Народів — АБН.

Стаття *«Перспективи нашої боротьби»*, коротка формою і ядрена змістом, це насамперед вислів ідейної і духової настанови Осипа Дякова-Горнового як провідної людини українського революційно-визвольного руху в обличчі нової політичної дійсності на Українських Землях, що заіснувала в висліді другої світової війни. Написана вона в 1946 році. В час, коли речники опортуністичної «політики» розгубилися дорешти і опинившись на чужині, пробували прикрити своє моральне банкрутство безглуздими вигадками про «кризу української людини». Осип Дяків-Горновий як речник тих сотень тисяч найкращих синів України, що не опустили зброї із своїх

збройних визвольних змагань 1917-20 років під прапорами Української Народньої Республіки і пізніше під час політичних змагань під ворожими окупаціями, незалежно від того, які установи, партії, групи чи особи ту боротьбу очолювали або репрезентували». О. Горновий чітко підкреслює, що «журбі загально-російською революцією» та намаганням зліквідувати українські збройні сили як «вияв мілітаризму», оцим політичним прикметам, що характеризували діяльність соціалістичних провідників 1917-1920 років і були основною причиною невдачі наших тодішніх змагань, сучасний український визвольний рух — УВО, ОУН, УПА, УГВР, — протиставили чіткість ідеї боротьби за українську самостійну державу та опертя визвольної боротьби на власні збройні сили. Тому то т. зв. «опозиція» («двійка») на еміграції, передруковуючи цю статтю О. Горнового в своєму органі «Сучасна Україна» (7. 1. 1951) пропустила увесь цей вступний розділ.

рук в безкомпромісовій боротьбі проти московського окупанта, заявляє: «Грубо помиляються всі ті, що кажуть, що ми програємо. Ні, ніколи. Ми взагалі програли не можемо, якщо наша боротьба і далі буде такою героїською. Ми могли б програти нашу гру і остаточно скомпромітувати ідею України тільки тоді, якщо б ми скапітулювали». Нерівність героїського змагу проти мільйонових орд червоної навали його не лякає, ані не підриває його віри в остаточної перемогу нашої Правди: «Український революціонер свідомий цінні своєї жертви, свідомий обов'язку, який вложила на нього нація в ту важку годину, понесе прапор героїської боротьби до останнього навіть чоловіка, коли б судила так доля. Він знає, що його кров на марне не пропаде, що таксамо, як його покликала кров борців, що згнули під прапорами Визвольних Змагань в 1917–1923 рр. та революційних організацій після тих змагань, його кров кличе тих молодих, що сьогодні ще тільки приглядаються нерівному боєві. Вони переймуть прапор революції в свої руки і використають кожний догідний момент для виведення народу на шлях самостійного життя».

В статті «Чому ми в нашій боротьбі ставимо на власні сили українського народу» Горновий пригадує слова Лесі Українки: «Хто сам визволить, той вільний буде; хто визволить, той в неволю візьме». Він вияснює, що революційно-визвольний рух не відкидає використання чужої допомоги і сприятливих обставин, але ставить їх на другому місці як допоміжні чинники; основним чинником наших змагань мусять залишатися наші власні сили, наші власні цілі.

Орієнтація на власні сили зобов'язує нас ті сили розбудовувати й закріплювати.

На питання «Чому ми переможемо?» (що є уривком із третьої частини вишкільного збірника «Шлях до Волі») Горновий відповідає: «Насамперед тому, що ми боремося за правду і справедливість, за найістотніші прагнення українського народу; тому, що наші ідеї найпередовіші». Підкреслюючи суть нашої Правди, за яку ми боремося, та незламну віру в неї в усіх вірних синів України, Горновий пригадує теж факт, що наші визвольні змагання ідейно пов'язані з боротьбою всіх інших народів за справедливість і за краще майбутнє людства.

Бурхливу контроверсію викликала була стаття О. Горнового на тему «Яка філософія — ідеалістична чи матеріалістична — обов'язує членів ОУН?» Але, зовсім

не серед членства ОУН на Рідних Землях, а на еміграції серед українських націоналістів і колишніх націоналістів. »Зміновіхівці« спішно передрукували цю статтю в своїй пресі разом із своїм »коментарем«, нібито Горновий відкидає ідеалізм та ідеологію взагалі як обов'язуючі членів ОУН та заявляючи, що отаке їх »роз'яснення« цієї статті Горнового є авторитетним становищем проводу українського підпілля в Україні. З другої сторони, деякі оборонці чистоти націоналістичної ідеології — між ними й відомий теоретик українського націоналізму Дмитро Донцов — дали себе спровокувати й накинулись — одні із-за поспішности реагування, другі із-за ненадто великої здібності аналізувати проблеми, — на Горнового як на пропагатора матеріалізму.

В обох випадках прикрі непорозуміння вийшло в висліді переплутання тими, хто брався інтерпретувати цю статтю Горнового, філософії як ділянки строгої науки із філософією як чинником суспільно-політичного життя. А це ж дві зовсім і зовсім різні ділянки! Це засадниче розрізнення підкреслює Горновий у своїй статті раз-по-раз.

Ніякою ерессю для стовідсоткового визнавеця ідеалістичного напрямку філософії як науки не може бути ствердження Горнового, що в науці боротьба між філософським ідеалізмом і матеріалізмом не вирішена ще досьогодні. Бо це факт: не вирішена і ледви чи коли-небудь в майбутньому буде вирішена. Що було і є причиною існування всего, що існує в всесвіті: ідея, дух, чи матерія? Чи первинно існуючий дух, ідея, створили матерію і нею керують, чи навпаки, дух є тільки витвором або функцією матерії? В час небувалого розвитку технічної науки здавалось, що науково перемагає матеріалізм і його прихильники ставили визнавецьям філософського ідеалізму глумливе питання: »А що ж таке дух чи ідея? Які вони, де вони?« Та це було лише доти, доки поняття матерії було просте: матерією є те, що можна охопити системою »це-ге-ес«: зміряти центиметром, зважити грамом, окреслити секундами час його існування. Та найновіші досягнення дослідів над матерією страшенно скомплікували поняття матерії. Автори й визнавеці т. зв. »теорії квантів« звернули увагу на те, що при найосновнішому розложенні первня »матерії« властивості тягару, об'єму, часу існування зникають зовсім, бо найосновніші первні »матерії« е... тільки даною кількістю невлімової »енергії«. Тепер, в

свою чергу, визнавши філософського ідеалізму як ділянки строгої науки можуть ставити глумливий запит визнавцям філософського матеріалізму: »Ну, а що ж таке в дійсності »матерія«? Коротко — і філософський ідеалізм, і філософський матеріалізм як ділянки строгої науки залишаються далі тільки трансцендентальними поняттями. Тому Горновий зовсім правильно каже: »Чи ж не краще в такому випадку питання філософського ідеалізму і матеріалізму залишити цілком науці? Так, власне в нас ця справа виглядає«. Бо ж ОУН і весь український визвольний рух є *політичним* рухом, а не науково-філософським.

А в політичній ділянці ідеалізм і матеріалізм мають зовсім інше значення. Тут стоїть питання: Що є творчим чинником життя кожної людської спільноти, окремих націй і всего людства — дух, ідея, які творять дані спільноти і керують стремліннями даних спільнот, як твердять визнавці ідеалізму, чи матерія у вигляді харчів, знаряддя, грошей заставляє людську череду організуватися в стада різних форм з єдиною метою легшого здобуття для себе різних матеріальних дїбр, як твердять визнавці матеріалізму. В цій ділянці Горновий аж ніяк не проповідує рівноправности ідеалізму й матеріалізму в настанові членів ОУН:

»Не та чи інша *філософія* (як ділянка строгої науки — П. М.) є обовязкова для членів ОУН, а *суспільно-політична ідеологія* і програма ОУН«, — заявляє він і на закінчення підкреслює ще раз:

»Членів ОУН *обовязує ідеологія* і програма ОУН«.¹

Для повнішого зрозуміння »афери« з цією статтею пригадаємо, що вона була написана в числі тенденційної сугестії з-за кордону, як своєрідне роз'яснення для заінтересованих членів ЗЧ ОУН на еміграції. Тут ішла гаряча дискусія, чи в ОУН далі зобов'язує якась

¹) Це виразне розрізнення між філософією як ділянкою строгої науки та ідеалізмом і матеріалізмом як чинниками суспільно-політичного життя і повторне підкреслення, що »членів ОУН обовязує ідеологія ОУН« розкривають свідомі фальсифікаторські намагання публіцистів »двійки« (писання на цю тему в »У. Самостійнику« та »Сучасній Україні« Л. Ребета, В. Маркуся та вже зовсім неграмотна писанина Камінського) які твердять, нібито Горновий сам відкидає обовязковність якоїсь ідеології в ОУН та засвідчує, що й уся ОУН на Українських Землях офіційно відкидає обовязковність визнавання якоїсь ідеології в ОУН. Горновий, автор підручника ідеологічного вишколу членства ОУН на Українських Землях, ясно і з притиском пригадує: »Членів ОУН обовязує ідеологія ОУН«.

ідеологія. Тому, що в запиті з-за кордону було багато мови про «філософський ідеалізм», Горновий дав таку саме відповідь: «Філософські доктрини не зобов'язують членів ОУН, натомість зобов'язує кожного члена націоналістична ідеологія, яку кожний член ОУН в Україні й на чужині «мусить цілковито признавати, поширювати і боротися за її здійснення»¹.

*

Дві статті Осипа Дякова-Горнового про Українську Повстанську Армію мають не лиш публіцистичну, але, насамперед, документарну вартість.

В статті «УПА — носій ідей визволення і дружби народів», поміщеної в органі УГВР «Самостійність» 1946 р.² під псевдом О. Гончарук автор підкреслює, що Українська Повстанська Армія це не якийсь політично аморфний рух спротиву чи одчайдушної самооборони, але збройне ядро революційно визвольного руху з виразним ідейно-політичним обличчям:

«Борючись за вільну і самостійну державу для українського народу, УПА одночасно бореться за право кожного народу жити своїм вільним життям у своїй власній національній державі. УПА вважає, що тільки система вільних національних держав гарантує повний всебічний розвиток окремих народів, що тільки така система забезпечує їх від поневолення однієї нації одною або групою найбільших і найсильніших націй усіх середніх і малих націй, що тільки вона створює можливості для справжньої співпраці між народами в політичній, економічній площинах, що тільки вона ліквідує небезпеку війн і створює ґрунт для тривалого миру і справжньої дружби між народами».

Для ілюстрації політичної дії УПА автор наводить низку документів та пригадує деякі факти спільних

¹) Краєве видання з 1946 було перевидане на чужині в 1949 р.
²) Одержавши вирізки еміграційних газет, в яких цю статтю Горнового інтерпретовано як вислів його симпатій до матеріалізму, атеїзму, а то й «націонал-комунізму» і зокрема прочитавши заувагу редактора газети «Вперед» Майстренка, нібито на Горновому «почувається школа марсистська», Осип Дяків-Горновий писав у своєму листі до Ярослава Стецька коротко перед своєю загибеллю:

«Я, і ми всі щиро сміялися з тих похвал і обвинувачень в марксизмі, в прихильності до колгоспів, що їх висуває під мою адресою емігрантська преса в той час, коли я ніякий «старий марксист», а якщо йдеться про колгоспи, то належу до найрішучіших його противників».

боевих дій УПА, де українські революціонери стояли рама об рама із членами інших поневолених народів в бою проти спільного ворога, окупанта їхніх батьківщин.

Стаття О. Горнового «Вклад ОУН у справу творення і розбудови УПА», надрукована в бюлетені «Осередок Пропаганди і Інформації при Проводі Організації Українських Націоналістів» в Україні в травні 1948 р., є важливим документом для правильного розуміння історії, генези й характеру Української Повстанської Армії; зокрема тому, що вона написана провідним членом ОУН і одночасно сотником УПА і членом УГВР, що сам особисто був учасником тієї боротьби та співтворцем УПА, залишаючись безперервно на Українських Землях аж до своєї геройської загибелі в бою з большевицькими спецчастинами як один із керівників так ОУН, як і УПА. А одночасно це авторитетна відповідь всім тим українським «політикам» на еміграції, які в час німецької окупації, перебуваючи на українських землях, самі стояли зовсім осторонь революційної боротьби ОУН-УПА, а то й поборювали її, а опинившись на еміграції зразу вперто заперечували само існування Української Повстанської Армії, а коли вже й чужинна та ворожа преса загаворила про геройську боротьбу УПА, стали обезцінювати УПА й революційну ОУН злобно вигадкою, нібито УПА з'явилась як стихійний відрив самооборони доведеного до одчаю українського народу, без якогось особливого ідейно-політичного характеру.

Горновий стверджує авторитетно тісне пов'язання виникнення, організування та всієї дальшої боротьби Української Повстанської Армії із дією Організації Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери ідейно, політично, організаційно і дієво:

«УПА зродилася в боротьбі з гітлерівськими загарбниками, для цієї боротьби вона постала. Ясно, що надати такий напрям боротьби УПА могли тільки ті політичні сили, які в той час виразно стояли на становищі одвертої і активної боротьби проти німців. Всім же відомо, що єдиною такою силою була саме ОУН, керована Степаном Бандерою.

«Висловлюючи волю українського народу до незалежного державного життя, 30-го червня 1941 року у Львові ОУН, керована Степаном Бандерою, проголосила Акт Самостійности. Німці виступили проти цього Акту і в цей спосіб цілком розкрили свої імперіялістично-колоніальні пляни щодо України. ОУН, керована С. Бан-

дерою, зразу ж приступила до рішучої боротьби проти нових загарбників, закликаючи до неї весь народ. Ув'язнення гестапо Степана Бандери, прем'єра Ярослав Стецька, а вслід за цим масові арештування членів ОУН у серпні-вересні 1941 року ще раз показали народові, що несуть йому гітлерівці і хто справді бореться за його визволення. Ці арештування не зломали ОУН. Вона далі лишилася на полі боротьби проти німецьких поневолювачів, організувала її і розгортала з кожним днем сильніше. Починаючи з другої половини 1942 р., ця боротьба вилася на протязі 1943 р. у форми боротьби УПА. ОУН, таким чином, своєю революційною боротьбою проти гітлерівських загарбників створила політичні передумови для виникнення УПА».

Переповівши коротенько організаційну генезу УПА, Горновий засвідчує:

«ОУН, отже являє собою ініціатора і організатора УПА». «ОУН послала в рядовий склад УПА велику частину своїх кадрів. Ці кадри скріпили УПА своїми високими ідейно-моральними вартостями, стали її моральним хребтом. Вони допомагали УПА засвоїти собі той високогероїчний стиль, яким вона відзначається досьгодні (не здаватися в полон, не капітулювати) і завдяки якому УПА здобула собі безсмертну славу». «Тільки ОУН могла розв'язати і дійсно розв'язала питання фатових командирських сил для УПА».

Горновий з жалем пригадує, що в той час важкого лихоліття України горстка опортуністичних політиканів безсовісно поборювала Українську Повстанську Армію і як документ наводить листівку, поширювану між українцями організацією «мельниківців» в серпні 1943 р., в якій ганебно плюгавлено українських націоналістів-революціонерів, називаючи їх «бандитами і агентами Москви» та закликаючи українців: «Не давайте себе ограбити т. зв. Українській Повстанчій Армії з харчів, з чобіт, з кожухів і коней... Всяка мобілізація до УПА це політичне безглуздя і бздури». Але він стверджує, що такі «патріоти» були тільки горсткою запроданців. Український нарід поставився наскрізь позитивно до УПА. «УПА — стверджує з гордістю Горновий — зростала і поширювалася дуже швидко. В її ряди вступали люди різних політичних переконань, люди, які не належали до жодних політичних партій, але які вірили, що шлях, обраний УПА, правильний, люди, які хотіли активно боротися за Україну».

заціі Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери:

»Організація Українських Націоналістів бореться за Українську Самостійну Соборну Державу і за те, щоб кожна нація жила вільним життям у своїй власній самостійній державі«.

Висновок з цього ясний: ОУН засадничо не має ніякого ворожого наставлення супроти московського народу як народу і признає йому, як і всім іншим народам, та респектує його, як і всіх інших народів світу, право на вільне життя в його власній самостійній державі. Але...

І власне оте »але« Горновий у цій своїй статті уточнює й узаasadнює:

Але — під умовою, що, по-перше, московський народ зі своєї сторони так же само беззастережно визнаватиме й респектуватиме Богом дане право кожного іншого народу, а перш за все українського народу на вільне життя в його власній самостійній державі; і, по-друге, що »російська держава повинна покриватися з етнографічними кордонами російського народу і в ніякому випадку не виходити поза ці землі«. »З російським народом, — заявляє Горновий — який матиме свою національну державу на своїй етнографічній території, який не виступатиме проти національно-визвольних прагнень українського народу, з російським народом, який не стоїть на становищі імперіялізму, а бореться за знищення своїх імперіялістичних клік, з таким російським народом ми прагнемо до якнайтіснішої співпраці і сьогодні, і в майбутньому«.

Стоючи на цьому становищі засадничо, невільно ніякому українському політичному рухові недобачати прикрого факту, що в дійсності досьогодні російський народ таким ще не є.

»Не утотожнюючи російського народу з російським імперіялізмом, ми не сміємо випускати з уваги той факт, що кляса большевицьких вельмож виступає проти нас ширшим фронтом. В цьому фронті знайшлися проти нас побіч большевицьких вельмож також сотні тисяч гайдуків і приказчиків большевицьких імперіялістів (переважну частину яких становлять росіяни) та значна частина російських народних мас. Не врякувати цього, значить попадати в ілюзію, яка привела б нас до недооцінки сил ворога, з яким треба боротися. Крім цього не можна забувати, що коріння російського

імперіялізму глибокі, що вони не тільки міцно сидять в імперіялістичних клясах, але що ті коріння пускаються також в народну гуцу. Треба пам'ятати, що російський народ віками привчався і сьогодні далше привчається до гноблення інших народів».

А тому Горновий як речник проводу революційно-визвольного руху на Рідних Землях остерігає весь український народ і зокрема його політичних провідників:

»Про вкоріненість (російського) імперіялізму нам треба пам'ятати не тільки сьогодні, коли ми боремося проти російського імперіялізму, але й тоді, коли цей імперіялізм буде знищений. Бо й тоді ще довго грозитиме небезпека повороту імперіялізму серед російського народу».

На особливе відмічення заслуговують характеристичні прикмети писань Осипа Дякова-Горнового — глибина аналізу політики московських большевиків та стану побудованого ними політичного й економічного ладу в СРСР, особливо ж у так званій Українській ССР, та прецизність і влучність роблення висновків разом із хистом вказати суттєві моменти просто, ясно і переконливо.

В оцінці соціального ладу СРСР Горновий випередив на повних десять літ вдумчивого югославського патріота М. Джіласа виявленням факту, що замість розхвалювання ними «безклясового суспільства» комуністи створили й закріпили в СРСР (а за їх прикладом Тіто в Югославії) клясову диктатуру партійних большевицьких вельмож: «Засоби виробництва віддані в СРСР до виключного розпорядження вузької кляси сталінських вельмож, яка займає монопольне становище в керівництві державою», — стверджує Горновий у статті «На большевицькому ідеологічному фронті». — «Советська держава це організація клясового панування сталінських вельмож над мільйонами працюючих, експлуатованих мас і поневолених народів».

Та ще важнішим для процесу освідомлювання й мобілізування всіх верств українського народу до боротьби проти червономосковських окупантів є демаскування Горновим у його писаннях дійсних замірів червономосковських імперіялістів у відношенні до українського народу і методів здійснювання тих замірів у всіх ділянках життя.

Перш за все, Горновий раз-по-раз пригадує, що хитро спрепарована форма колоніального стану України як так звана «Українська ССР» ніякою дійсною українською державою, ні навіть автономною «союзною респуб-

лікою» не є. »Не заперечуючи формально права українського народу на свою Самостійну Державу, большевики знов же всіляким фактам і здоровому розумові всупереч, намагаються переконати, . . . що т. зв. УССР це і є самостійна і соборна держава українського народу», — стверджує Горновий у статті «Ганьба ХХ-го сторіччя». — Цю хитро спрепаровану побрехеньку вперто поширюють московські окупанти України і їхні, свідомі і несвідомі своїє ролі, ступайки (між яких, на диво, попало й кількох українських еміграційних «учених» з університетськими титулами). Але ніяка критично думаюча людина не може повірити в неї, бо ж дійсність, факти, доказують щось зовсім інше. В так званій «українській державі, УССР», — пригадує раз-по-раз Горновий, — український народ перебуває в стані нічим необмеженої колоніальної залежності від Москви та в стані важчого колоніального визиску й гнету, аніж будьколи в історії перебував якийсь інший народ. Поставлене Горновим в 1946 р. у його статті «Шовіністичне запаморочення» твердження, що Сталін не здійснив свого диявольського пляну пересилити всіх українців на Сибір, так як переселив з Криму всіх татар та всіх чеченців, тільки тому, що українців забагато, могло видаватись тоді пропагандивним перебільшенням. Та повну правдивість цього потвердив пізніше у своїй промові на 20-му з'їзді компартії Микита Хрущов, один із найближчих співробітників і наслідник Сталіна.

Документації найжорстокішого в історії людства терору червоної Москви супроти українського визвольного руху присвятив Горновий окрему працю п. з. «Ганьба ХХ-го сторіччя». Стосування московськими окупантами ганебних методів звірського катування важко ранених бійців УПА, які живими попали в їхні руки, і варварського фізичного тортурування арештованих селян, старців, жінок і дітей, запідозрених у зв'язках або навіть у симпатії до ОУН-УПА, підсилення отруй до шпиталів УПА, плянове ширення тифу, стосування голодових бльокад, масові вивози населення, примінювання найпідліщих провокацій, — виявлені й доведені у цій документарній статті поданням безлічі фактів із датами, назвами місцевостей та прізвищами жертв.

Але, варварський фізичний терор, це ще далеко не все, чим послуговується червономосковський окупант у здійснюванні своїх плянів супроти українського народу. Горновий слушно вказує на послідовне, плянове ни-

щення української науки, літератури, мови, на політичне й ідейно-моральне ломання української людини.

»Кремлівські імперіялісти — пригадує Горновий у статті «Ганьба ХХ-го сторіччя» — вирішили знищити насамперед вільну українську історичну науку, вирішили зруйнувати всі ті вартості, які українська історична наука встигла розвинути в українському народі». »Большевики намагаються скомпромітувати в очах українських мас все те, що було в історії українського народу дійсно патріотичне, героїчне, намагаються скомпромітувати ідею Самостійної України, намагаються підірвати в народі самостійницькі прагнення, знищити почуття національної гордості, намагаються обернути народ у мільйонову отару німих, безвільних феллагів, у мільйонову отару »іванів без роду і дому«.

Те саме проводять большевики в ділянці літератури: »Як видно, то це ті самі завдання, що ставились перед історією, історією літератури, а саме: плекати в українського народу почуття меншевартості, паралізувати національну відпорність, убивати національну свідомість, маскувати московсько-большевицький імперіялізм, полегшувати русифікацію українського народу«. (»Шовіністичне запаморочення«).

А в мовній політиці — послідовно »стирається окремішність української мови і штучно наближується її до російської мови«. »Російську мову всіма засобами накидається українському народові, по її боці створюється штучно переваги, її ставиться фактично в упривілейоване становище перед українською мовою. Російська мова панує неподільно в армії, вона фактично є мовою в адміністрації, в судових, партійних і профспілкових органах«. (Там же).

Звернення Горновим уваги на ці методи нищення української нації червономосковськими окупантами має особливе значення сьогодні, коли вони з тактичних міркувань хвилимо припинили відвертий фізичний терор і цим створили сповид, нібито в Україні »усе вже йде до кращого«; сповид, який збаламутив чимало українських інтелігентів на чужині. Сьогодні, коли всупереч сподіванням, що »в УССР іде до кращого«, вістки про нові переслідування діячів української літератури й науки в Україні; про палення українських бібліотек і нищення пам'яток української культури, про послідовне зіштовхування української мови до ролі хатньої мови простолюддя на селі і ввведення російської мови до

всіх вищих, а то й середніх і навіть народних шкіл вже й на західній Україні, так промовисто підтверджують правильність остерог Горнового і їхню болючу актуальність.

*

Так ось звучать основні думки писань Осипа Дякова-Горнового, — вірного сина України, того, що був і надалі залишається дійсним речником українського народу.

А тому, коли сьогодні большевицьке КГБ зуміло накинути українцям на чужині провокаційно питання «зустрічей», нам треба те питання уточнити: З ким, власне, повинна зустрічатися чесна українська людина, що живе сьогодні на чужині: Із висланниками московсько-большевицького МВД типу Павличка, тими ренегатами й запроданцями, які своєю юдиною роботою на службі окупанта скривавили свої руки кров'ю таких героїв визвольної боротьби українського народу, як Осип Дяків-Горновий, ген. Тарас Шухевич-Чупринка і інші, а своє брудне сумління обтяжили видачею в руки ворога на катування і смерть тисяч інших вірних синів України, чи з дійсними репрезентантами України, такими як ген. Шухевич-Чупринка, О. Дяків-Горновий, які ділом доказали вірність наказові «Радше впадь, але не зрадь!» і або по геройськи впали в бою проти окупанта, або продовжують незламно ту боротьбу, або, попавши в руки ворога, в тюрмах чи на засланні «караються, але не каються».

Для нас немає сумніву, що на зустріч із першими підуть тільки ті одиниці з-поміж української еміграції, які своєю моральною настановою, своїм минулим або сучасним в відношенні до змагань українського народу споріднені з такими «представниками з Краю». Кожна чесна українська людина без вагань відвернеться з обридженням від всяких ренегатів і запроданців Москви, висланих большевицьким МВД за кордон для «зустрічей» в ролі «гостей з України»; а на щирі зустрічі піде з гідними репрезентантами нашого народу — Шухевичем-Чупринкою, Осипом Дяковим-Горновим — якщо вони вже фізично знищені ворогом, то з їхніми ідеями, з їхніми писаннями. З тими, які всім своїм життям, ідеєю і чином, як правдиві репрезентанти українського народу засвідчують перед усім світом, що Україна і весь український нарід на Рідних Землях поневолені, але не скорені.

Д-р Петро Мірчук

МОЇ СПОГАДИ ПРО ОСИПА ГОРНОВОГО

(:У записі Л. Шанковського:)



Василь Дяків
батько Осипа Дякова-Горнового

коли Осипові було 13 років
шої сестрички відчув Осип
горнулася до нього.

І так Осип залишився нашою самотньою дитиною. Змалку виявляв він нахил до самотності і до роздумів. Дуже любив природу. Бувало, малим хлоп'ятцем, в літню пору, раннім ранком, виходив у садок, сідав на лавку під великим кущем калини, слухав спів пташат і поринав у свої дитячі думи. Любив дуже дивитися на схід сонця. Коли йому минуло 5 років життя, сам, від сусідської дівчини, що була вже школяркою, навчився читати й писати. Соромно про це казати, але цього я тоді не знав, і навіть не підозривав. Якось приїхав до нас ревізор кооперативи, якої я був справником. Жінки

ОСИП ГОРНОВИЙ був моїм сином. Народився він 21 червня 1921 року в селі Олесин, Бережанського повіту, в селянській сім'ї Василя Дякова та Юстини з дому Корник. Був нашою першою дитиною, бо одружився я тільки 20 вересня 1920 року після повороту з війни, в якій брав участь як улан 7-го (Бережанського) полку уланів, а потім в УГА, в рядах 3-ої Бережанської бригади. В 1927 році, прийшла на світ ще наша донечка Анна, але вона померла на одру в 1934 році життя. Смерть своєї молодшої донечки Анна, але вона померла на одру в 1934 році життя. Смерть своєї молодшої донечки Анна, але вона померла на одру в 1934 році життя. Смерть своєї молодшої донечки Анна, але вона померла на одру в 1934 році життя.

не було вдома, ревізор пішов до кімнати спочити, а я пішов до кухні, приготувати йому чай. Надійшов Осип і почувши про гостя, пішов до його кімнати. По хвилині чую — ревізор кличе мене.

— Пане Дяків, ходіть но сюди!

Я прийшов до кімнати, а ревізор говорить мені:

— Що ви робите? Ви змарнуєте дитину! Навіщо ви навчили його читати? Це ще завчасно, він має тільки 5 років, так робити не можна. Це шкідливо для природнього умового розвитку дитини!

І ще мені багато наговорив, а мені соромно стало перед чужим чоловіком, що я нічого не знав про це Осипове вміння. Питаюся, що і як, бо ж нічого не знаю. Виявляється, що Осип забіг у кімнату, а ревізор посадив його біля себе, запитався, як називається і хотів похастувати цукерками. Бачить, а дитина дивиться на розкладений на столі часопис і губами рухає.

— Ти вмієш читати?

— Трохи.

— Що тут написано, — питається ревізор і показує на наголовок газети.

— Гос-по-дар-сько-коо-пе-ра-тив-ний ча-со-пис, читає за складами Осип. Ревізор здивувався й прикликавши мене став докоряти мені, що я передчасно вчу дитину читати.

Я почав виправдуватися перед ревізором, що це не я навчив його. Це він сам між дітьми навчився, а я й не знав про те. Бо й справді, у мене не було й коли займатися сином. Після майже шости років перебування на війні, я повернувся додому, до села, що впродовж двох і пів року було на фронтовій лінії. Все було у ньому знищене, поля були пориті окопами, у господарстві дуже відчувався брак коней та сільсько-господарського знаряддя. Такий стан заставляв до надмірної праці в сільському господарстві, але до неї прибувала ще праця на суспільно-громадській ниві, яка падала, перш-за-все, на плечі колишніх учасників визвольних змагань. Отже ми з дружиною важко працювали в господарстві, а Осип наш зростав під опікою Бабиці, для якої був «очком у голові». Для мене з дружиною залишалася хіба неділя, коли ми могли хоч трошки зайнятися нашим сином. Признаюся тепер, що я не дуже дав себе настрашити ревізоріві, бо відчув, що коли Осип сам, з власної волі, поцікавився читанням і писанням, і, врешті, цих штук навчився, то це йому пошкодити не могло. Але, тоді, в

розмові з ревізором, у мене, вперше, родилася думка про освіту для сина. Тоді я рішився дати Осипові вищу освіту, бо виявилось, що хлопець має здібності для неї. Перебуваючи на війні, я добре бачив, що освіта потрібна кожній людині.

Через рік, у шкільному році 1927-28, Осип почав навчання у народній школі нашого села. І, справді, від цього, що вже вмів читати й писати, Осип нічого не втратив. У нашій школі сполучали дві класи разом, і так мій Осип, уже в першому році навчання, попався між тих дітей, що вже були в II. класі. У наступному році, учителька перевела Осипа з дітьми II. класу до III., а потім до IV. класу. У цій класі довелося Осипові перебувати вже два роки (щоб закінчити повний, чотирирічний курс науки у народній школі), але на цьому Осип нічого не втратив, бо перебуваючи два роки в IV. класі, він тільки ґрунтовніше засвоїв научний матеріал, а при тому готувався до вступних іспитів до Бережанської гімназії. У шкільних роках 1931-32 до 1938-39 Осип був учнем державної гімназії в Бережанах і від першої до останньої класу був відмінним учнем. »Добре« траплялося, у нього, на свідоцтві, рідко, та й то хіба з таких предметів, як »спів«, або »ручні роботи«. що їх не дуже долюблював Осип. З інших предметів оцінки були завжди дуже добрі й на конференціях учителі не могли нахвалитися Осипа перед господинею (я з дружиною, на цих конференціях, ніколи не бували). »Щоб такі, як він на камені родилися«, — казали вчителі господині і це нам вистачало. В 1939 році, Осип з відзначенням склав іспит зрілості в своїй гімназії.

Очевидно, вся наша сім'я раділа з відмінних успіхів Осипа в Бережанській гімназії. До речі, вже змалку Осип проявляв хист гуртувати коло себе дітей, які, під його проводом і за його плянами, проводили свої гри та забави. Дуже часто — ці гри та забави мали військовий характер, і тоді українська військова команда, що її батьки знали в УГА, лунала в устах дітвори, що шикувалася до своїх забав. Не можна дивуватися, що нашого Осипа любила дітвора села, і для неї був він авторитетом, зокрема ще тоді, коли став гімназистом і приносив зі школи відмінні свідоцтва. Але й любили його та цінили теж старші селяни, що радо ставали з Осипом на балачки. Для всіх був наш Осип зразково чемний і привітний, і радо ділився з усіма своїм знанням. Даючи відповіді на різні запитання, Осип мав дар висловлю-

вати свої думки ясно і для всіх зрозуміло. І це ясне формулювання думок, що було вже притаманне Осипові в юнацькому віку, не покидало його аж до передчасної смерті. Воно проявлялося, між іншими, в його підпільних статтях і розвідках, що на мою думку, написані ясною й зрозумілою мовою навіть для тих, що не дуже визнаються на справах, які в них порушуються.

У нижчих клясах гімназії, захочений до цього вчителем української мови, Осип збирав в Олесині народні пісні, казки, перекази, оповідання, цікавився народніми звичаями, повір'ями й обрядами, записував спогади «старої війни» з визвольної війни. Діло це продовжував теж у вищих клясах гімназії і так постала велика збірка таких матеріалів. В 1939 році, цього добра було вже кільканадцять зошитів. Їх Осип поділив на три групи й планував видати друком, як лиш буде на це змога. Війна, в 1939 році, відсунула реалізацію цього заміру, але, в 1944 році, Осипова збірка впала жертвою німецького варварства. Тоді, в Олесині, закватирувала якась «спеціальна» німецька частина, що не підлягала вермахтові і не відомо було, кому вона, насправді, підлягає. Частина ця виконувала якісь «спеціальні» завдання і місцеві командатури не мали до неї ніяких прав. Вояки цієї частини ставилися дуже вороже до українського населення Олесина, що його інакше не прозивали, як «бандитами» та «партизанами». Вони не соромилися нещадно грабувати селян, нібито шукаючи в них за зброєю та підпільною літературою. Власне жертвою розбещення цих вояків і впала Осипова збірка. Коли її вояки знайшли, перетрушуючи нашу клуню, вони її спалили. Мене при цьому не було, бо я перед цими вояками крився, але мою дружину, що пробувала перед вояками оборонити Осипову етнографічну збірку, оцей німецький «культуртрегер» ще й ударив в лице.

І ще одна риса відзначала Осипа змалку, і ця риса, без сумніву, поважно причинилася до остаточного сформування його характеру та світогляду. Цією рисою була притаманна Осипові пошана для людської гідності кожної людини, а зокрема гідності української людини. Про це може свідчити така подія. Якось, коли Осип був учнем третьої кляси гімназії і перебував в Олесині на різдвяних вакаціях, в мене виникла суперечка з одним односельчанином на тему місцевої кооперативи. Прийшов я додому розлиховолений і напався на нашого

слугу за те, що він, не так щось зробив, як треба було. Осип дивився на мене зі здивуванням, він мене ще таким не бачив. Слуга розжалівся і вийшов з хати, не з'ївши приготовленого обіду. Дружина теж не обзивалась до мене і я вийшов з хати.

Увечорі я вернувся додому й зайшов до кімнати, в якій Осип читав книжку. Осип несміло заговорив до мене.

— Тату, я думаю, що того неповинно було статися. Ви почувасте себе господарем у хаті, якому ніхто не наказує, але уявіть собі, що Ви є в положенні нашого слуги. Він теж людина. Втратив трохи часу на одному, то надолужить на другому. А криком і лайкою нічого не досягнете, а тільки викличите ненависть до себе, що нам приносить, під кожним оглядом, шкоду. Більше можна зробити добрим словом, як криком. Вибачте, що осмілююсь до вас про це говорити, але я так відчуваю...

Я спокійно вислухав цього слова і, не кажучи нічого, вийшов з хати. Обійшов худобу і пішов до кооперативи. Цілий час думав про те, що мені казав Осип і дивувався, звідки, у нього, такі думки беруться. В дусу признавав синові рацію і свідомість цього мене цілком заспокоїла. Вернувся додому і почав робити цю роботу, за невиконання якої раніше сварився на слугу.

А, тим часом, часи такі настали на Західній Україні, що українська молодь, ще на шкільній лавці, єдналася в таємні організації, що мали, цю молодь, фізично та психічно приготувати до боротьби за українську державність. Як я пізніше довідався, він вже тринадцятьлітнім юнаком вступив до підпільної ОУН і став членом її доросту. З рамені ОУН він організував в Олесині та в сусідніх селах футбольні дружини, які відбували свої змагання за мистецтво. У цих дружинах набирали наші селянські юнаки фізичної здравости, але й теж національної свідомости, бо дуже часто, для них, відбувалися лекції на різні теми, зокрема з ділянки української історії та літератури. І не можна дивуватись, що коли прийшов слушний час, усі ці «спортсмени» поринули з головою у підпільну боротьбу й виповнили собою ряди підпілля ОУН-УПА, брали участь в страйках і повстаннях у советських концлагерях і, на кожному кроці, виявляли вірність заповітові своєї генерації: «Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї». Виконуючи цю заповідь, генерації мого Сина таки важко було тридцятого року свого життя дожити...

Про приналежність мого Осипа до ОУН, я, очевидно, не знав нічого. Довідався про неї щойно тоді, коли мій Син Осип був учнем шостої кляси гімназії. Якось, перед вакаціями, провідав я свого сина в Бережанах і він запросив мене до гімназії, щоб показати мені світлицю учнівської читальні, якої був головою. Впровадивши мене до кімнати, він закрив за собою двері і почав майструвати коло бюрка. У бюрку був штудерно зроблений сховок на підпільну літературу. Вийнявши зі сховку жмут літератури, Осип попросив мене взяти її зі собою і добре її вдома заховати до його приїзду. Я зжахнувся.

— З цієї роботою треба було тобі зачекати принаймні до матури.

— Будьте спокійні, Тату, — каже Осип. Все буде добре.

Арештовано його щойно за большевицької окупації, коли він перебував у Львові та був студентом Львівського університету. Записався він на факультет української мови та літератури й жив у студентському гуртожитку при вул. Коперника. У цьому гуртожитку арештували Осипа несподівано 20 вересня 1940 року.

Про цей арешт ми з дружиною нічого не знали, але якесь дивне прочуття огорнуло нас обоїх. У ночі на 22 вересня цілу ніч снилося мені НКВД, мовляв, шукають за мною, а я не маю де сховатися. Встав, у ночі, спітнілий і не можу собі місця знайти. Просидів під клунею, пробував курити, але неспокій не залишав мене, хоч у селі було тихо й спокійно. Пішов на стрих досипляти ночі, заснув, але тут знову сниться над тобою НКВД, — знайшли вже тебе. Прокинувся і зійшов до стайні, де вже дружина доїла корови.

— Що ти будеш робити сьогодні, Василю?

— Як то що? Сіятиму жито!

— А я думаю про Осипа. Нудить мене коло серця, неспокій мене мучить. Сіла корову доїти і видалось мені, що він стоїть в кутку та й дивиться на мене. Мало що не скрикнула, дивлось, нікого немає. Мусить щось поганого бути з нашим Осипом. Поїдь но, Василю, до Львова та провідай його.

Цікаво, що коли ми так обоє непокоїлись за нашого Осипа, його перевозили тільки у віддалі 5 км від нашої хати, битим шляхом до Тернопільської тюрми. З Бережан везли його возом через м. Козову, прикривши від лантухом, щоб ніхто не бачив, що везуть арештанта.



Осип Дяків-Горновий — здаючи матуру



»МАРІЙСЬКА ДРУЖИНА» УКРАЇНСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ В ВЕРЕЖАНАХ
Друзий зліва в передньому ряді — Осип Дяків

А вже, щодо поїздки до Львова, мені й не треба було цього два рази казати. Та тоді в нас перебудовували залізничний шлях до Львова на широку колію і поїзди не ходили. Треба було їхати автобусом. Приготувала дружина харчі та різні речі для Осипа і я, наступного дня, з усім цим добром поїхав до Бережан на автобусну станцію. Підводу відправив додому, а сам іду, до каси, по квиток. Питаються мене за »командіровкою«, без неї квитка не дістану.

Ну, яка ж у мене »командіровка«? Дивлюсь, жиди йдуть по квитки, кожний з них має »командіровку«. А я відправив підводу додів і тепер сиджу з речами на станції.

Пішов на ринок шукати іншої okazji, щоб дістатися до Львова. Дивлюсь, стоять на ринку автомашини, а коло одної ходить чорнявий, гарний хлопець — червоноармієць. Зразу видно по ньому, що українець. Набрив сміливости й підходжу до нього та питаюся, куди він іде.

— На Львов, — каже червоноармієць.

— Візьміть мене зі собою, — кажу йому.

— Чому б ні, каже червоноармієць, тільки підшукайте ще кількох »пасажирів«, щоб оплатилось.

Побіг я хутко на площу біля автобусної станції, а там був гурт жидів, що їх не взяли до автобуса, бо не було місця. Кажу їм, що трапляється okazія заїхати до Львова. Жиди зраділи, підбрали клунки і подались за мною до машини. Побачив моїх »пасажирів« червоноармієць і тільки головою покрутив, але на машині їх розмістив. Мені казав сідати зі собою до шоферської будки. Тільки виїхав кільканадцять кілометрів за Бережани, затримав автомашину і зажадав від кожного по 10 карбованців оплати за переїзд. Ті почали нарікати, що це забагато.

— Кому забагато, каже червоноармієць, хай злізає. Нікого не силує їхати зі мною.

Коли прийшла черга на мене, не захотів від мене брати грошей. »Хватить мені із них«, каже.

Через Поморяни й Золочів завіз нас червоноармієць до Львова, на Личаків, де починається трамваєва комунікація. У трамваї я попрохав кондукторку, щоб мене висадила біля гуртожитку при вул. Коперника. Так і сталось. У канцелярії гуртожитку, коли я подав, що прийхав відвідати студента Осипа Дякова, секретарка загадково подивилася на мене, але спрямувала мене на

другий поверх до кімнати ч. 65. У цій кімнаті, де жив Осип, я застав кількох студентів, але поза тим, що Осип вийшов з цієї кімнати у вівторок і більше до неї не вернувся, я більше нічого не довідався. Мене почастивали чаєм, а я віддав їм, до розподілу, всі харчі, що привіз для Осипа. У цій кімнаті просидів я до ранку, а тоді вже поїхав на Личаків дивитися за автомашиною, що могла б мене забрати до Бережан.

Така автомашина знайшлася і, знову, була це військова автомашина, тільки їхала вона не до Бережан, а тільки до Тернополя. Червоноармієць погодився за 10 карбованців провезти мене до Тернополя, звідки мав я вже 35 км до дому. Одну жінку забрав шофер до кабіни авта, а мене примістив ззаду, на площадці. Дивлюсь, а в кутку щось накрито здоровенним сіраком. Машина рушила в дорогу, а дивлюсь — сірачина рухається. З-під неї вилазить двох хлопців. Зразу бачу, хлопці не тутешні — советські. Поволі довідаюся, що ці два шіснадцятилітні з Житомирщини, що їх мобілізовано до робіт при фортифікаціях кордону, що їм не захотілось важко працювати й вони накивали п'ятами з «будівництва». Тепер ідуть додому, шофер погодився їх завести до Житомира за спасибі.

У Золочеві, хлопці хотіли купити собі хліба, але нічого з того не вийшло. У коршмі жидівка давала хліб тільки тому, хто купував у неї горілку. Грошей у хлопців на горілку не було. Коли машина рушила у дальшу дорогу, я почастивав їх коржиками, що залишились ще з пачки харчів, приготованих дружиною для Осипа.

Між нами завелась розмова.

— Ти що: «буржуй»? — питають мене хлопці, смакуючи коржики.

— Який я буржуй, відповідаю їм. Я звичайний собі селянин.

— А коли ти селянин, то звідкіля в тебе такі коржики?

— Дружина напекла для сина, що був на Львівському університеті, а тепер його нема. Кудись дівся і не знати куди.

Поясною хлопцям, як ми господарювали за «пансько-шляхетської» на власних господарствах, а хлопці слухають і негодні зрозуміти того.

— Ось бачиш, каже один одному, вони були рабами в панів, кріпаками, їх били, вимагали від них великої праці, вони гинули від голоду та побоїв, але чоботи

воять добрі та синів на університетах коржиками годують. Але тепер зазнають трохи нашого соціалізму і минуться їм чоботи та коржі.

— І не матимуть таких корів, як тепер, — каже дру- гий. Ото, якби моя матуся побачила їхню корівку, то зомліла б хіба з великого враження. Бо в нас, дядьку, не корови, а справжні страшила ходять по соціалістич- ній стерні.

А цьому, дядьку, що твій син пропав на університеті, як кажеш, не дивуйся — мовить знову перший. Таких як він, у нас, пропали на університетах сотні тисяч. Головне, стерегись так, щоб не попасти в руки НКВД. Бо тоді, як у нас кажуть: »Не знаєш Коли Вернешся Додому — НКВД!

Ну, гадаю собі, оці підлітки таки справді »сознатель- ні«. Їх не треба пропагувати, бо вони вже самі все зна- ють. До цього вогню вже й зайво підливати оливу.

Приїхав до Тернополя, розпрацався з шофером та хлопцями, і швидко пігнався додому. Десь-недесь жевріла ще надія, що застану сина вдома, що він вий- шов з гуртожитку, щоб поїхати додому і може де забав- рявся. Але, коли прибув я додому, мені зовсім стало ясно, що оцього пам'ятного вітвірка, Осипа в гурто- житку арештовано. Пізніше те справдилось: його арештувало бережанське НКВД у гуртожитку, викли- каючи його з кімнати через свого »сексота« і перевезло до Бережан, а після переслухання в бережанському НКВД, до обласної тюрми НКВД у Тернополі.

Отже, справдивши, що Осипа вдома немає і що немає про нього ніякої чутки, я вернувся до Львова, щоб його, за всяку ціну, розшукати. Тим разом я вже їхав до Львова автобусом, бо в містечку Козова натрапив на доброго знайомого, що працював на автобусовій станції. Він поладнав мені негайно справу »командіровки« й продав квиток до Львова.

В автобусі я зустрів одного студента-українця, близького, шкільного друга Осипа, що жив з Осипом в одній кімнаті гуртожитку. Після виклику Осипа у пам'ятний вівторок, він уранці поїхав до призовної комісії в Бережанах і не знав, що далі з Осипом тра- пилося. Цей Осипів друг знав ще, що Осипа викликав, пам'ятного вечора, студент Нартюк, який прибув до Львова зі східних областей і, за загальною опінією сту- дентів, був »сексотом«. Осипів друг порадив мені, щоб про долю Осипа довідуватися прямо в цього студента.

Коли ми прийшли до будинку університету, Осипів друг показав мені цього Нартюка і я підійшов до нього на сходах.

— Чи ви є товариш Нартюк? — питаюся його.

— Так, а чого вам треба?

— У цьому університеті вчився мій син, який мешкав у гуртожитку при вул. Коперника. Минулого вівтірка ви його викликали з кімнати, разом з ним вийшли і з того часу слух за ним пропав. Я його батько і дуже хочу знати, куди він подівся.

Нартюк не обзивався і поволі сходив сходами, а я з ним. На сходах зустрів якусь студентку, яку покликав до своєї канцелярії, що була внизу. Щось з нею говорив, а потім, коли вона вийшла, він повернувся до мене:

— Скажіть ще раз, чого вам треба.

Я повторив і бачив, як зимний погляд Нартюка пронизує мене наскрізь.

— Так, я дійсно викликав з кімнати вашого сина, бо його покликали на університет. Ми разом зійшли до брами і він пішов своїм шляхом, а я своїм. Де він дівся, про те мені невідомо. Може десь гуляє собі, або хуліганить...

— Не говоріть мені дурниць, — кажу йому. Кажіть, що сталося з моїм одиноким сином, бо ви добре знаєте!

— Не знаю, ідіть на міліцію, можливо, що вона знає.

Пізніше, Осип мені розповідав, що цей Нартюк спровадив його до входової брами, де вже на нього чекали бережанські енкаведисти. Вони схопили Осипа при Нартюку, скували його та посадили в свою автомашину. На все це дивився своїм зимним і пронизливим поглядом Нартюк, що мусів бути частим свідком подібних видовищ.

З Осиповим другом пішли ми до будинку комісаріяту міліції, до району якої належав гуртожиток при вул. Коперника. На варті, перед будинком, стояв міліціонер, але, коли він обернувся і пішов за чимось на подвір'я, я ввійшов у сіни та в перші двері на право. Дивлюсь, а на долівці в кімнаті лежить людина, вся в крові, на неї ллють воду. Один зі слідчих, а вірніше катів, як побачив мене, то зарепетував з усієї сили:

— Ты зачемь здесь, раз таку твою мать! — і я ще скоріше знайшовся на дворі, як у ці двері скочив. До мене підійшов міліціонер, галицький хлопець, переляканий, що не доглянув, як я зайшов туди і питається мене, чого я хочу. Я розповів йому цілу свою літанію і

він мене запровадив до почекальні, де за бюрком сидів вже інший міліціонер, якому я знову розповів усе. Міліціонер сказав мені, що зараз прийде начальник міліції і він його запитається, де можна шукати мого сина.

І, справді, через хвилину прийшов до цієї кімнати якийсь офіцер у шкуряному плащі, що почав шукати за електричними дротами в стіні. До нього підійшов міліціонер і каже, що я шукаю за сином, що його, мабуть, заарештовано. Офіцер каже міліціонерові:

— Скажите ему, пусть идет к следователю.

Міліціонер підійшов до мене і казав іти за собою. Провівши на перший поверх, міліціонер показав мені на двері, куди я повинен зайти. Питаюся, до кого він мене посилає.

— Начальник казав провести вас до «следователя». По-нашому, — це слідчий.

Нічого я не довідався в цього слідчого. Коли я йому сказав, чого я хочу, він заглянув у грубу книгу зі списками арештантів і заявив, що ніякого Дякова в нас немає. Я вийшов знову на вулицю, де чекав на мене Осипів друг, що був мені великою допомогою у моїх розшуках по місті, бо Львова я цілком не знав. Важко мені було б знаходити адреси, що їх мені подавали в різних установах. Були ми в Обласній Прокуратурі, а потім пішли ще до Обласного НКВД. Тут мене спрямували до Команди міліції, обіцяючи, що вона проведе потрібні розшуки. Обіцяли навіть, що коли вони не захочуть цього зробити, то Обласне НКВД їм це «по телефону».

Прийшли ми під будинок Команди міліції, а там знову міліціонер на варті. Підходжу до нього і кажу, чого мені треба. Міліціонер радить мені:

— Добродію, я б вам не радив заходити туди. На це може відважитися, хіба, тільки стара жінка.

Задумався я над тими словами, але любов до сина перемогла в мене страх і я сказав, що все ж таки я знайду.

— Як хочете, каже вартовий, але пам'ятайте добре, що я вам казав!

Зайшов за вказівками вартового на коридор і дивлюсь, а тут грубезні килими всюди, вгинаються під ногою. Пройшов поруч 8 кімнат, з яких у п'яти кімнатах двері були відкриті. Кімнати були розкішно умебльовані і всюди при бюрках сиділи добре відгодовані, побриті кати в новесеньких убраннях. При одній

кімнаті була теж вибагливо умебльована почекальня, в якій, у фотелі, сиділа якась заплакана старша жінка. Кругом нас була ціла оранжерія. Сів я собі у м'який фотель і чекаю: у сусідній кімнаті чути сміх молодої жінки. По хвилині виходить з неї наперфумована секретарка, а на дверях з'являється огрядний, дебелий мужчина і запрошує до своєї кімнати жінку. У кімнаті чути крик і по хвилині з неї виходить жінка, ще більше заплакана, як була. Енкаведист стає у дверях і вже мене не запрошує до себе, тільки питається:

— Что вам нужно?

Розповідаю йому, що і як і кажу, що до нього мене спрямували з Обласного НКВД, де й ще обіцяли, що він переведе потрібні розшуки. А цей як зареве до мене:

— Никаких я разысков делать не буду! Иди ты, националитическая сволочь, если б ты не был дурак, так погнал бы тебя у подвал и шлепнул. А теперь удирай да поскорей!

Вийшов я, а вартовий питається, як мені повелось. Я йому розповів, а він каже мені, що мої розшуки для мене ще добре закінчилися!

Пробували ми теж шукати Осипа по лічницях і відвідували може щось 4 з них, у тому теж жидівську лічницю при вул. Рапапорта. Якийсь чоловігя в трамваї порадив нам ще піти до прокурора Прокопенка, що у Львові заступає Республіканську Прокуратуру УССР та до депутата, проф. Кирила Студинського. Коли я прийшов до будинку, в якому урядував т. Прокопенко, то застав там принаймні 200 осіб, що чекали на «авдієнцію» у цього високого чиновника. Коли, врешті, прийшов Прокопенко, він заявив зібраним, що доти не буде приймати прохачів, доки не сформується черга. Мені пощастило стати в цю чергу другим. «Авдієнція» моя виглядала в т. Прокопенка так.

Прокурор сидів за бюрком і чистив нігті. Я стояв перед ним і розповідав йому про свою справу.

— Отже, ви кажете, батьку, що ви не знаєте, де ваш син, каже усміхаючись республіканський прокурор.

— Ні, не знаю, якщо б знав, то вас не питався б.

— Бачите, батьку, ви не знаєте і я не знаю. Нас є двох таких, що не знаємо. Бувайте здорові!

У депутата Студинського моя «авдієнція» була ще коротша. Я ще добре не розповів йому, про що ідеться, як товариш депутат заговорив нервово:

— Ага! Націоналісти! Чого хотів, те і має!.. Прийдіть

за місяць, то може буду щось знати і вам скажу.

— Та ви не знаєте навіть про кого питатися!

— Не треба, якщо за місяць буду знати щось, то вам скажу!

Після цієї останньої «авдієнції», я побачив всю без-
виглядність розшукуів мого сина. Поїхав, отже, до гурто-
житку, щоб забрати синові речі. Але студент-жид, що
був старостою кімнати, в якій жив Осип, заявив мені,
що Осип правдоподібно заарештований, а речі в'язнів
підлягають конфіскації. Радив мені піти до ректорату
університету, і якщо ректорат доручить видати Осипові
речі, він їх, очевидно, видасть. Ректорат відмовився ви-
дати таке доручення і, тому, повернувшись до гурто-
житку та не заставши старости в кімнаті, я запропону-
вав студентам виміняти нові речі Осипа за їхні старі.
Студенти це радо зробили.

Проминуло декілька тижнів. Якось прийшов до мене
секретар місцевої сільради й приніс мені листа, за адре-
сованого рукою сина, але без зворотної адреси на кон-
верті. У листі, на картці, було написано рукою Осипа:
»Знаходжусь у тернопільській тюрмі, я здоров —
Осип«. Крім цієї картки була ще інша, на якій, по
москвоськи, було написано: »Обратитесь в НКВД, к
следователю Галагину, комната № 21«. Не гаючись
поїхали ми з дружиною до Тернополя передати синові
посилку. З Олесина вже 4 хлопців сиділо в тернопіль-
ській тюрмі і ми знали, що в'язням можна було пере-
дати посилку з убранням, біллям, постілью, але, в
ніякому разі, з харчами, яких до передачі не приймали.

У Тернополі зголосились ми на »пункт«, де приймали
посилки до передачі. Людей було багато і треба було
стояти в черзі. Коли підійшли до віконця, енкаведист
запитався мене, кому передаю посилку. »Осип Дяків«,
— кажу. Енкаведист обернувся, поглянув десь і каже:
»Не приймаю«. Питаюся: »Чому?«. »Не приймаю й все«.

— Товаришу, може його нема, то скажіть мені —
мовлю енкаведистові.

— Єсть, — каже, чорт його не забрав, але передачі не
приймаю.

Вийшли ми з дружиною з »пункту« на вулицю та й
говоримо про нашу невдачу. Дружина питається мене,
чи маю цю карточку зі собою, що в листі була. Радить
показати її енкаведистові. Гадаю, що ця карточка, —
це якийсь підступ, але ось надходить енкаведист хідни-
ком і я показую йому цей папірчик.

— Товаришу, я отримав цю бумажку, але не знаю, що це таке?

Енкаведист дивиться на папірчик і поволі читає.

— Понимаешь, — каже, тебя вызывают в НКВД. Что ты имеешь общего с НКВД?

— Нічого!

— Как, ничего! А зачем тебя вызывают в НКВД?

— Син у мене арештований!

— А, сын у тебя арестован! Ну, что, если хочешь зайти, так иди в бюро пропусков, покажи этот талончик и он даст тебе пропуск.

Віддав папірчик і пішов. А я собі подумав, що він мені виразно сказав, що як ти дурень і хочеш йти, то йди.

Але й цим разом любов до Осипа перемогла в мене страх і я пішов до цього бюро перепусток. Від мене зажадали паспорту, і я їм дав свою советську військову книжечку зі знімкою, бо паспортів нам ще не давали. Я отримав бажану перепустку і вийшов на вулицю до дружини. Сказав їй, що як через годину мене не буде, щоб їхала кіньми додому. Тепер дружина налякалась і в плач. Каже мені, щоб я не йшов .

— Тепер уже запізно, — відповідаю. Віддав свій »пашпорт« і може бути гірше. Треба йти.

Пішов на сходи, де два вартові зі штиками затримали мене. Показав їм перепустку. Один пішов до телефону і пробує телефонувати. Щось не виходить йому з цим телефоном. По хвилині надходить хтось з коридору.

— У меня телефон испорчен. Что тебе надо?

Вартові показують йому мою перепустку. Енкаведист щось собі нагадує, а потім кличе мене до себе.

— Ты Дяков?

— Так!

— Здесь у тюрьме твой сын?

— Так!

— Ты его разискивал во Львове?

— Так!

— Видишь, а он у нас в тюрьме.

— Знаю і тому прийшов.

— Он у тебя одиночка. Вы себя очень любите!

— Так, він мій одинокий син.

— Да, отец, у меня тоже есть единственная дочь. Я

тоже отдал бы все, чтоб ее спасти. И потому я сыну сказал, чтоб он написал тебе. И ты получил этот талончик и не побоивался прийти к нам.

— Чого ж мені боятися? Я нікому ніколи нічого поганого не зробив і не думав зробити, то чого ж мені було боятися?

— Правильно, отец, мы все знаем и нам жалко тебя. И жалко нам твоего сына. Он умница у тебя. Я ему всегда говорил, что он должен чистосердечно сознаться во все и тогда он еще хорошо заживет. Ты понимаешь, отец, он будет еще учиться, он парень с большими способностями. Платить за учебу как в панско-шляхетской Польше у нас не нужно, студенты учатся у нас безплатно и еще стипендии получают.

— Та він тільки того хоче, що вчитися.

— Я всегда ему об этом говорю. И ты, отец, будь умный и поговори с ним с толком. Скажи ему пусть сознается во всем. Он тебя любит и слушает. Если сознается, я его еще сегодня домой отпущу. Вместе поедете домой.

— А до чого він мав би признатися?

— Он — националист!

— Це, товаришу, брехня, це хтось набрехав на нього. Дивіться на мої руки, які вони! Я важко працював ціле своє життя. Мій син нічого іншого не хоче, тільки вчитися!

— Да, у него большие способности, но он уже сознался в том, что он принадлежит к националистической организации.

— Як він до цього признався, це ж неправда. Але, якщо він признався, то що я вже можу йому сказати. Я не знав і дійсно не вірю, що він член якоїсь націоналістичної організації.

Слідчий Галагін, бо це він був, подивився пронизливо на мене, покрутив головою та й каже:

— Да, отец, я тебе скажу, что он не хочет говорить. Что его не спроси, он всегда говорит: »Я вам все рассказал и больше ничего не знаю. А ты, отец, поговори с ним с толком и все будет хорошо. Ну что, будешь говорить? Если будешь, так я тебе его покажу.

— Та вже буду, кажу Галагіну.

Галагін запровадив мене до кімнати ч. 22 і попрохав енкаведиста, що в ній сидів, щоб мене пильнувати, доки він не повернеться. Цей погодився і звелів мені сісти на стільці в кутку. Дивлюсь, на середині кімнати стоїть

стіл, а на ньому — різне знаряддя до биття. Біля стола — відро з водою. Я сів на стільці й похилив голову, щоб не дивитись на молодого, гдаленького енкаведиста, мабуть спеціаліста від биття.

— Чого ж ти плачешь, — питається мене енкаведист.

— Я не плачу.

— Ты арестован?

— Не знаю.

— Какой же тебя черт принес в НКВД?

— Мій син арештований.

— Как ему фамилия?

— Осип Дяків.

Енкаведист подивився у грубелезну книгу, що мабуть була списком в'язнів і, знайшовши в ній Осипа, каже:

— В университете был, людиною б был, но самостоятельной захотел. У нас, брат, есть и союзная, и самостоятельная. Какая кому понравится, такую и получит!

Раптом відчиняються двері й кличе мене Галагін.

— Ходи!

Став на порозі кімнати ч. 21 і бачу в ній Осипа. Серце забилося мені, думав, що трісне. Захитався від несподіваного враження.

— Станьте, тату мужньо, заговорив Осип. Не говоріть нічого, бо й нема до кого.

Галагін тїтьки зубами заскреготав, але нічого не сказав. Почувши Осипа, я зразу опритомнів. Дивлюсь, а він знівечений, побитий. На обстриженій на нульку голові, — рани із засохлою кров'ю. Губи й лиця опухли, на блязі плями від крові.

Взялись ми за руки і Осип мене в руку поцілував, а я його в поранену голову. Галагін пильно дивиться на нас, а Осип дитається:

— Мама здорові?

— Так, вона тут, на вулиці.

— А бабця, стрийки та тети, родина?

Розповів про всіх та й кажу:

— Сину, роби так, щоб було добре!

— Я ж так роблю, щоб було добре.

Настала мовчанка.

— Ты пакончил? — питається слідчий.

— Так, — кажу.

Дивлюсь на Галагіна, а в нього виски скачуть, одначе старастаєся вести себе спокійно. Питається мене, чи маю передачу для сина. Кажу йому, що так і пояснюю йому, що привіз. Показується, що цей урядовець Української

ССР навіть не розуміє українських термінів і йому треба було пояснювати, що це таке убрання, білизна тощо. Галагін списав принесені речі і казав дати цей список «на пункті». Розцілувавшись з сином, я вийшов.

Дружина зраділа, побачивши мене на вулиці, але я, під враженням усього баченого, не міг видобути зі себе слова. Пішли надавати передачу. На «пункті» я сказав, що слідчий Галагін дозволив її передати. Передачу взяли, але за хвилину, вона з лоскотом полетіла за нами на підлогу кімнати перед віконцем.

— Вот, националистическая сволочь, говоришь, что тебе разрешили передать посылку, а тебе не разрешили! — крикнув за нами з віконця енкаведист.

Коли почалася війна і син мій повернувся з бердичівської тюрми, я старався від нього довідатись про ближчі обставини нашого побачення в тернопільській тюрмі. Осип, який не дуже любив розповідати про себе, на загядку про слідчого Галагіна, таки не міг стриматися від гірких спогадів.

— Тату, ви знаєте, що я все старався бути вирозумілим. Але, для поведінки чекістів я ніякого вирозуміння, ні виправдання знайти не можу. Це звірі, а не люди! Бо щоб так знущатися над людиною, що їм не зробила ніякої особистої кривди, що її «вина» у відношенні до системи, якій вони служать, ніяк не була доведена, то все це важко зрозуміти, думаючи людськими категоріями. Після побачення з вами, Галагін який, чув, як я Вам казав, щоб Ви не говорили, бо нема до кого, бив мене цілими годинами, приговорюючи: «А я тебе говорю, ты молчи і ничего не говори!» Кидав мене на долівку, бив палицею, толочив ногами, поливав водою і знову бив та копав.

Такі нелюдські форми переслужування стосував до мене той Галагін багато разів...

З дозволу Обласної прокуратури в Тернополі почали й для Осипа приймати передачі.

Сидів тоді з Осипом у келії лейтенант Червоної армії, українець — розумна й освічена людина. Його заарештували за «прогул» і привели до келії в лахміттях. Осип хотів цього лейтенанта приборати в свої речі, але цей довго цього лейтенанта приборати не хотів чути про те. Треба було його довго вговорювати, але з цього між Осипом та лейтенантом почалися довгі розмови, в яких лейтенантові зовсім відкрилися очі на советську дійсність. По

кількох тижнях, лейтенанта покликали на суд, на якому, за його дрібну провину, присудили йому один рік тюрми з правом апеляції. Лейтенант написав собі сам цю апеляцію, не жалюючи в ній слів правди на адресу советського суду. Після цієї апеляції, суд у Києві присудив йому вже 10 років карних лагерів з правом апеляції. По другій апеляції, лейтенант отримав уже 25 років карних лагерів без права апеляції. Але з цього високого вироку, лейтенант не робив собі уже нічого, сміявся і казав, що навіть, якщо б були присудили до смертної кари, то він уже большевицькому обманові не покорився б. Доля була ласкавою тоді для цього лейтенанта. Його везли цим самим транспортом, що й Осипа, і він вийшов живим із палаючої бердичівської тюрми. Дальша його доля мені невідома.

Коли тільки почався напад гітлерівців на Советський Союз, серед населення почали ширитися вістки, що НКВД мордує, по тюрмах, в'язнів. І як тільки перша німецька стежа — 4 велосипедистів (у Галицькій армії казали — наколесників) переїхали через Олесин, люди почали готуватися до їзди до Тернополя. Слідуючого дня поїхав я, моя теща та ще дві жінки, що їх сини сиділи в тернопільській тюрмі. В селі Янівка, нас затримали німці, бо тут ще був німецький фронт. Але, місто Тернопіль зайняли німці від сторони Збаража і ми рушили з німцями до Тернополя. Прийшли до тюрми і, побачили безліч трупів по келіях та в підземеллі. Деякі з них мали гортанки пробиті довгими дерев'яними шпильками, повиколовані очі, повирізувані язики. Народу зібралися маси-масенні; звідусіль лунав плач людей, що розпізнавали своїх рідних, здебільшого по вбраннях, бо обличчя, дуже часто, були зовсім здеформовані від ударів кольбами. Говорили тоді про 5,000 помордованих в'язнів в одній тільки тернопільській тюрмі, але те саме діялося теж у кожній районній тюрмі, по містечках. Серед зібраного народу масово крутилися німецькі офіцери та вояки, які робили знімки помордованих і понівечених трупів. Знімок цих зроблено, хіба, тисячі, але я якось не чув, щоб ці знімки були десь опубліковані. Минуло 25 років від цих жахливих подій — масового морду українських в'язнів по большевицьких тюрмах у перші дні війни 1941 року, але знімок помордованих большевиками в'язнів, зроблених тоді масово, ніхто не бачив і ледве чи побачить.

Серед помордованих в'язнів Осипа не було.

Пізніше ми дізналися, що декілька днів перед війною вивезено з тернопільської тюрми один великий транспорт в'язнів, що їх уже під час війни, вивантажено в Бердичеві та переведено до бердичівської тюрми. Коли німецькі літаки почали бомбити Бердичів, а німецька артилерія почала обстрілювати місто та тюрму, енкаведисти підпалили тюрму та втекли. Тоді в'язні почали виломлюватися з келій. Одним з перших виломались в'язні з келії, в якій перебував Осип. В'язні вибігли на подвір'я, але тоді саме повернулись до тюрми енкаведисти, які, побачивши на подвір'ї в'язнів, засипали їх вогнем зі своїх автоматів. Осип упав і трупи друзів прикрили його. Німецька артилерія знову почала обстріл міста і тоді енкаведисти втекли вже остаточно. В'язні продовжували виломлюватись з палаючої тюрми, помагали одні одним, і на волю з неї вийшли тисячі. Убитих було, на подвір'ї, 23 в'язні. Але й ці, що вийшли на волю, не всі спаслися. Деякі впали в руки большевицьким «заградительным отрядам» і були ними постріляні на місці. Деякі впали в руки німцям і були ними забрані до таборів полонених і погинули за дротами. Все ж таки значна частина в'язнів зуміла врятуватися, в тому теж члени ОУН, що були присуджені, за большевицької окупації, у великих процесах проти членів ОУН, що мали місце у Львові, Станиславові та Дрогобичі.

По кількох днях, до сусідних від Олесина сіл прийшли поворотці з бердичівської тюрми й принесли вістку, що Осип вийшов на волю. За кілька днів прийшли інші, які розповіли, що Осип згинув на подвір'ї тюрми. А, тим часом, Осипа, як не було, так і не було. На день Храмового празника в с. Вимислівка, 28 липня, запланували посвячення могил, на якій поставлено статуї двох Українських Січових Стрільців і для збільшення врочистості рішили привезти оркестру зі села, що було віддалене від Вимислівки на 40 кілометрів. По цю оркестру виїхало з Вимислівки три підводи і коли вони прибули на місце, дізналися, що в місцевій читальні саме відбувається проголошення української державності. Промовцем, що виступав на тому святі був наш Осип. Після закінчення, подався він з оркестрою до Вимислівки.

Прибув він до цього села в неділю вранці, 28 липня. Звідтіль пригнався до мене один хлопець на велосипеді

і запрошує мене до Вимислівки на посвячення. Кажу йому, що не поїду, бо серце не дозволяє. Хлопець каже мені:

— А ви краще сідайте зі мною на ровер і їдьте, бо мені казали, що там буде Осип.

Я здригнувся, відклав книжку, що її читав і пішов до хати. Сказав новину Бабці. Тоді сів з хлопцем на велосипед і поїхав з ним до Вимислівки, віддаленої від Олесина на 4 кілометри. Осип був уже біля церкви й побачивши мене прибіг привітатися. Ми радісно обнялись і розцілювались. Я побачив що Осип хоч фізично був вичерпаний, але духом був сильний і веселий. Ми пішли до церкви, де Службу Божу правив парох Будилова й Вимислівки — о. Дякон у сослуженні 10 священників. Після посвячення могил, проповідь виголосив о. Радонський. Після проповіді о. Радонського промову до зібраних мас народу виголосив наш Осип. На закінчення свята, оркестра відіграла український національний гімн.

Увечорі цього дня, ми з Осипом прибули додому, де вже нас чекала знетерпеливлена Бабця, Дружина, родина, багато односельчан. З Осипом прибув теж його друг, спів'язень з бердичівської тюрми, на ім'я Олекса. Цей 45-літній селянин з Бучаччини мав брата-студента, який сидів в одній келії з Осипом, але, на жаль, загинув на подвір'ї тюрми від куль енкаведистів.

Розмови й розповіді затягнулися в пізну ніч і, на другий день, Осип наш дав волю снові, але мені й Олексі не спалось. Жаль за рідним братом, думки про те, яку болючу вістку несе він родині, турботи за дружину й дітей, не дали Олексі спати. Ми пішли в садок, сіли на лавку й почали розмовляти. Я просив Олексу, щоб хоч два дні затримався у нас і відпочив. Олекса почав мене питатися, як це сталося, що я мав побачення з Осипом у тюрмі, а далі став розповідати про смерть свого брата, про те, як усіх убитих друзів в'язні похоронили, і про поворот додому. І, справді, про цей поворот знаю виключно з уст Олекси, бо так склалося, що про нього Осип мені ніколи не розказував.

І, так, на самому початку поворотної дороги, життя в'язням цієї групи, в якій були Осип та Олекса, врятувало місцеве населення. Коли шістьох в'язнів цієї групи зайшло в підміське село, у ньому гуляв ще большевицький »заградительный отряд«. В'язнів побачив

якийсь чоловік, який почав давати рукою знаки, щоб вони бігли до нього. Коли вони прибігли до нього, цей, багато не говорячи, казав їм лізти в картопляні ями. Сиділи в'язні в цих ямах доволі довго і вже побоювалися, що їх підступно в ці ями заховали, щоб передати більшовикам. Але, увечорі, до в'язнів прийшла якась старша жінка, за нею молодша, а там далі й цей чоловік, що їх у ями заховав. Сів біля ям та й заговорив:

— Я знаю, що ви стривожені, але заспокійтесь. Слава Богу, найгірше вже проминуло.

Тоді цей чоловік приклякнув і почав, голосно, молитися. Чоловік говорив «Отче наш» і «Богородице Діво» українською мовою, і жінки та в'язні повторяли за ним слова молитви. В'язні-галичани почули вперше слова відомих молитов в українській мові.

Від цього селянина в'язні довідалися, що кінний «заградительный отряд» був у селі, коли він їх прикликав. Чекісти їхали до тюрми дивитися, що там таке трапилось і цілком певно зустріли б в'язнів, якщо б вони не послухали свого спасителя і не рушили до нього бігом. Жінки почастували в'язнів чаєм з рум'янку, двома кусками хліба, що їх селянин поділив рівно на 9 частин (6 в'язнів і їх троє) та цукром, що його вже набрано з розбитого державного магазину. Потім старша жінка пішла на колгоспний лан і нарвала колосків. Зерно з цих колосків жінки сушили на кухонній блясі, розтирала його й варили з нього кашу, а тоді вже, з цієї каші, напекли «пляцків», якими годували в'язнів та себе, та й ще на дорогу дали. У цих підмиських селян коло м. Бердичева перебули наші в'язні три дні, бо стільки ж тривала невияснена воєнна ситуація коло цього міста.

Але, коли німці зайняли Бердичів, в'язні розпрощалися зі своїми добродіями й рушили далі в дорогу. Німецьке військо йшло головними шляхами, а колишні в'язні поверталися польовими доріжками. Першого дня йшлося їм добре; увечорі зайшли до якогось села, в якому німців не було. Місцеві селяни нагодували їх, а ніч в'язні проспали на колгоспному сіні. Вранці рушили далі в дорогу. Ідучи польовою доріжкою між колгоспними ланами вони несподівано зустріли німецьку стежу з трьох велосипедистів. Німці в'язнів затримали, обшукали їх і сказали, що вони перебрані солдати (всі в'язні мали обстрижені голови на «нульку»). Осип

пояснив їм німецькою мовою, що вони ніякими червоноармійцями не є, і двох німців хотіло вже їх відпустити, але третій вперся і забрав їх до села, в якому квартирував німецький відділ. В'язнів пігнали до колгоспного двора, де в стайнях перебувало вже 64 полонених червоноармійців, що їх берегло 3 вартових. Полонені розповідали, що вони вояки 100-ої стрілецької дивізії, яка рекрутувалася перед війною на Бердичівщині, що вони свідомо передалися німцям, бо не хотіли воювати за Сталіна, але їх німці замкнули в цій стайні і вже два дні не дають їм їсти та не дозволяють місцевому населенню передати їм харчі. Полонені були самі українці — уродженці недалеких сіл Бердичівщини та Житомирщини.

Увечері, до цієї стайні прийшов німецький підстаршина та викликав Осипа, мовляв, того з цивільних, що говорить по німецьки. Цей підстаршина мав свою канцелярію в колгоспному дворі і був власне «командантом» цього табору полонених. Підстаршина переслухав Осипа в доволі людяній формі і, на закінчення, заявив, що він старатиметься про звільнення його та товаришів. Осип звернув увагу цьому підстаршині, що полонені є українцями і що вони добровільно передалися німцям.

Коло 10-ої години вечора до цієї стайні привели ще 17 полонених червоноармійців. Осип усім розповів про свою розмову з німцем і радив кожному, щоб усі однаково говорили, коли їх німці переслухуватимуть через свого перекладача. Вранці, до двора прибув гурт жінок з головою сільради, які принесли полоненим харчі. Вартові не пустили їх до стайні, але вийшов «командант», який викликавши Осипа, доручив йому розділити харчі між полонених. Розподіл цей пройшов у повному порядку, при чому Осип узяв собі харчі останнім.

Виявилось пізніше, що німецький підстаршина не лукавив, коли обіцяв, що старатиметься про звільнення Осипа та в'язнів. І, справді, коли тільки закінчено розподіл харчів, на подвір'я прибув автом німецький офіцер. Осипа покликали до нього і він з офіцером пішов до будинку. Довго його не було, але вернувся Осип радісний, кажучи, що він є майже певний, що їх незабаром звільнять. Виявилось, що ця частина складається з австрійців, які були людяніші за своїх пруських побратимів.

Офіцерові розповів Осип точно про в'язнів:

— Полонені є українцями і вони є прихильні німцям; вони призналися передімною, що вони добровільно кинули зброю, не бажаючи воювати за зненавиджений сталінський режим!

— Хто це може потвердити, хто цих людей візьме на поруки? Я завтра маршую зі своїм відділом вперед і, до цього часу, хотів вас з вашими колегами звільнити, а полонених передати до табору.

Осип поглянув на подвір'я, де ще далі перебував гурт жінок з новим сільстаростою (попередній голова сільради утік з большевиками). Осип запропонував:

— Дозвольте мені поговорити з місцевим «бюргемайстром», який є на подвір'ї.

— Ідіть і говоріть!

Осип вийшов на подвір'я і сказав старості, щоб він собі дібрав 3 особи і взяв на поруки полонених. Староста заявив, що з ним за полонених розпишуться ще місцевий фельдшер, учителька та один селянин. Осип зголосив це офіцерові й отримав доручення від нього чекати його в 7-ій годині вечора. Сказавши це, сів на автомашину та поїхав.

Увечері приїхав офіцер з готовим протоколом, в якому зазначено, що рідні полонених, за порукою «бюргемайстра», місцевого фельшера та вчительки перебирають від нього 81 полоненого. Всі підписали протокол і староста поставив на документі свою «печать». По цьому офіцер видав Осипові й в'язням перепустки, стягнув вартових, сів на автомашину та від'їхав. Осип зі старостою відкрили конюшні та випустили полонених. Отак 81 полонених українців вийшли на волю, оминаючи голодну смерть за дротами німецьких таборів для полонених.

Підкріпившись добрим почастунком у місцевого старости й не залишаючись на ніч у цьому селі, наша група в'язнів подалася в дальшу дорогу. Придержуючись нашої постанови, ми мандрували даліше бічними шляхами, щоб не зустрічати німецьких військових колон. В одному селі на Волині Осип зустрів знайомого собі зв'язкового похідних груп ОУН. Цей повідомив Осипа про акт відновлення української державности 30. VI. 1941, яким усі дуже зраділи. З цього часу, маючи зв'язок, наші в'язні пересувалися вже зі села до села, підводами, а Осип виступав з промовами, вечорами, в читальнях чи клубах. Перейшовши в Галичину, хлопці

розійшлися в свої сторони і тільки Осип з Олексою мандрували далі, в напрямі на Бережанщину.

Впродовж чотирьох днів свого побуту в Олесині, Осипа безперервно відвідували різні знайомі, головно друзі з ОУН, і мені було цілком не можливо порозмовляти з ним і довідатись від нього щось про його переживання. А вже п'ятого дня, вранці, Осип поїхав до Бережан, де, не зважаючи на своє підірване тюрмою здоров'я, почав працювати в Окружному Осередку Пропаганди ОУН (ООП ОУН). Олекса теж пішов у свою Бучаччину і ми знову залишилися самі.

Серпень 1941, — це був період, коли по всіх селах сипали могили на честь упавших героїв. Всюди відбувалися врочистості посвячування могил, поминки по героях, жалібні апелі з викликуванням прізвищ та місць смерти героїв — під звук сурм та грюкіт барабанів. Вшановувано не тільки героїв сучасного, але й минулого. Ось, наприклад, велике свято героїв відбулося на побоевищі Українських Січових Стрільців (УСС) на горі Лисоні, яку УСС-и обороняли перед московськими атаками в 1916 році. Для впорядкування військового цвинтаря на горі Лисоні мобілізовано, приблизно, 1,000 юнаків та юначок ОУН, що впродовж одного тижня таборували на горі Лисоні, висипуючи високу могилу та впорядковуючи стрілецький цвинтар. Врешті, відбулося врочисте посвячення могили на Лисоні, що його провів о. декан Бачинський в супроводі 76 священників та около 15,000 учасників свята, що прибули валками на Лисоню з чотирьох різних повітів. До урочистої польової Служби Божої співав бережанський хор »Боян«. Після Служби Божої і проповідей, перед могилою, на якій гордо повівав український державний прапор, дефілювало в карних рядах понад 2,000 української молоді. Після дефіляди до зібраного народу промовляв ще один колишній старшина УСС та від ОУН — Осип Горновий.

Кілька тижнів пізніше, провідав я Осипа в Бережанах і побачив, що він дуже погано виглядає. На мої запитання, відповів, що дуже погано почувається. Тоді я поставився до нього твердо і забрав його додому. Спровадив до нього — д-ра Манацького з м. Козови і цей ствердив в Осипа температуру і запалення олегочної. Дав йому ліки і доручив йому два тижні лежати в ліжку. Але вже після п'ятих днів Осипові розповіли про арешти членів ОУН під проводом Степана Бандери.

Як відомо, це сталося 15 вересня 1941 року. Тоді по всій Україні арештовано тисячі «бандерівців», знищено юмі багатьох з них на місці, а інших спроводжуючи до німецьких концентраційних таборів. Осип, через хворобу, не був того дня у Бережанах і ця обставина зберегла його від арешту і смерті, або знайомства з гітлерівськими концентраками.

Почувши про долю ООП ОУН у Бережанах і про арешти друзів, Осип таки не витримав і після 6 днів лежання в ліжку подався до друзів, що залишилися на волі.

Восени 1941 року Осип мав доручення від Проводу ОУН організувати допомогу для голодуючих по селах Бережанщини. Тоді в карпатських та підкарпатських селах Галичини був серйозний голод. Тисячі селян з голодуючих повітів з'являлися на Поділлі, щоб прокормити себе та ще дещо принести з харчів для своїх голодуючих дітей. Німецька влада за допомогою своїх польських вислужників, таких як «баншуци», дуже збиткувалася над цими українськими селянами, побиваючи їх важко та конфіскуючи в них збіжжя та всякі інші харчі. Віч-на-віч цієї ситуації, Провід ОУН видав доручення, що вся мережа ОУН має включатися всіма силами в допомогу для голодуючих, а зокрема допильнувати, щоб ніхто з українського населення такої допомоги не цурався. В акцію допомоги для голодуючих включився також УЦК під проводом проф. Володимира Кубійовича з усіма своїми допомогивими комітетами. Завдяки їхнім заходам німецька влада погодилася на переселення українських дітей з голодуючих повітів на Поділля, де, в той час, браку збіжжя та харчів так дошкульно ще не відчувалося.

За почином Осипа, Олесин та сусідні села включилися в цю акцію. Олесин прийняв був тоді 45 дітей з карпатських та підкарпатських сіл Стрийського повіту, які перебували в нас аж до нового збору в 1942 році. Населення Бережанщини дуже добре розуміло потребу порятунку рідного брата від голоду і тому жертвенність на допомогу голодуючим була така велика, що й самі бережанці на переднівку залишилися без збіжжя. Таке було й в Олесині, де кільканадцять родин навесну не мало вже зовсім збіжжя. Все ж таки, вони до нового врожаю витримали, маючи молоко від корів, домашню птицю, картоплю та городовину.

Коли, п'ятнадцять років пізніше, довелося мені чита-

ти в «Історії УПА» про допомогу УПА й підпілля ОУН для голодуючих колгоспників з осередніх та східніх земель України на передовку 1947 року, мені згадувалися різні події з акції допомоги голодуючим в 1941-1942 роках, що її провела тоді ОУН. Я не знаю, чи Осип Горновий мав якесь відношення до акції допомоги голодуючим колгоспникам в 1947 році так, як мав його перед 5 роками, але я певен у тому, що й у 1947 році, населення хлібородної Бережанщини виконало повністю свій обов'язок перед голодуючими братами, як передше.

Крім участі в акції допомоги для голодуючих, Осип постійно працював в апараті пропаганди ОУН та писав різні статті для підпільних газет і видань. Через нашу хату проходили часто доповнення, що їх висилала ОУН для своїх похідних груп на Сході. Ці люди приходили до нас за зв'язком, затримувались у нас день чи два, і відходили далі на Схід. Добре пригадую собі прихід трьох юнаків, одного з яких я вже трохи знав. Був це молодий поет з Рогатинщини, наймення Василько. Ці хлопці затрималися в нас три дні. Коли ці юнаки розмовляли з Осипом, вони зовсім не турбувались моєю присутністю і говорили цілком отверто. У цей час, Провід ОУН видав був інструкцію, якою наказував членам похідних груп на Сході робити в кожній місцевості списки жертв московсько-большевицького терору. Списки ці треба було ладити в багатьох копіях та передавати їх не тільки на підпільні адреси, але й на адреси українських установ, зокрема тих, що втримували свої бібліотеки чи архіви. Пригадую, що Осип дуже клав Василькові і його друзям на серце справу цих списків і радив їм почати цю справу негайно, бо пізніше може бути запізно. При цій нагоді розмова зійшла на тему гітлерівського терору, що тоді, зокрема на Сході, прибрал у відношенні до членів ОУН Степана Бандери широкі розміри. Це дало підставу Василькові запитатися, напівсерйозно і напів жартома:

— Хто буде так нас списувати, як гестапо нас знищить?

На жаль, ці слова виявилися, якоюсь мірою, пророчими. Василько і ще один з тих юнаків, що в нас були, були публічно повішені гестапом у Миколаєві над Чорним морем!

Участь Осипа в підпіллі ОУН, різноманітна праця, що він її у цьому підпіллі виконував, була причиною, що

велика кількість підпільної пошти приходила на його адресу й висилалась ним далі. Коли Осип був удома, я часто бачив його маніпуляції з підпільною поштою. Листування на тонких бібулах Осип прочитував, сортував, часами щось дописував, бібулки скручував, коли треба було, то їх лякував чи вкладав до конверт, і готував до висилки. Щоб ця велика кількість підпільної пошти отримувалась непомітно, Осип прохав мене зробити в клуні два сховки, один на вхідну та один на відхідну пошту. Ці два сховки й стали підпільними поштовими скриньками і їх не потрапили викрити німецькі вояки, що робили в клуні ревізію. Коли цього ніхто не бачив, до клуні заходив місцевий станичний ОУН — Ілько, або його довірені зв'язкові, які залишали в сховку пошту для Осипа та забирали все те, що їм залишав Осип. Ілько, — це був 23-річний юнак, що загинув геройською смертю в УПА в 1949 році. Коли Осип маніпулював при сховках, я звичайно сторожив, щоб »ворог не бачив і дурень не чув«, як тоді попереджалося в підпільних газетах та журналах .

Можна сказати, що підпільна пошта ОУН працювала тоді дуже справно та ефективно. Були створені головні та бічні поштові »лінії«. Пізніше, за існування УПА, цілі лініями передавали не тільки пачки з біллям чи харчами для вояцтва УПА, але й людей, що подорожували »службово«, чи навіть цілі валки зброї, воєнних матеріалів, різного постачання. Треба сказати, що населення Бережанщини слухало заряджень своєї підпільної влади й виконувало кожне її доручення без найменшого спротиву, хоч, часами, такі доручення лягали важким тягарем на українського селянина. Але, кожний розумів, що ці доручення диктує воєнний час і виконував їх охоче.

Хоч я бував досить часто присутнім, коли Осип перечитував одержані підпільною поштою інформації, то він ніколи не виявляв мені тих інформацій. Тільки один раз трапилось інакше. Перечитавши звітлення, що прийшло було з Наддніпрянщини, Осип почав нервово ходити по кімнаті. Я спитав його, чи я можу знати, що такого сталося, що так його схвилювало.

— Можете, — відповів Осип. — І не тільки Ви. Це можуть і повинні знати всі українці. Справа ось у чому. Обсервація нашої Служби Безпеки виявила, що німецькі

окупанти України ангажують до праці в німецькій політичній поліції всяке шумовиння. З цього скористали більшовики й підіслали до гестапо своїх енкаведистів для того, щоб помагати гестапові винищувати його руками українську політично свідому інтелігенцію. Ті енкаведисти, вдаючи щирих слуг гестапо, доносять на свідомих українських інтелігентів наддніпрянців, що, нібито, ті були за советів комуністичними активістами й тепер удержують звязок з комуністичним підпіллям. На підставі такого «звідомлення» гестапо арештує й розстрілює даного українця. Тим більше, що гестапо й без того заінтересоване в винищуванні української інтелігенції. У висліді тієї енкаведівсько-гестапівської диявольської акції вже на протязі першого року окупації німцями Наддніпрянщини знищено не менше як 340 українських професорів, які раніше зуміли якось врятуватися перед ліквідацією з рук НКВД.

Не зважаючи на широкі і різноманітні завдання, що їх Осип виконував у підпільній сітці ОУН, він мав ще час на студії. Вже в 1941 році Осип записався студентом на заочні курси журналістики й економії У.Т.Г.І. і був ним аж до повороту більшовицьких окупантів в 1944 році. Я точно сплачував належність за скрипти, які приходили регулярно і Осип їх пильно студіював, випрацьовуючи та відсилаючи різні завдання, що зі скриптами приходили. В червні 1944 р. він повинен був одержати закінчення тих студій.

У цей пам'ятний для мене час Осипового перебування в Олесині, в другій половині 1941 та першій половині 1942 року (тоді Осип покидав Олесин тільки на короткий час), мій Син став мені особливо близьким і дорогим. Я дуже радо перебував у його товаристві та дуже радо дискутував з ним на різні теми. Слухаючи його поглядів на різні справи, я навіть не звертав уваги на іншу роботу, що мене чекала і яку треба було зробити. Часами це ставалося зі шкодою для цієї роботи, але я на це не зважав.

Мені багато з того, про що я з ним говорив, запам'яталось добре. Деякі з поглядів Осипа бажаю передати

на цьому місці, щоб кожному, що знає його твори, була повністю зрозумілою його індивідуальність.

Насамперед бажаю підкреслити, що автор статті »За яку філософію« був змалку людиною дуже побожною. Як учень гімназії він з власної волі ходив, якщо це лиш було йому можливе, кожного рана на читану Службу Божу і радо заступав тих своїх товаришів, що в черзі були призначені катехитом до послуження в Богослуженні, а були перешкоджені. Особливо любив читати Апостольські Послання і нераз читав їх вголос дома. Весь час побуту в гімназії був він активним членом Марійської Дружини та Апостольства Молитви. Релігійність Осипа проявлялася нетільки в любові церковних відправ і свят, чи в пошані до релігійних традицій, але теж у глибокому переконанні, що українська держава може бути тільки християнською. Нехристиянською Осип собі України не уявляв; зокрема не уявляв собі України, в якій атеїзм мав би бути державною »релігією«. Релігійність Осипа в роках большевицької окупації особливо зміцніла і поглибилася. Ціле своє життя Осип молився рано і вечером, але по виході з большевицької тюрми — як його мати і я завважили, — він молився особливо гаряче. Сам Осип сказав мені, що це набув він у большевицькій тюрмі: там багато вязнів шукало потіхи в молитві і тієї потіхи й заспокоєння шукав у молитві й Осип, що мав у большевицькій тюрмі особливі важкі переживання. Осип розказував мені, що вязні часто молилися гуртом по келіях і що до цих молитов ставилися з пошаною не тільки співязні атеїсти, але й тюремна сторожа.

Дальше, я вважаю конечним підкреслити, що намагання декого із емігрантів робити із Осипа марксиста не має найменших підстав ані в настанові Осипа, ані в тому, що він будь-коли говорив, ані в його писаннях. Твердження про якісь симпатії Осипа до марксизму це або вислід недоумности, або свідоме фальшування. Про марксизм Осип ніколи інакше не говорив, як про »лже-науку«, »лже-вчення«, а вже особливо засуджував він марксистські експропріаційні тенденції у відношенні до селянства, що, нібито, породжує капіталістичні елементи в суспільстві і є тому »ворогом« пролетаріяту. Осип твердо вважав, що приватна власність на землю,

зокрема в українській державі, повинна існувати за всяких умов та без ніяких обмежень. «Сільськогосподарську продукцію може дати тільки селянин-власник, який любить землю і працює на ній без уваги на час, від досвітку до пізньої ночі», твердив Осип. А для цього, щоб цей селянин, на цій землі, вміло та раціонально працював, непотрібно колективізму та колгоспної кріпаччини, а потрібно агротехнічної чи зоотехнічної консультатії хлібороба-власника — експертами. «Товариство «Сільський господар» більше вартує для сільсько-господарського виробництва, ніж партійна «механізація», що доводить виробництво тільки до занепаду і деградації» — оце теж одне з висловлювань Осипа на ці теми. Висловлюючись рішуче проти большевицького колективізму, Осип не виступав проти кооператизації сільського господарства за зразком сільсько-господарських артілей М. Левицького, бо вважав ці артілі тільки формою приватної власності селян на землю, яку вирішують добровільно оці хлібороби, що таку артіль організують.

Був теж Осип рішучим противником «клясової боротьби», яку вважав шкідливою для національного розвитку, а зокрема на етапі національно-визвольної боротьби. Осип був за солідаризм кляс у національно-визвольній боротьбі. Боротьбу за національне визволення ставив Осип вище за боротьбу за соціальне визволення, вважаючи, що національне визволення включає в себе теж визволення соціальне. Пояснював це на прикладі української національно-визвольної боротьби. Соціальне поневолення в Україні здійснюють чужинці; боротьба проти цих чужинців приносить не тільки національне, але й соціальне визволення. З цього приводу, соціальні гасла боротьби уважав Осип дуже доцільними й потрібними для підсилювання визвольної боротьби українського народу. Очевидно, ніякої майбутньої експлуатації українського народу не передбачувалось; власне для цього й повинна була бути побудована українська держава, щоб зберігала український народ від будь-якої експлуатації й запевнила йому умови для всебічного національного, політичного, культурного й економічного розвитку.

З цілою рішучістю Осип та всі його друзі виступали за законність в майбутній українській державі та за рівністю її громадян перед законом. Вони відкидали думку про можливість існування в українській державі упривілейованих клік, груп, чи партій, що згідно зі своїми політичними чи клясовими привілеями, могли б пристосувати чи викривляти закони відповідно до своїх інтересів. Провідницьку систему вважав Осип і його друзі засобом тимчасовим, потрібним на час визвольної війни. Підпільники дуже часто прирівнювали себе до війська, що діє теж як провідницька система.

Партійна «демократія» не мала симпатій в Осипа, як теж в інших українських націоналістів, які вважали партії — кліками, а партійні інтереси — інтересами, що не завжди покриваються з національними інтересами, а дуже часто суперечать їм. У ці роки Осип розробляв проект «Суспільної палати», де мали б бути заступлені всі соціальні прошарки України, і яка діяла б по лінії інтересів всіх верств українського народу.

Уже в 1942 році Осип був переконаний про програму Німеччини у війні проти Радянського Союзу; після Сталінграду, в 1943 році, ці переконання тільки закріпились. Причину прогри Німеччини бачив Осип у протиріччях між мілітарною та політичною якістьми гітлерівської Німеччини. Осип уважав, що мілітарно — Німеччина є дуже сильною, але, політично дуже слабкою. Все ж таки, Осип, як і інші його друзі, сподівалися, що обі імперіялістичні потуги знесиляться до тієї міри, що на поверхню життя зможе вийти «третя сила» (поневолені народи) і рішити про політичний уклад Східної та Центральної Європи. Близького заломання Німеччини на Сході, як теж післявоєнної видачі Східної й Центральної Європи Москві західними альянсами ніхто з них не передбачав. У силу ССРСР Осип не вірив із особливою погордою ставився він до забріханости большевицької пропаганди. «Сильний брехати не потребує», казав Осип. На думку Осипа, гітлерівські «крокодилі» довго студіювали сталінські методи поневолювання (народовбивство, концентраційні табори, економічний грабунок і т. і.) і, врешті, визнавши їх більше чи менше «геніяльними», застосовували їх повністю не тільки в окупаційній адміністрації підбитих країн Європи, але навіть у самій Німеччині, для якої Гітлер обрав шлях «націонал-большевизму». Великою помилкою деяких українських середовищ було орієнтуватися на таку

силу; ця орієтація довела, між іншими, до трагедії Карпатської України та до розколу в ОУН. Осип твердо вірив, що за своє визволення український народ мусить активно і героїчно боротися, що ця боротьба мусить бути всенародньою, як у визвольній війні 1648 року, та що, зокрема в сучасній боротьбі двох ворожих Україні імперіялізмів, що велась, головно, за цюж багату Україну, український народ мусить рахувати тільки на власні сили і розбудовувати їх на всіх просторах української землі. Осип добре бачив великі перешкоди на цьому шляху, але твердо вірив, що це є одинокий вихід з ситуації. Цьому питанню Осип присвятив одну із своїх статей.

Ось у стислому нарисі погляди Осипа на різні справи. Так вони мені запам'ятались, але в тому місці подаю тільки те, що вважаю потрібним додати як батько, щоб громаді подати вірну характеристику мого Сина, якому доля судила стати визначним підпільним діячем та публіцистом.

*

Від осені 1942 року, Осип почав щораз частіше виїздити з Олесина і, часами, не було його вдома й декілька тижнів. Якось на початку травня 1943 року він повернувся з довшої поїздки додому і заявив, що він записався у Львові на медицину і виїжджає до Львова. Наступного дня я підвозив його до залізничної станції. Але, коли ми тільки виїхали за село, Осип сказав мені їхати в напрямі на с. Гиновичі. Він признався, що навіть не думає студіювати, а сказав про студії тільки для заспокоєння матері. Він отримав нове підпільне доручення, яке не дозволяє йому перебувати в Олесині. З офіційного повідомлення про смерть Осипа Дякова-Горнового знаю, що саме тоді призначено його членом Крайового Проводу Юнацтва ОУН, а теж членом редакційної колегії журналу «Юнак» та редактором журналу «Вісті». Осип запевнив мене, що скоріше, ніж за шість місяців він не зможе прибути додому, а коли Мама буде турбуватись й висилати мене, як за большевицьких часів, до Львова, щоб перевірити, що з ним діється, то прохав нікуди не їхати, тільки сказати Mamі, що все є в порядку, бо є вістки чи листи від нього. Далі Осип прохав і мене не турбуватися, бо він перебуватиме цей час у повній безпеці. Казав, між іншим, що належить

до комісії, яка підготовляє III. НВЗ ОУН, що дійсно відбувся в серпні 1943 року на Львівщині.

Повернувся Осип додому на початку грудня 1943 року, але по кількох днях знову поїхав у терен. Вернувся щойно на Різдвяні Свята і тоді пробув з нами 10 днів. Дні ті проминули всім нам, як години, але ніякі намовлювання мої чи Дружини не потрапили його переконати, щоб залишився ще на Йордан. При всій своїй скромності й любови до батьків і Бабці — Осип був таки твердою і вольовою натурою, невгнутою у прямуванні до мети. І, так, 15 січня 1944 року казав себе відвезти вранці до с. Конюхи, де мав, на нього, чекати зв'язок. Повідомив мене, що повинен бути в Конюхах вже вранці, о пів до сьомої години.

Була гостра зима й заметіль. Сніжна хуртовина продовжувалася весь вечір і цілу ніч, і ми вже о 3-ій ранку вирушили до Конюх, щоб прибути там на час. Ми прибули до Конюх уже в шостій годині ранку, але показалося, що на вказаному пункті з якихось причин не було ні зв'язкового, ні підводи. Осип прохав мене завезти до села Захворостець, що вже на території Зборівського повіту. На дворі випогодилося і нам їхалось непогано. Гумор Осипові направився і я пробував заговорити до нього про майбутнє. Але я скоро завважив, що він уникає розмови на цю тему. Він сказав мені, що він сподівається за приблизно два тижні заглянути до нас, до дому.

І справді: 5. лютого 1944 Осип прийшов до нас і пробув з нами п'ять днів. Гук гармат із фронту доносився вже до нас. По п'ятьох днях Осип від'їхав, сказавши мені, що як ситуація зміниться, то його слід шукати в селі Божиків.

На початку березня 1944 большевики повели несподівану офензиву з Шепетівки на Проскурів і Тернопіль. Вони оточили німців у Тернополі і здавалося, що большевицькі частини леда хвиля з'являться в Олесині. Ніччю 3. березня я поїхав з двома односельчанами до Божикова. Це село, положене над р. Золотою Липою, належить вже до підгаєцького повіту. У тому часі, як ми довідалися, у Тростянецькому лісі між селами Тростянець-Божиків-Саранчуки розмістилась була «база» УПА: різні штаби, повстанський шпиталь, склади харчів і амуніції тощо. Базу охороняв відділ Української Повстанської Армії.

На базі я не застав Осипа. Він прибув туди аж третього дня. Моїх односельчан, що приїхали зі мною, він відіслав у Перемишчину, а мене приділив тимчасово до праці в канцелярії. За Стрипою починалася вже »советська« територія, але постійного фронту не було. Стежі УПА проводили розвідку і на терені фронту, і в німецькому та в большевицькому запіллі. Осип доручив мені в випадку большевицького наступу на базу, якщо він буде тоді поза базою, щоб я разом із приділеним мені юнаком забрав машинки до писання й деякі документи і скрився на той час в недалекому селі в таємній землянці, що була на подвір'ю однієї бідної жінки. Про цю землянку не знає ніхто і там можна спокійно переждати пересунення фронту. Одного дня з'явився в околиці відділ большевиків, приблизно 150 бійців і виглядало, що вони будуть наступати на базу УПА. Осипа не було тоді на базі. Приділений мені юнак візвав мене, щоб ми оба чимшвидше йшли до згаданої землянки. Та мені якесь прочуття казало, щоб я залишався на базі. Я рішуче відмовився йти до землянки, заявляючи юнакові, що я беру на себе всю відповідальність за невиконання даного нам доручення. Большевицький відділ не пішов у ліс, де була база УПА, але, як опісля виявилось, до того села, де була землянка. Там провели вони докладні розшуки і викрили кілька землянок, а між ними і землянку, але, на щастя, нікого й нічого в ній большевики не знайшли. Осип, повернувшись до бази і довідавшись про все те, тільки руками сплеснув:

— Ото був би я вас на певну смерть вислав!..

Зближались великодні свята і я рішився вертатися до Олесина. Осип радо на це погодився. Додому дібрався я щасливо, хоч подорозі тільки чудом, завдяки осторозі селянина, якого я випадково зустрів у критичний мент, я оминув смерті з рук німецької застави. Додому зайшов я непомітно і до самого Великодня скривався на стриху в хаті мого брата. Про нормальне святкування Великодня в тих умовах пересування фронту не могло бути мови. Всеж люди приготувалися до свят. До снідання засів я з своєю дружиною в хаті мого брата. Брат покропив йорданською водою »сир, масло, яйця й прочая сніди«, що їх приготувала братова, а я відчитав воскресний тропар. В часі снідання й опісля ми думали безупинно про Осипа. І ось несподівано для нас усіх перед полуднем з'явився Осип. Над

вечір Осип глянув на годинник і сказав, що він мусить відійти, бо одна із чот переходить фронт і йому треба поговорити ще з командиром. Я спитав, чи я міг би піти з ним. Осип погодився.

Був чудовий весняний вечір. Кругом пах чорнозем і від цього запаху п'яніла голова. Село покривала мряка. За городами чекав на нас станичний Ілько. По кількох хвилинах надійшов доріжкою звязковий і трьох стрільців переднього забезпечення. За ними, на віддалі яких 40 метрів, ішло 5 стрільців, а ще далі командир і 30 стрільців. Задне забезпечення замикало похід.

Коли командир зрівнявся з нами, Осип долучився до нього і пішов з ним, не задержуючись. Ми з Ільком долучилися на кінці чоти.

Коли ми минули село, Ілько попрацював зі мною і пішов до села, а я йшов за повстанцями, вражений до краю. Це була частина вишколеної, бойової сотні, вся прибрана в українські, дреліхові мундури, в мазепинках на головах і добрих чоботах на ногах. Озброєння повстанців було прекрасне, — майже кожний третій повстанець мав автомат. Дисципліна маршу була дуже добра; повстанці маршували дуже тихо, як коти, не чути було ні слова, ні грязкоти зброї, ні гування чобіт по землі. Ішов я за ними і свою думку думав: що це? Не вжеж це віджили бойові курені моєї Бережанської бригади? Така велика, зовнішня подібність одних до одних, але чи існує подібність умов, серед яких зроджувався збройний чин — тепер і перед 25 роками? Чи не лишили ці хлопці тепер своїх батьків, своїх жінок і дітей, своїх дівчат і йдуть у цілком безвиглядний бій проти найбільших потуг світу тільки тому, що їх батьки залегко собі потрактували визвольну війну 1918–1920 років? Кажемо, що ми мали 100.000 Галицьку армію, але скільки було ще тисяч таких, що казали, що «моя хата з краю» і в ніякій армії не були, а коли були, то й скоро з неї дезертирували? А чи не залегко собі наш тодішній провід потрактував визвольну війну, вистоюючи цілими місяцями під Львовом і чекаючи на «справедливе» рішення Антанти? Бо ж, справді, чи не могла моя Бережанська бригада та й інші бригади почати ще Чортківську офензиву — не під Чортковом, але під Львовом, і вирішити боротьбу з ляхами на нашу користь, ще заки наспіє оце «справедливе» рішення Антанти? Отже, немає найменшого сумніву, що боротьба УПА виникла тільки тому, що батьки бійців УПА, в

багато кращих умовинах, не зуміли визвольної війни вирішити в свою користь.

Такі думки ворушили мною, коли я маршував за повстанцями і навіть не зчувся, як ми дійшли до битого шляху з Козови до Тернополя. Тут чота УПА затрималася на хвилину, і її командир, розпрацювавшись з Осипом, повів її далі у свою путь. Ми з Осипом стояли, аж доки остання тінь цього повстанського відділу зникла в темряві ночі. Осип вийняв з кишені пістолу, провірив її, забезпечив і сховав до кишені. Ми завернули додому і декілька хвилин ішли без слова. Мої думки далі тривожили мене і я заговорив:

— Нащо Боже милосердний нам післав це горе?

Осип на мої слова не відповів, немов би їх не чув. На небі прояснювалися зорі від вечірньої мряки, яка спадала і котилася вже по землі та никнула. Осип щераз поглянув у сторону, куди відійшла чота УПА й промовив:

— Вечір був сприятливий для переходу фронту, а тепер цілком прояснюється. Тим часом вони не скорше, ніж за годину будуть під фронтом.

Подував легкий вітрець і розганяв мряку. Минула година третя ранку й жайворонки почали наспівувати свої пісні. Починався пам'ятний для мене світанок Великоднього Понеділка 1944 року. Я рішився востаннє порушити справу нашого майбутнього.

— Німці тікають, що нам робити?

— Я залишаюсь.

— І я хотів залишитися. Я пішов у ліс, щоб у критичних хвилинах бути разом з Тобою і поділяти Твою долю. Але ти сам бачив, що моє здоров'я на це не дозволяє і що я своєю квалістю роблю тобі прикрість. Я рішився вернутись до хати, але я не можу залишатись вдома і чекати на прихід большевиків, бо це рівнялося б самовбивству. Знов же Мама, коли ти залишишся на Україні, нізащо не захоче виїхати на захід.

— Треба конечно Маму до цього намовити.

— Осипе, мама не послухає. Я вже з нею про те говорив. Каже, що її сумління не давало б її спокою, що вона залишила тебе, щоб рятувати себе. Але, ти послухай ось що: мені багато розумних людей хвалило тебе і твої здібності. То чи не можеш ти іти разом з іншими на еміграцію, щоб там використати твої здібності для праці для народу?

— Над цим питанням я, тату, думав, бо Провід ОУН пропонував мені виїзд за кордон. Але я тої пропозиції не прийняв. Я рішився остаточно залишитися тут, в Україні. В німецьких концлагерах перебуває велика кількість провідних членів Організації. Я вірю, що більшість із них залишиться в живих. Вони й будуть вести закордоном ту працю, яку нам треба вести, бо їм повертатися в Україну і включатися в підпільну боротьбу тут, в умовинах, яких вони не знають, просто неможливо. Тут мають залишатися ті, що стояли тут весь час в боротьбі. Зокрема мушу залишатися я. Вважаю, що коли б я інших посилав у большевицьке підпілля для революційної боротьби, як ось тих, що он саме пішли, а сам тікав за кордон, то це було б дуже нечесно. Я мушу бути з ними. Коли я казав іншим, що для добра України треба виректись батьків, сім'ї, жертвувати своє особисте щастя й безпеку, то як чесна людина я мушу сам бути прикладом у тому. Моя і їхня доля в Божих руках...

Починало світати. Осип поглянув на годинник і сказав:

— Наші перейшли вже фронт. Вони вже в большевицькому запіллю.

Цілий Великодний Понеділок провів Осип в Олесині. У Великодний Вівторок 1944 року він попрощався з нами і відійшов. Тоді я бачив його останній раз.

На три шляхи розійшлася наша сім'я. Осип пішов у вир підпільної боротьби, Мати залишилася в Олесині, а я пішов на чужину. Думав, що станеться якесь чудо і я повернуся додому, але чуда не було.

*

В 1948 році, перебуваючи ще в Німеччині, я отримав від Осипа записку, передану мені кур'єрами ОУН. Ось її зміст:

Дорогі!

Не знаю, яка доля Вас зустріла. Різні вістки доходили до мене та скільки в цьому правди, певности і точности, годі сказати. Та хочеться вірити, що Ви добилися щасливо і що живете. Тому користаю з нагоди, щоб дещо написати Вам про себе. Бажалося б написати багато, багато про все і все, так по рідному і близькому, але доля записки непевна, і тим самим треба обмежуватись. Я був би щасливий, коли б Ви хоч це отримали.

Я, як Ви зрештою знаєте, цілий поглинув у вирі бо-

ротьби. Боротьба в нас зараз набрала таких розмірів, що Вам і уявити годі, хоч ця боротьба і Вам не чужа. Народ наш стоїть на такому рівні боротьби, ставить такий геройський і організований опір, що насправду велика честь належати до такого сьгодні народу. Боротьба, яка зараз у нас ведеться — найгероїчніша і найсвітліша в нашій історії. Як така вона перейде до історії всесвітньої.

Зараз йде шалена нагінка, щоб загнати селян у колгоспи. Ворог вдається до найдикіших прийомів в тому напрямі, та успіху не має. Голод 1946/47 р. на СУЗ, валки голодуючих братів зі східних областей, що масово дійшли в ц. р., наглядно показали, що несуть колгоспи і зміцнили народну волю до боротьби. 21-25 жовтня 1947 р. відбувся величезний вивіз на Сибір.

Взагалі терор окупанта не до порівняння з тим, що Ви знаєте з першої большевицької окупації. Попалені села, маса арештованих, засланих, помордованих. Багато з наших близьких і знайомих вже не живе сьгодні; згинули чи в безпосередній боротьбі, чи закатовані ворогом.

Із записки, яку я цього місяця отримав від О. (він також в підпіллі), я довідався, що мати є даліше вдома і не вивезена минулим вивозом на Сибір. На місці також тітка і всі стрийки. Помер тільки стрийко Микола. Мій друг Василь живе, оженився (недавно я бачився з ним і жінкою), а Славко, як може Ви чули, загинув від гітлерівської кулі в переході фронту. Живе також Ілько. По-геройськи згинув Микольо. Тут міг би Вам подати багато та труднощі конспірації не дозволяють.

Дорогі! Як хотів би я, щоб ця записка дійшла до Вас, щоб Ви почули голос з рідного краю. Дорогий Батьку, Сестро і Осипе (Осипові ще б хотів написати, що його брат помер на засланні, а брат все живе). Я весь час думав, як би то до Вас написати, і хоч би це тепер вдалося, коли трапилася нагода. Ще більше бажалося б довідатися дещо про Вас, та це очевидно важче.

Бажаю Вам, мої дорогі, щастя, здоров'я, а головне, скорого побачення.

Ваш ОСИП

Це вже було останнє слово Осипа до свого Батька.

Статті

Осипа Дякова-

Горнового

1.

ПІДСУМКИ УСПІХІВ НАШОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

Ряд причин склалося на те, що наші визвольні змагання в 1917-21 рр. закінчилися програю, в наслідку якої український народ знов опинився в неволі. Але основною причиною було те, що в 1917 році український народ в своїй масі ще був недозрілий до самостійного державного життя. Національна свідомість народних мас була тоді низька, а в значної частини народу її взагалі не було. Велика частина інтелігенції, якої, до речі, і так загальним числом було мало, була національно скастрованою і звихненою. В результаті низької національної свідомости не було також ясного, усвідомленого прагнення здобути за ціну чого б то не стало, власну самостійну державу. Народ прагнув визволення, волі, хотів землі, ненавидів своїх поневолювачів, готовий був на боротьбу, але він у більшості не розумів того, що волю, землю, щастя може дати йому тільки українська самостійна держава. І тому величезна стихійна народна енергія, виявлена в 1917 році марнувалася, розливалася багатьома рукавами і впадала в мертві, а часто й чужі моря. А тодішні політичні провідники українського народу не використали цієї великої енергії, не спрямували її в одному напрямі, а саме на здобуття самостійної держави, бо більшість тих провідників сама не розуміла потреби такої держави. Ті провідники журилися загально-російською революцією і не бачили, як під її прикриттям міняються нові російські загарбники. Ті провідники, мріючи по дитячому про соціалістичний рай на землі, не допустили до створення власної української армії в той час, коли тільки одна збройна сила могла забезпечити визволення українському народові. В результаті низької національної свідомости народних мас, в результаті слабости організованих самостійницьких політичних сил, визвольні змагання українського народу в 1917-21 роках, незважаючи на їх героїзм, на окремі світлі моменти й успіхи, не були своєю силою достатні для того, щоб здобути перемогу.

І хоч це може болуче і прикре, — це факт, і немає чого його приховувати. І коли ми в цьому місці пригадуємо це, то для того, щоб краще могли показати ці зміни, які зайшли в українському народі від того часу досьгодні, щоб краще показати, як сьогодні представляються організовані самостійницькі політичні сили українського народу. Бо саме в дальшому цієї статті ми розглядатимемо наші успіхи в першу чергу на тлі національно-політичної зрілості народу і стану його організованих самостійницьких сил, оскільки ці два чинники являються основними, безумовно необхідними для здобуття визволення, оскільки без них побудова української самостійної держави взагалі не можлива.

Визвольні змагання 1917-21 рр. не принесли визволення українському народові, але вони започаткували період його бурхливого відродження, період росту його національно-політичної свідомості. Після програної в 1921 р. український народ не припинив своєї визвольної боротьби проти окупантів, в невтомній праці на культурно-освітньому і господарському полі, а зокрема в широкій визвольній боротьбі впродовж останнього десятиріччя, український народ перекувався, загартувався і виріс.

СТАН НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Сьогодні український народ став високо національно свідомий. Він зрозумів, що тільки українська самостійна держава визволить його від всяких »визволителів«, дасть йому бажану волю, щастя і добробут. Сьогодні український народ вже не дасть себе обманути нікому. Кожна аґентура зустрічається зараз з одностайним спротивом цілого народу і може триматися тільки за допомогою штиків і терору.

Український народ сьогодні — це народ борець у повному значенні цього слова. Чи веде хто сьогодні таку боротьбу, як український народ? Чи хто інший організував в умовах найжорстокішої диктатури і найбезогляднішого терору боротьбу таких широких розмірів? Ні! Вистачить порівняти нашу боротьбу з протибольшевицькою боротьбою таких народів як, напр., поляки, угорці, народів донедавна державних, а вся наша перемога виступить ясно і виразно.

Силою різного історичного розвитку поодиноких українських земель по-різному розгорталася і розгортається

визвольна боротьба на цих поодиноких просторах. Найширше і найповніше вона розгорнулася на західних землях, тому успіхи її тут найбільші, перебіги найглибші і найтривкіші. Боротьба глибоко переорала душу західно-українського населення і цілковито заповнила його ідеєю Української Самостійної Соборної Держави. Національно-політична зрілість народу, ступінь опору окупантові, активність досягли тут незвичайно широкого рівня.

Довгорічний большевицький терор на схід від лінії Збруча, зокрема в 1930-33 рр. і після них, викликав занепад національно-політичного життя українського народу на цих землях. Большевики встигли так обезсилити народ, що він попав у майже повну зневіру і не бачив жодних можливостей і виглядів боротьби. Такий стан зневіри й страху перед органами большевицького терору вже значно полегшував большевикам руйнування нашого національного організму, а в дальшому в своїх наслідках міг стати для нас як нації прямо жахливим.

Але в наслідок поширення національно-визвольного руху на простори центральної і східної України в сприятливій военній обстановці цей стан почав з 1940-1941 рр. мінятися на краще. В 1944-45 рр. приходить поворотна хвиля зневіри, але вже в 1945 р. вона змінюється новим наростанням піднесення народу. І сьогодні не лише протибольшевицькі настрої на Придніпрянщині стали загальними, але вони вже виявляються одверто, переходять в активний спротив, про що донедавна і мови не могло бути. Ще в 1939-40 рр. приятель не мав відваги сказати приятелеві своїх справжніх думок, а сьогодні народ має відвагу в деяких випадках говорити правду одверто й прямо ввічі представникам влади. Народ на Придніпрянщині переборює страх і набирає знову віри в себе. Це значить, що створюються передумови для повного піднесення українського населення тих просторів.

ЗРУШЕННЯ ВІДСТАЛИХ ТЕРЕНІВ

В останні роки в боротьбу були втягнені найвідсталіші терени України і в ході боротьби населення цих земель цілком відродилося. При тому треба зазначити, що цей процес відродження пройшов завдяки боротьбі дуже скорим темпом. Те, для чого звичайно потрібно десятків років, сталося впродовж трьох-чотирьох років. Тому то зміни, які відбулися на наших окраїнах, такі виразні.

Ще до 1939 р. Полісся жило в скрайній затурканості

і національній несвідомості. Поліщук не знав навіть свого національного імені і називав себе просто »тутешнім«. А в декілька років це саме Полісся стало коліскою УПА і поліщук потягнув у її ряди, щоб боротися і вмирати за Україну. І там, де колись був розташований польський конц-табір, Береза Картузька, де над спинами українських політичних в'язнів свистав нагай польського поліція, там закипіла боротьба, і глухі поліські ліси сколихнув могутній гомін відродженої української зброї.

Ще в 1944 р. лемко говорив: »Возьте собі ваш тризуб, а мені дайте спокій«, — а вже в 1945 р. цей самий лемко боровся в обороні своєї землі в лавах УПА, а в 1946 році ніс наші визвольні ідеї на Чехо-Словакчину. В 1947 р. згинув на Лемківщині польсько-більшевицький генерал Сверхевський. Сьогодні завзятий лемко продовжує боротися на інших українських землях, бо вже розуміє, що його рідна земля, — це не тільки Лемківщина, а вся Україна.

В боротьбі український народ загартувався, став організованим і готовим на жертви. Саме ці якості дуже важливі для успішного ведення і переможного завершення визвольної боротьби.

ОРГАНІЗОВАНІСТЬ І ГЕРОЇЗМ

Сьогодні український народ дає приклади такої високої солідарності, такого масового героїзму, що не один народ міг би їх навчитися в українського народу. Яку, напр., солідарність, згуртованість і організованість виявив український народ, бойкотуючи в большевицьких умовах, при наявності емгебівських гарнізонів у кожному населеному пункті, т. зв. вибори до верховної ради ССРСР і верховної ради УССР! Яку ж подивугідну солідарність виявив український народ у боротьбі проти колективізації Західної України. Всі большевицькі намагання роз'єднати і поділити наше село на куркулів і бідняків і т. п. не мають успіху. І коли їм шляхом дикого терору і насильним відбиранням землі вдається закладати колгоспи, то зате не вдається їм зламати єдності народу. Під впливом свіжих ран ця єдність стає ще більшою.

А скільки високого героїзму проявляє сьогодні український народ. Учасники визвольного руху не знають ні полону, ні капітуляції. У безвихідному положенні вони воліють самі заподіяти собі смерть, ніж здатися ворогові. А хіба ж це не героїзм, коли насильно половлені для

вивозу на Сибір жінки, старики, діти одверто відгрожу-
валися своїм катом, на їх очах махали на прощання в
бік лісу і подорозі співали революційних пісень. Ніхто
з них не просив у ворога помилування. А що може бути
рівного героїзму, виявленому селом Вербиця (Люба-
чівщина)? Це село, оточене польсько-більшевицькими
бандами, билося разом з чотою УПА, що там квартиру-
вала, до останньої краплі крові. Матері просили пов-
станців стріляти їх власних дітей і самі гинули тут же,
біля них, щоб не здатися ворогові. І ворогові не здався
ніхто.

НАСЛІДКИ ПРОЦЕСУ ПЕРЕРОДЖЕННЯ

Ось який сьогодні наш народ. Ось які зміни докона-
лися в ньому впродовж останніх десятиріч. *І саме в тому
високому рівні національно-політичної свідомості укра-
їнського народу, в переродженні наших окраїн, у рево-
люціонізуванні населення Придніпрянщини, у віднов-
ленні в українському народі готовості на жертви, гото-
вості до героїзму, єдності й організованості — най-
більшій успіхи національно-визвольної боротьби.* Сьогодні
кожний бачить, що наш народ не той, яким він був в
1917-1918 рр. І нікого не треба тепер переконувати в
тому, що коли б в 1917 р. ми були такими, як сьогодні,
то ми напевно здобули б власну самостійну державу.

Звичайно, не можна твердити, що сьогодні весь укра-
їнський народ стоїть на однаково високому рівені на-
ціонально-політичної свідомості, що всі українські землі
вже перекувались і насталились у вогні боротьби. Ми
не хочемо обманювати самих себе. Ми свідомі, які ще
великі завдання стоять перед нами на цьому відтинку.
Але ми сьогодні можемо з повною певністю сказати, що
завдяки визвольній боротьбі український народ досяг-
нув такого ступеня свого розвитку, що коли б навіть
на цьому стало, він зуміє використати першу нагоду до
того, щоб добути державну самостійність. Сьогодні в
українського народу стільки сил, що програма 1917 р.
вже не повториться. Сьогодні український народ наря-
джений такою силою національного горіння, що її ви-
стане не тільки для того, щоб у дні зриву розпалити до
білого відсталі області України, але і потягнути на
визвольну боротьбу інші народи. В цьому основна різ-
ниця між 1917 роком і сьогодні. В цьому, як згадано,
основний успіх визвольної боротьби.

ВІЛИВ І ДОВІР'Я, ЯКИМ КОРИСТУЄТЬСЯ УТВР НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ

Сьогодні організовані самостійницькі політичні сили українського народу, керовані Українською Головною Визвольною Радою, без порівняння більші, як в 1917 р. Вже сам факт, що український національно-визвольний рух шостий рік організує боротьбу в такій системі, як большевицька, говорить за його силу. Український національно-визвольний рух, це єдина політична сила українського народу на українських землях. Інших сил немає. КП(б)У — це звичайна російсько-большевицька агентура. Тримається вона на Україні тільки силою штиків і терору. З українським народом вона нічого спільного не має, бо навіть значна її частина — це росіяни, а більшість членів українців — це лиш з походження українці — в дійсності це обмосковлені вислужники сталінського режиму.

Український визвольний рух охоплює сьогодні суцільною організаційною мережею цілу Західню Україну і продовжується розвиватися щораз далі на схід. Він об'єднав довкола себе мільйони українців, що визнають його за єдиного свого керівника і наділяють його повним довір'ям. Найкращий доказ своєї політичної єдності і довір'я для Української Головної Визвольної Ради український народ дав, бойкотуючи за наказом УТВР «вибори» до т. зв. верховної ради ССРСР і верховної ради УССР. *Цей бойкот в наших умовах був найсильнішим висловом справжньої волі українського народу і його прагнень. Він був могутньою маніфестацією підтримки Української Головної Визвольної Ради, а разом з тим і маніфестацією сили українського визвольного руху.*

В існуванні сильного визвольного руху, в його політичній єдності, в його організованості, в його тісному зв'язку з мільйонами, в існуванні єдиного керівництва, здійснюваного Українською Головною Визвольною Радою — другий найважливіший успіх визвольної боротьби українського народу. Цей успіх забезпечує продовження і переможне завершення визвольної боротьби.

ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНІ УСПІХИ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

Значні успіхи дала наша визвольна боротьба також на міжнародньому полі. В 1917 р. світ мало що знав про нас як про окрему націю. Сьогодні ж український народ вже вийшов на міжнародню арену як самостійний парт-

нер і здобув собі признання всіх волелюбних народів світу. Без боротьби ледве чи ми могли б добитися того.

Визвольна боротьба українського народу стала широкозвісною всім народам ССРСР. Немає, мабуть, в ССРСР людини, що не знала б, не чула б про цю боротьбу, хоч сталінські злочинці із шкіри вилазять, щоб не допустити до цього. Бо ж наша визвольна боротьба не тільки з'єднає нам прихильність поневолених народів ССРСР, але вона також причинюється до революціонування народних мас тих народів. А саме того найбільше бояться большевики, бо це поширює фронт боротьби проти них, бо це робить цей фронт міцнішим.

Завдяки своїй визвольній боротьбі український народ здобув для себе велику прихильність і серед новоокупованих народів центральної і південно-східньої Європи. Цим народам приходиться сьогодні також вести боротьбу проти большевицьких загарбників. Не маючи достатнього досвіду в того роду боротьбі, вони виявляють велике зацікавлення нашими методами і висловлюють їм найвище признання. Найкраще підтвердження того — це рейди УПА на польські чи чехо-словацькі землі. Польське, чеське, словацьке, угорське населення цих земель вітало рейдуючі відділи УПА якнайщиріше і ставилося до них якнайприхильніше. А не треба забувати, що ще не так давно деякі з цих народів ставилися до нас цілком байдуже, а деякі, як напр., поляки — і вороже.

Визвольна боротьба українського народу з'єднає йому також друзів серед народів Західньої Європи і Америки. Український народ стає перед цими народами як послідовний борець проти гітлерівського і большевицького імперіялізмів, цих найлютіших ворогів всіх волелюбних народів світу. В 1946 році постав Антибольшевицький Блок Народів при активній участі і зусиллях УГВР. АБН з успіхом продовжує зміцнювати позиції українського народу поза межами ССРСР.

В тому факті, що український народ вийшов сьогодні на міжнародну арену як самостійний партнер, що його позиції серед інших народів постійно зростають — третій основний успіх національно-визвольної боротьби. Він полегчує нам нашу дальшу долю

ВИЗВОЛЬНА БОРОТЬБА ХОРОНИТЬ ПЕРЕД ЗНИЩЕННЯМ

Поруч тих трьох основних успіхів визвольна боротьба дала українському народові цілий ряд інших успіхів. Вона дозволила зірвати вивіз української молоді на

каторжні роботи в Німеччину, а сьогодні дозволяє зривати такий же вивіз на каторжні роботи в Донбас, на Урал, Кузбас. Вона дозволила уникнути українському народові у багатьох теренах знищення на імперіялістичних фронтах. Вона значною мірою захистила український народ перед гестапівським терором, а сьогодні захищає перед таким же терором МГБ. Вона боронила українське населення за лінією Керзона перед польсько-більшевицьким знуцанням. Вона дозволила і дозволяє в корені присікати будь-які прояви зради, вислужництва і намагань ворога розкладати народ. Вона уможливила провал дотеперішніх спроб ворога здобути нашу молодь. Завдяки цій боротьбі ворогові до сьогодні не вдалося ще вповні сколективізувати Західні Землі, що внаслідку дозволило в 1946/1947 рр. населенню тих земель уникнути голоду, але дало також змогу врятувати від голодової смерті велику кількість братів наших із Сходу, а також багато людей з білоруських, російських та молдавських областей.

У своїй боротьбі український народ склав значні жертви вбитими, замученими, арештованими, засланими. Але успіхи, здобуті ціною тих жертв, як бачимо, далеко-далеко більші. До того ж ми знаємо, що ці жертви український народ приніс би і без боротьби (на ворожих фронтах, від голоду, за «невиконання» норм тощо), а тоді вони були б для нас безкорисні. До того знаємо, що жертви визвольної боротьби помщені, що вони омиті ворожою кров'ю.

2.

ПЕРСПЕКТИВИ НАШОЇ БОРОТЬБИ

1945 рік приніс закінчення другої світової війни. Советський Союз, опинившись в ряді переможених держав, кинув всі свої сили для ліквідації внутрішніх фронтів, зокрема для знищення українського самостійницького руху. Славнозвісні «звернення» українсько-російського «уряду» Хрущова та різних менших і більших рясних чи строкачів взивали українських революціонерів скапітулювати і заперестати «безперспективну боротьбу з переможеним СРСР». Та український революціонер не пішов на лукаві підступи ворога і весь час після закінчення війни веде з успіхом боротьбу проти держави, що панує над одною шостою частиною світу. Геройська постава того революціонера, що не знає що це капітуляція, а в безвихідній ситуації стріляє собі в лоб, викликає подив серед народу, а то й серед ворогів.

Та побіч пошани і подиву для того нерівного змагу, не раз і не двічі доводиться почути нам від свого громадянина слова, які вказують на неправильне розуміння нашої боротьби. Очевидно, що багато слів падає з уст людей, які свідомо чи не свідомо діють з доручення ворога для заломання високої моралі українського самостійницького руху, бо саме та висока мораль є для ворога найбільшою перешкодою в ліквідації свого найнебезпечнішого внутрішнього ворога. Тому він діє розкладовою пропагандою на революційні сили; діє планово, перфідно. Другою категорією людей, які нас не розуміють, це зневірені люди, що під ворожим терором втратили віру в основні ідеали кожного народу. Та декуди чується ті слова від людей, що серцем з нами, та опинившись випадково осторонь наших дій, неправильно нас розуміють і саме тому витягають неправильні висновки.

З-поміж них найбільше вказує нам на диспропорцію наших сил і сил ворога; багато вважає, що позитива українського питання лежить виключно в руках західних держав, ще інші, що політика української революції оперта не на холодній оцінці подій, а виключно на чуттєвих моральних моментах.

Саме тим всім людям доброї волі ми в першу чергу обов'язані основно в'яснити нашу поставу, наші перспективи, щоб вони були з нами не тільки серцем, але і розумом, щоб переконалися, що наші дії не емотивні, а тверезо передумані політичні дії, виразно напрямлені до здобуття наших основних цілей.

Щоб переглянути шляхи нашої боротьби, зупинимось коротко на наших *генеральних заложеннях*. Ми поставили собі девіз: через добробут, розквіт і ріст нації до добра, щастя і розвою одиниці. Тому саме ми все підпорядковуємо ідеї нації, дбаючи про те, щоб паралельно з її розквітом кращало життя кожного її члена.

На тому місці підкреслюємо, що ми ніяк не розуміємо нації, як якогось боготвореного, абстрактного поняття, для якого одиниця має тільки все віддати, нічого від нього не дістаючи. Ні! Під нацією розуміємо оту сукупність «всіх живих, мертвих і ненароджених», для якої ми працюємо і життя віддаємо, але і від неї одержуємо теж все, що кожному, як одиниці, до його індивідуального розвою конечно. Саме в тому поєднанні розвою нації з розвоєм одиниці конкретизуються наші програмові заложення.

Кидуючи такий саме клич, ми станули *на національній площині боротьби*. Для нас українців нація є вихідною всіх чинностей і кінцевою всіх змагань. Ми висуваємо національні кличі, бо основно переконалися на шкурі власного народу, що всі інші кличі «класові, всеслов'янські, інтернаціональні і т. ін.», є тільки на те, щоб обманювати народи і їх опісля закріплювати. Бачимо, що саме національними шляхами ідуть всі передові нації. Вони в своєму нутрі проходять скорше чи повільніше всі конечні соціальні переміни, напрямлені на покращання долі одиниці, і тим самим оздоровлення національної спільноти.

Ми пам'ятаємо, як французький нарід у Великій Французькій Революції скинув зі себе феодалні окови, і оздоровивши себе новими силами, створив нову, кра-

щу суспільно-політичну систему, в якій плідотворніше виявилися всі його творчі сили і яка повніше забезпечувала розвій одиниці і спільноти. Відгуки цієї революції пройшли протягом XIX ст. через цілу Європу. Кожний нарід, оцінивши здорові кличі, які вона несла, пройшов і собі в своєму нутрі більш чи менш болізно потрібні переміни. Історія вчить нас, що ще в XVII ст. демократично настроєні англійці не допустили своїх королів до вдержування абсолютизму, а станули на шлях парламентаризму, який протягом цілих століть так успішно кермував розвоєм Англії. Ми є свідками, як сьогодні по другій світовій війні проходять майже в кожній модерній державі глибокі суспільні переміни, що починаються до оздоровлення поодиноких національних організацій. На наших очах проходить націоналізація банків і великого промислу в таких державах, як: Франція, Бельгія, а навіть в такій консервативній державі як Англія. На наших очах московський нарід повалив в 1917 р. реакційний царський суспільний устрій, щоби влаштувати себе краще, щоб краще використати свої творчі можливості. Що викинено тоді інтернаціональні кличі, так це окрема справа; їх викинено для підбою світа, та революція в 1917 р. пішла великоросійським руслом. Вже Ленін сказав, що російський робітник врятував Росію від загибелі, а Сталін в 1945 р. офіційно здеклярував політику СССР, як російську національну політику. Так бачимо, що навіть всі ті псевдоінтернаціональні держави ідуть національними шляхами, кидаючи інтернаціональні кличі тільки для загарбання. Що всі сьогоднішні держави, виключно СССР, стоять твердо на національних позиціях, то видно хоч би з того, що сьогодні й «Організації Об'єднаних Націй» признають, що праця її не йде добре, но на перешкоді тому стоять «національні гордощі» поодиноких членів тої організації. Як розуміти інакше нинішню русифікаційну політику «старшого брата» в нутрі СССР? Отже національні концепції ніяк не є перестарілі, а якраз сьогодні вповні актуальні, живучі і нам немає чого шукати інших концепцій.

З нашого національного становища аж ніяк не впливає національний егоїзм, негативна постава до всіх вселюдських ідей. Ні, навпаки, ми саме здвигнули людські кличі: «Свобода народам, свобода людині»! Саме ми

пропагуємо таку міждержавну систему, що включатиме вільні самостійні держави всіх народів, без супрематії більших над меншими. Ми визнаємо, що до розв'язки міжнародних проблем треба приступити народам як рівний з рівним і віримо, що таким чином можна буде розв'язати їх найкраще, а досягнення так осягнуті потривають напевно довше, чим побудовані на принципі насилля. Саме ми спрецизували на третьому НВЗ ОУН наше позитивне ставлення до всіх народів, що замешкують українську територію. Тільки вороги сміють нас прирівнювати до людоненависницького націоналізму німецького типу. Ми знаємо, що нарід ізольовано жити не може, він живе серед інших народів. Щоб уникати світових катастроф — воєн, він мусить приходити до порозуміння з іншими народами і таким шляхом розв'язувати всі ті проблеми, які могли б нарушувати існуючу рівновагу.

Отже шлях наш національний, але це ще не все: цей *шлях революційний*. Наша ціль отже Українська Національна Революція. В тому місці постараємося вяснити, чому ми вибрали якраз революційний шлях.

Не аналізуючи ближче самого поняття «революція», яке інакше дефінізується большевиками, а інакше напр. на заході, ми подаємо деякі основні характерні прикмети, що відрізняють її від іншого типу розвоєвих процесів. Прикметами тими вважаємо *переворот*, *переставлення*, або як залюбки говориться, *переоцінка цінностей*, що виявляються в тому, що всі дотогочасні поняття, устроєві форми перестають існувати, а на їх місце приходять нові — *наглисть*, *стрибкоподібність* що протистоїть повільному еволюційному процесові, процесові реформ, який триває довгий протяг часу; *основність*, *докорінність*, що виявляється в повному *переставленні* всіх понять чи ладів, а не тільки заміни деяких із них новими; *сила* — насилля, що є особливо характерною ціхою політичних і суспільних революцій. Одначе, як бачимо, поняття революції це саме противне до еволюції, до реформізму, до законності.

Не треба хіба дискутувати, що всі ті українські групи, які активно стали на самостійному становищі, мусіли рівночасно приймати революційну платформу. Ніхто хіба не повірить, щоб котрий небудь із давніших окупантів України, чи може тепер ССРСР, згодився закон-

ним шляхом на »подарування« Україні самостійності. Тих, які так думали, не можна поважно трактувати. Отже лишається другий шлях незаконний, протизаконний (очевидно з погляду окупуючої держави), революційний. Ми станули на становищі, що самостійність України можна досягнути тільки повалюючи насильно окупаційний режим — тим самим ми визнали принцип політичної революції.

Та політична революція ще не забезпечує повністю тривалості нового, нами виробленого ладу. Нам конечно основне переродження українського народу, його повне змобілізування біля ідеї самостійності України, тільки те одне може нас запевнити, що наша перемога не буде короткотривала. Отже нам конечно побіч політичної ще й духовна революція українського народу. Через ціле століття накидає нам окупант не тільки свій політичний і суспільний лад, але і свою духовність. Всі найдрібніші прояви культурного відродження заганувалися горезвісними указами з 1876 р. та пізнішою поліційною цензурою. Коротенький період самостійності України в роках 1918-20 і так сповнений нерівної боротьби на кілька фронтів проти загарбників не вистарчив до пророблення відстані цілих десятків, а то й соток років. Чергова російсько-більшевицька окупація ніяк не осталась позаду від російсько-царської, якщо йшло про намагання природного росту українського народу. Всі творчі українські сили спрямовуються жакливим поліційним натиском в великоруське русло, на кожний прояв самостійних розвоєвих тенденцій, хоч би тільки в духовій площині, визнається »відступством від лінії« та ліквідується Соловками чи Сибіром. Українцеві не вільно бути самостійником, йому не вільно вчитися своєї історії, йому заказується плекати традицію, він може бути тільки »молодшим братом« свого »старшого брата« і виховуватися на культурі і історії тільки ж того »старшого брата«. Душу українця викривлюється, як цього дотепер в цілому світі ніхто не робив. В найкоротшому часі оцей »молодший брат« має призабути все своє рідне, закинути всі свої мрії, ідеали, а — жити виключно ідеями Великоросії. І не можна легковажити того денационалізаційного процесу, навпаки, він сильно позначився в сьогоднішній духовості українського народу, тим більше, що він захоплює сьогодні не тільки, як

раніше, верхівку, бояр і т. д., а деправує низи, робітників і селян.

От чому для нас мало тільки політичної революції, нам konieczна духова революція, що мусить перероджувати політичну революцію, її підготовляти і слідувати по політичній революції, її закріпляти. Вона не тільки не менш вартна, а навпаки, більш вартна від політичної революції, бо без неї політична революція зводилася б до ефемерного явища, якому дуже скоро прийшов би кінець.

Якщо йдеться про наші програмові заложення в площині соціальної, то ми твердо стоїмо на принципі добра і розвою та свободи кожної одиниці і в тих рамцях допускаємо деякі модифікації, які з бігом часу саможиття накинє. Тому однак, що добро і розвій одиниці, на нашу думку, є досягаємі тільки в рамцях своєї самостійної держави, то від принципу самостійності України ми не відійшли і не відійдемо ніколи. Той принцип став для нас святим поняттям.

Чи концепція наша, концепція національної революції є концепцією політично-реальною?

Щоб на це відповісти, відкликаємося до фактів з історії. Минуле ХІХ ст. принесло цілий ряд побід якраз таким концепціям; по довгій неволі визволилися хочби такі народи як італійці, серби, чи греки, скидаючи зі себе ярмо якраз шляхом революції проти окупанта. Закінчення першої світової війни приносить цілий ряд нових, молодих держав, яких народи революційним зривом вибороли собі самостійність на руїнах трьох давних імперій (Польща, Угорщина, Чехословаччина. Фінляндія, Балтійські держави). А сьогодні чи не у висліді довготривалої визвольної боротьби, стоять уже на порозі самостійності індійці. Отже з вище наведеного ясно, що сама концепція не фіктивна, а побудована на твердих логічних заложеннях, сперта на численні історичні прецеденси.

Тепер зупинемося докладніше над сьогоднішніми перспективами нашої визвольної-революційної концепції. Наша побіда є зобумовлена трьома чинниками: 1) станом власних сил, 2) станом сил ворога, 3) міжнародньою ситуацією.

Спробуємо переглянути всі ті чинники, при чому точку 1 проаналізуємо після точок 2 і 3.

Щоб визвольна боротьба могла найти успішне завер-

шення, сили ворога мусять бути сильно послаблені. Хто хотів би братися до повстання в той момент, коли його ворог є занадто сильний, був би немилуче приречений на провал. Тому саме і сьогодні в нас ніхто не кидав заклик до визвольного повстання, бо такий клич був би нереальний. Сили СРСР є вистарчально сильні, щоб таке повстання здусити. Та сили держави, яка поневолює інші народи не все такі самі, вони то меншають — то більшають. Моменти, які можуть серйозно розхитати пануючий режим, можуть бути зовнішнього, або внутрішнього порядку. Зовнішній момент, що послаблює сили ворога, це війна, яка найчастіше приносить шанси для поневолених народів. Окупант зв'язаний зовнішнім ворогом, не має можливості протиставити народові, що визволяється, серйозних сил і тому вигляди на успіх в такому випадку сильно зростають, тим більше, що окупант має тут до діла з внутрішнім ворогом, який є куди грізніший від зовнішнього. Декілька прикладів з історії XIX і XX ст. як саме здобували народи свою самостійність, використовуючи війну, в яку був замішаний окупант. Сербський воєвода Кара Георгій, використовуючи війну між Росією і Туреччиною на початку XIX ст. виборює майже повну самостійність для Сербії. Ті ж самі серби використовуючи в 1878 р. велике послаблення турків в новій війні з Росією, після розгрому турецьких військ під Плевною і собі кинулись на Туреччину, здобули Ніш і тоді вже остаточно визволились від турецького ярма. Ту саму війну використали чорногорці і румуни; перші кинулись на Скутарі, другі на Відено — у висліді одні і другі стали самостійними державами. А скільки ж держав використало розвал, або послаблення Австрії, Росії і Німеччини під кінець першої світової війни. Проти волі теперішніх окупантів повстають такі молоді держави: Фінляндія, Естонія, Литва, Лотва, Польща, Угорщина, Чехословаччина. Очевидно, що коли окупант стоїть на порозі повного розвалу, такі національні революції бувають деколи тільки політичними революціями, навіть без кінечності збройного зудару. Так було напр. з народами Австро-Угорщини у 1918 р. Вона не мала вже сили протиставитися збройно відосереднім стремлінням її народів і мусіла погодитись на їх самостійність. В інших випадках (Сербія в 1878 р.) щойно зброя вирішувала політичну

незалежність поневолених. Також українці використали розклад Росії, проголошуючи в 1918 році революційним шляхом самостійність України. Та окупант може бути послаблений не тільки зовнішніми чинниками (війною), він внутрішньо може бути деколи такий слабкий, що дає поневоленим вигляди на успіх. Таким прикладом може бути для нас визволення греків з турецької неволі. Використовуючи внутрішній хаос в Туреччині, греки в 1821 р. почали визвольне повстання без жодної зовнішньої допомоги і у висліді довгої, затяжної боротьби вибороли собі в 1830 р. самостійність. В 1830 р. захочені т. зв. «Лютневою Революцією» у Франції, бельгійці порвалися до тодішнього свого окупанта Нідерляндії, яка після завзятих боїв мусіла остаточно погодитися на створення окремої бельгійської держави. А як вміло використали італійські революціонери «Гарібальді» безладдя в Неаполітансько-Сицилійському королівстві для об'єднання Італії. Та й Ірляндія під проводом Де Валери завершила довговікову боротьбу проти Англії повстанням в 1919-20 рр., яке закінчилось виборенням статуту домініону, а згодом повної незалежності.

Другим співвирішальним чинником успіху революційної боротьби є *міжнародня ситуація*. Вона може бути союзником, або ворогом поневоленого народу. Якщо міжнародня ситуація корисна для поневоленого народу, то вона рівночасно не корисна для поневолюючого, отже стає союзником в боротьбі з окупантом. Союзника такого поневоленому народові відкинути не можна, бо його фізичні засоби є звичайно слабші від засобів державного народу, і він мусить використовувати всі ситуації для їх побільшення. Корисна міжнародня ситуація обмежується деколи тільки до виявів симпатії публічної опінії для народу, що бореться за волю, а деколи може привести до неофіційної, чи навіть до офіційної допомоги з боку держав, яким залежить на послабленні, чи навіть розвалі поневолюючої держави.

Клясичним прикладом значення міжнародньої ситуації для виборення незалежності є боротьба греків за самостійність з початком XIX ст. Грецьке повстання проти турків прихилило опінію цілої Європи на свою сторону. Цілий ряд філогеленських комітетів організував грекам допомогу грошми, а то й охотниками. Опінія Європи була так сильною змобілізована, що найбільші

люди тих часів активно включалися у боротьбу по стороні греків (Байрон), ця опінія так вплинула на уряди Англії, Франції і Росії, які і так були заінтересовані в послабленні отоманської імперії, що вони дали грекам військову допомогу, розбиваючи Єгипетську флоту під Наваріно. Це вирішно вплинуло на хід повстання, яке через два роки скінчилося повною перемогою повстанців.

Деколи міжнародня ситуація стає таким вирішальним чинником що самий нарід з дуже малим вкладом власних сил досягає перемоги. Таким прикладом можуть бути держави, що повстали по першій світовій війні на схід від Німеччини і Австрії, як напр.: Чехословацька, Балтійські держави. В інтересі держав переможців, Франції і Англії, було тоді створити на сході від Німеччини держави, які могли б протиставитися зростанню Німеччини, а крім того були запорукою перед большевизмом, що йшов на підбій Європи. Тому новоповсталі Балтійські держави, Польща і Чехословацька дістали повну підтримку, до мілітарної включно, без якої напр. одна Польща опинилась би в рамках СРСР. Міжнародня обстановка може бути навіть самотньо вирішальною в рідких зрештою випадках. Так було напр. в Вестфальському мирі в 1648 р., коли створено незалежну Швайцарію. Та при всьому тому слід підмітити, що міжнародня ситуація є не стійка, вона постійно міняється і ті народи, які розраховують виключно на неї, можуть так само зійти з поверхні державного життя, як скоро і несподівано виринули. Так як міжнародня ситуація співвирішально впливає на успіх боротьби недержавного народу, так також і та боротьба може відповідно діяти на міжнародню ситуацію і її для себе прихилити. Прикладом тут може бути визвольна боротьба греків, про яку ми згадували. При тім діє на міжнародню опінію поневолений нарід шляхом організування відповідної інформації та пропаганди для своєї визвольної акції. В демократичних державах уряди є більш чи менше виразниками публичної думки, отже акція може з бігом часу прихилити і урядові круги для справи визволення поневоленого народу, тим більше тоді, коли це збігається з користями цієї держави.

На чергу приходить обговорити третій по нашому найважливіший фактор успішної визвольної боротьби — *власні сили*. Якщо нарід не зорганізує своїх власних

революційних сил, він може стати найвище об'єктом міжнародних спекуляцій поміж великодержавами, а не стає нікого підметом в тій грі: ним торгують, не питаючись його самого. Коли зате нарід зорганізує свої власні сили і веде активну боротьбу за своє власне визволення, з його словом мусять числитися всі, що грають на міжнародній політичній біржі і то тим більше, чим більше сили потрапить виявити у своїй визвольній боротьбі. Добре зорганізовані сили народу, або краще кілька народів, поневолених окупантом, можуть деколи перерішити побіду навіть і незалежно від міжнародньої кон'юнктури. Можемо бути певні, що як би всі поневолені і загрожені Московю народи, або хоч би тільки цілий український нарід вів таку завзяту боротьбу проти Кремля, як її веде та частина народу, що пішла за революційним покликком нашого проводу, побіда була б рішуче за нами. Отже виходить, що навіть сьогодні справа нашої побіди залежить не так від сил ворога, як саме від наших власних сил.

Історія дає нам дуже багато прикладів, коли саме власні сили вирішували повністю визвольну боротьбу. Так було з греками, що з початку XIX ст. без жодної зовнішньої помочі кинулись до повстання проти Туреччини на те, щоб за кілька літ осягнути повну побіду. Те саме зі сербами, що під Кара Георгієм і Мишолем Оброновичем здобули великі вільності для Сербії на те, щоб за кількадесять літ добитися повної незалежності. Ірландці виключно власними силами приневолити в роках 1919-21 Англію до капітуляції і признання їм статуту домініону, як етапу до повної суверенности. Після першої світової війни ми бачимо виразно, що в середній і східній Європі заіснував саме такий стан, який відповідав організованим повстанчим силам, повстаючим тоді державам. Ніхто не «робив між ними порядку» — всі Версальські договори і Ліги Націй санкціонували тільки заіснувавші стани. Поляки самі закреслили собі границі в боях з українцями, литовцями і большевиками. Так само у висліді постави народів і їх сил повстали Фінляндія і інші держави. І нікуди правди діти, що саме в висліді слабо організованих самостійницьких сил, Україна опинилась під чужою окупацією.

Сили ті мусять бути більше або менше зіммунізовані від сподіваного тиску імперіялістичної держави, що на-

магається поневолити, чи вдержати в поневоленні даний нарід. Ми, українці, знаємо з історичного досвіду, що наші сусіди, росіяни і поляки використовували всі нагоди, щоб нас поневолити і що тиск їх в тому напрямі все був дуже сильний: з того саме випливає для нас висновок, що наші власні сили мусять бути дуже сильно зорганізовані, щоб ми могли остаточно визволитися з-під «опіки старших братів» чи «західних сестер». Всі міжнародні кон'юнктури не здадуться ні до чого, навіть розвал червоного Кремля не приведе до побіди, якщо український нарід не буде внутрі зорганізований і зцементований до боротьби за свою самостійність, бо прийде на зміну червоному Сталіну якийсь інший володар в Москві, що напевно сягне знову по «отечественние» землі свого «молодшого брата». Досвід з 1917-1920 рр. не може пройти для українського народу на будуче без висновків.

Ми переглянули коротко всі три основні чинники, які вирішують про побіду поневоленого народу: власні сили, сили ворога і міжнародня ситуація.

На міжнародню ситуацію може поневолений нарід тільки дуже незначно впливати: цей фактор лежить в основному поза засягом його впливів. За те найбільше від нього самого залежить організація власних сил. Всякі домагання на тому відтинку він мусить приписати самому собі. Тому стане тепер ясно, чому українські революціонери ставлять головну ставку «на власні сили», а відкидають ставку на «інтервенцію», бо саме організування власних сил і постійне їх підчеркування дає можливість, а то й певність при корисній кон'юнктурі і послаблених ворожих силах здобути незалежність і її вдержати. За те концепція на «чужі сили» ставить український нарід, як предмет міжнародньої торгівлі, послаблюючи його активність і підметність. Концепція «власних революційних сил» не дозволила б українському народові скапітулювати в такій корисній ситуації, яка трапилась вже 1918 р. Під силами тими не треба розуміти тільки матеріяльних сил, тут куди важнішими силами моральні, духові, бо вони є тривкою підбудовою нації і закріплення самостійної держави. Матеріяльні сили мають вартість остільки, оскільки знайдуться в руках організованої і об'єднаної довкруги однієї ідеї, спільноти. Ми добре пам'ятаємо, що в часі визвольних

змагань в 1917-23 рр. матеріальні засоби, які були в наших руках, не були менші від засобів большевиків, та саме большевики зуміли тоді зорганізувати довкруги своєї ідеї сильну духову спільноту, що перемогла в зустрічі з українським самостійницьким світом. Отже духової революції нам в першу чергу треба, щоб пориватись на будову власної держави: з українця в етнографічному понятті зробити українця в політичному понятті, українця-державника, українця-революціонера, що у всіх своїх починаннях руководиться в першу чергу поглядами на добро визвольної справи, а не особистими поглядами. Тільки після такої революції, коли цілий український нарід як моноліт буде об'єднаний довкруг ідеї самостійности, можна бути спокійному за долю України. Вона саме самостійною при найближчій кон'юктурі і самостійності цієї вже не стратить.

І ми саме тепер свідками тої духової революції українського народу, яка проходить під керівництвом збройного підпілля. Революція така коштує жертви, великі цінні жертви. Та вже історія навчає нас, що такі духові революції відбувалися тільки виключно коштом крові найкращих синів народу. Італійці кров'ю платили в повстанні проти Австрії в 1848-49 рр., що хоч і пройшло невдачно, та все таки з'єднало всіх італійців довкруги ідеї об'єднання Італії, що через 10 літ дало їм повну перемогу. Польща від часів розборів вела самостійну боротьбу проти займанців, а в 1831-1863 рр. в повстанні проти Росії втратила дуже багато своєї національної еліти, та зате в 1918 р. не тільки досягнула самостійності, але і зараз же оперлася наступові червоної Москви. Ірляндія цілі довгі століття вела безпереривну боротьбу проти Англії, у висліді якої весь ірландський нарід у вирішальний момент станув по стороні борців за самостійність і таки вкінці її виборов. За те народи, які не платили жертвами за свою визвольну справу, не могли зробити цієї ідеї центральною ідеєю в житті народу і не досягнули своєї самостійності, та і немає ніякої певности, що в разі її досягнення потрапили би її вдержати. Ті народи платять своєю кров'ю, але за чужі справи, вони помагають імперіялістам в завоюванні щораз то дальших земель і в поневоленні щораз то нових народів.

Український народ також платив і платить жертвами за свою духову революцію, за об'єднання всіх своїх

синів докрути ідеї самостійності України. Вже Шевченко за свої сепаратистичні вірші платив службою в салдатах і висланням в Московщину. Визвольні Змагання в 1917-23 рр. покінчились також невдачею. Десять тисяч найкращого українського елемента заплатило своїми головами в обороні самостійності України. Але у висліді приходить дія революційного підпілля (УВО, ОУН, СВУ, СУМ), починається боротьба на культурному та господарському відтинку за підірвання окупанта навіть серед рядів тих, що декілька років тому назад шли разом з ним в «робітничу державу» (Хвильовий, Скрипник, Волобуєв). Свідомість, що тільки Самостійна Українська Держава може дати повні розвоєві можливості й максимальні свободи народові, захоплює щораз то ширші круги українського громадянства. Так, як перед першою світовою війною, дуже широко були розповсюджені різні ідеї: автономної України, всеслов'янської федерації і т. ін., так тепер в українській політичній думці існує тільки одне поняття: *самостійність*.

Друга світова війна дає нам новий могутній поштовх для визвольної боротьби. Проголошення самостійності 30 червня 1941 р. наперекір новому окупантові, створення УПА, УГВР і боротьба з обома наїзниками, своєю героїкою перевищала все знане досі в історії України, це все виследи й одночасно продовження тої духової революції, що мусить стати підбудовою реальних успіхів.

Оскільки сьогодні ми ще не здобуємо безпосередньо української держави, то за те здобуємо її в духовій площині, ведемо ту боротьбу, яка мусить бути проведена, за повне духове оновлення. І тому грубо помиляються всі ті, що кажуть, що ми програємо. Ні, ніколи. Ми програти взагалі не можемо, якщо наша боротьба і далі буде такою героїською. Ми могли б програти нашу гру і остаточно скомпромітувати ідею України тільки тоді, якщо б ми скапітулювали. І ворог це добре знає. Всілякими зверненнями українсько-російського уряду, всілякими просьбами і грозьбами «міністрів МВД» старався він заломити революційне підпілля в його ідейності і кинути його навколішки. Та український революціонер свідомий ціни своєї жертви, свідомий обов'язку, який вложила на нього нація в ту важку годину, понесе прапор героїської боротьби до останнього навіть чоловіка, коли б судила так доля. Він знає, що його кров на марне не пропаде, що таксамо, як його покликала кров борців,

що згинули під прапорами Визвольних Змагань в 1917-23 рр. та революційних організацій після тих змагань, його кров кличе тих молодих, що сьогодні тільки приглядаються нерівному боєві.

Вони переймуть прапор революції в свої руки і використають кожний догідний момент, для виведення народу на шлях самостійного життя.

3.

ЧОМУ МИ В НАШІЙ БОРОТЬБІ СТАВИМО НА ВЛАСНІ СИЛИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ?

Немає на світі нічого, що приходило б само собою, що давалося б задармо. Навіть все, що маємо у щоденному нашому житті, мусимо здобути власною працею, власним зусиллям. Так теж не прийде само наше визволення. За визволення ми мусимо боротися, визволення ми мусимо самі здобувати. В історії не знайдемо ні одного прикладу на те, що якийсь народ отримав визволення, не борючись за нього. Історія вчить нас і дає багато прикладів на підтвердження того, що тільки той народ здобував визволення, який за нього боровся. Греки, серби, болгари визволилися з-під турецького ярма, бо вони за своє визволення активно і героїчно боролися. Ірландці здобули самостійність тільки в наслідку дуже довгої і завзятої боротьби проти Англії, боротьби, яка коштувала маленький ірландський народ величезних жертв. Індія визволилась також у наслідок впертої боротьби проти Англії. Сьогодні євреї відновили після 2 тисячів років свого недержавного життя власну державу. А могли добитись цього тільки тому, що в останніх десятиріччях євреї станули на шлях активної боротьби за побудову власної держави. Коли б євреї і далі не були боролися за побудову власної держави, так як це вони робили на протязі довгих віків, єврейської держави в Палестині ніколи б не було, вона не постала б сама собою, не впала б з неба, як манна.

Очевидно, визвольна боротьба поодиноких народів не є однакова. Одні народи борються довше, інші коротше, одним приходиться боротися в незвичайно важких обставинах, іншим у порівняно легких, одні мусять вдаватися до кровопроливних повстань, інші борються легальним шляхом, одні здобувають визволення після одного повстання, інші після цілого ряду невдачних повстань. Все це залежить від внутрішніх і зовнішніх обставин, в яких народів приходиться вести свою визвольну боротьбу, залежить від сил даного народу і сил його ворога. Але не зважаючи на різні форми боротьби,

різні ступені сили боротьби, на різниці в часі, одне тут лишається незмінним, а саме: необхідність боротьби.

Отже, ми ставимо на власні сили українського народу тому, *бо знаємо, що визволення само не прийде, що за визволення український народ мусить боротися.* Такий уже закон життя, що тільки боротьбою може поневолений народ здобути визволення, тобто побудувати власну незалежну державу і зажити вільно та заможнo. Бо саме в боротьбі народ росте і міцніє, бо саме в боротьбі родяться і куються власні сили, без яких здобути визволення неможливо. А під власними силами ми розуміємо *національно високо свідомий і політично високо вироблений, готовий на найбільші жертви народ.* Бо той народ, який не знає, хто він, народ, який не відчуває своїх сил, який не готовий вмирати за побудову власної держави, народ, який не має сильної політичної організації і здібного керівництва, ніколи не може здобути визволення. Такий народ завжди буде поневолений.

Правда, не в усіх випадках потрібно для визволення однакового ступеня національної свідомості і політичного вироблення, однаково сильного і здібного політичного керівництва. Нераз менш свідомі народи і зі слабою політичною організованістю можуть здобути визволення, а більш свідомі і з сильнішою політичною організованістю не здобувають визволення. Успіх залежить тут також від сили противника, бо силам противника треба протиставити відповідні власні сили. Коли власних сил мало або введені до рішального бою у невідповідний час, приходить поразка. Тому, якщо менш свідомі народи перемагають, то це ознака, що в їх умовах їм вистачало власних сил. Якщо ж більш свідомий народ програє, то це означає, що в тих умовах він має ще мало власних сил. В 1918-20 рр. такі малі країни, як Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, чи значно менший від нас польський народ могли здобути незалежність серед ряду інших причин також тому, що вони за своєю національною свідомістю, політичним виробленням, станом організованих політичних сил стояли вище від нас. Ми в 1917-21 рр. надто мало рахували на власні сили, мало розбудовували свої сили, і це стало основною причиною нашої програної. Всі інші причини цієї програної, хоч як можуть бути важливими, не є основними.

І що означало б сьогодні не боротися нам, коли найлютіші вороги українського народу — російсько-більшевицькі загарбники всіма силами стараються здушити

національну свідомість, викоренити всякі прагнення до самостійности, коли всіма засобами русифікують нас і найбезоглядніше знищують всі прояви національно-політичного життя? Це означало б, що справа нашого визволення відтяглася б знов на довгі роки, бо ми втратили б те, без чого визволення неможливе, тобто національно-політичну свідомість і організовані політичні сили.

Отже, ми ставимо на власні сили тому, що тільки вони вирішують і забезпечують визволення поневоленого народу, тому, що цього вимагають наші обставини.

Болюче на власній шкурі український народ переконався і в іншій правді, а саме, що визволення нам ніхто не дасть, ніхто не подарує. За визволення треба самому боротися. Ставити (орієнтуватися) на чужі, зовнішні сили, надіятися, що визволення принесуть нам інші держави, без нашої власної боротьби — це найбільш небезпечна річ для плянів визволення українського народу (як і кожного поневоленого народу взагалі).

По-перше, справа нашого визволення може бути цілком байдужою для інших держав. Так, напр., цілком байдуже поставилися до наших визвольних змагань Англія і Сполучені Штати Америки (США) в 1917-21 рр.

По-друге, інші держави можуть принести нас у жертву своїм власним інтересам. Бо треба пам'ятати, що інші народи керуються тільки власними інтересами. Коли якийсь народ допомагав іншому народові, то не тому, що він боліє горем цього народу, а тому, що або хоче не допустити до росту сил свого противника, або боїться того, щоб самому не потрапити в неволю. Такий, на жаль, ще сьогодні світ, і думати інакше, значить, закривати очі на життя, значить, бути сліпим. А ясно, що сліпий ніколи не вибере правильного шляху, а шлях, що веде в прірву. Нам, отже, треба мати відкриті очі і дивитися тверезо на світ, тобто не рахувати на чужі сили. Прикладом того, як приносить одна держава інший народ в жертву своїм інтересам, може послужити ставлення Франції до наших визвольних змагань в 1917-21 рр. Керуючись своїми політичними міркуваннями, Франція в той час стояла за сильну неподільну Росію, як можливого свого союзника проти Німеччини. Франція зо всіх сил змагалася до утворення сильної Польщі, як противаги німецько-російському союзові. Тому Франція рішуче виступила проти усамостійнення України, яке, за її плянами, послаблювало б і Польщу, і Росію. Таке ста-

новище Франції до нашої визвольної боротьби в 1917-21 роках дуже заважило на нашій програній в цих роках. Бо треба пам'ятати, що в той час Франція грала першорядну роль в колі великих держав, а не так, як сьогодні, другорядну. Інша справа, що за ці комбінації Франція в 20 років пізніше дорого заплатила, — заплатила утратою своєї самостійности 1940-44 рр., утратою свого становища першорядної великої держави досьгодні.

По-третє, ставлення на чужі держави може закінчитися звичайною зміною поневолення. Так, напр., в 1941 році в результаті гітлерівського »визволення« на Україні змінилися тільки гнобителі і форми гноблення. В 1943-44 рр. в наслідок большевицького »визволення« від гітлерівців вернулися старі російсько-большевицькі загарбники.

Отже, ми ставимо на власні сили українського народу тому, що ми переконані, що визволення нам ніхто не дасть. Ми знаємо, що ставлення на чужі сили прирікає справу визволення на провал, бо чужим державам наше визволення може бути байдуже, вони можуть принести нас в жертву власним інтересам, вони можуть також наново нас поневолити. Ми глибоко усвідомили великі слова Лесі Українки: »Хто сам визволиться, той вільний буде, хто визволить, в неволі візьме«.

Те, що ми не ставимо на чужі сили, не означає, що ми відкидаємо всяку допомогу, всяких союзників, це не означає, що допомога інших народів для поневоленого народу не є ніколи можливою. Ні, така допомога є можливою, і для поневоленого народу вона представляє велике значення. Напр., завдяки допомозі Франції, Англії, США в 1918 р. чехи могли по віках неволі вернутися до самостійного державного життя. Завдяки цій самій допомозі самостійність в 1918 р. здобула також Польща. І тому ми не тільки не відкидаємо союзників, а навпаки, шукаємо їх. Ми відкидаємо тільки таких союзників, які б хотіли нас поневолити. Але, шукаючи союзників, ми не надіємося виключно на них. Ми не ждемо на ласку жодних союзників, а шукаємо допомоги, що впливала б із взаємних спільних інтересів. Шукаючи союзників, ми одночасно організуємо власну боротьбу, бо це полегшує нам знайти союзників і отримати потрібну допомогу. Хто бореться, тому допомагають. Ми розбудовуємо власні сили, бо це дозволяє нам мати справжніх союзників, а не опікунів. А що означають опіки, наш народ добре знає. Коли народ сам не бореться за своє визволення,

йому й ніхто не допоможе. Про нього без боротьби навіть знати не будуть. Той факт, що перед 1917 роком наша визвольна боротьба була ще дуже слабенька, що ми робили тоді лише перші кроки, був причиною того, що інші народи мало що знали про нас в 1917-21 рр., коли то ми розпочали боротьбу за побудову власної держави. В той час інші народи легко вірили наклепам наших ворогів, що жодної України і українського народу немає, що Україна — це австрійська і німецька видумка. Ясно, що при таких умовах вони і не думали про допомогу Україні, а допомагали, напр., Польщі, визвольні повстання якої були всім відомі. Щойно, власне, боротьба 1917-1921 років відкрила перед світом Україну, вивела український народ на міжнародне поле.

Отже, ми ставимо на власні сили українського народу тому, що це дозволяє знайти нам справжніх союзників, дозволяє знайти їх легше, тому, що це справу потрібної нам допомоги ставить на твердий ґрунт.

Дуже важливим чинником для визвольної боротьби поневоленого народу з'являються сприятливі обставини, вони можуть основно полегшити боротьбу і уможливити її успішне завершення. Сприятливі обставини створюються в наслідку суперечностей між поодинокими державами, в наслідку війни держави-поневоловача з іншими державами, або в наслідку внутрішньої слабости держави-поневоловача. Напр., визвольна боротьба греків, болгарів, сербів мала всі ці три сприятливі обставини: турецька (отоманська) імперія була внутрішньо цілком загнила, війни Росії, Англії, Франції послабляли і розхищували цю імперію. Вкінці суперечності між правлячими колами Англії і Росії були причиною, що обидві ці держави погодилися на самостійність Греції, Болгарії, Сербії, бо Англія не хотіла допустити до того, щоб ці країни зайняла Росія, а Росія знову, щоб їх зайняла Англія, а поділитися також не могли. Безперечно, що на цих суперечностях греки, болгары і серби тільки скористали. Але, не зважаючи на всі ці сприятливі обставини, греки, болгары, серби здобули визволення тільки тому, що вони за нього героїчно боролися, що вони завдяки цій боротьбі мали настільки власних сил, що могли ці догідні обставини використати для завершення своїх змагань.

*

Отже, ми ставимо на власні сили тому, щоб могли використати кожну сприятливу нагоду для завершення наших визвольних змагань, бо знаємо, що для цього самих, навіть найдогідніших умов мало.

На протязі своєї історії український народ виявив незвичайну життєздатність. Навіть у найчорнішій добі своєї історії, а саме в XVIII і XIX ст.ст., він не тільки не перестає існувати як нація, а сильно зріс і чисельно, і територіяльно. Сьогодні український народ нараховує понад 40 мільйонів. Сьогодні український народ і за своїм числом, і за величиною своєї території, і за своїми багатствами належить до найбільших і найбагатіших народів Європи. На протязі цілої своєї історії український народ виявив великі творчі здібності і волелюбні почуття. Він виявляє їх і сьогодні. Український народ належить до числа найкультурніших народів. І ми ставимо на власні сили українського народу, бо віримо в життєздатність українського народу, в його творчі здібності і волелюбні почуття, бо ми переконані, що український народ має всі передумови, щоб здобути визволення і жити як вільний і рівний народ серед інших вільних і рівних народів.

4.

ЧОМУ МИ ПЕРЕМОЖЕМО?

Ми переможемо насамперед тому, що ми боремося за правду і справедливість, за найістотніші прагнення українського народу, тому, що наші ідеї найпередовіші.

Українська Самостійна Соборна Держава, за яку ми боремося, держава, якою керуватиме вільний народ, держава без поміщиків, капіталістів і партійних п'явок, держава, яка забезпечить всі права людини і демократичні свободи, держава — рівна серед рівних держав усіх інших народів, — це те, до чого прагнув і прагне український народ, це те, що йому найзаконніше належить. Знищення поневолення одного народу другим народом (імперіялізму), вільні національні держави для всіх народів, справжня дружба та рівноправність між народами і основана на них якнайтісніша всебічна співпраця між народами, знищення всякого визиску людини, добробут, вільна і повноправна людина, — це ті ідеї, які дають найсправедливішу розв'язку всіх питань між народами і людьми. Тому ці ідеї найпередовіші.

СИЛА ВИЗВОЛЬНОЇ ІДЕЇ

І саме в тому, що наші ідеї справедливі, передові, що вони впливають з найглибших прагнень народу, — велика сила цих ідей. Ці ідеї дозволяють мобілізувати народні маси на боротьбу, дозволяють підносити народ до високого рівня свідомості і героїзму, дозволяють тісно об'єднувати його довкола національно-визвольного руху. З другого боку, ці ідеї дозволяють національно-визвольному рухові якнайглибше закоренитися в народній гушці, з якої він вийшов і виріс. А український 40-мільйоновий народ, народ свідомий своїх завдань, народ готовий на найбільшу посвяту в ім'я свого визволення, народ об'єднаний довкола своєї ідеї — це та сила, якої жодному ворогові не знищити, яка цілком певно забезпечить нам визволення і побудову Української Самостійної Соборної Держави.

Супроти такої сили ніщо тюрми, терор, заслання, хоч і в як жорстоких формах і широких розмірах вони б не примінювалися. Нікого насильство, терор і брехня ще не врятували, не врятують вони і російсько-большевицьких загарбників. Історія знає немало великих імпе-

рій, спертих на насильстві, знає немало жорстоких тираній, деспотій, але ні одна з них не встоялася проти народу. Коли народ став свідомим своїх прав, коли він за ці права підіймав боротьбу, він завжди перемагав. Правда і справедливість можуть зазнавати хвилимих невдач з боку брехні і насильства, але в кінцевому висліді вони завжди виходять переможцями. Це закон життя, і історія не знає ні одного випадку, щоб було інакше. Так само буде й у випадку російсько-большевицької тюрми народів. Розлетілась колись під ударами народу французька монархія, розсипалась російська імперія, завалилась турецька імперія (і ще, і ще можна б наводити приклади), в руїни буде обернена і російсько-большевицька імперія, бо не має вона опертя в народі, бо тримається вона на штиках.

СУПЕРЕЧНОСТІ МІЖ НАРОДОМ І БОЛЬШЕВИЦЬКИМИ ВЕЛЬМОЖАМИ

Большевицькі вельможі ніколи не задовольнили і не задовольнять народні маси, бо вони не клопочуться інтересами народу, бо їхні цілі цілковито суперечні з інтересами народу, бо їх політика протинародна. Большевики принесли українському, як і всім іншим народам ССРСР, гніт, поневолення, терор, грабіж, визиск, голод та злидні і можуть їх далі тільки посилювати. Ніяких навіть полегш большевики не дадуть. І про них смішно думати. Сподівання на знесення колгоспів після закінчення війни чи взагалі на покращання умов життя є найкращим новішим прикладом цього.

Природно, що такий стан викликав серед народних мас величезне невдоволення большевицькими порядками і ненависть до большевицьких правителів. Ці невдоволення і ненависть зростають і будуть зростати. Большевики можуть у відповідь застосувати, і дійсно стосують, тільки терор. Це в свою чергу лише доливає оливи до вогню. Правда, большевицький терор такий жорстокий і безоглядний, що він примушує народ до рабської покори. Але пам'ятаймо, що навіть раби не можуть терпіти в безконечність наруги і знущань, що навіть у рабів терпець має свій край. І сьогодні ми бачимо, що, без уваги на терор, народним масам починає вриватися терпець, що невдоволення і ненависть починають виявлятися одверто. Про те, про що недавно можна було тільки подумати, про що страшно було сказати навіть перед найближчими, про те сьогодні говориться загально

і одверто. Саме ці невдоволення і ненависть, їх постійне зростання і перехід до одвертих форм, а також той факт, що більшовики ніяк не можуть цього явища ні спинити, ні розрядити, — це ті чинники, які сприяють і сприятимуть поширенню нашого руху і включають маси до боротьби. В дальнішому вони можуть призвести до революції, а тим самим і до нашої перемоги.

Ми, отже, переможемо тому, що немає такої сили, яка б згладила суперечності між народними масами і більшовицькими вельможами, ті суперечності, які неминуче доведуть до знищення російсько-більшовицьких гнобителів і їх злочинних порядків.

Ми переможемо також тому, що український народ не самий у боротьбі, що в нього надійні союзники. На однаковому з нами становищі перебувають всі народи ССРСР, а останньо добавилися ще новоокуповані країни центральної і південно-східної Європи. Невдоволення і ненависть, ці — як на це вище показано — джерела революцій, серед згаданих народів величезні і постійно зростають. Невдоволення і дух спротиву росте і серед російських працюючих мас. Ці залицяння до російського народу, що їх сьогодні спостерігаємо, ця тріскотня про «вищість, передовість і керівну ролю», що ними надяте сьогодні російський народ, — на ніщо не здадуться, як не придалися вони Гітлерові щодо німецького народу.

Все це сильно розширює наш фронт боротьби і зміцнює його сили. А що тому фронтові може протиставити ворог? Які сили виставляє він? Він виставляє партію, МВД і МГБ, адміністрацію і військо. При тому військо — найменш надійна опора, бо воно складається власне з цих невдоволених робітників і селян. І чим невдоволення в народі ширше, чим одвертіше починає воно переростати в революційне піднесення, тим армія стає для кожного гнобителя небезпечнішою, бо вона завжди переходить на бік народу і цим припечатує долю гнобителів. Таким чином, проти партійно-емведівсько-емтебівсько-офіцерсько-чиновницької зграї, стоять мільйонні маси усіх народів ССРСР. Немає сумніву, що вкінці переможуть ці народи, а не російсько-більшовицькі поневолювачі.

ПОНЕВОЛЕНІ НЕ ЗАХИЩАТИМУТЬ ГНОБИТЕЛІВ

Кремлівські верховоди по своїй природі — загарбники (імперіялісти). На шлях загарбницької політики вони поступили від дня свого приходу до влади і ведуть її

досьогодні. Загарбавши в результаті другої світової війни цілий ряд нових країн, вони готуються до загарблення цілого світу. Сьогодні світ вже остаточно поділений на два ворожі бльоки: большевицький і англо-американський. Суперечності між цими бльоками не до подолання і їх ніяк мирним шляхом розв'язати не дасться. Ці суперечності сьогодні довели до утворення цих бльоків, а в дальнішому *неминуче* доведуть до війни. Під час війни всі болячки большевицького народу з цілою силою виступлять на верх. Народні маси цілком не будуть зацікавлені в тому, щоб захищати своїх гнобителів, а навпаки, в тому, щоб їх повалити. Удари по большевицькій тюрмі тільки розжигуватимуть її і полегшуватимуть боротьбу поневолених у ній народів. Коли б навіть большевики і зайняли деякі країни, то це не посилить їх, а послабить так, як це послаблювало гітлерівську Німеччину. Бо большевики можуть рахувати на деяку прихильність ще може там, де їх нема. Там, де вони прийдуть, вони можуть рахувати тільки на народну боротьбу проти себе.

Небезпека большевицького поневолення, що загрожує сьогодні вільним ще від нього (поневолення) народам, спричиняється до зацікавлення цих народів нашою боротьбою. Росте серед народів признання для нашої визвольної боротьби й повага до українського народу. Безперечно, що вони ще більше зростуть під час війни.

Отже, ми переможемо тому, що суперечності між большевицьким і англо-американським бльоком неминуче доведуть до війни, а війна відкриє перед нами можливість для повного розгорнення боротьби, розширить коло наших союзників і полегшить нам остаточний удар.

Ми, вкінці, переможемо тому, що *наш національно-визвольний рух розпоряджає високоідейними кадрами, що він здобув уже великий досвід боротьби.* Ні одна політична організація інших народів не пройшла такої твердої школи, як наша, нікому не доводилося боротися проти стільки різних окупантів і в стільки різних обставинах, як власне нам.

А боротися так довго проти такої сили, як ССРСР — це, для кожного ясно, не така легка справа. Не одні вже пробували цього, і не виходило. А коли ми це потрапили, то це, безперечно, доказ сили і життєздатності нашого народу, а тим самим і запорука успіху цілої визвольної боротьби українського і всіх інших народів ССРСР.

5.

УКРАЇНЬСЬКА ПОВСТАНЧА АРМІЯ — НОСІЙ ІДЕЙ ВИЗВОЛЕННЯ І ДРУЖБИ НАРОДІВ

Українська Повстанча Армія — УПА, яка цілковито продовжує героїчні збройні традиції українського народу, зродилася в його завзятій боротьбі в період другої світової війни. В цій боротьбі спочатку з гітлерівськими, а потім з сталінськими загарбниками, УПА зросла й зміцніла. Ті великі передові ідеї, за які бореться УПА, викристалізувалися в період підпільно-революційної боротьби українського народу між двома світовими війнами. В цей період викувалися ці високоморальні кадри, які очолили боротьбу УПА і за якими пішли найкращі сини й дочки українського народу, для яких служіння народові, визволення народу — єдина мета життя. УПА — це революційна армія, це чисто народня армія.

Як армії поневоленого народу, як армії, що бореться за визволення власного народу з-під ярма большевицьких імперіялістів, їй близька визвольна боротьба і інших народів, поневолених чи загрожених сталінським імперіялізмом. Що більше, УПА виразно висуває потребу найтіснішої співпраці і спільних дій цих народів, вказуючи, що тільки спільною боротьбою, що тільки єдиним фронтом всіх народів можна повалити ненависну сталінську імперію. Тому УПА якнайгостріше виступає проти всяких дрібних непорозумінь між народами, засуджує тих, хто створює такі непорозуміння, бо вони (непорозуміння) лише розпорошують народну енергію, скеровують її вбік, замість того, щоб спрямовувати її проти найбільшого ворога — сталінського імперіялізму. Брак співпраці між народами, або, що гірше, непорозуміння між ними йдуть тільки на руку большевицьким імперіялістам, бо полегшують їм панування над цими народами. Зате спільна боротьба поневолених народів завдає найсильнішого удару по сталінських імперіялістах, вона з'являється найпевнішою запорукою розвалення сталінської імперії і визволення поневолених в ній народів.

Борючись за вільну й самостійну державу для українського народу, УПА рівночасно бореться за право кожного народу жити своїм вільним життям у своїй власній, незалежній національній державі. УПА вважає, що тільки система вільних національних держав гарантує повний всебічний розвиток окремих народів, що тільки така система забезпечує від поневолення однієї нації другою, або жмількою найбільших і найсильніших націй всіх середніх і малих націй, що тільки вона створює можливості для справжньої співпраці між народами в політичній, економічній і культурній площині, що тільки вона ліквідує небезпеку війн і створює ґрунт для тривалого миру і справжньої дружби між народами. Лиш при такій системі повного свого розвитку може досягти і українська нація. УПА вважає, що визнання за кожною нацією її священного права на власну державу на її етнографічній території є не тільки передумовою спільної боротьби і перемоги народів, поневолених чи загрожених сталінським імперіялізмом у сучасному, а й основою для найширшої співпраці в майбутньому. Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), найвище і єдине керівництво визвольної боротьби українського народу, з політичних постанов якої випливає вся діяльність УПА, у своїй Універсалі з червня 1944 р. виразно заявила: «Вітаємо боротьбу інших поневолених народів за своє визволення. З ними, зокрема з нашими сусідами, бажаємо жити в добросусідських взаєминах та співпрацювати в спільній боротьбі при умові пошанування ними визвольної боротьби українського народу».

Борючись за знищення тоталітарного сталінського режиму, за повалення диктатури кляси сталінських вельмож, за справді прогресивний лад в українській державі, УПА бажає, щоб усі інші народи побудували в себе також дійсно справедливий політичний і економічний лад, який відповідав би справжнім інтересам їхніх народних мас. Досвід історії, особливо наших днів, показує, що нездоровий внутрішньо-політичний лад, нездорова економічна система будь-якої держави в найвищій мірі відбивається шкідливо на народів тої ж таки держави і на мирних стосунках з іншими народами. Вони ж бо приводять до панування ворожих даному народів клік, до виникнення імперіялістичних тенденцій, жертвою яких стають як власні, так і чужі народи.

В себе, в українській державі, УПА змагає до побудови ладу без експлуататорів і експлуатованих, ладу, де всі

громадяни повністю користуватимуться дійсними демократичними свободами, ладу, при якому справді народня влада не витрачатиме ні коштів ні енергії для творення апарату гноблення, а направлятиме їх виключно на піднесення і розвиток народу, ладу, при якому високо буде піднесена так сьогодні топтана в СРСР людина, якій буде забезпечено всі права, вільний розвиток, добробут і користування всіми культурними надбаннями власної нації і всього культурного людства.

Великий клич — «Воля народам і людині!» — стає основним кличем, за здійснення якого бореться УПА.

*

Момент співпраці з іншими народами, момент активного творення спільного фронту боротьби поневолених народів дуже сильно виступає в самому початку діяльності УПА. УПА весь час репрезентує чисто революційну лінію, суворо зберігає революційну принциповість і не дозволяє зіпхнути себе на манівці опортунізму й спекулянтства. Ведучи активну боротьбу проти гітлерівських загарбників, УПА ні на хвилину не випускала з уваги небезпеки, що загрожувала і зараз загрожує всім народам з боку сталінських імперіялістів. Цю небезпеку вона оцінила реально, тверезо, до боротьби з нею підготовлялася сама дуже пильно, але рівночасно вона ніяк не послаблювала боротьби проти гітлерівських окупантів. Тому, що вона спиралась на таку велику і незнищиму силу, як народ, для неї така боротьба на два фронти була зовсім можливою. УПА знала, що справжнє і повне визволення народу може прийти тільки в наслідку повалення як гітлерівських так і сталінських імперіялістів самим народом. Цю істину вона прищиплювала не тільки власному народові, а й поширювала її серед усіх інших народів та одночасно проповідувала необхідність спільної боротьби народів проти гітлерівсько-сталінських імперіялістів.

Вона створювала для поширювання цих ідей своєрідні корисні обставини. Перш усього вона відкривала широкі можливості безпосередніх зустрічей з різними народами. На Україні, яка стала ареною жорстоких воєнних дій, перебували в складі німецької імперіялістичної армії теж члени інших народів, що їх божевілля Гітлера загнало туди вмирати за його маячні пляни підкорення світу і

панування над іншими народами. Саме серед цієї імперіялістичної армії УПА повела свою політичну роботу.

Зокрема широко роз'яснювальну акцію УПА вела серед союзників Німеччини: італійців, мадярів, румунів, а також тих французів, бельгійців, голляндців, югославців, чехів, що їх насильно загнано чи то до німецької армії, чи на воєнні роботи. Вони радо читали повстанські листівки, з яких могли взнати всю правду про реакційну політику Гітлера і своїх агентурних урядів і квіслінгів, з яких могли дізнатися про фактичний стан на фронтах, про політичне становище в світі. Сильне і захоплююче своєю революційністю, правдивістю і переконливістю, повстанське слово будило і кріпило в них віру в перемогу народів над гітлерівським варварством.

Ведучи роз'яснювальну акцію, УПА одночасно закликала ці народи до активних виступів. Вона закликала до саботування наказів військового командування, вона закликала обернути зброю, що була в їх руках, проти гітлерівців. Вона закликала переходити на бік УПА та допомагати їй всіма засобами. Реальним виявом зрозуміння тих закликів в УПА були численні факти, що просте вояцтво відмовлялося від боротьби проти УПА, або добровільно давало себе роззброювати, коли його змушувано битися проти УПА, передавало УПА зброю, мундури, розвідкові інформації, а багато патріотів — італійці, серби, чехи і інші — перейшли з армії або втекли з воєнних робіт до УПА і віддали їм усі свої здібності, знання а навіть життя. Прихильне ставлення народів, що перебували в німецькій армії чи в арміях їх союзників, стало, можна сказати, загальним. В наслідок, напр., такого прихильного ставлення до УПА мадярів, гітлерівське командування було змушене в 1943 році відкликати всі мадярські частини, які були призначені до поборювання УПА на Волині.

Крім цього, УПА широко інформувала ці народи про революційно-визвольну боротьбу українського народу. Боротьба ця була для них моральною підтримкою, вона запаловала і їх до активної боротьби проти гітлерівських імперіялістів.

Викликане війною перебування італійців, румунів, мадярів, французів, голляндців, бельгійців, сербів, хорватів, чехів і інших народів в Україні, де, крім гітлерівських порядків, на кожному кроці видні були сліди імперіялістичного господарювання сталінських імперіялістів, УПА використала для розкриття перед цими на-

родами справжнього обличчя большевицького імперіялізму. УПА ясно усвідомила собі, що після неминучого розгрому гітлерівської Німеччини її місце займе імперіялістичний ССРСР і що в наслідку того такі народи, як напр., румуни, мадяри, стануть перед безпосередньою загрозою втрати своєї державности, що для таких народів, як чехи, поляки, тільки зміняться їх поневолювачі (замість гітлерівських — сталінські), що перед усіма народами дуже гостро виступить проблема боротьби з замаскованою в компартіях большевицькою агентурою. УПА ясно здавала собі справу, що народам цим прийдеться ще раз боротися проти сталінських імперіялістів, але вже не в лавах імперіялістичних, а в народньо-визвольних арміях. Тому УПА допомагала тим простим італійським, румунським, мадярським, французьким, голляндським, югославським робітникам і селянам в солдатському мундурі чи робітничій блузці пізнати, що ССРСР — це країна, в якій у найжорстокішій формі здійснюється національне поневолення, що це країна, в якій придушена всяка демократія, брутално потоптані основні права людини і громадянина, що це країна, робітники і селяни якої найжорстокіше використовуються новою експлуаторською класою сталінських вельмож, що це країна, в якій шаліє терор, насильство і безправ'я. УПА допомагала їм зрозуміти, що для всіх волелюбних народів світу, для їх вільного розвитку сталінські імперіялісти являють собою таку саму небезпеку, як і гітлерівські імперіялісти. *Таким чином УПА вже в той час підготовляла ґрунт для спільного фронту боротьби цих народів проти большевицького імперіялізму, потреба в якому виступає сьогодні з усією своєю силою.*

Найбільшу увагу УПА звернула на т. зв. національні баталіони, що були створені при німецькій армії з народів ССРСР: білорусів, грузинів, татарів, узбеків, азербайджанів, вірмен, таджиків, козаків, туркменів і інших. Це були червоноармійці, які попали в німецький полон, а звідти пішли до національних баталіонів чи то під примусом голоду і нестерпно-нужденних умов життя в таборах полонених, чи то із своєї несвідомости. Ці народи, що колись героїчно боролися проти своїх перших поневолювачів — царських імперіялістів, також ніколи не переставали боротися проти своїх других поневолювачів — большевицьких імперіялістів, які знищили самостійні держави тих народів, що народилися на

руїнах царської імперії, здушили їхню національно-визвольну боротьбу, наново поневолили їх і обернули їхні країни в зворчайні колонії багатства і населення яких піддали жорстокому грабежеві. Прагнучи до знищення імперіялістичного ССРСР і визволення своїх народів, деяка частина з них думала, що за ці справедливі цілі можна боротися у гітлерівській армії. Це, очевидно, було зовсім невірною, і саме УПА розгорнула величезну роз'яснювальну акцію, щоб розкрити перед цими народами помилковість їхнього погляду. УПА пояснювала їм, що гітлерівським імперіялістам зовсім далеко й чуже їх визволення, а навпаки, вони змагають до їх поневолення і до неподільного панування над ними, так же само, як і сталінські імперіялісти. Тому УПА закликала ці народи не вмирати за імперіялістичні пляни Гітлера, не дозволяти використовувати себе для боротьби проти визвольних рухів європейських народів, поневолених Гітлером. Правда, в національних баталіонах були й одверті гітлерівські запродавці, чи підіслані для агентурної роботи сталінські агенти, чи просто бандитські елементи, але велика частина вояцтва цих баталіонів — це були чесні люди, і саме їх УПА закликала покидати німецьку службу і зо зброєю в руках переходити на бік УПА, щоб разом боротися проти гітлерівських і сталінських імперіялістів, найлютіших ворогів волелюбних народів, ворогів демократії і поступу.

Наведемо кілька виїмків із численних листівок, що їх УПА масово поширювала серед бійців національних баталіонів:

»ГРУЗИНИ!

... Коли спалахнула німецько-більшевицька війна, у Вас не було бажання боронити нову тюрму народів — Советський Союз. Частина з Вас пішла в національні відділи при німецькому війську. Ви таким чином стреміли допомогти розбити свого найлютішого ворога — російський імперіялізм. Але Ваші надії не здійснилися. Німці, як Ви в цьому наочно переконалися, повели на окупованих ними землях політику поневолення, грабежу й фізичного винищування народів.

Грузини! Не будемо вмирати за німецький грабїж, не будемо вмирати за московський імперіялістичний розбїй! Український народ закликає Вас до спільної боротьби з нашими спільними ворогами. Йдїть разом з

українськими повстанцями, формуйте свої національні відділи!» (Із листівки російською мовою »Грузини«, вересень 1943 р.)

»СИНИ ТУРКМЕНІ!

... німцям потрібна була тільки Ваша кров для їх імперіалістичних завоювань. Німці, як і большевики, несуть народам рабство і фізичне винищення. Приклад цього — господарювання німців на Україні.

Туркмени! Кидайте німецьких завойовників! Зо зброєю в руках переходить до українських повстанчих відділів, які хоробро борються з німецькими і сталінськими імперіялістами». (Із листівки російською мовою »Сини Туркменії«, вересень 1943 р.)

Заклики УПА знайшли дуже великий відгук у воїнстві національних батальйонів. Вони падали на придатний ґрунт. Бійцям поневолених народів ССРСР, що служили в національних батальйонах, боротьба українського народу, так само поневоленого Сталіном, була зрозумілою, і вони скоро переконалися, що їх місце — в лавах УПА, у спільній боротьбі проти гітлерівських і сталінських імперіялістів.

Бійці національних батальйонів послушали закликів УПА і почали переходити на її бік, спочатку індивідуально, а потім масово. При УПА створено національні відділи грузинів, вірменів, узбеків, азербайджанців, татар і інших народів ССРСР.

Це було велике досягнення. У спільній боротьбі проти найлютіших ворогів людства — гітлерівських і сталінських імперіялістів — кувалася справжня дружба народів, творився фронт поневолених народів, засновані не лише на необхідності боротися проти спільного ворога, а й, головню, на взаємній пошані і довір'ї, на взаємному визнанні права кожного народу жити вільним самостійним життям у своїй власній державі.

Створені національні відділи при УПА зростали дуже скоро. Українська Повстанча Армія закликала до їх збільшення:

»ЧЕРКЕСИ, КАБАРДИНЦІ, ЧЕЧЕНЦІ, АДІГИ, ЛЕЗГІНИ, ІНГУШІ!

Сини гір! Досить бути сліпим знаряддям в руках німецького імперіялізму! Згадайте заповіти своїх гордих предків, що загинули за волю Кавказу! Український

народ закликає Вас до спільної боротьби з віковичними гнобителями! Створюймо міцний фронт проти експлуататорів людства!

Зі зброєю в руках переходить до національних відділів при Українській Повстанчій Армії... Готуйте сили для загальної революції проти московсько-більшевицької тиранії! Нас об'єднує спільна боротьба під кличачи «Воля народам! Воля людині!» (Із листівки російською мовою того ж заголовку, листопад 1943 р.)

Наведемо ще один виїмок:

»Азербайджанці! Тільки спільними силами всіх поневоленних народів можна перемогти імперіялістичних хижаків Москви й Берліна і побудувати незалежні держави Кавказу і Азії.

Ми закликаємо Вас збільшувати ряди своїх національних відділів при Українській Повстанчій Армії. (Із листівки російською мовою «Азербайджанці», листопад 1943 р.)

Зокрема, коли гітлерівці почали відступати з України й коли всім уже стало ясно, що Німеччина програє, УПА перестерігала вояцтво національних баталіонів не відступати з німецькими імперіялістами, не зв'язуватися з ними до кінця, а закликала переходити на бік повстанців і спільно готуватися до боротьби проти кремлівських імперіялістів. Ось один приклад:

»Узбеки! В сьогоднішній момент, зазнаючи краху, німецький імперіялізм намагається затягнути Вас на оборону старих німецьких кордонів...

Всі поневолені європейські народи піднімаються на боротьбу з гітлерівським звіром. Покидають німців союзники. Німці перекидають військо в Європу. На зміну гітлеризмові на українські землі йде кривавий більшовизм. Не відступайте разом з німецькими військами... При Українській Повстанській Армії існують національні частини народів Сходу!..

Узбеки! Переходить зо зброєю в руках до українських повстанчих відділів! Будемо спільними силами підготовляти удар по московських імперіялістах!» (Із листівки російською мовою «Узбецькі іскери», листопад 1943 р.)

І дійсно дуже багато бійців національних баталіонів, справжніх патріотів своєї батьківщини, послухали цього

повстанського голосу перестороги й перейшли зо зброєю в руках до своїх національних відділів при УПА, щоб в її лавах боротися проти сталінських імперіялістів, що йшли на Україну на зміну гітлерівським імперіялістам.

Треба також сказати, що УПА багато зробила в напрямі освідомлювання червоних партизан, зокрема тієї частини з-поміж них, що ненавиділа всяке поневолення і гніт і щиро прагнула до визволення народів і щастя працюючих. Червона партизанка, організована сталінськими комісарами (які, використовуючи важкі умовини населення завойованих німцями територій, обманом, а нерідко й силою, зтягали його до своєї партизанки) і складена в більшості з насланих з-за фронту парашутистів, діяла також і в деяких теренах України, головню в лісах, сумежних з білоруськими, звідки час-до-часу робила більші або менші випади. УПА розкрила перед червоними партизанами всю підступно-підлу політику Сталіна щодо них, політику, яка зробила їх зняряддям злочинних плянів Сталіна — нищення революційно-визвольного руху українського народу і промощування йому (Сталінові) шляху до панування над світом. УПА вказувала на те, що наслані з Москви політруки і командири, замість бити німців, нацьковували червоних партизан проти УПА, тероризували й грабили українське населення, знаючи, що саме воно є основною опорою УПА. УПА звертає увагу червоних партизан на те, яке майбутнє готує Сталін СССР після перемоги над Гітлером, вона перестерігала їх перед обманливими надіями на якінебудь зміни в СССР, що їх (зміни) щедро обіцяли сталінські політруки. УПА ставила перед ними з недвозначною ясністю одну велику мету: бити як гітлерівських так і сталінських імперіялістів, бо тільки їх знищивши, можна побудувати народам дійсно вільне і щасливе життя.

Головне Командування УПА в жовтні 1943 р. звернулося з такою відозвою до червоних партизан (наводимо у виїмках):

»ЧЕРВОНІ ПАРТИЗАНИ!

Ставши на шлях боротьби з німецькими наїзниками, Ви поступили правильно. Не можна мовчати й байдуже приглядатися до того, що діється в Україні і в інших окупованих Німеччиною країнах... Боротися активно проти гітлерівських варварів — це великий священний обов'язок кожної чесної людини.

Але, знищуючи існуюче лихо, треба думати про новий кращий лад у майбутньому. Який же мав би бути новий лад, що прийде на зміну німецькій неволі? Чи ж на зміну гітлерівської «Нової Європи» мав би знову повернутися большевицький ССРСР?

Ні! Не за таку зміну ми боремося, не такого бажаємо собі ладу в Україні і світі.

Бо ж кремлівські імперіялісти такі ж самі вороги народу, як і берлінські.

Червоні Партизани!

Поширюйте свій фронт боротьби! Знищуючи німецьких загарбників, поверніть свою зброю також проти кремлівських катів та їх агентів! Женіть від себе політруків і командирів, присланих із Москви!

Вступайте на прогресивний шлях великого майбутнього! Єднайтеся з народами проти всіх катів і гнобителів — за щасливе майбутнє, за новий лад вільних народів у самостійних національних державах!»

Так, отже, УПА на кожному кроці, і в національних батальйонах при німецькій армії, і в рядах червоної партизанки, ясно вказувала поневоленим народам ССРСР, куди і з ким їм треба йти і як боротися за своє визволення. Сама ж героїчна боротьба УПА, її великі успіхи притягали до її лав усі народи, гноблені сталінським імперіялізмом.

Боротьба національних відділів народів ССРСР при УПА — це окрема широка тема, що не входить у рамки нашої статті. Для ілюстрації ми наведемо лише кілька фактів:

25. 7. 43 р. в триденних боях загони УПА під ком. к-ра Крука в околицях Теремна (пограниччя Рівенської — Кам'янець-Подільської обл.), в яких повністю розгромлено сталінських партизанських грабіжників, що вже довгий час напастували мирне населення, особливо відзначився відділ грузинів (за бойовим звітом УПА з 1-го серпня 1943 р.).

В м. серпні 1943 р. відділ УПА, складений також з узбеків, грузинів і росіян, знищив у боях з німцями у Млинівському р-ні (Рівенська обл.) 60 гітлерівських бандитів. (За повідомленням газети УПА «До зброї», вересень 1943 р.).

29. 4. 44 р. у великому бою відділів УПА з військами НКВД в с. Залізниця (Крем'янецьчина) прийняли участь і відзначилися національні відділи під ком. к-ра Ястру-

ба. В цьому бою ворог утратив 240 вбитими (за бойовим звідомленням к-ра УПА Ясеня).

Наслідком великої роз'яснювальної роботи УПА серед народів ССРСР, а далі спільної боротьби цих народів у лавах УПА, дальшим етапом на шляху до зміцнення співпраці між ними була I-ша Конференція Поневолених Народів Сходу Європи й Азії. Ця Конференція була скликана за ініціативою УПА і відбулася 23-26. 11. 1943 року на території, визволеній від німецьких загарбників Українською Повстанською Армією. В роботі цієї Конференції, що має важливе значення історичне, прийняли участь, крім української делегації, 12 делегацій: азербайджанська, білоруська, башкирська, вірменська, грузинська, кабардинська, казахська, осетинська, татарська, черкезька, чувашська, узбецька. Вони представляли справжні прагнення своїх народів: боротися проти гітлерівських і сталінських поневолювачів за своє національне й соціальне визволення, жити власним вільним життям, будувати самим своє життя у своїх незалежних державах, у тісній дружбі зо всіма іншими народами. Конференція виробила ряд політичних і практично-організаційних постанов, направлених на закріплення і дальше поширення спільної боротьби поневолених народів ССРСР. Конференція прийняла також звернення до всіх поневолених народів Сходу Європи й Азії, в якому вичерпно з'ясовано політичне становище поневолених народів, завдання, що стоять перед ними і перспективи їхньої боротьби.

Ось виімок із цього звернення:

»Щоб вийти з сьогоdnішнього трудного становища, припинити лише війну замало. Для цього необхідно повалити цілий державний устрій, знищити імперіалістичні клітки і побудувати новий лад на Сході Європи і Азії. Цей лад виключить можливість поневолення одного народу другим, виключить усякий імперіалізм і гарантуватиме повну волю розвитку кожного народу. *Цей лад мусить бути побудований на системі незалежних держав кожної нації на своїй етнографічній території.*

Здійснити цей лад можна тільки в безпощадній боротьбі з імперіалістичними правлячими верхівками, тільки шляхом національної революції.

В боротьбі проти спільних гнобителів — сталінського і гітлерівського імперіалізмів — необхідний єдиний

фронт усіх народів Сходу, керований своїми національними проводами. Для перемоги національної революції потрібний підйом національних мас. Поневолені народи Сходу вже вступили на шлях тієї священної боротьби. В цій боротьбі вони добилися вже поважних успіхів... В повній солідарності з ними ведуть таку ж боротьбу проти імперіялістів народи Західньої Європи... Слідом за цим боротьба поширюється на території Європи та цілої імперії ССРСР, втягаючи до повстання всі поневолені народи, а також російський та німецький народи, придушені власними імперіялістичними клітками. Мільйони бійців червоної армії розсіяні по цілій Європі й Азії, — в окопах, на фронті, в заплілі, в німецькому полоні, в національних баталіонах при німецькій армії, мільйони робітників у воєнних заводах, у колгоспах, на каторжних роботах у Німеччині й Сибірах, — це велика армія революції Сходу, це запорука її перемоги».

Природньо, що все це, і національні відділи народів ССРСР при УПА, і Конференція Поневолених Народів, дуже затривожило як гітлерівських, так і сталінських імперіялістів. Вони казилися з люті, що народи ці не хочуть більше вмирати за їхні загарбницькі пляни, що народи ці відшукали правильний шлях, шлях спільної боротьби проти поневолювачів, проти тиранії, проти тоталітаризму як фашистської, так і большевицької видозміни.

Спільна боротьба українського й інших народів ССРСР особливо затривожила сталінських можновладців, звичаєних монополюно виступати від імени поневолених народів, призвичаєних заявляти перед світом, що в них національне питання повністю і найкраще розв'язане, що всі народи ССРСР живуть вільно і рівноправно. Якраз боротьба УПА і національних відділів при ній, Конференція Поневолених Народів були кричущим запереченням цього і цілковито здирали ширму зо сталінських імперіялістів. Кремлівські верховоди вдалися до маневрів зо зміною конституції, розпутали брехливу пропаганду проти УПА, а головно почали масово насилати своїх агентів, щоб знутри шкодити справі спільної боротьби поневолених народів ССРСР. Та ці мерзенні енкаведівські пляни були розкриті і повністю розбиті. Не довели ні до чого і спроби знищити чи бодай послабити УПА за допомогою червоної партизанки. Вона на тери-

торії дій УПА була цілковито розторощена. В цьому розгромі активну участь прийняли і національні відділи поневолених народів ССРСР при УПА.

II

На зміну відступаючим гітлерівським загарбникам на Україну прийшов знову сталінський окупант. УПА була до цього приготована і старих своїх поневоловачів прийняла одвертою боротьбою. Та одночасно УПА зустрілася з червоноармійцями, з тими мільйонами простих робітників, селян і інтелігентів численних національностей ССРСР, що їх кремлівські верховоди насильно загнали в ЧА і до останніх меж прикрутили терористичною дисципліною.

Кому ж могла бути ближчою боротьба українського народу, як не цим мільйонам червоноармійців? Кому ж великі прогресивні ідеї УПА могли бути більш зрозумілі, як не цим мільйонам різних народів у червоноармійському мундурі? Адже ж вони громили гітлерівських загарбників, але і не менш ненавиділи сталінських імперіялістів. На шляху свого походу вони бачили гітлерівські порядки, але на своїй власній шкурі відчували і всі благодаті сталінського ладу. Тому ідеї УПА, ідеї боротьби проти гітлерівських і сталінських імперіялістів, імперіялістів однієї масти, ідеї розгрому тих імперіялістів, ідеї визволення поневолених ними народів, трапляли просто до серця червоноармійцям, бо це ж були і їхні, усвідомлені чи не усвідомлені ідеї.

Безумовно, війна допомогла червоноармійцям не одне пізнати, не одне побачити й не одне навчитися, що, в результаті, ширше відкривало їхні очі на сталінські імперіялістичні злочини. Люди ці, що постійно жили в умовах фронтової дійсності, навчилися також сміливіше протиставитися і менше коритися.

Зрозуміло, що саме на це червоноармійське середовище, середовище різних національностей ССРСР, УПА звернула свою особливу увагу. (В цій статті ми не обговорюватимемо роботи УПА з червоноармійцями-українцями).

Кремлівські верховоди добре усвідомили собі усю загрозливість ідеї УПА. Користуючись своїм монопольним правом на пропаганду, вони всіляко обдурманювали і обманювали червоноармійські маси. От, як напр., повчав

Калінін своїх агітаторів підходить до бійців червоноармійців неросіян: «... бійцеві, чи то грузинові, чи то казахові, чи то узбекові, — який б'ється погано чи виявляє легководушість, агітатор міг би сказати приблизно так: «Невже ж ти хочеш, щоб ми не брали участі у війні, коли всі інші національності б'ються, як леви? Хіба ж ми можемо залишитися осторонь війни?.. Подумай но, хіба добре буде, якщо нашу республіку почнуть вважати за таку країну, люди якої не можуть битися, нездатні воювати і захищати себе?»... Якщо бійці вам скажуть: «Що ти нам так говориш і так нас лаєш?» — то ви можете їм на це відповісти: «Я теж узбек (чи казах), я не менше як і ви, люблю свій народ, тому я так і кажу» (Спудник агітатора, ч. 15-16, 1943 р.). Сталінські геббельські заздалегідь поширювали найнеправдоподібніші вісті про УПА, про український національно-визвольний рух. Зокрема, з хвилиною свого нового приходу на Україну вони розпутали кампанію наймерзеннішої брехні, направленої проти УПА. Ці народні кровопивці, ці кати мільйонів народів, ці щурі, що безсоромно втікали до Уфи, із тільки їм притаманною безличністю і цинізмом твердили перед червоноармійцями, що УПА проти народу, що вона вбиває червоноармійців, що вона не воювала проти німців. Всю цю безсоромну брехню сталінські імперіялісти поширювали з метою перешкодити єднанню червоноармійців з УПА, не допустити до них революційних ідей УПА.

Та не зважаючи на цю скажену забріхану пропаганду, не зважаючи на посунену до крайніх меж ізоляцію червоноармійців від населення, сталінським імперіялістам не вдалося сховати перед червоноармійцями правди про УПА. Правда тисячними струмочками просочувалася до червоноармійців, ворухшила їхню ненависть і накипіле горе, відкрила їм очі, робила їх своїми поклонниками.

Не могли партійно-енкаведівські гайдуки в армії допильнувати, щоб червоноармійці не говорили з населенням. Не помагали жодні заборони. А населення оповідаючи про німецькі злочини, про варварства гітлерівців, гестапо, розказувало також про те, хто весь час був з ним, хто боронив його перед терором, контингентами, перед вивозом до Німеччини, кому воно допомагало, розказувало про свою рідну Повстанчу Армію, про своїх дорогих Воїнів-Повстанців. Населення розказувало, що УПА бореться проти гітлерівських і сталінських окупан-

тів. Червоноармійці, що бачили й переживали всі сталінські злодіяння за фронтом, приходило до переконання, що боротьба УПА проти гітлерівських і сталінських імперіялістів — це єдиноправильна боротьба, це найкращий вихід для поневолених народів СРСР.

Із «нововизволених» областей приходили насильно змобілізовані. Вони також, не зважаючи на погрози, що їх ними засипувано по военкоматах і спецвідділах розказували червоноармійцям-фронтовикам всю правду про український революційно-визвольний рух, про боротьбу УПА. У червоноармійців зростала віра в цю боротьбу.

До того ж здовж усіх шляхів, по яких робилися походи червоноармійців, останніх вітали тисячі повстанських листівок і закликів, розліплених по придорожніх деревах, телефонічних стовпах, поруччях мостів, стінах будинків. В ночі на постоях підкидала їм їх невидимська повстанська рука. Ось деякі з закликів:

»ЧЕРВОНОАРМІЙЦІ! Тільки всенароднім революційним зривом розторочимо гітлерівську тюрму народів — «Нову Європу» і сталінську — СРСР. Тільки революційним шляхом знищимо криваву імперіалістичну війну і побудуємо новий порядок і надійний мир! Геть гітлерівсько-сталінський розбій і грабіж!

ЧЕРВОНОАРМІЙЦІ! Не йдіть проти народу! Не виступайте проти УПА, яка бореться проти наших спільних поневолювачів — гітлерівських і сталінських окупантів! Приєднуйтеся до повстанських відділів! Хай живе мир і дружба народів!

ЧЕРВОНОАРМІЙЦІ! Станьте одностайно на захист життя і майна Вашого і Ваших рідних! Станьте до боротьби проти ворогів людства — гітлерівських і сталінських паліїв війни! Смерть Гітлеру й Сталіну! Воля народам і людині!« (Із закликів УПА до червоноармійців).

Не всі півали роз'їзді енкаведівські загони знищувати повстанських закликів і листівок. Не помагали погрози населенню, і чи тільки погрози, енкаведівські бандити часто розстрілювали тих на яких будинках були розліплені чи розписані заклики. Населення, проте, листівок не знищувало, не знищували їх і червоноармійці. Вони поодинокі чи гуртом запопадливо читали їх, і кожне слово глибоко вкарбовувалося в їхню душу. Читаючи листівки, червоноармійці давали волю своїм наболілим

почуттям. Вони також дбайливо заховували листівки і потім поширювали серед своїх товаришів, не зважаючи на переслідування НКВД.

Ось кілька виїмків з листівок УПА, що їх поширювано під час походу ЧА на захід:

»ЧЕРВОНОАРМІЙЦІ!

Гітлер і Сталін хочуть панувати над усім світом, хочуть підкорити собі всі народи. Берлінські і московські імперіялісти довго підготовлялися до війни, довгими роками будували воєнну промисловість і за рахунок широких народніх мас виробляли засоби вбивства і знищення. Заключаючи розбійницький союз з гітлерівцями, кремлівські імперіялісти забезпечили німецьку армію хлібом, вугіллям і іншою сировиною. Вони таким чином допомогли перемогти народи Західньої і Середньої Європи...

Червоноармійці! Війна вступила в критичну фазу. Поневолені народи виступили єдиним фронтом, щоб розвалити німецьку тюрму народів — «Нову Європу» і большевицький СРСР. У великому революційному фронті йде український народ. Його боротьбу організовує і проводить Українська Повстанча Армія. В УПА ведуть боротьбу національні відділи поневолених народів Європи й Азії за знищення німецького й большевицького ярма, за новий справедливий лад, за самостійні держави вільних народів!

...Єдняйтеся з народом! Включайтеся в революцію! Спільним всенароднім зривом рознесем тюрму народів, зметем з лиця землі народних катів і палів війни» (із листівки того ж заголовку російською мовою. Грудень 1943 р.).

»ЧЕРВОНОАРМІЙЦІ І КОМАНДИРИ!

Українські повстанці не воюють проти синів трудящого народу, насильно мобілізованих червоноармійців і командирів.

Українські повстанці знищують тільки большевицький терористичний апарат — НКВД, партійних верховодів, червоних губернаторів, городоначальників і інших сталінських мерзотників» (із листівки російською мовою «Червоноармійці і командири», січень, 1944 р.).

Так червоноармійцям не говорив ще ніхто досі. Ніхто перед ними не ставив з такою ясністю і послідовністю

ту правду, яку одні з них усвідомляли собі, а інші лише відчували. Ніхто з такою переконливістю не усував з-перед їх очей туманної облуди, зручно створеної сталінською пропагандою. Ніхто з такою силою не промовляв до їх почуттів і переконань.

УПА промовляла до них мовою поневоленого народу, живими фактами страшної советської дійсности, з глибоким знанням цієї дійсности. Ще більше УПА переконувало їх своєю політичною далекоглядністю, захоплювала патосом своєї революційної боротьби і прогресивністю ідей. Така мова викликувала в них довір'я, кріпила віру в великі народні сили. Червоноармійці, представники цих різних національностей ССРСР починали ясно розуміти, що большевики такі ж самі імперіялісти як і гітлерівці, бо всі вони однаково змагають до панування над іншими народами, до колоніального грабежу тих народів. Пізнавши, що УПА бореться як проти гітлерівських так і проти сталінських імперіялістів, що вона захищає народні інтереси, що вона бореться за визволення власного народу і тим самим за визволення всіх інших поневолених народів ССРСР, що вона бореться за знищення як гітлерівського грабежу, так і грабежу експлуаторської класи сталінських вельмож, червоноармійці всією душею ставали по боці УПА. Природньо також, що всі ці гноблені і обдурювані народи бачили найсправедливіше розв'язання національного питання в голошених УПА ідеях повного визволення всіх народів і побудови вільних самостійних держав цими народами. Таке розв'язання повністю відповідало їх відвічним і законним прагненням. Зазнавши на собі всіх страхіть соціального визиску і придушення свобод людини, вони захоплювалися програмою УПА. Коротше, великі кличі УПА — «Воля народам, воля людині!» — червоноармійці всіх народів ССРСР сприйняли дуже глибоко.

В період війни обанкротілі ідейно сталінські вельможі, шукаючи опертя для свого імперіялізму, звернулися до розпалювання російського шовінізму. Очевидно, що особливо сильно цей шовінізм роздувався в армії. Враховуючи це, УПА звернулася в м. листопаді 1943 року із листівкою до червоноармійців-росіян, в якій виразно зформувала цілі боротьби українського народу і його стосунки до російського народу. Ось виїмки:

»Український народ вважає большевиків не визволителями, а звичайними загарбниками, які тільки при-

криваються фальшивими фразами «дружби», «визволення», «щастя»... Ось чому український народ рішуче добивається повного відділення від большевицького Советського Союзу. Відділяючись, український народ закликає до всебічної співпраці і щирої дружби всі народи Советського Союзу незалежних, самостійних національних держав. Ми також будемо в дружніх відносинах і з російським народом, якщо він, скинувши сталінське ярмо, побудує свою державу тільки на своїх етнографічних землях. Але ми ніколи не погодимося, щоб російсько-большевицькі імперіялісти під плащиком «визволення» окупували нашу Україну, політично і національно поневолили і грабували її.

Товариші червоноармійці і командири! Ми звертаємося до Вас підтримати нашу боротьбу за незалежну Україну без гітлерівського і большевицького поневолення. Не виступайте проти нас! Не слухайте комісарів, які нацьковують Вас проти українських повстанців». (Із листівки російською мовою «Товариші, росіяни червоноармійці і командири»).

Окрема обстановка повстала після закінчення війни. Сталінські вельможі святкували перемогу над своїми гітлерівськими конкурентами. Та ця перемога куплена народною кров'ю, здобута ціною життя мільйонів червоноармійців усіх народів ССРСР, не дала нічого народам ССРСР, не принесла жодних змін, навіть полегц, працюючим масам. Навпаки, сталінські вельможі ще даліше посунули національний гніт і соціяльний визиск. Природно, що перед всіма червоноармійцями повстало питання: за що вони боролися, що змінилося в їх становищі з розгромленням Гітлера? Відповідь на це їм дала УПА.

»З поваленням Гітлера, — писала УПА в своєму зверненні до червоноармійців у липні 1945 р. — залишилися диктатори-імперіялісти на своїх постах, і зовсім нічого не змінилося в безправному становищі народів, працюючих мас. Далі існує гноблення, експлуатація, терор». Після такого ствердження УПА заклікала червоноармійців:

»...Ваша боротьба за торжество справедливости на наших землях не закінчена. Ви її закінчите справді переможно лише тоді, коли у свою чергу, повалите диктаторський терористичний експлуаторський режим Сталіна і його кліки...

Підривайте сталінську систему зсередини... знищуйте ворогів народу вірних лакеїв сталінського імперіялізму. Організуйте підпільну політичну і збройну революційну боротьбу під гаслом: «Воля народам! Воля людині!»

Не помагайте сталінському охвістю поборювати вже існуючу народно-визвольну революційну боротьбу окремих поневолених народів! Не помагайте сталінським гайдукам в боротьбі проти визвольно-революційних організацій українського народу...» (Із листівки «Бійці і командири Червоної Армії, переможці гітлерівської Німеччини»).

УПА, отже ж, була тією силою, яка загрівала не тільки свій народ, а й усі інші народи до дальшої тривалої боротьби, не зважаючи на те, що сталінські імперіялісти вийшли з війни переможцями. Продовжуючи сама з непослабленою енергією свою боротьбу проти сталінських імперіялістів, УПА переконувала найкраще, що така боротьба є можливою, що вона єдиноправильна і доцільна, бо веде до повалення ССРСР, до знищення сталінського диктаторського режиму, національно-колоніального поневолення і соціального визиску, бо веде до повного національного і соціального визволення всіх народів ССРСР.

Щоб поширити між червоноармійцями заклики про необхідність продовжувати війну за повалення сталінського режиму, УПА використала в особливо широких розмірах пересування червоної армії з заходу на схід в місяцях липні, серпні, вересні 1945 р. Знову масово розкинено революційні заклики і листівки по всіх містах і селах, із змістом яких запізналися широкі маси червоноармійців.

Які ж практичні результати цієї широкопоставленої політичної роботи УПА серед червоноармійців?

Поперше, вона запізнала червоноармійців зо справжніми цілями боротьби українського народу і вплинула на рішучо-прихильне ставлення червоноармійців до УПА. Доказом цього є численні факти, коли червоноармійці поширюють повстанську літературу, саботують накази свого командування, відмовляються від боротьби проти УПА. Фактів цих подається в нашій підпільній літературі багато, ми один наведемо для прикладу. 26. 3. 46 р. НКВД переводило велику облаву на ліс «Яблінка» між сс: Нанчллка, Тиха, Волошинова (р-н

Стрілки, Дрогобицької обл.). Повстанці, витіснені з лісу переважаючими силами ворога відступили через с. Нанчільку в напрямі лісу »Стелець Малий«. Але тут перетяла їм дорогу ворожа танкетка і обстріляла їх вогнем кулемета, який однак скоро затявся. Повстанці використали це і підсунулися до лісу. Та якраз з цього боку надїхав відділ червоноармійців. Енкаведисти сподівалися, що червоноармійці заатакують повстанців. Та прорахувалися: червоноармійці пройшли попри повстанців дружньо і не віддали до них жодного пострілу. Коли після того енкаведисти питали червоноармійців пояснень їх поступування, вони заявили виразно: »На повстанців стріляти не будемо!«.

Подруге, вона спричинилася до того, що червоноармійці спопуляризували нашу боротьбу по цілому ССРСР, вони рознесли відгомін про неї в найдальшій закутині ССРСР, при чому розказали про неї в правдивому світлі, а не в забріханому, як представляє її сталінська пропаганда. Не диво, що сьогодні наша боротьба, наші ідеї так широко відомі в цілому ССРСР, що вони згуртовують біля себе симпатії всіх поневоленних народів ССРСР, що вони пробуджують і нашттовхують на боротьбу все, що революційне і патріотичне в усіх народів.

Потрете, вона спричинилася до значного зреловолюціонізованя червоноармійців, вона привела до усвідомлення червоноармійськими масами потреби революційної боротьби проти сталінської імперіалістичної кліки. Червоноармійці зараз голосно виявляють своє незадоволення сталінським режимом і вже не поодинокі, а масово, і бачать єдиний вихід — у поваленні цього режиму. Не бракує і чинних виступів. Червоноармійці знищують партійців, енкаведистів, самі розправляються зо зненавидженими офіцерами, активно виступають в обороні народу. Напр., 9. 5. 1946 р. в м. Бурштині (Станіславівської обл.) в результаті збройної сутички між енкаведистами і червоноармійцями загинуло по обох боках 10 людей.

25. 11. 1945. Стаціонуєчі в с. Збоїська (коло Львова) червоноармійці вбили свого зненавидженого старшину.

29. 11. 1945. У Львові при вул. 1 травня червоноармійці знищили трьох лейтенантів НКВД.

31. 11. 1945. У Львові при Жовківській вулиці біля рафінерії спирту двох червоноармійців, висівши з авт, вбили одного партійця і відїхали. У Львові того роду випадки такі часті, що їх і важко назвати випадками.

Не випадково член воєнної ради прикарпатської воєнної округи ген.-майор Новіков в одній із своїх промов висунув як перше завдання підвищення в армії «революційної клясової пильності» (чит. енкаведівської), бо — «не треба ні на хвилину забувати, що наша округа з'являється прикордонною, що ряд частин розташовані в областях Західньої України, де ще продовжують діяти німецько-українські націоналісти . . .» (так звичайно сталінські мерзотники називають українських повстанців), («Сталінское плем'я», газета прикарпатської воєнної округи, 21 серпня, 1946 р.).

З цих причин стане зрозумілою та скажена лють сталінських імперіялістів, з якою вони накидуються на УПА, та постійно зростаюча жорстокість і варварськість методів, що їх вони застосовують у боротьбі з УПА, та забріхана пропаганда направлена на запламування нашої боротьби. Та помимо всього, ми можемо сміло твердити це сьогодні, що большевицьким імперіялістам не вдасться замкнути, звузити й запламувати нашої боротьби. Вона розкочується, поширюється, виходить поза межі України, стає перед всіма народами СРСР у своїй незапльоманій чистоті і захоплючій величі.

III

Велику політичну роботу УПА провела і серед народів-сусідів. Зовсім зрозуміло, що найбільшою вона була серед польського народу, бож поляки від найдовшого часу й на найширшій території зустрічалися з українським революційно-визвольним рухом, з діяльністю УПА, зокрема останнім часом, коли доля поставила обидва ці народи в однакове становище поневолених народів.

Хоч нашою темою не є розглядати питання українсько-польських взаємин вцілому, ми мусимо на самому початку сказати ясно, що ці взаємини не були світлими, що вони не були такими, як могли бути, і як того вимагали життєві інтереси обидвох народів. Це нам потрібно зазначити для того, щоб чіткіше показати ці зміни, які зайшли щодо цього сьогодні, щоб якнайвиразніше висвітлити роботу УПА, яка, головним чином, привела до цих змін.

Сумний вантаж минулого, вантаж ненависти й постійної ворожнечі не дозволив обидвом народам знайти

спільної мови. Навіть тяжкі дні німецької окупації, коли обидва народи однаково гнобилися, не зробили якихось серйозних практичних зрушень у стосунках наших народів. Занадто сильно польські імперіялістичні кола отруїли душу свого народу шовінізмом, щоб він міг так скоро позбутися його, щоб міг звільнитися від впливів цього шовінізму на його думання і дії. УПА, проте, вперто й послідовно переконувала польський народ про потребу не тільки дружнього співчуття, а і найактивнішої співпраці з українським народом. Довго знаходили ці заклики слабкий відгомін. Щойно в обличчі нової загрози з боку большевицького імперіялізму наступило серед поляків протверезіння. Але, в ім'я правди, треба сказати, що це протверезіння не наступило зразу й що воно сьогодні ще не є загальне.

Ідучи за своїми короткозорими провідниками, поляки спочатку оцінювали большевиків як союзників, як визволителів, а не як імперіялістів, однакових ворогів українського й польського народів. Частина поляків приступила до співпраці з большевиками в боротьбі проти українського національно-визвольного руху, взяла активну участь у виселюванні українців на захід від лінії Керзона, в виселенні, яке УПА гостро засудила як таке, що відбувається всупереч згоді обидвох народів і відповідає тільки імперіялістичним цілям сталінської кліки й їх агентам. Польські агенти Сталіна зручно розбурхували пристрасті польських мас і нацькували їх проти українців, а польські горе-провідники, а за ними й частина народніх мас і не здавали собі навіть справи, як ллють вони воду на большевицький млин.

Та навіть у цій обстановці УПА, керована УГВР і вірна її принципам, з неменшою завзятістю і послідовністю, переконана в слушності своєї роботи й її користі для обидвох народів, продовжувала роз'яснювати польському народові такі досліджувані на собі правди:

1. Большевицькі імперіялісти готують польському народові таке ж саме поневолення, як і українському народові;

2. Щоб забезпечити успіх своєї боротьби, польський народ мусить відмовитися від штучно прищеплюваного йому імперіялізму й шовінізму та стати на шлях співпраці з іншими народами, зокрема з сусіднім українським народом;

3. Польський народ мусить відкинути всі половин-

часті, парламентарні методи боротьби, як непридатні в боротьбі з большевизмом і обрати революційний шлях боротьби.

З цією метою відділи УПА провели багато зборів із польським населенням, розповсюдили велику кількість літератури: закликів, листівок, брошур. До чільних польських громадян висилано окремі листи.

В одній з таких брошур, виданій також польською мовою, читаємо:

»Сьогодні Росія увірвалася так далеко вглиб Європи, як ніколи в історії дотепер. Та й ще готується до дальших підбоїв. Большевицькі імперіялісти не спиняються і не спиняться перед нічим і ніким. Котрий народ попав у їхні криваві лапи, йому лишається дві дороги: або вбити цього хижака і в цей спосіб вирватися з обіймів смерті, або дати себе з'їсти московському людоджерові й загинути. Всякі хитрощі, компроміси є тільки самообдурюванням, а в наслідках приносять загибель.

Для кожного поневоленого большевиками народу є тільки один фронт, що веде до визволення і життя — фронт протибольшевицький... Ця правда з кожним днем большевицької дійсности і для поляків стає більше ясною і абсолютною» (*Зенон Савченко, «Польсько-українські взаємини», стор. 26*).

»Кожному полякові треба пам'ятати, що тільки на протибольшевицькому фронті і на його побойщах вирішиться доля Польщі, доля майбутніх польських поколінь, і на це повинні бути звернені очі і зусилля кожного поляка і польки.

Надію на те, що конференції, вибори, або натиск західніх великодержав можуть дати полякам державну незалежність без їхньої боротьби — гірко поляків заведуть. Поки Сталін має силу, він не вступиться з польських земель, і завжди знайде спосіб для втримання петлі на шиї польського народу» (*там же, стор. 34*).

»Отже, в такій ситуації лише співпраця польського народу з українським і другими народами з'являється передумовою здобуття польської самостійної держави і гарантією її існування... Ми не хочемо ворогувати з польським народом, а навпаки, ми хочемо разом перемогти й після перемоги жити в широсусідських взаєминах» (*там же, стор. 36*).

Перестерігаючи польський народ перед шкідливістю нереволюційної тактики, українські повстанці писали в одній із численних своїх листівок:

»ПОЛЯКИ! БІЙЦІ ПІДПІЛЬНОЇ АРМІЇ! ПРОВІДНИКИ ПРОТИБОЛЬШЕВИЦЬКИХ ПАРТІЙ! ІНТЕЛІГЕНЦІЕ! У Ваших руках лежить майбутнє Вашого народу. Не говоріть своєму народові недомовлених слів, бо тим викликаєте ще більший хаос і дезорієнтацію, які оволоділи Вашим народом. Не стосуйте тактики «тихше води, нижче трави», бо цим допомагаєте ворогові розкладати нутро Ваших рядів, роззухвалюєте ворога, опортунізуєте себе, уможливлюєте погром, який готує Вам НКВД і УБП. Не мовчіть, бо цим допомагаєте Москві баламутити Вас і Ваш народ. Не орієнтуйте себе і його на якісь магічні зовнішні сили, на конфлікт між заходом і Сходом. Він може й не бути зараз, але Ваш народ мусить жити й боротися. Скажіть йому правду, що він поневолений, скажіть, що чекає його в майбутньому, коли не підійме боротьби. Здемаскуюте всі огидні і перфідні задуми Москви і її агентів. Виразно вкажіть народові, за що і проти кого він повинен боротися. Скажіть йому правду, що тільки по руїнах московсько-большевицької імперії веде дорога до волі і життя. Скажіть йому правду, що його доля буде вирішена на протибольшевицькому фронті пліч-о-пліч з іншими поневоленими народами. Поведіть рішучу атаку проти кремлівської агентури. Тільки в боротьбі може прийти чіткий поділ на чесних громадян і большевицький бур'ян. Жертв не бійтесь, бо якщо не поведете боротьби, будете складати їх більше, але вони будуть тихі і безкорисні» (із листівки польською мовою «Поляки», зсв-тень, 1946 р.).

Бачимо, отже ж, якою переконливістю і політичною далекозорістю та чистою революційністю просякнуті всі ці слова УПА. Та вони були підтвердженням цілої діяльності УПА, яка не лише на словах, а й на ділі доказала, що щиро прагне до справжнього співробітництва з польським народом. До того ж само життя переконувало польську громадськість у необхідності рішучої боротьби з большевизмом, а тим самим, тісної співпраці з українським народом і всіма поневоленими народами. Саме життя з кожним днем сильніше підтверджувало правильність того, що говорила УПА, перед чим перестерігала, що пропонувала.

Все це разом, хоча поволі, вплинуло на протязі 1945–1946 рр. на безперечне покращання взаємин між обидвома народами. УПА одержала від окремих польських передових людей, від певних груп польської громадськості численні листи, в яких вони одностайно заявлялися за співпрацю з українським народом, пересилали побажання для УПА, нап'ятували тих, хто перешкоджає такій співпраці, засуджували злочини вироdkів польського суспільства. Такі погляди польська суспільність висловлювала в розмовах із повстанцями, на мітингах, на спеціальних нарадах та в інших різних формах. В польських селах повстанців почали приймати як дорогих гостей і подавати всяку допомогу, відмовляючи в той же час притулку тим бандитам, що потрапили оминути справедливої і заслуженої народньої кари.

Вже в місяці грудні 1945 р. УПА в своїй відозві до поляків констатувала радісний факт покращання польсько-українських взаємин:

»На протязі літа, осені й початку зими 1945 р. ми мали багато доказів, що польська суспільність у більшості змінила своє відношення до українського населення на більш позитивне. Ми мали також неменше доказів щирої співпраці у спільній боротьбі проти імперіалістичної советської Росії, яка з'являється спільним ворогом визвольно-самостійницьких змагань обидвох наших народів.

Широкі кола польської громадськості відсахнулися також від акції примусового виселення українців, як акції большевицької. В численних випадках представники різних верств і польських політичних угрупувань засудили протиукраїнську терористичну переселенчу акцію і допомагали українському населенню уникнути її жахливих наслідків. В деяких околицях польські політичні організації видали навіть листівки, в яких закликали польське військо, міліцію, польську громадськість до припинення цієї акції і саботажу наказів советських офіцерів, що вбрані в советські мундури керують цілою протиукраїнською і протипольською політикою. Можемо занотувати цілий ряд вияву активного спротиву в цій терористичній большевицькій політиці».

Навівши деякі конкретні факти, в листівці стверджується також, що факти ці

»вимовно свідчать про те, що ми вже є на правильному

шляху, що це є найважливіший перший початок, вслід за яким ми повинні йти далі, аж до повного зреалізування постулату нашої незалежної народньої політики» (Із відозви польською мовою «Поляки», грудень, 1945 р.).

Про симпатії польського народу до УПА, зокрема цієї частини, яка безпосередньо зустрічається з УПА, можна писати багато, але ми для скорочення наведемо тільки одне місце з польської пробольшевицької газети «Нове горизонти», газети, що як відомо, нічого доброго про УПА не напише, і тому її твердження з'являються тим більш знаменними. Ось що пише вона в статті якогось майора Е. Г., «Коли кінець бандам?»:

«Частина (військова) громадянина полк. Попки прибула до Перемишля під кінець 1945 р. . . Багато має завдань, але найважливіше й основне — боротьба з бандитами (так звичайно ці агенти висловлювалися про УПА, — О. Г.).

Щож, коли військо стрічає тут велику перешкоду й то, на жаль, з боку, з якого треба б сподіватися зовсім чогось іншого.

Тою перешкодою є брак співпраці місцевого громадянства з військом».

Навівши як приклад наскок на Оріхівці під Перемишлем, в якому, на думку автора, брали участь 500 повстанців, він вигукує:

«Аджеж це не шпилька! Десь ті люди мали зброю, десь діяв їх штаб, десь вони збирались, якимись дорогами йшли до цілі наскоку, хтось їх мусів стрічати, бачити, знати про них, а чи хтось про це вчасно повідомив?

Ні!

На жаль, коли прийшов відділ війська, з трудом зібраний . . . ніхто жодної конкретної допомоги не подав, не потрапив чи не хотів показати слідів . . .

Чому так діється, що дотепер, мимо переселення так багато українців — бандити знаходять допомогу в багатьох селах, одержують провідників, початальників харчів, розвідників, шпигунів, зв'язківців, кур'єрів?

Чому так мало цієї допомоги одержує військо від своїх земляків, від громадян яких боронить?

Гірше!

Чому так багато чесних поляків толерують, коли найгірші українські націоналісти підшиваються під поль-

ське громадянство? Чому не оголошують про знаних їм бандерівців...?

Терор українських фашистів (який є, очевидно, безсоромною вигадкою польсько-більшевицького борзописця, — О. Г.)... — є злим виправданням пасивности».

Дальше автор доходить до песимістичних висновків, що відділи УПА не будуть знищені.

«Якщо не буде співпраці цілого населення з військом, якщо поляки будуть працювати для банд, служити їм за розвідників, покірно віддавати харчові контингенти, служняно виконувати накази..., якщо будуть служняно пускати фальшиві поголоски, алярми там, де це потрібне бандам, і скривати дбайливо дійсні відомості про рух банд, їх магазини, криївки і т. д.» («Нове горизонти», тижневик міста і Перемиського повіту, 4 серпня, 1946 р.).

Як бачимо, що це крик розпуки польських агентів, які розраховували на те, що насильно викинувши українське населення, відберуть базу для діяльності УПА. А тим часом з люттю змушені самі признатися, що польське населення допомагає УПА, а не їм. Очевидно, польське населення знає, кому воно має допомагати й нічого його вчити сталінським найманцям.

На окреме відмічення заслуговує сторінка роботи УПА серед т. зв. Войска Польського, яке агентурний польський уряд кинув для проведення ганебної виселенчої акції і боротьби проти УПА. З боку УПА цим польським воякам, що перебувають під командуванням енкаведівських офіцерів, було достатньо вияснено, що українські повстанці проти них не воюють, що їм немає чого вмирати за сталінських імперіялістів, і їх підлих польських висулжників.

Українські повстанці писали в своїй листівці з червня 1946 року:

«Запроданці чужим, кремлівським диктаторам, сьогоднішні керівники уряду наказують Вам тероризувати й виганяти українське населення з його хат, як також наказують Вам робити облави на Ваших власних братів — польських патріотів...»

Пам'ятайте, однак, польські жовніри, що цей шлях вислуговування чужим імперіялістам, не тільки огидний і ганебний, а також погубний для Вас самих.

Хто в той чи інший спосіб допомагає скріпловати міць і могутність імперіялістичної Москви, той готує і кує кайдани власному народові.

Жовніри війська польського! . . . Подумайте, де Ваше місце, чи по боці тих, які служать інтересам Москви, чи, навпаки, в рядах тих, які героїчно борються проти Москви і її імперіялістичних загарбницьких апетитів так само, як боролися дотепер проти гітлерівсько-німецьких імперіялістів . . .

Багато поляків і українців, найкращих патріотів єднає сьогодні одна спільна мета і боротьба за волю проти московсько-большевицької тиранії. Ідьте і Ви цим шляхом, а не шляхом ганьби і зради». *(Із відозви польською мовою «До польського війська»).*

Такі переконливі заклики УПА, зовсім зрозуміло, були прихильно прийняті вояцтвом, т. зв. войска польського, вони промовляли до їх переконань. В наслідку дійшло до самочинних заворушень, протиурядових мітингів. Вояки почали саботувати накази офіцерів, а під час боїв добровільно здавалися в повстанський полон, з якого їх звільнювано. Жодні протизаходи агентурного уряду не помагали. Жовніри з т. зв. войска польського, пізнавши всю правду про УПА, пізнавши її великі цілі боротьби, не тільки самі поставились прихильно до УПА, а й широко розносили славу про неї і з'єднували для неї симпатії щораз ширших кругів свого оточення.

Політична акція УПА серед польського народу, ведена з такими зусиллями і послідовністю, привела нарешті не лише до перелому в настроях певної частини польського громадянства і війська, не лише з'єднала їх симпатії до боротьби УПА, а й, що саме головне, довела до політичної і військової співпраці УПА з польськими підпільними організаціями і їх збройними відділами. Тим самим голошені УПА ідеї співпраці між народами та їхньої спільної боротьби проти сталінських імперіялістів набрали реальних конкретних форм і на польському відтинку.

Ця співпраця проявляється у спільному поборюванні переселенчої акції, знищуванні енкаведівських бандитів і їх польських агентів, визволенні в'язнів, обороні мирного українського і польського населення, веденні політично-пропагандивних акцій і т. д. Хай одним з численних доказів такої численної співпраці послужить спільний великий наскок українських і польських відділів на сильний центр польсько-большевицьких погромників місто Грубешів (27. 5. 1946), який закінчився повним успіхом.

Очевидно, що ця співпраця викликала неприховану лютю у таборі сталінських агентів. Вся агентурна преса в один голос закричала про те. Напр., газета «Ехо Кракова» з 18 вересня 1946 р., цитуючи виймки з кореспонденції з краю про співпрацю з УПА, опублікованої (кореспонденція) в польських лондонських газетах, помістили їх під крикливим заголовком »Londyn chwali się współpracą z UPA« (Лондон хвалиться співпрацею з УПА). Цю статтю газета закінчує: »Ціла та кореспонденція, заповідливо підхоплена через »Дзеннік Польські« і »Дзеннік Жолнежа«, свідчить незбито не лише про підпільну співпрацю польсько-українську в сучасній хвилі, а також і про те, що деяким колам в Лондоні співпраця ця йде дуже на руку і стрічається з їх апробатою«.

Цей крик агентів сталінського імперіялізму найкраще підтверджує, як грізною є для них співпраця поневолених народів і як вони бояться її. Вони ж бо дуже добре здають собі справу, що порозуміння між українським і польським народами й їх тісна співпраця зі всіми іншими народами покладе край їхнім спекуляціям і завдасть найсильнішого удару їх імперіялістичній політиці. В свою чергу, це повинно остаточно переконати в потребі такої співпраці всіх тих, хто ще досі цього не зрозумів.

*
*
*

Засобом затіснення дружби між нами і сусідніми народами з'являються рейди відділів УПА на землі цих народів.

Цим шляхом УПА інформує про визвольну боротьбу українського народу та про життя в СРСР (головне, ті народи, які самі не пережили страхіть більшовицького режиму) активізує революційні протибільшовицькі сили цих народів та підносить протибільшовицькі настрої цих народних мас, створює практичні передумови для конкретної співпраці цих народів в єдиному протибільшовицькому фронті.

Рейди відбуваються що якийсь час. Немає сумніву, що в теренах, де населення вже бачило українських повстанців, воно приймає їх як найдорожчих гостей. Але навіть тоді, коли воно стрічається з ними вперше, коли воно мало про них чуло, або зовсім не чуло, коли ворожа пропаганда в співі по-наймерзеннішому очорнити УПА, заки ще в спіє рейд розвинутий, то воно дуже скоро розрізняє, хто такий повстанці, і пізнає в них не кого

іншого як бійців за найвищі ідеали людства, вважає їх за месників народного горя, в тому числі і їхнього, за борців великої справи — знищення сталінських імперіалістів. Правда, народ підходить до справи просто, але тим менше трапляє в корінь справи. Напр., білоруський колгоспник, який стільки натерпівся під час німецької окупації від сталінської граб-партизанки і для якого вже тим самим кожна партизанка утотожнюється з грабунком, стрінувшись з українськими повстанцями заявляє: »Ви наші, бо не грабуєте«. Так же само польські селяни Підляшшя, яким не менше далася в знаки большевицька партизанка, говорять повстанцям: »Ви ті, що не б'єте й не грабуєте« (с. Любінь).

А що тільки не виписувала пробольшевицька преса про українських повстанців під час першого їх рейду на Словаччину осінню 1945 р. Та про те словацьке населення всюди приймало повстанців з щирим серцем і відкритими руками. Воно зразу, ще до того, як могло наочно переконатися про справжні цілі боротьби УПА і її приходу на Словаччину, відчуло, що повстанці — це народні борці і передвісники великого революційного зриву, що розторочить сталінську тюрму народів і вивольить поневолені в ній народи.

Це явище не випадкове. Воно зовсім природне, бо боротьба УПА і її прогресивні ідеї дуже близькі всім поневоленим і загроженим сталінським імперіалізмом народам. Вони, можна сказати, є ідеями також і цих народів. З другого боку таке ставлення всіх інших народів до УПА вимовно підтверджує життєвість ідей, голошених УПАрмією, ідей дружби й співпраці між народами та спільної боротьби цих народів в єдиному фронті проти сталінських імперіалістів.

НКВД, розуміючи велике значення рейдів УПА в напрямі революціонізування народніх мас і консолідації всіх поневолених народів, всіляко намагається їм перешкодити. В першу чергу, воно сильно обсаджувало військом кордони. Напр., з метою не допустити відділів УПА на Білорусь, НКВД сильно обставило військом Дніпро-Бузький канал. Та проте такі рейди, почавши від осені 1944 року відбувалися на Білорусь постійно. Білоруське населення за кожним разом радо вітало і гостило в себе українських повстанців. Слава про них, про їх героїчні подвиги блискавично неслася за кожним разом по цілій Білорусії.

В м. січні 1946 року між НКВД і чесько-словацьким

представником був підписаний тимчасовий договір, якого частину передаємо в перекладі:

»Суворо тасмне.

ДОГОВІР

Про взаємний перехід державних кордонів погран-військами ССРСР і чесько-словацькими пограничними військами з метою переслідування і ліквідування переходячих банд і про взаємну співпрацю, зв'язану з цим.

1 січня 1946 р. нижче підписаний представник погран-військ НКВД закарпатської області підполк. Конторов П., і з другого боку представник 4 РД підполк. чесько-словацької армії Ян Станек, підтвердили пропозицію підполк. Станека про перехід державних кордонів відділами пограничних військ на терен ССРСР з метою переслідування банд, які переходять через границю.

З цією метою заключається такий договір:

1. Командування советських пограничних військ погоджується з пропозицією підполк. Станека про взаємний перехід державних кордонів відділами советських і чесько-словацьких пограничних військ з метою переслідування переходячих банд».

В дальших пунктах перераховуються конкретні заходи, як встановлення сигналів, розпізнавчих знаків, ключок і т. д. Договір підписали підполк. Конторов П. та підполк. Ян Станек.

Та всі ці заходи, що мали своєю метою перешкодити новим рейдам УПА на Словаччину нічого не помогли. Весною 1946 року відділи УПА відбули знову великий рейд на Словаччину, який охопив такі повіти: Межиляборці, Строків, Гіральтовці, Бардіїв, Пряшів, Бранов, Сабінов, Гуменне, Михайловці, і досягнули Кошиць. В масово розкинутих листівках (українською, словацькою і чеською мовами) повстанці зверталися до чехів і словаків:

»Чехи і словаки! ... Брутальне насильство, масове переслідування мирного населення, арештування, розстріли, вивози на Сибір і Північний льодовий океан, запроторювання до конц-таборів, грабіж і терор шаліють по всій Україні!

Хай це буде пересторогою для всіх народів, які ще не побачили большевицької практики зблизька.

Пам'ятайте, що така, справді страшна, доля чекає в майбутньому й Ваші народи. Хай лиш тільки зміцниться большевицьке ярмо над Вами. Московсько-большевицькі імперіялісти таку долю готують цілій Європі. Тому сьогодні першим обов'язком усіх волелюбних, дійсно демократичних народів є приступити до спільної оборони й боротьби проти загрози нової червоної фашистської тотальної тиранії, яку несе цілому світові московський імперіялізм.

Український народ був першою жертвою московсько-червоного фашизму й перший підняв боротьбу проти нього . . .

Україна кличе Вас, наші брати-сусіди, до боротьби за цю велику священну справу.

Вояки чехо-словацької армії!

Пам'ятайте, що ми, українські повстанці боремося за найвищі й найшляхетніші людські ідеали волі, братерства і рівноправності всіх народів, боремося за національне і соціальне визволення, рівність і справедливість для кожного народу і людини. За ці ідеали ми проливали свою кров цілі три роки в боротьбі проти німецької окупації, а зараз продовжуємо цю боротьбу за ці ж самі ідеали проти большевицької окупації.

Тому не виступайте проти українських повстанців, не стріляйте до нас аєднайтесь з нами й допомагайте нам«
(Із листівки »Чехи, Словаки, Вояки«!, квітень, 1946 р.)

Рейд виявив, що ці повстанські заклики населення Словаччини повністю зрозуміло, що воно цілковито по боці УПА. Словацькі вояки не виступали проти українських повстанців, а навпаки, шукали зв'язків із ними (напр., один вояк чеської армії спеціально приїхав з Праги на Словаччину, щоб вступити до УПА і зі зброєю в руках боротися проти сталінських імперіялістів, які змагають до повного поневолення його батьківщини). У виборах, що відбулися вневдовзі після рейду, словацьке населення завдало соромної поразки сталінським агентам зо словацької ком-партії. Це, як і оголошення воєнного стану на Словаччині, масові арештування, що посилилися вслід за рейдом і виборами, свідчать про розгортання протибольшевицької боротьби на Словаччині, тієї боротьби, в вогні якої зростає і міцніє спільний фронт народів, поневолених і загрожених московськими імперіялістами, необхідність якого висунула й гаряче весь час проповідує УПА.



Показником того, в якій мірі ідеї УПА прийняті всіми народами, може служити відношення національних меншин до УПА, що живуть на Україні. Не треба при тому забувати, що ще в недалекому минулому на різних частинах нашої території вони належали до панівних народів, використовувалися своїми імперіялістичними кліками, як знаряддя боротьби проти українського народу і, одурманені шовінізмом, відмовляли українському народові не тільки права на ті чи інші українські землі, а й часто навіть на власну державу.

Якже ж відмінне маємо становище сьогодні. Робота УПА докорінно змінила картину відношення національних меншин до українського народу і його визвольних змагань. Зчезли, штучно розпалювані колись, національні ненависть і сварки. Національні меншини послушались заклику УГВР.

»Всі національні меншини, що живуть на українських землях, закликаємо включитися в українську визвольну боротьбу. Їм забезпечуємо повні громадянські права в українській державі« (з *Універсалу, червень, 1944 р.*)

Переконані, що в українській державі вони користуватимуться всіми правами на рівні з українцями, що їм гарантоване буде пошанування їхньої національної окремішности, що УПА бореться за знищення всякого національного гніту, вони ставляться до УПА з такою ж любов'ю і довір'ям, як і український народ. Крім того, безпосередньо переживаючи всі страхіння большевицького режиму, вони свідомі, що боротьба УПА полегшує боротьбу їхніх народів на матірних землях. Вони свідомі, що повстання Самостійної Української Держави і побудова нового справедливого ладу на сході є також гарантією самостійности і їхніх народів.

Чехи, яких зараз так багато живе на Волині, як під час гітлерівської так і большевицької окупації весь час прихильно ставилися і ставляться до УПА, допомагають їй і так же як і українці, терплять за це переслідування НКВД. Вистарчить для прикладу згадати, що 22 квітня 1946 р. сталінські опричники спалили в с. Софіївка (район Верба, Рівенської обл.) 16 чеських господарств. Очевидно, що всі ці чехи інакше думають, як деякі їхні земляки, що сьогодні йдуть на співпрацю зо сталінськи-

ми імперіялістами й допомагають більшовицькій агентурі Готвальд і Ко. затягнути пута на свій народ, приготувити перехід ЧСР на ЧССР.

А ось факт, а він далеко не одинокий, який найкраще зілюструє нам відношення до УПА малярського населення. В с. Кобилянська Поляна (Карпатська Україна) повстанці влаштували мітинг для малярського населення. Присутні мадари бурею оплесків переривали повстанський виступ, вони цілковито схвалювали боротьбу УПА, а молодь, захоплена її ідеями, сама понищила всі портрети Сталіна і його соратників та більшовицькі лозунги, що висіли в залі зборів.

Не інакше стоїть справа щодо румунів. Румунське населення на Буковині в прикордонній смузі Закарпаття з великою прихильністю ставиться до УПА. Українські повстанці знаходять у нього щирю допомогу і всяку підтримку (переховує ранених, подає потрібні інформації, служить тереновими водіями і т. д.).

Про поляків ми вже говорили. Якщо говорити про них, як національну меншину в Україні, то треба зазначити, що на сьогодні більшовики майже всіх поляків переселили до Польщі. Не багато тих, які залишилися, ставляться до українського визвольного руху наскрізь позитивно . . .

* *
* *

Так виглядають ці величезні політичні досягнення УПА в напрямі виявлення і згуртування революційних сил народів, поневолених чи загрожених сталінським імперіялізмом, досягнення, що здобуті на протязі п'ятьох років її багатогранної діяльності й героїчної боротьби. Ці успіхи стають тим більші, коли зважити, що вони були досягнені в безпосередній боротьбі проти озвірілих імперіялістів, спочатку гітлерівських, а потім сталінських, при чому, в обстановці, коли ці останні вийшли переможцями з війни і кинули проти УПА всі сили свого терористичного гнобительського апарату. Ні одній революційній армії в світі, ні одній революційно-визвольній організації не приходилось і не приходиться боротися в таких несприятливих, в таких важких умовах, як УПАрмії. І те, що УПА має зараз такі досягнення, найкраще свідчить про її силу, про її життєвість, що впливають у першу чергу з її великих передових

ідей. І саме в цій ідейно-політичній силі УПА, силі її політичних ідей лежить таємниця тої великої прихильності, того захоплення, що їх до УПА виявляють сьогодні всі народи, поневолені й загрожені сталінським імперіялізмом. Боротьба УПА, її кличі тому знаходять загальне зрозуміння, бо вони справедливі, бо вони прогресивні, бо це боротьба поневолених проти поневолювачів, експлуатованих проти експлуататорів, бо це боротьба прогресивного, великого й світлого проти гнилого, низького й підлого.

Успіхи УПА впливають також з її великого політичного досвіду, що є вислідом довгої визвольної боротьби українського народу. Власне УПА в найскладніших ситуаціях, в найбільш невизражних констеляціях завжди ставила кожне політичне питання з надзвичайною ясністю і чіткістю. Вона виразно поставила (і здійснювала в житті) справу необхідності боротьби як проти гітлерівських, так і проти сталінських імперіялістів. Вона повністю розкрила, що обидва ці імперіялізми є фактично одного фашистівського покрою і що вони однаково являють собою найбільшу загрозу всім волелюбним народам, демократії і поступові. Іменно УПА першою висунула потребу спільного фронту народів, поневолених і загрожених сталінським імперіялізмом, вона цей клич гаряче проповідувала й проповідує. Вона зробила в цьому напрямі перші практичні кроки. І коли вже сьогодні існує Антибольшевицький Блок Народів (АБН) до якого входить і в якому активну участь приймає УГВР, що керує боротьбою УПА, то, безперечно, вклад УПА в цю велику справу єднання поневолених народів — великий. Немає сумніву, що з усіх протибольшевицьких сил УПА вирізняється найбільше як своєю організованістю так і найкращим знанням большевицької дійсності і взагалі політики сталінських імперіялістів, а також виразною програмою дій, програмою розвалу найжорстокішої в історії людства сталінської тюрми народів.

Ці конкретні досягнення на шляху творення єдиного протибольшевицького фронту всіх народів, це посилення протибольшевицької боротьби, що наступило сьогодні в СРСР, цей зріст протибольшевицьких настроїв і правильного уявлення про сталінських імперіялістів поза межами СРСР — це все ще раз переконує нас, що поневолені народи переможуть, що сталінська тюрма

народів їх об'єднаними силами буде розгромлена і щойно
тоді затріюмфує справжня воля, мир і дружба народів.

Центр, квітень 1947 р.

6.

ВКЛАД ОУН У СПРАВУ ТВОРЕННЯ І РОЗБУДОВИ УПА

(З нагоди п'ятих роковин існування і боротьби УПА)

Українська Повстанча Армія святкує в цьому році (14-го жовтня) п'яті роковини свого існування і своєї героїчної боротьби. З гордістю відмічає ці великі роковини український народ. З гордістю дивиться на пройдений УПАрмією шлях наша Організація. Вона ж бо внесла велетенський вклад у справу утворення і розбудови УПА.

Організація Українських Націоналістів з самого початку своєї діяльності велику увагу звернула на плекання в народі ідей збройної боротьби, славних традицій української зброї, традицій, занамулених довгою неволею, але відроджених у бурхливі революційні дні 1917-18 рр. ОУН сама продовжує ці традиції. Її таємні постріли, виміряні в чільних представників окупантської влади та її активних наймитів, густо прорізували глуху ніч неволі, раз-у-раз пригадували окупантам про тимчасовість їхнього панування, про те, що українська зброя не вмовкне, поки Україна поневолена, а в народі вони вселювали віру в неминучу його перемогу. Як своїм членам, так і широким народним масам ОУН увесь час прищеплювала переконання в тому, що визволення України може прийти тільки в результаті всенародної боротьби, тільки за допомогою власної зброї.

Організація досягла в тому відношенні великих успіхів. Зовнішнім показником цього можуть послужити пам'ятні події в Карпатській Україні 1938-39 рр. Скільки ж то молоді рвалося тоді в Карпатську Україну, щоб зо зброєю в руках стати їй на захист! Скільки ж то

української молоді перейшло тоді кордон і вступило в ряди військових формацій Карпатської України, творених за ініціативою і при основній допомозі ОУН! Який же гідний нашого народу збройний спротив мадярським окупантам у березні 1939 року поставили ці формації під керівництвом таких видатних членів ОУН, як Зенон Коссак, полк. М. Гузар-Колодзінський (обидва тоді загинули)! В той час, як державна нація з першокласно озброєною і вивінуваною армією не віддала ні одного пострілу в обороні своєї незалежності, український народ збройно обороняв свою свіжоздобуту державність на невеличкому шматку наших земель. Він складав жертви крові і життя своїх синів, даючи цим найкращий доказ своєї розуміння волі і незалежності. Показником морального підготування українських народних мас до збройної боротьби проти окупантів може послужити також німецько-польська війна в 1939 р., коли то в багатьох місцях Галичини постали українські збройні партизанські відділи, які звели ряд боїв і сутичок з польськими окупантськими військами. Такі відділи постали також під час німецько-більшевицької війни в 1941 р. Під час большевицької окупації Західної України 1939-41 рр. тут уперше виникло збройне підпілля.

І коли на чергу дня прийшло питання творення УПА, наш народ *морально* був до цього значною мірою підготовлений. Він бачив свій єдиний порятуюнок у зброї. Він живо відгукнувся на заклик Організації взяти зброю до рук. *Організація, таким чином, всією своєю попередньою діяльністю створила моральні передумови для виникнення УПА.*

Від самого початку свого утворення ОУН, ставлячи в центр своєї роботи підготовку збройного визвольного повстання та вповні доцінюючи вагу військового вишколу своїх членів, завжди намагалася озброїтися, згромадити якнайбільші запаси зброї. Одначе, в умовах тривкого миру і жорстокої окупації це було важке завдання.

Тут зміни на краще принесла війна. Організація, підготовлений нею народ використали відступ частин польської армії через Західну Україну для того, щоб здобути нову зброю. При тому народ не задовольнився лише підбиранням покинутої зброї. В ряді теренів (Бережанщина, Сокальщина, Стрийщина, Полісся й інші) він, керований членами ОУН, творив озброєні, чим попало,

групи і силою роззброював більші чи менші відділи відступаючого польського війська. У висліді, запаси зброї як в ОУН, так і в народі значно зросли, а до того ж це була нова зброя.

Ще сприятливішим був 1941 рік. Розбита в перших боях червона армія, відступаючи з України, залишила масу зброї і боєприпасів. Будучи в народі, Організація легко захопила цю залишену зброю, заки ще встигли підібрати її німці.

І ця, власне, зброя, здобута Організацією в часі відступу польської армії, а пізніше — червоної армії, дала змогу озброїти всі перші відділи УПА; з нею вони пішли на ворога, щоб дальшу зброю вже здобувати в боях.

Коли розпочався відступ німців з України, ОУН повела широку кампанію серед мас за дальше здобування зброї. ОУН кинула клич: «Кожний українець і українка здобувають зброю і військове майно для УПА». Кампанія ця увінчалася чудовим успіхом. Мати пильно заховувала знайдений у житі кріс, щоб потім вручити його молоденькому синові, благословляючи його в УПА. Юнак на ліктях продирався на бойовище і так же вертався назад, але вже з прив'язаним до ноги ручним кулеметом.

Ясно, що найширше використала момент відступу гітлерівців з України для здобування зброї сама УПА. Вона масово роззброювала відділи німецької армії та її сателітів.

Зброя і боєприпаси, здобуті в цей період, не тільки дали змогу забезпечити нові відділи УПА, а також дозволили створити необхідні запаси, які, постійно поповнюючись свіжоздобуваною зброєю, уможливили вести збройну боротьбу й УПА й ОУН досьогодні, без найменшої допомоги ззовні.

ОУН, отже ж, створила матеріальні основи для боротьби УПА. Без керівництва Організації вся зброя, все майно, що їх залишили в Україні відступаючі армії, були б для загальної справи не використані. Їх підібрали б окупанти, що йшли на Україну на зміну одні одним.

Плакаючи в народі збройні традиції і любов до зброї, закликаючи здобувати і заховувати зброю, ОУН завжди дуже уважно ставилася до військового вишколу. Кожний член ОУН обов'язково вишколювався військово. Ті члени ОУН, які служили в окупантських арміях, пильно за-

своювали воєнні знання, щоб потім віддати їх на службу народів. ОУН організувала також військові школи і курси, використовуючи кожен найменшу до цього можливість. В цьому напрямі велася інтенсивна робота в умовах польської окупації до 1939 року і в умовах першої большевицької окупації Західної України в 1939-1941 роках. В цих роках (1939-41) також організовано широку систему підпільних військових вишколів на еміграції в Німеччині. У перші дні німецько-большевицької війни ОУН організувала підпільну старшинську школу б. м. Мости Великі (Львівська обл.) яку вів пізніший Шеф Головного Штабу УПА ген. Дмитро Грицай-Перебийніс, підстаршинську школу в м. Поморяни (Львівська обл.), під керівництвом Івахова-Роса, першого Шефа Штабу УПА, підстаршинську школу б. м. Рівне і цілий ряд військових курсів. Виховані і військово вишколені Організацією люди стали основою командного складу УПА, ними очолено перші відділи УПА й обсаджено командні пости УПА. Грицай-Перебийніс, Івахів-Рос, Ковальський, Остап, Ясень, Грегит, Шаблюк, Галайда, Крук і багато інших видатних командирів УПА — це старі члени ОУН, які свої військові знання здобули під керівництвом Організації; ці знання вони опісля блискуче застосували в УПА. Тільки ОУН могла розв'язати і дійсно розв'язала питання фахових командирських сил для УПА. Єдина ОУН мала відвагу взятися за розв'язку цього питання, хоч наші противники так вперто ворожили нам невдачу і пророкували, що недостача фахових сил згори засуджує справу утворення УПА на провал. Як бачимо сьогодні, життя безжалісно переїхалося по авторах цих «пророцтв».

УПА зродилася в боротьбі з гітлерівськими загарбниками, для цієї боротьби вона повсталала. Ясно, що надати такий напрям боротьбі УПА могли тільки ті політичні сили, які в той час виразно стояли на становищі одвертої і активної боротьби проти німців. Всім же відомо, що єдиною такою силою була саме ОУН, керована Степаном Бандерою.

Висловлюючи волю українського народу до незалежного державного життя, 30-го червня 1941 року у Львові ОУН, керована С. Бандерою, проголосила Акт Самостійності. Німці виступили проти цього Акту і в цей спосіб цілком розкрили свої імперіялістично-колоніальні плани щодо України.

ОУН, керована С. Бандерою, зразу ж приступила до рішучої боротьби проти нових загарбників, закликаючи до неї весь народ. Ув'язнення гестапом Степана Бандери, прем'єра Ярослава Стецька, а вслід за цим масові арештування членів ОУН у мм. серпні-вересні 1941 року ще раз показали народові, що несуть йому гітлерівці і хто справді бореться за його визволення. Ці арештування не зломали ОУН. Вона далі лишилася на чолі боротьби проти німецьких поневолювачів, організувала її і розгортала з кожним днем сильніше. Починаючи з другої половини 1942 р., ця боротьба вилилася на протязі 1943 р. у форми боротьби УПА. ОУН, таким чином, своєю революційною боротьбою проти гітлерівських загарбників створила політичні передумови для виникнення УПА.

Вже з усього вищесказаного виходить, що тільки ОУН могла заініціювати творення УПА. В розпорядженні ОУН була вся зброя. ОУН мала потрібних людей для очолення УПА, ОУН активно боролася проти німців, а далі, будучи в гущі народу, ОУН відчула потребу творення УПА. Вірно оцінюючи ситуацію, ОУН в другій половині 1942 р. приступила до організування перших відділів УПА. У мм. вересні-жовтні 1942 р. член ОУН Остап почав творити в лісах Полісся перші збройні групи з завданням активної боротьби проти гітлерівських загарбників. По кількох місяцях ці збройні групи оформилися в УПА. Рівночасно з цим перед цими першими групами УПА виросло друге завдання: боротьба проти авангарду російсько-більшевицького імперіялізму — сталінської партизанки, яка з лісів Білорусії сунула на Україну і, захопивши деякі терени, тероризувала, грабувала мирне населення, мордувала українських селян, а передусім симпатиків українського самостійницького руху. Для загальної характеристики «діяльності» насланих з Москви партизан вистачить сказати, що, напр., в с. Єльне (р-н Клесів, Рівенської обл.) червоні партизани вбили 53 ні в чому не винних місцевих селян.

ОУН, отже, являє собою ініціатора і організатора УПА. Ось що читаємо про цей перший період у святочному Наказі Головного Командира УПА з 14-го жовтня 1947 року: «Минає п'ять років, як член ОУН Остап почав на Поліссі організувати збройні групи для боротьби з окупантами України. Ці маленькі групи, борючись одночасно з німцями і большевицькими партизанами,

дали початок новим формам визвольно-революційного руху — Українській Повстанчій Армії. Через кілька місяців цей рух поширився на все Полісся, Волинь, Галичину та більшу частину Правобережжя».

Творення УПА викликало бурю нападів на нас з боку наших противників. Вони один наперед одного робили нас відповідальними за це «дівтацтво», деякі називали цю боротьбу «злочином», «большевицькою агентурою». Одні робили це внаслідок своєї відірваності від народу, другі — з політичної короткозорості, а ще інші — свідомо, засліплені своїми вузькопартійними інтересами. Всі вони перестерігали народ, що дії УПА викличуть відплатні репресії з боку німців, принесуть зайві жертви і т. п. Як далеко ці люди не знали дійсних потреб і бажань народу, як невірно оцінювали політичну ситуацію, якнайкраще свідчить те, що народ цілком не послухав цих «мудрих» «батьківських» пересторог, а, навпаки, масово заповнив ряди УПА. Репресії, якими залякувано народ, якраз гнали його в УПА. *ОУН обгрунтувала політичну доцільність творення УПА, вона політично захистила УПА.*

Щоб, однак, пригадати, як колись писали деякі політики про ОУН і УПА, ми наводимо один приклад:

»Мужі і жінки України!

Будьте свідомі своїх обов'язків, що їх на Вас накладає Революція. Мужньо і невістрашимо ставте чоло всяким терористичним спробам звести до авантури Визвольну Боротьбу. Організуйте всюди боївки Української Всенародної Оборони і не давайте себе ограбити т. зв. Повстанчій Українській Армії — з харчів, з чобіт, з кожухів і коней.

Давайте відсіч усяким спробам змарнувати у безплідній партизанці свою кров і кров своїх синів і братів.

Всяка мобілізація до УПА — це політичне і військове безглуздя і бздури. Відсіч братовбивцям! Відсіч кайнам! Бандерівець, що стріляє українців — це бандит і агент Москви, але не український революціонер».

Так точно писала група А. Мельника у своїй листівці «Мужі і жінки України» з листопада 1943 р. Коментарі до цієї цитати зайві, така вона промовиста.

Коли опортуністам не вдалося провалити справи утворення УПА, коли УПА міцно закріпилася на Волині і Поліссі, вони виступили проти поширення УПА на інші землі, зокрема в Галичині. Знявся крик: «Не допустити до волинізації Галичини!»

ОУН, керована Степаном Бандерою, повела завзяту боротьбу проти т. зв. СС Дивізії Галичина, що її, за ініціативою німців, взялися організовувати українські опортуністи. ОУН закликала не йти до цієї формації, а вступати до УПА. Народ пішов за ОУН. В Галичині зорганізовано повстанські відділи, і вона в дальнішому стала міцним тереном дій УПА.

УПА зростала і поширювалася дуже швидко. В її ряди вступали люди різних політичних переконань, люди, які не належали до жодних політичних партій, але які вірили, що шлях, обраний УПА — правильний, люди, які хотіли активно боротися за визволення України.

ОУН послала в рядовий склад УПА велику частину своїх кадрів. Ці кадри скріпили УПА своїми високими ідейно-моральними вартостями, стали її моральним хребтом. Вони допомагали УПА засвоїти собі той високогероїчний стиль, яким вона відзначається досьгодні (не здаватися в полон, не капітулювати) і завдяки якому УПА здобула собі безсмертну славу.

ОУН дбала також і про поповнення командирських кадрів, потреба яких зумовлялася ростом УПА. З цією метою ОУН давала своїх членів до організованих у системі УПА старшинських і підстаршинських шкіл. Напр., обидва випуски старшинської школи «Оленів» (була розташована в карпатських лісах б. с. Бряза, Болехівського р-ну, Станіславівської обл.) склалися виключно з членів ОУН і Юнацтва ОУН, переважно з середовища середньошкільної і студентської молоді. З цієї школи вийшли такі визначні командири УПА, як пор. Середній, Крутіж й інші.

Політичний досвід, політичні здобутки ОУН, керованої С. Бандерою, дуже допомогли УПА стати на правильну, передову політичну платформу. Великі прогресивні кличі: «Воля народам! Воля людині!», прийняті II-им Великим Збором ОУН, стали основними кличами УПА. Програмові Постанови III-го Надзвичайного Великого Збору ОУН також увійшли в ідейно-політичну скарбницю УПА.

На ідейно-політичній базі УПА міг розвинутися рух за приєднання до спільної боротьби проти гітлерівських і російсько-більшевицьких імперіялістів — усіх інших поневолених ними народів, рух, який довів до створення при УПА національних відділів народів СРСР, до скли-

кання Першої Конференції Поневолених Народів Європи й Азії (21-23 листопада 1943 р.) і який завершився сьогодні створенням Антибільшевицького Б'юро Народів (АБН).

В цих політичних акціях ОУН прийняла дуже активну участь. Серед народів ССРСР, що перебували на Україні, ОУН вела роз'яснювальну акцію за потребу спільного фронту боротьби проти німецького і російського імперіалізму, видала і поширила у великому тиражі десятки різних листівок, приймала участь у Першій Конференції Поневолених Народів Сходу Європи й Азії.

Ріст УПА і її поширення на щораз нові українські землі зродили потребу окремого політичного керівництва для УПА на ширшій основі, з залученням усіх політичних сил, які визнали боротьбу за доцільну і правильну. ОУН погодилася на таку концепцію і разом з УПА розпочали акцію за її реалізацію. У висліді на підпільному з'їзді (в м. липні 1944 р.) представники тих політичних партій і середовищ, які визнали боротьбу УПА за правильну і доцільну, утворили Українську Головну Визвольну Раду (УГВР), якій УПА цілковито підпорядкувалася. ОУН увійшла до УГВР, і цей факт найкраще доказує, що для ОУН були і є чужі всякі тенденції монополізувати УПА для себе, що закидають сьогодні нам деякі емігрантські політики, а між ними, ще й такі, що колись проти УПА виступали.

Увійшовши до УГВР, ОУН дальше віддано працює для УПА і вносить у цю велику справу бойовий вклад. В рамках УГВР на плечі ОУН падає основна відповідальність за долю УПА в силу того факту, що з 1944 р., з хвилиною нової повної окупації України російсько-більшевицькими імперіалістами, ОУН керована С. Бандерою, лишилася єдиною активноїю масовою політичною силою на українських землях. Тільки ОУН і УПА лишилися разом з народом, щоб ділити з ним спільне горе поневолення і боротися за визволення.

ОУН являє собою ініціатора проєкту рейдів УПА на чужі землі для популяризації нашої боротьби, показання в правдивому світлі життя в ССРСР, для пробудження і консолідації революційно-визвольних сил усіх поневоленних або загрожених більшевизмом народів. Чудові успіхи рейдів, що широко рознесли славу про УПА, про героїчну боротьбу українського народу — загально відомі.

ОУН, за вказівками УГВР, на всіх своїх щаблях скоординувала всю свою діяльність з діями УПА, забезпечуючи повну однозгідність, а вслід за цим успіх у всіх політичних акціях. Чи то в бойкоті «виборів» до т. зв. верховної ради ССРСР (10. II. 46 р.) і верховної ради УССРСР (9. II. 47 р.), чи в роз'яснювальній кампанії про дійсні причини голоду в східних областях України і допомоги голодуючим, чи в поборюванні варварського виселення українців із земель на захід т. зв. лінії Керзона, чи в протиколективізаційній акції в Західній Україні, як і в усіх інших політичних акціях — ОУН і УПА виступали і виступають *єдино, в порозумінні, в повному узгідненні своїх дій*. Господарське забезпечення УПА спирається тільки на добровільних датках населення грішми, хлібом, м'ясом, товщем, біллям і, очевидно, поповнюється також майном, здобутим на ворогові. Тому, що тільки ОУН охоплює терен широкорозгалуженою організаційною мережею, що тільки вона має скрізь свої клітини, що її члени постійно перебувають серед населення, вона *несе на собі основний тягар організації господарського забезпечення УПА*.

Так виглядає наш вклад у справу УПА. Ми радіємо і гордимся цим. Ми підводимо сьогодні, в п'яті роковини існування УПА, підсумки нашого вкладу як звіт з нашої праці перед народом. Ми підводимо ці підсумки, щоб з перспективи п'ятьох років самим подивитися, що ми зробили на відтинку УПА. Ми зробили всі ствердження в цій статті в ім'я історичної правди. Ми сказали те, що знає кожний стрілець УПА, чого свідомі народні маси на українських землях.

Сьогодні, з кінцем 1947 р., УПА продовжує свою нерівну героїчну боротьбу.

Побіч неї, плече-об-плече, стоїть наша Організація Українських Націоналістів, керована Степаном Бандерою. В нас спільна мета — Українська Самостійна Соборна Держава. У нас однаковий погляд на методи боротьби за наше визволення — переконання в необхідності і доцільності революційного шляху. За нами п'ять років завзятої, кривавої збройної боротьби проти гітлерівських та московсько-більшевицьких окупантів України. В вогні безпосередньої боротьби, серед партизанських буднів і свят, серед радості спільних перемог і смутку невдач, серед жертв, що їх в однаковій мірі приходить складати як УПА, так і ОУН, склалася така бойова дружба цих обидвох організацій, склалася між

ними така ідейно-політична єдність, що їх не розірвати нікому і ніколи.

ОУН, керована С. Бандерою, й УПА стоять сьогодні побіч себе на полі бою і, відбиваючи скажені ворожі атаки, поза себе дивляться з гордістю, а перед себе — з вірою.

7.

ЯКА ФІЛОСОФІЯ — ІДЕАЛІСТИЧНА ЧИ МАТЕРІЯЛІСТИЧНА — ОBOB'ЯЗУЄ ЧЛЕНІВ ОУН?

III Надзвичайний Великий Збір Організації Українських Націоналістів прийняв виразну постанову, що ОУН не зв'язується жодною філософією і що тому її члени можуть визнавати як філософський ідеалізм, так і матеріалізм. Ця ясна постанова, як також те, що в лавах нашої Організації борються як прихильники філософського ідеалізму, так і матеріалізму, дають недвозначну відповідь на поставлене в заголовку питання, і ні в кого в цій справі не повинно бути двох різних думок. Та тим не менше таке питання стоїть сьогодні і тим самим вимагає точнішого в'яснення.

Наука філософії поділяється на два засадничі напрями: *ідеалістичний*, який твердить, що основою світу є ідея, дух, що існував першим і скоріше від природи, а матерія є витвором духу; і *матеріалістичний*, який в основу всього кладе матерію, вважає її за первинну і за об'єктивно існуючу, а дух, свідомість вважає за похідні. Кожний з цих двох основних напрямків ділиться на цілий ряд окремих шкіл.

Боротьба між філософським ідеалізмом і матеріалізмом не вирішена в науці ще досьгодні. Ні один з цих напрямків не здобув ще остаточної перемоги. Філософія, яка є узагальненням всіх природничих і суспільних наук, розвивається разом з цими науками в міру їхнього поступу. Тож і природно, що кожне нове відкриття в галузі фізики, хемії, біології і т. д., кожна нова теорія в соціології кидала і кидає нове світло на засадниче питання — первинність духу чи матерії — з користю то для ідеалізму, то для матеріалізму. Але вони не вирішили його остаточно ні в бік ідеалізму, ні матеріалізму. А розвиток природничих і суспільних наук постійно йде вперед і постачає все нові матеріали для філософії. Величезний поступ, колосальні здобутки і

відкриття природничих наук в останні роки ще філософією не використані, ще ждуть на своє повне філософське узагальнення і обґрунтування. І сьогодні не знати, куди вони перехилять перевагу, чи в бік ідеалізму, чи матеріалізму, як далеко вони посунуть розв'язку основного питання філософії.

Що в таких обставинах, коли перемога ідеалізму чи матеріалізму в науці не вирішена, означало б для нас як політичної організації категорично і цілковито зв'язати себе з тим чи іншим філософським напрямком?

Насамперед, таке повне зв'язування нашої Організації з якоюсь одною школою ідеалізму чи матеріалізму означало б для нас не прислуховуватися до розвитку науки, коли б він суперечив нашій філософії, означало б бути глухим на ті нові відкриття і досягнення науки, що були б не згідні з визнаною нами філософією. А коли б ми в обличчі таких суперечних нашій філософії наукових відкриттів і далі стояли на її позиціях, то це, в свою чергу, прирікало б нас на *мертвеччину*, на *закостеніння*, бо лише той політичний рух може бути живий, що йде разом з наукою і життям. Якщо б ми хотіли вийти із стану *закостеніння*, ми мусіли б *порвати з нашою офіційною філософією*, яка крахує в зударі з новими здобутками науки, і перейти на якусь іншу філософію.

Але чи ж не краще в такому випадку питання філософічного ідеалізму і матеріалізму залишити цілком науці? Так, власне, в нас ця справа виглядає. *Ми не хочемо прирікати себе на мертвеччину, ми не хочемо не прислуховуватися розвиткові науки, як і не хочемо міняти однієї філософії на другу чи третю, і тому ми вирішення питання правильності ідеалізму залишаємо за наукою.*

Тому також наша Організація дає повну свободу своїм членам визнавати як філософський ідеалізм, так і матеріалізм.

Скаже хтось, що така розв'язка питання позбавляє нас цілности, стрункости і завершености світогляду і що це в наслідку послаблює нас в ідейно-політичній площині. Проти першої частини не заперечуємо, — друга слухна тільки на перший погляд. Стрункість і завершеність світогляду — це чинники, які зміцнюють політичний рух, але при умові, що даний світогляд з кожного погляду згідний з наукою. Бо що ж із стрункости і завершености теорії, коли вона не знаходить повного підтвердження у визнавців, коли вона не може стати мо-

білізуючою, отже, не може когось зміцнити. В кожному разі, якщо навіть сама стрункість і завершеність зміцнюють політичний рух, то лише на короткий час, до того моменту, коли ця стрункість будована на твердженні, неопрокинутих наукою, хоч, може, і не цілком нею в'яснених, доки ця стрункість не скражує перед новими досягненнями науки. Коли ж перед наукою стрункість світогляду скражує, вона викликає кризу в даному політичному русі, кризу тим більшу, чим повнішою була стрункість. І сьогодні, коли якийсь світогляд хоче справді рахуватися з наукою, він не може бути струнким у всьому, оскільки багато питань в галузі науки не вирішені, оскільки багато питань підлягає корінним змінам у міру розвитку науки.

Марксистська теорія, напр., — це зразок цільної, стрункої і завершені теорії. Але чи ця теорія може стати сьогодні мобілізуючою в силу своєї стрункості і завершеності? Ні. Ця теорія сьогодні ніде вже навіть не існує в своїй початковій стрункості. Від Маркса по сьогодні вона підпала безліч ревізій, виправлень, доповнень, »заміні застарілих засад новими«, висловлюючись по-сталінськи. Всі, хто називає себе марксистами, від західноєвропейських соціалістів до большевиків, нарушують і далі нарушують цільність і стрункість марксистської теорії. Чому ж, хіба всі вони не хочуть зміцнитися в ідейно-політичній площині? Навпаки, якраз тому, що хочуть, і якраз тому, що стрункості і цільності теорії викликали глибокі потрясення, роздори, розлами в рядах марксистів. Тому всі прихильники (на ділі і на словах) марксистської теорії змушені були виправляти її, відмовлятися від таких чи інших її тверджень, щоб цим шляхом скріпити себе. Марксистська теорія — це, отже, також зразок того, як не вистачає для світогляду самої стрункості, які короткотривалі успіхи дає стрункість, які ідеологічні ревізії й ідейно-політичні кризи викликає вона в зударі з наукою і життям.

Ми не хочемо заради збереження цільності і стрункості світогляду постійно міняти його, відмовляти цього року в науковості тому, що торік проголошувалося за непохитну істину. Такі щорічні зміни не скріплюють, а компромітують політичний рух і спричиняють важкі ідейно-політичні кризи. Тому наша Організація не зв'язує себе ні з філософським ідеалізмом, ні з матеріалізмом і залишає їх виключно науці.

Повний і всебічний розвиток української нації, що

його забезпечить Українська Самостійна Соборна Держава шляхом побудови справді народного ладу і безклясового суспільства, знищення імперіялізму, побудова міжнародного ладу спертого на систему вільних, рівноправних, національних держав усіх народів — ці основні за-сади нашої ідеології не втрачають нічого на своїй мобілізуючій силі від того, що ми не признаємо первинности ні за духом, ні за матерією. Наша ідеологія дає основи для закінчення розв'язки національного і соціального питань у світі, вона створює ясний образ політичного ладу в Українській Державі і міжнародного ладу, не зважаючи на те, що вона не опирається на жодній філософській школі. Така світоглядова незавершеність не послабила і не послабить нас в ідейно-політичній площині, а, навпаки, скріплює, бо забезпечує нас від постійних ідеологічних хитань, змін, доповнень, від компромітації самих себе і від світоглядних криз.

Коли б ми визнали за єдиноправильний ідеалізм або матеріалізм, а при тому хотіли б уникнути виправлень, що їх вносить розвиток науки, щоб таким чином зберегти силу стрункості і завершеності світогляду, ми мусіли б тоді засудити науку, ми б мусіли не допустити до її вільного розвитку, ми б мусіли стати на становище партійності науки і підпорядкувати її політиці так, як це зробили большевики. Але й це не врятувало б нас від щорічних змін нашого світогляду, а тільки змінило б їх характер. Це були б зміни диктовані не наукою, а політикою. На прикладі большевиків це видно аж надто наглядно.

Большевицькі вельможі визнають за єдиноправильну філософію тільки свій діалектичний та історичний матеріалізм, яким нібито як наукою вони керуються в своїй практичній політиці. На ділі ж, сталінська політика не впливає з діалектичного та історичного матеріалізму, не керується ним і взагалі не базується на жодній науці, а, навпаки, діалектичний та історичний матеріалізм підпорядкований сталінській політиці. Він служить партії для того, щоб вона могла виправдовувати ним свою антинародну імперіялістичну політику, щоб могла доводити, що вона побудована не на колоніяльно-експлуататорський лад, а соціалізм її веде до комунізму, щоб приписувати собі умілість науково передбачувати розвиток подій і відкривати закони суспільного розвитку.

А що в наслідок того сталінський діалектичний та історичний матеріалізм ніяк не витримує наукової кри-

тики, тому Сталін шляхом політичного насильства не допускає жодної наукової критики, тому він здавив найменший прояв вільної науки і повністю підпорядкував її офіційній політиці. В результаті маємо в ССРСР великий занепад науки, в першу чергу суспільних наук, а про якусь філософію в ССРСР то й думати годі.

Сталінський діалектичний та історичний матеріалізм не відповідає не тільки науці, він не відповідає й тому, що побудувала і буде партія в житті. Тому сталінські вельможі постійно змінюють, доповнюють свою ідеологію і достосовують її до своєї політики, що на офіційній мові називається «дальшим розвитком і збагачуванням марксистської теорії». З кожною такою зміною в ідеології «виправляється» наука, в якій нібито були допущені «наукові помилки». В результаті большевицька ідеологія може триматися тільки на політичному насильстві.

У зв'язку з вище сказаним зазначимо, що треба розрізняти діалектичний та історичний матеріалізм *Маркса-Енгельса* і діалектичний матеріалізм *Сталіна*. Перший ми вважаємо за окрему філософську школу матеріалізму, і його критика належить науці. *Проти діалектичного та історичного матеріалізму сталінського видання ми виступаємо якнайрішучіше як проти глибоко антинаукового, наскрізь ворожого науці, як проти такого, що є знаряддям большевицької партії для виправдовування її експлуататорсько-колоніальної політики.* Передусім сталінський діалектичний та історичний матеріалізм дуже мало вже має спільного з діалектичним матеріалізмом Маркса-Енгельса. Крім цього, він перестав бути будь-якою наукою. Сталінська філософія по суті — це *новітня схоластика*, якою Сталін і його зграя виправдують усе, що потрібно. Напр., на закид, що в ССРСР існує національне поневолення і колоніальний гніт, відповідається: «В ССРСР це неможливе, бо в ССРСР вперше в історії справедливо розв'язано національне питання, бо ССРСР — це країна, де процвітає справжня дружба народів». На закид, що в ССРСР існує визиск людини, відповідається: «Це неможливо, бо ССРСР — це країна, де вперше в світі побудовано соціалізм і покладено основи для побудови комунізму». На закид, що в ССРСР існує терор, відповідається: «Советські каральні органи звернені своїм вістрям назовні, а не до середини» і т. д.

Як середньовічна схоластика потребувала підтримки в інквізиції, так сталінська схоластика потребує підтримки

в терорі МВД і МГБ. Як у середньовіччі спалювалося за вільні думки на костирах, так в СРСР знищується кожного, хто мав би відвагу виступити проти офіційної сталінської філософії, хто хотів би стати на становищі вільної науки. Крім цього, не зважаючи на офіційний матеріалізм, апотеоза одиниці — приписування Сталінові прямо божеської ролі — дійшла до таких розмірів, що на неї не здобулися найгарячіші прихильники того ідеалістичного філософського напрямку, який твердить, що рушієм історії є одиниці.

Щоб уникнути щорічних ідеологічних змін під впливом політики, щоб не здавлювати науки, ми не хочемо підпорядковувати науки, а тим самим філософії, політиці. Ми боремося за вільну науку і прагнемо в Українській Державі забезпечити повну свободу — як передумову для її повного і успішного розвитку. Правильність і науковість різних теорій вирішується у вільній боротьбі різних теорій, у вільній конфронтації їх із всіма здобутками науки, вона підтверджується за допомогою політичної сили. Ми боремося за справжню, на ділі, свободу слова, друку і переконань. Ми тому не надаємо монопольного права жодній філософській течії і не примушумо своїх членів визнавати виключно якусь філософську школу.

Признати за обов'язковий в Організації філософський ідеалізм, значить — не дати змоги боротися в лавах нашої Організації людям, які є прихильниками філософського матеріалізму. Признати ж знову за собою обов'язковий матеріалізм, значить — відштовхнути тих, хто визнають ідеалізм. А наша Організація стоїть на становищі, що долею українського народу однаково боліють як прихильники філософського матеріалізму, так ідеалізму, що всі вони однаково ненавидять поневолювачів України, що всі вони однаково можуть боротися за повне визволення українського народу, за побудову Української Самостійної Держави. І правильність такого становища підтверджує сама наша боротьба. В нашій Організації однаково віддано борються поруч себе і ті, хто визнають ідеалізм, і ті, хто визнають матеріалізм. Всіх їх тісно об'єднує наша передова суспільно-політична ідеологія і програма.

Не та чи інша філософія є обов'язкова для членів ОУН, а суспільно-політична ідеологія і програма ОУН.

В питанні філософських переконань кожний член ОУН користується повною свободою, щождо ідеології і

програми — він мусить цілковито їх признавати, поширювати і боротися за їх здійснення.

Член ОУН — це носій наших великих визвольних ідей, це полум'яний борець за їх здійснення. В нашій Організації немає місця не для тих, хто визнають ту чи іншу філософію, а для тих, хто хотіли б змінювати нашу ідею, хто не здібний захопитися всім своїм еством нашою ідеологією і програмою і за них вмирати, хто не здібні підпорядкуватися твердій організаційній дисципліні. Про це ми мусимо постійно пам'ятати, бо в цьому наша сила. Без ідейно-політичної єдності своїх членів, без їх революційної дисципліни, наша Організація не могла б ніяк втриматися при житті, а не то ще вести активну затяжну боротьбу проти такої імперіялістичної машини, як большевицька.

В частині друзів, які хотіли б надати перевагу ідеалістичній філософії, ця тенденція впливає не так з переконань про наукову вищість ідеалізму над матеріалізмом, як радше з бажань плекати в наших кадрах на філософському ідеалізмі високоідейне наставлення до життя, здібність захоплювати великим, словом — життєвим ідеалізмом виховувати тип людини сталевої волі.

Висока ідейність і високий тип людини — це підстава моральних якостей наших кадрів, а тим самим сили нашої Організації. Їх плекати і підвищувати — це головне завдання нашої виховної роботи, це обов'язок кожного з нас. Про це ми не сміємо ніколи забувати. Але філософський ідеалізм сам по собі не дає ще нікому життєвого ідеалізму, високої ідейности, ані також сильної волі, так як матеріалізм не позбавляє людини цих моральних якостей. Хтось може бути у своїх філософських переконаннях ідеаліст, тобто признавати первинність духу, а в житті може бути до огиди матеріаліст, шкурник, безхребетний, нездібний захоплюватися великим і вмирати за нього. Хтось може бути у своїх філософських переконаннях матеріаліст, але в житті може визначатися високою ідейністю, погордою до низького, презирством до наживи, він може бути людиною залізного характеру. Хіба ж мало визнававців філософського матеріалізму вмирало і вмирає за цілком не матеріальні ідеали? Прикладів, хіба, не потрібно наводити.

Звичайно, було б цілком неправильно заперечувати і легковажити вплив «шкідливий і корисний» філософії на моральну цінність людей. Він буває й дуже великий. Але основну роль відіграє тут виховання, шляхом якого

можна збільшувати або усувати цей вплив. Таким чином не прийняттям такої чи іншої філософії забезпечуємо високу ідейність наших кадрів, а шляхом добре поставленого і вміло веденого виховання.

Не на філософію спирається наше виховання, а на розбуджування фанатичної любови до України і гніву та ненависти до її загарбників, на нашу передову ідеологію і на поборовання всіх розкладових ідеологій, на нашу історію, на героїчні приклади нашої боротьби. Високу ідейність і вольовий тип людини виховує ОУН на прикладі тисячів наших друзів, які в ім'я визволення українського народу відреклися всього особистого, покинули дім, школу, зреклися кар'єри і вступили на шлях революційної боротьби, на прикладі тих, хто замінили спокійне життя на тверде повстанське і на тюрми, на прикладі тих, хто на найжорстокіших тортурах не зрадили ворогові жодної таємниці, хто з піднесеним чолом ступали під шибеницю і вмирали з революційними закличками на устах, хто з найбільшою погордою відповідали ворогові на всі його прощення, хто воліли самі собі заподіяти смерть, як здатися ворогові. Своїх членів виховує Організація на твердих засадах революційної дисципліни, на яких вона побудована. Свої кадри ОУН гартує у безпосередній революційній боротьбі, на практичній революційній роботі.

Як бачимо, немає жодних підстав до того, щоб прийняти за обов'язкову в ОУН якусь одну філософську школу — чи то ідеалізм, чи матеріалізм.

Тому ОУН дозволяє своїм членам визнавати як ідеалістичну, так і матеріалістичну філософію.

Членів ОУН обов'язує ідеологія і програма ОУН.

Борючись за справжній народний лад, за забезпечення народові всіх демократичних прав і свобод, ОУН не накидуватиме в Українській Державі свою ідеологію як панівну.

8.

НАШЕ СТАНОВИЩЕ ДО РОСІЙСЬКОГО НАРОДУ

Пристаючи до розгляду нашого становища до російського народу, зазначимо зразу, що це питання поділяється на дві частини: 1) наше становище до російських народних мас і 2) наше становище до російських імперіялістів.

У кожному з тих двох окремих питань наше становище — різне.

В принципі наше становище до російського народу нічим не відрізняється від нашого становища до всіх інших народів. Воно впливає з основних наших ідейно-політичних засад — Воля Народам! Воля Людині!

Українському визвольно-революційному рухові, який зродився на ґрунті національного поневолення і колоніального гніту українського народу і який висловлює прагнення народу до визволення, всяке поняття шовінізму, а тим більше імперіялізму, чуже і осоружне. Борючись за визволення власного народу, ми прагнемо до визволення і державної самостійності всіх народів, бо ми ненавидимо всяке поневолення, бо нам невідомий всякий імперіялізм. Ми переконані, що український народ, як і всякий інший народ у світі, може найкраще і найповніше розвиватися тільки в сім'ї вільних і незалежних держав усіх народів. Ми хочемо своє життя будувати у власній самостійній державі в тісній співпраці з усіма народами. Ми віримо, що справжній мир у світі може забезпечити тільки система вільних національних держав усіх народів на їх етнографічних територіях.

Ось як визначив III Надзвичайний Збір ОУН наше становище у цьому відношенні:

»Організація Українських Націоналістів бореться за Українську Самостійну Соборну Державу і за те, щоби кожна нація жила вільним життям у своїй власній

самостійній державі. Знищення національного поневолення та експлуатації нації нацією, система вільних народів у власних самостійних державах — це єдиний лад, який дасть справедливу розв'язку національного і соціального питання у цілому світі».

Ці положення є вихідними і при визначуванні нашого становища до російського народу. ОУН бореться не проти російського народу, а за визволення України від гніту російсько-більшевицьких загарбників. ОУН стоїть на становищі, що російська держава повинна покриватися з етнографічними кордонами російського народу і в ніякому випадку не виходити поза ці межі. З російським народом, який матиме свою національну державу на своїй етнографічній території, який не виступатиме проти національно-визвольних прагнень українського народу, з російським народом, який не стоїть на становищі імперіялізму, а бореться за знищення своїх імперіялістичних клів, з таким російським народом ми прагнемо до якнайтіснішої співпраці і сьогодні, і в майбутньому. Виходячи з такого становища, ОУН змагає до знищення російсько-більшевицької тюрми народів і перебудови СРСР на незалежні держави всіх народів, в колі яких знайшлася б і національна держава російського народу. Тим самим ОУН бореться за відділення України від Росії, бо це єдиний шлях до того, щоби покласти край національному поневоленню українського народу, кольоніальному грабежу його багатств, жакхливій експлуатації його праці російсько-більшевицькими імперіялістами. Це єдиний шлях здійснити волелюбні прагнення українського народу, природні, зрештою, для кожного народу жити в своїй незалежній державі.

Знищення кольоніально-експлуаторського СРСР, знищення імперіялістичної кляси сталінських вельмож диктується найжиттєвішими інтересами всіх народів СРСР. Перебудова СРСР на незалежні держави — це найсправедливіша і найпрогресивніша розв'язка національного питання, бо вона в корінні підтинає російський імперіялізм і створює можливості для всебічного розвитку кожного народу. Вона веде не до національної обмежености і заскорузлости, а до найширшої співпраці й дружби між народами, бо вона буде їх на принципах справжньої незалежности, рівности і добровільности. Звільняючи народи від кольоніального гніту російсько-

большевицьких імперіялістів, вона створює найкращі передумови для розв'язки соціального питання кожним народом в дусі інтересів працюючих мас. Тому перебування ССРСР на незалежні держави всіх його народів — це поворот назад до старого і віджилого — це, безсумнівно, величезний прогрес.

Відокремлення України від Росії не є жодним ворожим виступом проти російського народу, як це змальовує російська пропаганда.

Поперше, боротьба за відокремлення України від Росії — це боротьба за належне кожному народові і давно вже всіма за кожним народом визнане право жити на власній землі незалежним державним життям. Хіба ж скільки не будь об'єктивно думаюча людина може розцінювати таку боротьбу як боротьбу ворожу будь-якому іншому народові? Крім цього боротьба за відокремлення України від Росії — це навіть з точки зору большевицьких законів боротьба цілком законна: конституція ССРСР забезпечує за кожною т. зв. союзною республікою право на вихід із складу ССРСР.

Подруге, російському народові не потрібна Україна. Вона потрібна тільки російським імперіялістам. Твердження про те, що Росія не може обійтися без України, а з такими твердженнями виступали і Ленін, і Сталін — явно імперіялістична вигадка, вживана всіма імперіялістами, а сфабрикована на те, щоби баламутити народні маси. (Німецькі імперіялісти поступали так само, коли кричали, що німецькому народові тісно, що йому грозить голод, що йому потрібний »життєвий простір« і т. п.). Далі, таке твердження взагалі не є ніякий аргумент і не може давати ніякому народові право поневолювати інші народи. Таких аргументів уживають тільки імперіялісти для оправдання своїх імперіялістичних війн і загарбання чужих територій.

Російські землі настільки багаті, а російський народ настільки працьовитий, що може сам себе забезпечити. Треба тільки, щоби земля, багатства російської землі, промисловість були в руках російського народу, а не в руках кляси большевицьких вельмож, щоби російський народ працював на себе, а не на зграю большевицьких експлуататорів і не на їх імперіялістичні пляни. До того ж, якщо російському народові потрібні українське вугілля, залізо чи хліб, то він може їх отримати шляхом

обміну з Україною на господарські добра своєї землі (наприклад, ліс, чи промислові вироби), потрібні Україні, а не шляхом загарбання України і колоніальної експлуатації її багатств.

Царські, а зараз большевицькі, імперіялісти свідомо зосередили і далі зосереджують основні галузі промисловости не там, де сировина, а в безсировинних областях Росії (нечорноземний і лєнінградський центри), до яких завозять заграблену сировину з т. зв. союзних республік. Тож, цілком очевидно, що відірвання України і інших «союзних республік» викличе зміни в сучасній російській господарській системі. Але це не буде удар по російській економіці, а тільки удар по її імперіялістичній структурі, удар по всіх тих галузях промисловости, які працюють на імперіялістичні воєнні потреби большевицьких загарбників. Все це викличе лише тимчасові труднощі в російській економіці, які їй прийдеться перебороти, як неминучі в процесі оздоровлення, в процесі перебудови на неімперіялістичні національні рейки. Перебудувавшись на національній основі, російська економіка закладе тривкі підвалини для свого успішного розвитку, зміцнить свою силу, а, основне, стане на послуги російському народові, а не большевицьким експлуататорам. Бо що ж російському народові (цілому народові, а не підкупленій частині) напр. з того, що він має розвинуту промисловість (до речі побудовану і розбудовану з такими величезними затратами людського життя, праці і майна), коли ця промисловість не працює для нього, а на війну, на озброєння; коли доходи від цієї промисловости використовуються клясою большевицьких вельмож в антинародних цілях, коли величезна більшість робітників (за винятком партійно-стахановсько-прикажчицького прошарку) знаходить у ній не радісну працю, а важку каторгу, невідповідний заробіток, нестерпний визиск, робітники не мають найменшого впливу на керівництво промисловістю. Отже в інтересах російських працюючих має є знищення імперіялістичної побудови промисловости СССР.

Такого знищення вимагають також справедливі інтереси поневолених народів в СССР, які не хочуть миритися з колоніальним становищем. Ми ж не можемо допустити до того, щоби скарби української землі російсь-

ко-большевицькі окупанти вивозили цілком за безцінь тільки тому, що їх потрібно російській промисловості, свідомо розбудованій у безсировинних областях. Ми не можемо погодитися з тим, щоби господарство України розбудовувалося однобічно (сільське господарство і видобувна промисловість), щоби Україна, маюча великі запаси всієї необхідної сировини, не мала розвинути усіх галузей промисловости. Ми не можемо дивитися на те, як мільйони укр. народу вмирають від голоду тільки тому, що їх хліб загарбали кремлівські розбійники. Ми не можемо допустити до того, щоби Україна і надалі залишалася базою сировини і ринком збуту для російської промисловости, джерелом збагачування кляси большевицьких вельмож. І тому ми боремося за відділення України від Росії.

Таким чином відокремлення України звернене не проти російського народу, а виключно проти російсько-большевицьких імперіялістів, знищення яких є також в інтересах російського народу.

Змагаючи до відокремлення України і перебудови ССРСР на незалежні держави всіх народів ССРСР, ми рівночасно прагнемо до якнайтіснішої співпраці в політичній, економічній і культурній галузях з російським народом, як і з усіма іншими народами. Російський народ — наш безпосередній сусід, з ним у нас багато спільних інтересів і співпраця наша може розвиватися дуже успішно, якщо буде вона будована не на імперіялістичних співвідношеннях, а на справжній дружбі і рівноправності.

Сьогодні російські імперіялісти широко кричать про т. зв. допомогу російського народу українському народові. Та це ні трохи не відповідає правді. Це безсоромна брехня, так би мовити, подвійна.

По перше, якщо йдеться про період царської Росії, то російський народ, російські народні маси не мали ніякого впливу як на внутрішню так і на зовнішню політику царського уряду. Це дуже добре, краще може від інших, знають і самі большевики. Царський уряд правив Росією на основі самодержавства. Політика царського уряду ні в якій мірі не відображала волі російського народу, оскільки в Росії не було ніяких демократичних інститутів. Тому то політика царського уряду щодо України в ніякій мірі не може вважатися політикою

російського народу. В умовинах царського самодержавства російські народні маси не мали ніякої змоги виявити своє справжнє становище щодо українського народу. Оскільки большевики твердять інакше, то вони цим самим попадають у суперечність із своїм дотеперішнім становищем: вони заперечують ту істину, що в умовинах царського самодержавства російський народ був позбавлений будь яких політичних прав. Так само як в умовах царського самодержавства, російський народ не має ніякої змоги виявити свою волю і в умовинах диктаторського тоталітарного Советського Союзу. Тому також і вся політика советського уряду в українському питанні не може вважатися за виявлення справжніх поглядів російських народних мас в цій справі.

По-друге, як політика російського царизму, так і політика російсько-большевицьких імперіялістів щодо українського народу ніколи не була і не є політикою «допомоги» Україні, але політикою національного гніту і експлуатації України, політикою винищування українського народу, жорстокою розправою з його визвольними змаганнями. Саме, на жаль, такий, а не інший зміст російсько-українських відносин в минулому і сьогодні. Та за цю політику ми обвинувачуємо в першу чергу царських і большевицьких імперіялістів, а не російський народ у цілому, не російські народні маси.

З прикрістю ми мусимо в цьому місці ствердити, що російський народ давав (і дає) з себе зробити знаряддя політики гноблення й експлуатації України в руках своїх імперіялістичних керівників. Бо що ж зробив російський народ, щоб перешкодити царським імперіялістам у зраді Переяславського договору (Веленською угодою з Польщею у 1655 році і Андрусівською у 1667 р.), в знищенні Козацької Республіки, в зруйнуванні Запорозької Січі, в заведенні кріпацтва на Україні, в забороні української мови? Що зробив російський народ для того, щоб перешкодити большевицьким імперіялістам завоювати Україну в 1917-20 рр., що зробив він для того, щоб не допустити до гноблення українського народу після 1920 р. і до сьогодні? Що робить він сьогодні в тому напрямі, щоб перешкодити московсько-большевицьким гнобителям здушувати нашу визвольно-революційну боротьбу в Україні? Про яку ж тоді «допомогу» російського народу може бути мова?

Хіба ж викуп із неволі Шевченка групою передових росіян, чи близьке знайомство Шевченка з Чернишевським і тому подібні приклади — це допомога російському народу українському? Ні, бо це лише одиниці здобувалися і здобуваються на гідне трактування українського народу і признання йому належних прав. Ні, бо ці одиниці залишилися і залишаються покищо як самотні острови серед російського народу. Прихильного ставлення до українського народу з боку передових людей з російського народу не можна узагальнювати як «допомогу» російського народу українському. Це лише проблески майбутньої співпраці двох вільних і цілком незалежних українського і російського народів, це доказ можливості такої співпраці вже сьогодні, на ґрунті спільної боротьби проти спільного ворога — російсько-більшевицьких імперіялістів, які придушують також російські працюючі маси, жорстокою експлуатують їх і гонять умирати за чужі їм інтереси.

Прагнучи до співпраці з російським народом, ми рішуче виступаємо проти приписування російському народові «керівної ролі», обов'язків «старшого брата», що впливають ніби то з якихось благородних, вищих якостей цього народу («російський народ — найвидатніша нація», що має «ясний розум, стійкий характер і терпіння»), бо за всім цим криється російський імперіялізм, расизм і шовінізм.

Ми стоїмо на становищі, що в світі немає повноцінних і неповноцінних народів, народів, що були б найвидатніші з поміж усіх інших. Можуть бути тільки розвинуті і відсталі народи. Але ці народи, вийшовши зі стану своєї відсталості, не тільки нічим не поступаються розвинутим, а часто перевищують їх. Скільки ж то свого часу ще «доказувано» про неповноцінність слов'ян, і якими ж марними в обличчі дійсності з'являються ці докази сьогодні? Як же ж ганебно провалилися гітлерівські твердження про те, що німецька нація — найздібніша й єдина державотворча нація в світі, що їй належить право нації панів? У кожного народу є свої національні корисні прикмети й окремі здібності, але це ще ніяк не означає, що через це дана нація — вже «найвидатніша», чи щось у тому роді, нація у світі. Висування якоїсь одної нації як найвидатнішої в світі — це расизм, і як такий заслуговує тільки засудження й нап'ятнування.

Тому ми не признаємо за російським народом жодних «вищих якостей», які давали б російському народові право ставити себе як у теорії, так і в практиці, у надрядне становище що до інших, не російських, народів («старший брат», «великий», «найвидатніша нація» і т. д.). Ми також ніколи не погодимося з «теорією» про «керівну роль» росіян щодо неросійських народів, що її ніби то, завдяки своїм «високим» якостям, мав відіграти російський народ на протязі історії і відіграє у сьогоднішньому Советському Союзі, про що так багато говорять сьогодні большевицькі імперіялісти. Ці «теорії» придумали сьогодні сталінські вельможі для виправдання свого імперіялізму, для прикриття своєї колоніяльної системи гноблення і експлуатації, для обдурювання, створювання расистським дурманом російського народу.

Ми, українці, не можемо погодитися на ці «теорії», ще й тому, що вони створюються часто за рахунок присвоєння найсвітліших сторінок нашої історії (цідлий період київської Русі і Галицько-Волинського Князівства) і культури (напр., «Руська Правда», «Слово о полку»), шляхом свідомого применшування наших власних здобутків (все, що маємо, досягнуто за «допомогою» російського народу) і жакливої фальсифікації історичної правди (напр., Переяславський договір, Мазепа, Визвольні Змагання 1917-20 рр. і т. п.), бо це має метоу прищеплювати українському народові почуття неповноцінності і русифікувати його. Ми виступаємо проти расистської пропаганди вищости російського народу, бо вона веде до розпалювання російського шовінізму в массах і тим самим створює труднощі для справжньої співпраці між українським і російським народами, бо вона полекшує большевицьким імперіялістам використовувати російські працюючі маси в своїх антинародних цілях.

Як сказано, отже, ОУН бореться не проти російського народу, а проти російських імперіялістів, проти усіх тих, які поневолюють Україну або допомагають поневолювати її.

Носієм російського імперіялізму сьогодні є большевицька партія — ВКП(б), яка сьогодні вже фактично оформилася в окрему експлуататорську клясу — большевицьких вельмож. Цю нову клясу експлуататорів очолює сталінська кліка. Звичайно, частина членів

ВКП(б) не стоїть на імперіялістичних позиціях, але це не змінє імперіялістичного характеру цієї кляси як цілості. Дворянське середовище також видало цілий ряд борців проти царського самодержавства (напр., декабристів, Герцена і ін.), але ці одиниці не змінили експлуататорської суті своєї кляси. Кляса большевицьких вельмож — це чисто імперіялістична кляса, яка поневоле мільйони неросійських народів, яка в результаті перемоги над своїм конкурентом — гітлерівською Німеччиною, загарбала країни Центральної і Південно-Східної Європи, а зараз готується до загарбання цілого світу. З соціалізмом і комунізмом вона нічого спільного не має. Вона використовує їх як прикриття для свого розбійницького імперіялізму і як засіб для розбудови своїх агентур по всіх країнах світу. Большевицькі імперіялісти — це прями спадкоємці і продовжувачі кривавого діла царських імперіялістів. Тому ми боремося не тільки проти кремлівської верхівки, проти самої сталінської кліки, а проти кляси большевицьких вельмож у цілому, як кляси імперіялістичної, кляси експлуататорської.

Так само ця обставина, що в складі кляси большевицьких вельмож є також українці, білоруси, грузини й інші ні трохи не змінює її російсько-імперіялістичного характеру. Одна частина тих «інородческих» членів кляси сталінських вельмож — ворошилови, коротченки, — цілковито денаціоналізується, русифікується і входить у її ряди разом з росіянами так, як колись входили кочубеї до російського дворянства, і вишневецькі до польських магнатів. Друга частина — гречухи, тичини, хоч і не асимілюються, входять до большевицької кляси на основі вислужництва, як усякі більші і менші кисії і барабаші. І одні, і другі служать з притаманною ренегатам відданістю. І проти одних, і проти других ми активно боремося.

Щодо російського народу, то большевицька кляса визискує його соціально так, як експлуатували його колись поміщики і капіталісти. Кляса большевицьких вельмож поставила російські працюючі маси в становище новітніх рабів, придавлених важким ярмом сталінського деспотизму і експлуатації. Вона позбавила його будьяких політичних і громадських прав. Російський народ не приймає жодної участі в керівництві державою, а про демократію хіба лиш мріяти може.

Але грубою помилкою було б думати, що ця обставина ставить російський народ в цілому у вороже становище до кляси большевицьких експлуататорів чи до російського імперіялізму взагалі. Так може б повинно бути, так хотілося б, щоб було, та так воно не є. Кляса большевицьких вельмож тісно зв'язує зі собою значну частину російського народу, приділяючи їй функції імперіялістичних приказчиків і гайдуків (в армії, МВД і МГБ, в адміністрації, господарстві, а також у культурно-освітній діяльності і профспілках), ділячись з нею плодами свого імперіялістичного грабежу. Знову ж невідомі російські народні маси вона обманує (і не без успіху) облудною пропагандою расизму, деморалізує шовінізмом і цим ставить їх на свої послуги. Це їй вдається тим легше, що вона одночасно безпощадно винищує всіх, хто міг би і хто мав би відвагу розкрити масам очі та показати їм, що являє собою і що має метою вся ця пропаганда про «найвидатнішість» і «керівну роль» російського народу.

На прикладі німецького народу ми наочно бачимо якого жахливого опустошення і руїнницького впливу в масах dokonує імперіялістична пропаганда. Німецькі маси, одурманені расизмом, захоплені привабливими імперіялістичними плянами про панування над іншими народами, до того ж підкріплені початковими великими воєнними успіхами, пішли за Гітлером і його бандитською зграєю. Аналогічне явище маємо і в випадку російського народу. (Коли б так сталося, що російський народ у цілості дав себе захопити теперішньому шовіністичному курсові і цілковито підтримав теперішню большевицько-шовіністичну політику, то на цьому шляху його спіткає така доля, яка сьогодні зустріла німецький народ за його підтримку Гітлера).

Отже, не утотожнюючи російського народу з російським імперіялізмом, ми не сміємо випускати з уваги той факт, що кляса большевицьких вельмож виступає проти нас ширшим фронтом. В цьому фронті знайшлися побіч большевицьких вельмож також сотні тисяч гайдуків і приказчиків большевицьких імперіялістів (переважну більшість яких становлять росіяни) та значна частина російських народніх мас, збаламучена большевицькою шовіністичною пропагандою. Не враховувати

цього, значить попадати в ілюзію, яка привела б нас до недооцінки сил ворога, з яким треба боротися. Крім цього не можна забувати, що коріння імперіялізму глибокі, що вони не тільки міцно сидять в імперіялістичних клясах, але що ці коріння пускаються також в народну гущу. Треба пам'ятати, що російський народ віками привчався і сьогодні даліше привчається до гноблення інших народів, що він деморалізувався, а сьогодні деморалізується як ніколи дотепер, своїми імперіялістичними кліками. А все це чейже не лишається без наслідків, все це власне створює найсприятливіший ґрунт для посіу імперіялізму в масах і до його закорінення в них.

Не можна легковажити собі і того факту (бо і він сприяв імперіялізмові), що російський народ не жив ще на протязі своєї історії вільним життям, що він не знає смаку волі людини і громадських прав, що Росія, як писав Герцен, «равно не имеет ни пристрастия к равенству ни емоксти (підкр. Герцена) в свободе. Это так и ведет от аракчеевского императорства к императорству пугачевскому» (А. И. Герцен. «Избранные философские сочинение» Огиз. соцекгиз. 1940 р.).

Ми можемо додати, що це власне привело і до сталінського імператорства. Боротьба російського народу проти самодержавства, поміщиків і капіталістів, за соціально-не визволення, його революційний порив у 1917 році не закінчилися здобуттям визволення, порванням пут деспотизму, соціального визиску і рабства. Зпід визиску поміщиків і капіталістів він попав під визиск большевицьких паразитів. Замість царя імператора він має сьогодні генераліссімуса імператора. Коли б російський народ не жив віками в деспотизмі, коли б у нього були скільки небудь демократичні традиції державного життя, він не попадав би так легко у залежність від своїх імперіялістичних кляс, він не дозволив би їм так скоро запрягти себе до їх імперіялістичного воза. І про це нам треба пам'ятати, бо це й сьогодні дозволяє большевицьким імперіялістам легко використовувати російські маси для своїх імперіялістичних плянів.

Вплив імперіялізму та шовінізму так сильні, що від них часто не можуть звільнитися навіть передові одиниці. Напр. Белінський, який ненавидів царизм вс'єю душею, до кінця свого життя не змінив свого ворожого наставлення до української мови і літератури і в

найганебніший спосіб нападав на Гребінку і Шевченка за те, що вони писали українською мовою. А що ж у такому разі говорити про людей несвідомих, здеморалізованих імперіялізмом? Як же ж трудніший до переборення вплив імперіялізму в них? А вплив цей виступає у найрізномодніших виявах, він просякає всі ділянки життя народу й одиниць. Імперіялістом чи його лакеєм стає той росіянин, який виступає проти перебудови СРСР на незалежні держави всіх народів, який відмовляє українському народові в праві на побудову самостійної держави, який проти відділення України від Росії, який заперечує колоніальний характер сьгоднішньої УССР, який виступає проти революційно-визвольної боротьби українського народу: стріляє в українських повстанців, революціонерів, називає їх бандитами, знущається над українським населенням, тероризує його, мордує за його участь у визвольній боротьбі. Імперіялістом чи його лакеєм стає кожний росіянин, який схвалює і підтримує большевицьку колоніально-експлуататорську політику в Україні, який грабує багатства України, який використовує працю українських працюючих мас, який їде в Україну, щоб колонізувати її, щоб зайняти коштом українців кращі посади, який поводитьсь в Україні по колонізаторськи, як «старший брат», який відноситься до українського народу як до завойованого, підбитого. Імперіялістом чи його лакеєм стає той росіянин, який стоїть на становищі русифікаторської політики в Україні, який погоджується з сьгоднішнім расистсько-шовіністичним курсом большевицької політики, хто поділяє погляди про неповноцінність українського народу і намагається почуття неповноцінності прищеплювати українським народним масам. *І проти таких людей ми, очевидно, мусимо боротися, оскільки вони з'являються російськими імперіялістами чи стоять на послугах у них.*

Про вкоріненість імперіялізму нам треба пам'ятати не тільки сьгодні, коли ми боремося за знищення російського імперіялізму, але і тоді, коли цей імперіялізм буде знищений. *Бо й тоді ще довго грозитиме небезпека повороту імперіялізму серед російського народу.*

І про це повинні пам'ятати не тільки український і всі інші поневолені народи СРСР, але також російський народ. Він мусить усвідомити собі, що російський імперіялізм є причиною й його важкого становища на про-

тязі цілої його історії. Власне російський імперіялізм був і є причиною важкої нужди й відсталості російських працюючих мас, бо він спрямував і спрямовує всю народню енергію, працю, матеріальні багатства на загарбницькі війни і розкішне життя експлуаторських клас, а не на повний розвиток матеріального і духовного життя народу. Це ж російські імперіялісти гонили і гонять російські народні маси в численні загарбницькі походи, на придушення інших народів, ганьбили і ганьблять ім'я російського народу. Поки російський народ не знищить своїх імперіялістів і не звільниться від імперіялістичних впливів, доти він ніколи не заживе як вільний народ, доти він буде приречений на рабське животіння серед найжахливішої експлуатації, насильства і безправ'я, доти він залишиться єдиним народом у світі, який не жив бодай до деякої міри демократичним життям.

Сто років тому назад (1851 р.), коли Росія жила в такому ж деспотизмі, як і сьогодні, тільки під іншими деспотами і в інших формах, великий патріот російського народу Герцен писав: *»Якщо Росія може миритися з існуючим порядком речей, то вона не буде мати майбутнього, на яке ми надіємося. Якщо вона буде даліше крокувати по петербурзькому шляху або якщо вернеться до московських традицій, то вона не буде мати іншого призначення, ніж накидатися на Європу, як напівварварська, напіврозбещена орда, руйнувати цивілізовані країни і, нарешті, загинути серед загального спустошення»* (А. Й. Герцен: Избранные философские сочинения» Огиз. соцекгіз 1940 р. Підкр. наш).

Які ж актуальні ці глибокі слова Герцена сьогодні! Його побоювання нині такі близькі до здійснення. Большевицькі імперіялісти ведуть російський народ даліше по імперіялістичному петербурзькому шляху, повернувши його одночасно до московських традицій. Тим самим вони ще певніше ведуть його до заглади, передбачуваної Герценом. Сталін готує російському народові ще гіршу долю, як зготовив німецькому Гітлер. І це повинні освідомити собі всі російські патріоти, весь російський нарід.

Червень 1949.

9.

СССР — КРАЇНА НАЙЖОРСТОКІШОГО ГНОБЛЕННЯ НАРОДІВ І ВИЗИСКУ ПРАЦЮЮЧИХ

Історія знає немало фактів жорстокого гноблення народів і визиску працюючих мас. Дикунства гітлерівської Німеччини ще свіжі в пам'яті кожного з нас. Але національний гніт і соціальний визиск ніде не досягнули таких жорстоких форм і широких розмірів, як саме в ССРСР. До того ж все це діється сьогодні, в ХХ-му сторіччі, коли людство так могутньо виявляє свої свідомі прагнення до волі і справедливості. Сьогодні, коли щораз нові народи стають до самостійного життя (Сирія, Ливан, Індія, Пакістан, Бірма і інші), коли працюючі ряду країн завойовують щораз більше належних їм прав, в той час в ССРСР гноблення поневолених народів і визиск працюючих ще більше посилюються, стають одвертішими і нахабнішими. Що більше, вони поширюються на народи нових країн — на Польщу, Румунію, Мадярщину, Чехословаччину, Болгарію, Альбанію, Китай, Корею.

Розглянути коротко большевицьку систему гноблення і визиску — завдання нашої статті.

I. ЯК ПОВСТАЛА І РОЗВИНУЛАСЬ БОЛЬШЕВИЦЬКА ТЮРМА НАРОДІВ — ССРСР?

В березні 1917 року могутнім революційним зривом працюючих мас і поневолених народів Росії був повалений зненавиджений царизм. Росія була тоді в стані війни з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною. Союзниками Росії були Франція, Англія й Америка. Рішальну роллю в поваленні царизму відіграло військо, яке зі зброєю виступило проти царя 12 березня 1917 р. в Петрограді (Ленінград). Першим повстав

Волинський полк, складений з українців. Тому, що ця революція відбулася в березні, її називасмо березневою, або лютневою, коли рахувати по старому стилю календаря. Березнева революція, хоч дала багато здобутків народів, не принесла повного здійснення всіх прагнень народу, в ім'я яких він піднявся проти царя. Революція застрягла на півшляху. Тимчасовий уряд, що перейняв по падінню царизму всю владу в Росії, не задовольнив ні селян, ні робітників. Цей уряд стояв також за збереження «єдиної неделімої Росії» і всіма силами спинював державне відродження поневолених народів Росії. Він виступав, напр., навіть проти ширшої автономії України. Крім цього, Тимчасовий уряд стояв за продовженням війни проти Німеччини, Австро-Угорщини і їх союзників, а перетомлений народ хотів припинення війни, хотів миру.

Все це викликало новий ріст невдоволення мас, що, власне, і використали большевики. Приобіцявши робітникам фабрики і заводи, селянам — землю, поневоленим народам — незалежні держави, а всім разом — закінчення війни і мир, — большевицькі верховоди на чолі з Леніним 25 жовтня по старому стилю (7 листопада — по новому) 1917 р. підняли повстання проти Тимчасового уряду. Це повстання, тому, що відбулося в жовтні, отримало назву жовтневої революції. Тимчасовий уряд був повалений, і влада перейшла до большевиків.

Прийшовши до влади, большевики відобрали від капіталістів фабрики і заводи, селянам роздали землю, а для поневолених народів проголосили право самим рішати про свою долю (право на самовизначення аж до відділення). В березні 1918 р. большевики підписали мир з Німеччиною й її союзниками, що означало закінчення війни для Росії. Але все це було зроблене большевицькою клікою, очоленою Леніним, не в інтересах народу. Все це було зроблене для того, щоб ошукати народ. Фабрики і земля мали з'єднати большевикам робітників і селян. «Право на самовизначення аж до відділення» потрібне було для того, щоб приспати чуйність поневолених народів. Закінчення війни потрібне було не для того, щоб покласти край бідуванню народу і дати йому мир. Закінчення війни з Німеччиною потрібне було большевикам для того, щоб мати вільні руки для боротьби зі своїми противниками, щоб легше закріпити свою владу в Росії. Отже, земля, фабрики, мир, право на самовизначення — це були тільки приманки, які

кинули большевики народів, щоб він до якогось часу тішився ними. А коли приходила відповідна хвилина, большевицька верхівка ховала ці приманки одну за одною, а масам посилала важкі удари молотом по голові. І так, замість поміщицько-капіталістичного визиску, працюючі отримали новий — большевицький визиск. На місце поміщиків і капіталістів прийшли нові експлуататори, нові п'явки — большевицькі вельможі. Замість царського жорстокого самодержавства прийшло ще гірше — большевицьке самодержавство, яке тільки перейменовано на «найбільшу демократію в світі». А поневолені народи побачили в большевиках перефарбованих російських загарбників. Таким чином, жовтнева революція не принесла ні однієї з тих благодатей, що про них так горлають большевики. І це сьогодні бачить кожний громадянин ССРСР, про це сьогодні кричить кожний факт нашої дійсності. Жовтневою революцією большевицька верхівка на чолі з Леніном жорстоко обманула працюючі маси і поневолені народи Росії. Ця верхівка використала народ, щоб на його спині виїхати до влади. *В порівнянні до березневої революції, яка принесла повалення царизму, жовтнева революція була поворотом назад. Жовтнева революція перекреслила всі завоювання народу в березневій революції. Жовтнева революція в новій формі відновила стару Росію, Росію — тюрму народів, Росію — країну нестерпного визиску працюючих.*

Найскоріше большевики виявили своє справжнє обличчя в своєму становищі до неросійських народів. Вже з самого початку 1918 р. большевицькі верховоди, всупереч своїм недавнім заявам про право кожного народу рішати самому про свою долю, розпочали збройний загарбницький похід проти молодих республік неросійських народів. Ці республіки тільки що повстали на руїнах царської Росії і були виявом прагнень їх народів до самостійного незалежного державного життя. Ввесь період між 1918–1921 рр. виводився боротьбою російсько-большевицьких загарбників проти України, Фінляндії, Естонії, Латвії, Литви, Білорусі, Польщі, народів Поволжя, Північного Кавказу, Закавказзя (Грузії, Вірменії, Азербайджану), народів Середньої Азії (казахів, узбеків, таджиків, туркменів) і Сибіру.

Свій загарбницький похід большевики прикривали, так, як це вони роблять і тепер, лозунгом визволення. Але «визволивши» якусь країну, вони вже ніколи не виводили з неї своїх військ. Що більше, вони негайно

розбудовували до широких розмірів свій поліцейний апарат, т. зв. ЧК (Черезвичайну Комісію), яка нечуванним терором втримувала ці народи в послузі.

До кінця 1921 р. в руках російсько-большевицьких загарбників опинилася подавляюча більшість земель колишньої царської Росії. З країн, які перед тим належали до царської Росії, самостійність здобули тільки такі країни: Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва і Польща.

Причини падіння самостійних держав неросійських народів і перемога над ними російсько-большевицьких загарбників були такі:

1. Низька національна свідомість і політична невиробленість багатьох неросійських народів. Вона стала основною причиною політичної і військової слабости молодих держав.

2. Розрізненість дій поодиноких народів, відсутність єдиного спільного протизагарбницького фронту всіх неросійських народів.

3. Большевикам вдалося обманути частину учасників національно-визвольних рухів, що послабило ці рухи.

Між 1918-1920 рр. большевики вели також війну проти білогвардійщини, тобто тих, які хотіли відновити стару Росію з царем і всіма царськими порядками. Білогвардійщиною керували царські генерали й адмірالی: Колчак, Юденіч, Денікін, Краснов, Врангель. Їм допомагали західні держави: Франція, Англія (т. зв. Антанта). Большевики легко перемогли білогвардійщину, бо вона не мала ніякого опертя в народних масах. І неросійські народи і російський народ ненавиділи царизм і не хотіли повороту царських порядків. Ніхто не хотів повороту поміщиків і капіталістів.

Знищивши незалежні держави неросійських народів і перемігши білогвардійщину, большевики стали неподільними володарями нової російської імперії. Росія — *тюрма народів була врятована*, хоч у дещо звужених кордонах. Цей період відновлення російської імперії (1918-1921 рр.) большевики називають періодом «громадянської війни і чужоземної інтервенції» (втручання). Але ця назва неправильна. Вона може бути слушною тільки по відношенні війни большевиків з білогвардійщиною. А ми знаємо, що в тому періоді большевики ведуть також загарбницькі війни проти неросійських народів. Тому цей період треба б назвати «періодом загарбницьких війн російських большевиків проти новоповсталих незалежних держав неросійських народів»

або коротше »періодом відновлення російської імперії«.

Яку роллю відіграв російський народ в період відновлення російської імперії?

В цей період російський народ в переважній своїй частині став служнячим знаряддям в руках большевиків для здійснення їх загарбницьких плянів. Повіривши в большевицькі кличі, він пішов за большевиками і підтримав їх. Те, що російський народ весь час жив в умовах насильства і безправ'я, як також те, що він був у великій мірі заражений шовінізмом (хоробливе почуття своєї національної вищости і нетерпимість до інших народів) полегшило большевикам використати російський народ. Але допомігши большевикам поневолити неросійські народи, російський народ в той же час втратив всі свої права і свободи, завойовані ним з поваленням царизму. Большевики жорстоко ошукали російські працюючі маси. Російський народ попав у ще гірше ярмо, як за царизму. Йому стало ще гірше жити, як за поміщиків і капіталістів.

Вже в роки 1918-1921 працюючі маси вспіли в значній мірі »розкусити« большевиків. І тому, хоч большевики вийшли переможцями з війни, становище їхнє в 1921 р. було дуже непевне. Невдоволені були робітники, в цілій Росії і Сибірі горіли селянські повстання, всюди в загарбаних країнах кипіла національно-визвольна повстанська боротьба (зокрема в Україні). Щоб ліквідувати це грізне невдоволення, самого терору було замало. І большевики вирішили піти на деякі поступки працюючим (зменшення хлібопоставок, вільна торгівля) для того, щоб зміцнити своє становище. Вони вирішили відступити, щоб потім міцніше вдарити. Ця політика *хвилевих поступок, тимчасового хвилевого відступу називається НЕП-ом* (Новою Економічною Політикою). Період НЕП-у тягнувся від 1921 р. до 1928 року. Він поділяється на два виразні відрізки: перший — від 1921-1925, і другий — від 1925-1928 р. Період 1921-1925 визначається полегшами для мас. В період 1925-1928 большевики зачинають знов, але поволі й обережно, прикручувати народ. Під час НЕП-у народові фактично стало жити краще, і працюючі ще до сьогодні згадують з тугою ті часи. Але за хвилеві полегші, за краще життя в часі НЕП-у працюючі дорого заплатили після 1928 року і платять досьогодні.

Що осягнули большевики НЕП-ом?

Хвилевим піднесенням рівня життя народу больше-

вики розрядили невдоволення народу, втихомирили маси. В результаті полегш НЕП-у одна частина народу знов повірила большевикам, а друга примирилася з большевиками. Третю — непримиримо частину, большевики могли тепер легше знищити, бо ця частина була тепер сама, бо вона не мала тепер підтримки в масі тих невдоволених, що були в 1921 р. В 1921 р. большевики мали проти себе всі три частини поневоленого народу, а під час НЕП-у тільки одну — третю частину. Що більше, ті, які знову повірили большевикам, підтримували їх. Отже, в той час, як народ тішився полегшами НЕП-у, тішився землею, розданою большевиками і в'язав нові надії з ними, московські правителі зміцнювали своє становище. Вони знищували своїх непримиримих противників, і то не лише рештки колишніх експлуататорів і куркулів, але всіх тих, хто бачив куди ведуть большевики, чи мав відвагу боротися проти цього. Вони прибирали до своїх рук найважливіші галузі господарства, зміцнювали армію, розбудовували партійний і адміністративний апарат, а понад усе поліцейний апарат. Коли в 1928 р. большевицькі верховоди оцінили, що вони вже відповідно сильні, вони знову перейшли в наступ на народ. І знов нове море горя, терпіння, нужди, голоду впало на народні маси СРСР. Впало на всіх, — і на тих, що щиро повірили большевикам під час НЕП-у, і на тих, що тільки примирилися з большевиками. НЕП змінили горезвісні сталінські п'ятирічки. Таким чином НЕП був грубим ошуканством народу.

З черги розглянемо, як боролися большевики з національно-визвольними прагненнями неросійських народів.

Наново поневоливши на протязі 1918-1921 рр. більшість раніше гнoblених царською Росією народів, большевики не зразу прикрутили ці народи до останнього. Коли б вони були так зробили, то це було б викликало нову сильну боротьбу всіх неросійських народів, що большевики не могли б собі з нею дати ради. Тому большевики залишають неросійським народам цілий ряд дійсних прав, яких ці народи не мали в царській Росії. Вони залишають рідну мову в школі, установах, пресі, дозволяють на розвиток національної культури і науки, годяться на деяку господарську самостійність, а навіть на взаємини, хоч і контрольні, з іншими державами. Напр., Україна мала своїх власних представників в інших державах. Все це створювало в неросійських на-

родів враження державної незалежності. Це, в свою чергу, дозволяло більшовикам одну частину народу наставляти до себе прихильно, другу — неутрально (примиримо), а проти третьої, непримиримої, зосередити всі свої сили для її знищення.

Такий стан, що неросійські народи тішаться, бодей деякою, самостійністю, скоро скінчився. В 1922 р., коли більшовики остаточно закінчили всі війни, перемогли всіх своїх противників, вони також покінчили й з цією деякою самостійністю неросійських народів. В грудні 1922 р., на т. зв. I Всеросійському З'їзді Рад, більшовицькі верховоди цілком підпорядковують неросійські народи одному центрові — Москві і відбирають всі ті права, якими ці народи дотепер ще користувалися. Отже, як бачимо, знов на якийсь час приманка, а потім удар.

Це повне підпорядкування неросійських народів Москві більшовики називають »добровільним державним об'єднанням советських народів у Союз Советських Соціалістичних Республік« (СССР). Отже, формально СССР утворився в грудні 1922 р. Але це цілком не було »добровільне об'єднання«, бо *по-перше*, воно відбулось після насильного загарбання російсько-більшовицькою армією цих народів в 1918-1921 рр. (після того, як більшовики вхопили за горло ці народи), *по-друге*, воно відбулось в умовах, коли ця армія перебувала на території цих народів, коли ЧК терором тримало маси в послузі, і тим самим народи не мали найменшої можливості вільно виявити свою волю (тримали за горло), *по-третє*, волі народів ніхто не питав, ніяких своїх представників для »об'єднання« народи не посилали і на це своєї згоди не давали. Ці об'єднані советські республіки не мали нічого спільного із справжніми республіками. Така назва — це просто глум і не більше.

В грудні 1922 р. до складу СССР ввійшли такі т. зв. союзні республіки: 1. Російська Советська Федеративна Соціалістична Республіка (РСФСР), 2. Українська Советська Соціалістична Республіка (УССР), 3. Білоруська Советська Соціалістична Республіка (БССР) і 4. Закавказька Советська Федеративна Соціалістична Республіка (ЗСФСР). Згодом в Середній Азії виділено такі окремі »республіки»: Узбецьку, Таджикицьку, Туркменську, Казахську і Кіргізьку. Знов же ЗСФСР поділено на три окремі »республіки»: Грузинську, Вірменську і Азербайджанську. Таке число (II) т. зв. союзних республік існувало до 1940 р.

Утворенням ССРСР большевицькі верховоди переслідували такі цілі:

1. Позбавити «союзні республіки» всяких ознак політичної самостійности (права взаємин з іншими державами).

2. Підпорядкувати Москві всі галузі господарського життя «союзних республік» (промисловість, сільське господарство, торгівлю, фінанси).

3. Зміцнити військову силу ССРСР.

Таким чином, *утворення ССРСР — це було зміцнення російської імперії, відновленої большевиками в 1918-1921 роках.*

Після утворення ССРСР, тобто після 1922 р., большевики залишають, як приманку, деяку свободу в культурно-мовних справах (школи, наука, письменство, театр, музика). Такий стан триває на протязі цілого НЕП-у, отже, до 1928-29 р. Але впродовж цього року большевики щораз більше втручаються в культурно-мовні справи. Вони вдаються до різних маневрів для того, щоб спинити культурний розвиток неросійських народів, а основне, щоб позбавити ці культури їх національної душі, а залишити тільки форму (напр., українізація). Це позбавлення національної душі називається по-большевицьки утворенням «культури національної по формі, а соціалістичної по змісту». Простіше це виглядає так: хай буде українська мова (форма), але хай нею не пишеться про все, що дороге серцю українця (національна душа, національний зміст), а про те, що відповідає інтересам партії (соціалістичний зміст). Покажемо це на прикладі: «Сон», «Кавказ», «Розрита Могила» Шевченка — це твори національні і формою (писані українською мовою) і змістом (в них кожний українець відчуває свою душу). «Із-за гір, та з-за високих» Рильського, «Партія веде» Тичини — це твори лише формою національні (писані українською мовою), але змістом вони чужі українцеві, ворожі йому, вони змістом «соціалістичні», чи, вірніше, російсько-большевицькі. Проте за НЕП-у, не зважаючи на всі перешкоди, національні культури добилися значних справжніх успіхів. Москва була просто заскочена цим і з кінцем НЕП-у вирішила знищити ці деякі свободи в галузі культури — останні права, останню приманку.

На протязі 1930-1939 рр. російсько-большевицькі імперіялісти доконують жахливих спустошень в галузі культури неросійських народів. Тисячі найкращих поетів,

письменників, науковців виарештувано, а потім розстріляно, заслано в концтабори (Влизько, Фальківський, Косинка, Антоненко-Давидович, Куліш, Загул, Зеров, Грушевський, Рудницький, Крушельницький й інші), а інших духово зломано (Тичина, Рильський, Яновський і інші). Закрито цілий ряд культурно-освітніх і наукових установ (Всеукраїнська Академія Наук), редакцій, журналів і газет. Заборонено багато літературних і наукових творів. Після такої масакри національні культури в СРСР цілком перестали розвиватися. Від цього часу до сьогодні проходить творення культур національних тільки по формі, а большевицьких по змісту. І тому їх годі взагалі назвати культурами, бо завжди і в усьому рішає не форма, а зміст. Не убрання, тобто форма, хоч яке не було б гарне, рішає про вартість людини. Про це рішає характер людини, тобто зміст. Так само обстоїть справа і з культурою. Таким чином, після 1934 р. большевики залишили народам тільки національну форму, тобто убрання. Залишили мову, народні інструменти, народну ношу (і то радше в театрі, бо не про чудові вишивки думати сьогодні українським дівчатам). Живу національну душу потоптали, знищили.

Але й на цьому большевицькі злочинці не зупинилися. Їм і форма муляє очі. Вже таки від 1934 р. з кожним роком сильніше, вони найрізномірнішими шляхами змагають, щоб і національну форму заступити чужою формою, а саме російською. І що бачимо сьогодні? Сьогодні українські міста, промислові осередки говорять російською мовою, багато українців говорить удома і вчить своїх дітей російською мовою, українці пишуть свої твори по-російськи, в Україні появляється багато книжок, газет, журналів російською мовою, російська мова в школі, а зокрема у вищих школах і т. д. І коли дотепер цей наступ на національну форму вівся обхідними шляхами і більш замасковано, сьогодні він ведеться одверто і безпосередньо. Зо всіх сил Москва хоче накинути нам російську мову, мову нібито найкультурнішу, мову «старшого брата», мову «Леніна-Сталіна».

Отже, повне поневолення народів в СРСР не наступало зразу, а відбувалося поступово. Воно йшло по такій лінії: В першому періоді (до 1922 р.) неросійські народи мають деякі політичні права, обмежену господарську незалежність, значні свободи в галузі національної культури. В другому періоді (НЕП) з цього всього залишаються деякі свободи в галузі культури. В третьому

періоді (I, II, III, п'ятирічки) залишається вже тільки національна форма — мова і замасковано накидається російській формі. В четвертому періоді, тобто сьогодні цілком одверто позбавляється вже і національної форми і заступається російською. Так завершилось повне поневолення народів ССРСР, а тим самим завершився процес повного відновлення і зміцнення Російської імперії...

Ми розглянули, як російсько-більшевицькі бандити позбавляли прав народів ССРСР аж до їх повного поневолення (замість аж до відділення). А тепер повернемося до того, як вони позбавляли прав працюючих мас — робітників і селян.

Ми вже згадували, що після НЕП-у море страждань впало на працюючих. Що було причиною цього?

В перші роки після жовтневої революції большевицькі верховоди розраховували на революцію в інших країнах Європи, як на той чинник, який мав би забезпечити їм поширення влади далеко поза межі старої Росії. В 1924 році стало ясно, що на цей чинник годі розраховувати. Отже, большевицька верхівка вирішила розбудувати воєнну силу ССРСР, армію, щоб вести війну в сучасних умовах, потрібна розбудована важка промисловість (вугілля, нафтова промисловість, машинобудування, виробництво заліза, сталі й інших металів, хемічна й електрична промисловість). Важка промисловість є підставою чисто воєнної промисловости, яка виробляє кріси, кулемети, танки, літаки, гармати і т. п. А всього цього ССРСР не мав, бо царська Росія була відсталою у промисловому відношенні. Єдине, що було в ССРСР, — це величезні природні багатства: вугілля, нафта, залізо і т. д. В таких обставинах Сталін і його згряя заплановують в найкоротшому часі розбудувати важку промисловість (індустрію) та на її основі чисто воєнну промисловість. Так зродилися сталінські п'ятирічки.

Важка індустрія і воєнна промисловість вимагають величезних коштів для їх розбудови. Звідки большевики взяли потрібні кошти?

Весь тягар розбудови важкої індустрії (індустріалізації) і воєнної промисловости большевицькі злочинці переклали на поневолені народи і працюючі маси ССРСР. Потрібні кошти вони здобули шляхом жадливого грабжу природних багатств т. зв. союзних республік, шляхом стягання величезних податків, позик, шляхом низького оплачування праці робітника, шляхом дармової праці мільйонів ув'язнених у т. зв. трудово-поправчих

таборах. Зокрема, індустріалізація відбулась за рахунок сільського господарства. І для того, власне, щоб могли перевести індустріалізацію, Сталін пішов на колективізацію сільського господарства, тобто на знищення одноосібних господарств і заведення колгоспів. Тому також він переводив колективізацію так прискішено і тим самим так жорстоко.

Що дали Сталінові колгоспи для індустріалізації?

1. Колгоспний лад дозволив Сталінові забирати цілком за безцін весь хліб, чого не можна було досягнути від одноосібних господарств, бо не можна розтягнути над ними такої контролю, як над колгоспами. Хліб знову був потрібний для того, щоб продавати його закордон, а за отримані гроші купувати машини, яких в СРСР не було. Хліб, крім цього, був потрібний для прохарчування великої армії, всього партійного і поліційного апарату, для воєнних запасів та оплачування агентів і пропаганди закордоном.

2. Колгоспний лад в результаті примінення великих машин дозволив Сталінові перекинути з сільського господарства величезне число робітників до промисловости. Так, напр., за 10 років (1931-1940) з колгоспів перейшло до промисловости 28 млн. робітників.

3. Колгоспний лад дозволив Сталінові закріпачити селян, тобто поставити їх у цілком безправне становище, у цілковиту залежність від большевицьких вельмож. Колгоспне закріпачення ж дає большевикам такі користи: майже дармову працю селян, уможливило витискати якнайбільше праці з колгоспників, дозволяє міцно тримати в руках величезне число населення.

Такі дійсні причини колективізації. І не тому Сталін встановив колгоспний лад, щоб забезпечити селянам краще, заможніше життя, як це бреше большевицька пропаганда (насправді кожний з нас бачить, що цього кращого життя немає). На колективізацію пішов Сталін виключно тому, щоб забезпечити побудову важкої і воєнної промисловости. Не інтересами селян керував він, а власне приніс інтереси селян в жертву своїм планам панування над світом. В результаті утворення колгоспів, селяни втратили і землю, яку роздали їм большевики від поміщиків, і свою власну, а самі стали безправними кріпаками. За дещо краще життя під час НЕП-у селяни платять тепер постійним недоїданням, нуждою, а що якийсь час масовим голодом.

Що дало упромисловлювання (індустріялізація) робітникам?

Індустріялізація перемінила робітника в придаток машини. Большевики зробили робітника рабом, якого законами, опертими на терорі, прикували до фабрик і заводів. Вони цілковито узалежили робітника від держави. Вони піддали його нечуваному у світі визискові. Бо большевицьким імперіялістам потрібний не вільний робітник, робітник, який приймав би участь у керуванні і державою, і промисловістю. Їм потрібний раб, якого б можна примусити за мізерну заплату працювати останками сил, працювати там, де йому кажеться.

Отже, індустріялізація і колективізація — це ніяка побудова соціалізму. Це побудова такого ладу, який найкраще забезпечував би здійснення сталінських імперіялістичних (загарбницьких) плянів.

Обговорюючи історичний розвиток ССРСР, не можна поминути питання внутріпартійної боротьби і величезних чисток у Всесоюзній комуністичній партії большевиків [ВКП (б)]. В цьому місці ми зупинимось над цим питанням.

Большевицька партія прийшла до влади в результаті обману народних мас: від хвилини захоплення большевиками влади, народні маси не мали жодної можливості виявити свою справжню волю. Свою владу оперла партія на штиках поліційних органів і армії. Але політика большевицької партії не тільки не висловлювала волю народу і не здійснювала прагнень народу. Вона не висловлювала навіть волі своїх партійних кадрів. В большевицькій партії всю владу від самого початку досьогодні зосередила в своїх руках одна особа — диктатор, який оточує себе жменькою покірних «соратників» (клікою). В перші роки большевицького панування таким диктатором був Ленін. Ленін не рахувався з нічиєю волею, він не терпів жодного спротиву (опозиції) з боку інших керівних членів партії. На X-му з'їзді партії, що відбувся 8 березня 1921 р., Ленін домігся навіть заборони об'єднуватися в окремі групи (у фракції) тим, які виступали проти його політики. Таким чином, люди, які хоч би і мали слухність, хоч би обстоювали інтереси народу, не мали права об'єднуватися в окремі групи, ні в середині партії, ні поза партією. Людей, які не погоджувалися з політикою Леніна, з партії виключувано шляхом т. зв. чисток. Перша широка чистка відбулася на початку 1922 р. Чистки, це засіб добирати до партії

таких членів, які б цілковито підтримували політику партійного диктатора.

Під час хвороби Леніна, а зокрема після його смерті (21. 1. 1924 р.), в партії розпочалась шалена боротьба за владу. Основними кандидатами-конкурентами на пост диктатора по Ленінові були Троцький, Сталін і Зіновєв. Інтересами народу ніхто з них не керувався, хоч всі вони цими інтересами в обвинуваченнях проти себе прикривалися. Переміг в цій боротьбі *Сталін*. Але ця перемога не припинила внутріпартійної боротьби, і найрізномроднішими шляхами (одверті дискусії, демонстрації викидання з партії і припинання назад викинутих) велася ще досить довго. В число противників Сталіна попадало щораз більше чільних старих большевиків. Остаточо він розправився зі своїми противниками 1926 і 1937 рр. Причепивши своїм противникам всякі можливі і неможливі злочини, влаштувавши над ними показовий суд з всякими покаяннями, признаннями і т. п., Сталін розправився над Зіновєвим, Каменєвим, та їх групою (Бакаєв, Каменєв, Евдокімов, Пікель і інші). Троцький був висланий поза межі ССРСР, а згодом вбитий закордоном. В 1937 р. також після показового суду, були розстріляні такі старі большевики: Пятаков, Радек, Тухачевський, Якір, Бухарін, Риков, Крестінський і інші.

Так Сталін розправився вгорі зо своїми противниками, а шляхом чисток добрав таких членів партії, які вірно підтримували його політику і покійно слухали його наказів. *Сталін став божисцем, а свою владу виконує неподільно, ніким і нічим необмежено.*

Таким чином народи і працюючі маси Російської імперії тільки на короткий час — від березня по листопад 1917 р. (не враховуючи довшого чи коротшого періоду самостійного державного існування окремих народів) — відіткнули від самодержавія. Після т. зв. жовтневої революції прийшли нові большевицькі самодержці — ще гірші за царів. А разом з цим прийшли нові безправ'я, насильство, терор, визиск, страх — ці невід'ємні супутники кожної диктатури.

Але внутрі партійна боротьба і чистки впливали не тільки з боротьби за владу. Сталін знищував не тільки своїх конкурентів. *Він знищував всіх чесних членів партії, які хотіли служити народові, які прагнули йому добра, які хотіли на правду здійснювати ідеї соціалізму, які тому не хотіли служити Сталінові, бо бачили й розу-*

міли всю злочинність і антинародність його політики (Шумський і інші).

Всі закиди, які висуває Сталін проти тих усіх, кого він на шляху до своєї необмеженої влади знищив, не відповідають правді. Це тільки засіб запламувати своїх противників і вибілити свої власні злочини. Насправді ж те, що Сталін закидає багатьом своїм противникам, він робив і робить сам. Так, напр., Сталін закидає, що троцькісти пропонували будувати промисловість коштом сільського господарства та стосувати не переконування, а голій примус, що Пятаков підвищував ціну на промислові товари і т. д. А тим часом, як це ми вже говорили, сталінська колективізація, це якраз будова промисловости коштом сільського господарства і то шляхом якнайбільш оголеного примусу, а не жодного переконування. Які високі ціни на промислові товари сьогодні, то про це й зайво говорити.

Повна перемога Сталіна і його закріплення на троні кремлівського самодержавця ознаменувалась прийняттям з кінцем 1936 р. нової, т. зв. сталінської конституції. Ця конституція закріплювала сталінський політичний, суспільний і господарський лад. В березні 1939 р. відбувся XVIII з'їзд партії. Жодної опозиції на тому з'їзді вже не було. *Це вже була партія — слухняне знаряддя в руках Сталіна*, партія, кровно зацікавлена в політиці Сталіна, бо ця політика давала їм владу над народом, давала їм теплі посади, забезпечувала вигідне і розкішне життя. *Це вже була досить сформована нова експлуататорська кляса — кляса большевицьких вельмож.*

Заключивши союз з Гітлером в 1939 р., російсько-большевицькі імперіялісти вступають на шлях нових загарбань. Користаючи з розвалу Польщі, вони загарбують *Західну Україну і Білорусь у вересні 1939 року*. Західна Україна і Білорусь міняють польських окупантів на російсько-большевицьких. В результаті війни проти маленької Фінляндії, загарбують *деякі фінські землі, а в 1940 р. окупуєть Естонію, Латвію, Литву, Басарабію*. У висліді цих загарбань (по-большевицькому «визволень») повстає 5 нових т. зв. советських соціалістичних республік, а саме: Карело-Фінська, Естонська, Латвійська, Литовська і Молдавська. Всіх, отже, т. зв. республік СССР нараховується тепер 16.

В результаті перемоги над гітлерівською Німеччиною, російсько-большевицькі загарбники окупуєть («визволяють») *Польщу, Чехословаччину, Румунію, Мадярици-*

ну, Болгарію, Югославію, Альбанію, Східну Німеччину і Східну Австрію. Всі ці країни Сталін прискорено перетворює зараз на свої колонії, так, як це він зробив з Україною, Білорусією і всіма іншими країнами ССРСР.

В результаті перемоги над Японією, територія ССРСР зросла на південну частину острова Сахалін, Курильські острови і Північну Корею. Час окупації червоною армією Маньджурії (ця частина Китаю була окупована японцями) Сталін використав для того, щоб розбудувати там свою агентуру — комуністичну партію Китаю. І коли червона армія залишила Маньджурію, ця територія не відійшла до Китаю, а опинилася в руках китайської компартії. Це значно зміцнило її силу і дозволило вести успішно війну проти китайського уряду, очолюваного Чан Кай-ші. На сьогодні величезна частина Китаю знаходиться в руках компартії. А це практично означає, що ця частина Китаю переходить під контроль ССРСР.

2. БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЛАД — НАЙБІЛЬШ ПРОТИНАРОДНИЙ ЛАД У СВІТІ.

В сталінській конституції записано, що вся влада в ССРСР належить народові в особі рад депутатів трудящих. За большевицькою пропагандою ради — це найбільше досягнення демократії (народоправ'я). Що ж це таке ради? На чому полягає їх «найбільший демократизм»?

Як не дивно, але в нас, в ССРСР, це треба пояснювати. Звичайно так в житті буває, що ситому не треба пояснювати в чому полягає ситість, бо він сам її добре відчуває. Також не треба пояснювати в чому полягає демократія тим, які в житті користуються демократичними правами і свободами. Та в нас інакше. В нас треба пояснювати в чому полягає демократія, при цьому, очевидно, не та демократія, якої прагнуть працюючі, а советська демократія. І большевицька пропаганда не жалує себе, щоб дати такі пояснення. Бо це їй не легке завдання в умовах, де немає жодної демократії.

Демократизм рад нібито полягає в тому, що ради забезпечують найширшу участь народу в керуванні державою. А забезпечують її нібито в той спосіб: народ вибирає своїх представників — депутатів до відповідних рад, а ці депутати вирішують всі справи. Для вирішу-

вання справ депутати збираються що якийсь час на спільні збори, т. зв. сесії, а після вирішення повертаються на свої місця щоденної праці (до школи, лікарні, колгоспу і т. п.). Рішення сесії рад депутатів переводять в життя виконавчі органи — уряди і виконавчі комітети. Вони обираються радами депутатів і діють постійно, безперервно.

Ради маємо такі:

1. *Верховна Рада ССРСР* — це нібито найвища влада в ССРСР. Депутати верховної ради ССРСР на своїх сесіях приймають усі закони, вирішують найважливіші справи. Між сесіями (коли депутати роз'їжджаються) діє т. зв. *Президія Верховної Ради*, складена з голови, секретаря, 15 заступників і 15 членів. Головою Президії верховної ради є сьогодні¹ Швернік (колись був Калінін), а секретарем — Горкін. Закони верховної ради ССРСР переводить в життя і керує всіма поточними справами держави — уряд ССРСР — т. зв. рада міністрів ССРСР (донедавна рада народних комісарів). Голову ради міністрів (прем'єра) обирає верховна рада, а цей добирає міністрів, яких затверджує також верховна рада. Так очевидно є на папері. Головою ради міністрів ССРСР є Сталін.

2. *Верховна рада т. зв. союзних республік*, напр., УССР. Це нібито найвища влада «республік». Її ніби виконавчим органом є рада міністрів союзної республіки, напр., рада міністрів УССР. (Якщо в складі союзної республіки є т. зв. автономні республіки, вони мають свої окремі ради).

3. *Обласні ради депутатів*. Вони нібито керують областю. Їхніми виконавчими органами з'являються обласні виконавчі комітети — облвиконкоми.

4. *Районні ради депутатів*, що їх завданням є ніби керувати справами району. Їхніми виконавчими органами є районні виконавчі комітети (райвиконкоми).

5. *Міські і сільські ради депутатів* для справ міста чи села. Виконавчими органами з'являються виконавчий комітет міськради (міської ради) голова і секретар сільради (сільської ради).

Депутатів до кожної з рад обирається окремо. Отже, виходить, що всіма справами, від сільських і міських починаючи, а на загальносоюзних кінчаючи, — керують вибрані народом депутати.

Депутати обираються шляхом загальних, рівних, пря-

¹) Сьогодні — тобто в часі написання цієї статті; 1949 р.

мих виборів при таємному голосуванні. Це само по собі дуже демократично. Чому? Бо вибори загальні, це такі вибори, при яких право голосувати мають всі громадяни держави без різниці національної, расової, релігійної приналежності, майнового і освітнього стану. Бувають вибори не загальні, тобто такі, коли якась частина громадян позбавляється права голосу, напр., національні меншини, робітники, безземельні чи малоземельні селяни, жінки і т. д. Так роблять правлячі кола для того, щоб зменшити число ворожих їм голосів.

Вибори рівні, — це такі вибори, при яких кожний голосуючий має тільки один голос. Бувають вибори і нерівні, коли одна частина виборців (напр., поміщики) має право на більше, ніж один голос. Напр., при нерівних виборах до I Думи в 1905 р. (так називався тоді царський парламент) поміщики, хоч становили дуже незначну частину населення, мали в Думі цілковиту перевагу над селянами і робітниками, тобто основною частиною народу.

Вибори прямі — це такі вибори, при яких депутатів вибирається відразу безпосередньо до даних рад (верховної ради, обласної і т. д.). Бувають вибори багатоступінні, коли народ вибирає т. зв. виборщиків, а щойно виборщики вибирають з-поміж себе властивих депутатів. Багатоступінні вибори — це засіб правлячих кіл відсіяти небажаних собі людей і дібрати собі вигідних.

Таємне голосування (виповнювання виборчої картки в окремих закритих приміщеннях) — забезпечує голосуючого від будьякого зовнішнього тиску і дає йому можливість вільно голосувати на того, на кого він хоче. Напр., директор якоїсь установи говорить своєму службовцеві: «Якщо ви не будете голосувати на того, а на тамтого, то я звільняю вас з роботи». Якщо б голосування було явне, то тоді перед службовцем стоїть дві можливості: або голосувати на того, кого він сам хоче, і тоді лишитися без праці, або голосувати на того, на кого казав директор, і тим самим виступити проти власних переконань. Таємне голосування звільняє власне від такого і подібного тиску.

Отже, для того, щоб оцінити большевицькі ради, треба насамперед розглянути, як відбуваються вибори в ССРСР. В цьому місці ми зробимо це.

Зачнемо від найвищої ради, тобто верховної ради ССРСР. Верховна рада ССРСР складається з двох палат: «ради Союзу» і «ради національностей». До «ради Союзу»

обирається один депутат від 300 тис. населення. До «ради національностей» вибирається по 25 депутатів від кожної т. зв. союзної республіки, по II від т. зв. автономної республіки, по 5 від т. зв. автономної області і по 1 від т. зв. національної округи. Рада національностей повинна захищати інтереси поодиноких народів.

Першою справою кожних виборів є висування кандидатів на депутатів (представників, послів), на яких під час виборів народ міг би голосувати. Якже ж виглядає висування кандидатів у нас?

Ще далеко до виборів у партійних кабінетах згори визначаються повні списки кандидатів. До цих списків попадають обов'язково всі верховоди партії (Сталін, Молотов, Каганович, Хрущов і т. д.), менші вожаки (Коротченко, Гречуха, Грушецький і т. д. і т. д.), а даліше добирається деяке число когось з-поміж осіб, зайнятих в галузі промисловости, сільського господарства, науки, літератури, музики, театру. Йдеться про те, щоб створити враження, що в складі депутатів є заступлені всі групи і професії, що поруч партійних керівників є і професори, і поети, і бригадири, і голови колгоспів, і ланкові, і домогоспарки і т. д.

Подавляюча більшість кандидатів — це члени партії, а решта — це безпартійні, але, очевидно, цілком віддані партії. Деяке число безпартійних має доказувати, що участь в керуванні державою беруть також безпартійні, а не тільки партія (це називається бльок комуністів і безпартійних). Коли такий список кандидатів готовий, тоді розподіляється, де поодинокий кандидат має вибиратися (в якій виборчій окрузі), напр., Будьонний в Кам'янець-Подільській виборчій окрузі, Гречуха — в Березжанській і т. д. Після цього низові партійні клітини даної виборчої округи дістають доручення висунути цього кандидата. Тоді представники району скликають збори робітників якоїсь фабрики, заводу, службовців установи, чи селян колгоспу і на цих зборах доручують одному з учасників висунути визначеного згори кандидата. Хтось інший за прямим дорученням підтримує, а всі учасники одноголосно «схвалюють». Не схвалити, річ ясна, у нас ніколи не можна. Цього ми вже за тридцять років навчилися. Така ото комедія називається, що «збори заводу, профспілки, колгоспи висунули свого кандидата». Кандидат тепер вже одверто заноситься до списку кандидатів в депутати, і зачинається передвиборча кампанія. Агітатори агітують за даного кандидата,

різні збори підтримують, преса кричить зі свого боку, кандидат виступає на зборах і т. д.

Приходить день виборів. Йдуть всі голосувати (вибори загальні). Кожний кидає один голос (вибори рівні). Депутатів «вибирають» безпосередньо (вибори прямі). Виборчі бюлетені заповнюють в каютках (таємне голосування). Але на все це можуть собі дозволити большевики тому, що народ може голосувати тільки на одного кандидата, якого визначила партія. Що більше, партія якнайбільше зацікавлена в тому, щоб голосували всі, і робить все в тому напрямі, щоб виборці голосували один наперед одного. А це для того, щоб могли доказувати, як то народ «підтримує» партію. Голосування в ССРСР — це примусовий обов'язок, а не право. Такі вибори дають для партії повну перемогу, дають завжди 99,99% голосів. Немає сумніву, що найбільші реакціонери, не відмовилися б від таких на большевицьку моду загальних, рівних, прямих, таємних виборів. Якщо цар в 1905 р. вмів би придумати такі вибори, він цілком певно не робив би їх незагальними, нерівними і багатоступінними. Та в 1905 р. цієї штуки ще не знали.

Таким чином, той факт, що кандидати є визначені партією згори, що народ на інших кандидатів не може голосувати, бо таких немає, цілковито перекреслює всяку вартість большевицьких виборів. При такому порядку вибори загальні, рівні і таємне голосування є ніщо інше, як пусті слова.

Крім того, ми знаємо, що коли народ Західної України одностайно й організовано бойкотував т. зв. вибори до верховної ради ССРСР 10. 11. 1946 р. і до верховної ради УРСР 9. 11. 1947 р., то большевицькі злочинці застосували найдикіший терор. Вони ввели до кожного села енкаведівські гарнізони, які під штиками гонили людей до виборчих приміщень, били, ломили руки, стріляли. Ми знаємо, що «виборчі комісії» самі кидали до урн бюлетені за ціле село і т. п.

Отже, вибори в ССРСР не дають найменшої змоги народові виявити свою справжню волю. Народ не має ніякої можливості висунути в депутати тих, кого він хотів би, ані голосувати на них. Навпаки, кожні вибори в ССРСР є грубим насильством і глумом над волею народу. Таким чином, верховна рада ССРСР не з'являється ніяким всенародним представництвом. Вона є слугняним знаряддям в руках партії. Всі її депутати, це ставленики партії, а не представники народу. Тим самим народні

маси в ССРСР цілком відсутні від керівництва державою, вони не беруть ніякої участі у владі. Вся керма державою, вся повнота влади належить тільки одній партії.

А тепер поглянемо як діє верховна рада ССРСР.

Весь порядок роботи кожної сесії верховної ради ССРСР підготовляється наперед Центральним Комітетом (ЦК) партії. Коли все підготовлене, коли випрацювані відповідні закони, тоді скликається сесія верховної ради. Депутати з'їжджаються до Москви і тут дістають відповідні ролі: хто і як має виступати, що має просити (про що і скільки) і т. д. Всі знають про те, що мають плескати в долоні і кричати «ура». Найважливіші ролі — висування законів — дається до вивчення ще перед сесією. Ясно, що так добре підготовлена сесія приймає все одногосно і в «атмосфері великого піднесення». «В нас немає сварок, буч, відкидування законів, як це діється в буржуазних парламентах. Наша верховна рада досконаліша за буржуазні парламенти». І не дивниця ж, вона ж «найдемократичніша в світі».

Ясно також, що кожний закон, прийнятий верховною радою відповідає не інтересам народу, а інтересам партії. От, хоч би закон про четверту п'ятирічку. Цей закон подиктований загарбницькими плянами сталінської зграї і має на меті підготовку ССРСР до нової війни. Як і всі попередні п'ятирічки, закон про четверту п'ятирічку приніс для працюючих мас незлічені страждання, голод, нужду, посилення визиску і грабежу.

Як верховна рада ССРСР в цілому (обі палати) не захищає інтересів працюючих мас, так рада національностей не відстоює окремих інтересів народів ССРСР. Візьмім знов таки закон про четверту п'ятирічку. Він явно направлений на шкоду неросійських народів ССРСР. Але проти цього не виступив ні один депутат в раді національностей. Напр., за четвертим п'ятирічним пляном в Україні, яка має власне вугілля, залізо, марганець будується всього на всього один автомобільний завод (до речі перший за тридцять років большевицької влади) з продукцією 25 тис. вантажних машин, а в чисто російських областях зосереджено аж $\frac{9}{10}$ (457 тис.) автомобільної промисловости ССРСР. В самій московській області — продукуватиметься 100 тис. вантажних машин і близько 70 тис. легкових машин. Це ж страшна несправедливість. Навіть большевики не можуть навести такого прикладу несправедливости для капіталістичних

країн. І ніхто з депутатів УССР не запротестував проти цієї несправедливості. Навпаки, вони за цей 1 завод дякували, як не знати за яке добродійство. Вони лизали своїх панів з ЦК, як ті собаки, яким кинуть кістку з багатого стола.

А ось ще один приклад. В 1946 р. Україну навістила велика посуха. Посуха в умовах післявоєнного жажливого знищення. Україна стала перед маревом голоду. Але ні один з депутатів УССР ані в раді Союзу, ані в раді національностей не підніс питання про допомогу Україні. Навіть ніхто не вніс проекту про знесення або бодай зменшення хлібопоставок для України на цей рік. Навпаки, всі ці депутати зо всіх сил приложили своїх рук до того, щоб стягнути хлібопоставки і виконати плян. І тим самим вони безпосередньо спричинилися до масового голоду в Україні в 1946/47 р. І в той час, як в Україні шалів новий голод, ці депутати плескали про «щасливе, радісне і заможне життя» в Україні і засиляли подяки Сталіну за допомогу (за прислання Кагановича).

Якщо верховна рада СССР з'являється лише знаряддям в руках партії, то тим більше є ним також уряд СССР. Треба сказати, що склад уряду виговорляється в ЦК, а верховна рада лише «схвалює». Також усі зміни міністрів в уряді переводяться за жаданням і вказівками ЦК, точніше Сталіна. Вже сам факт, що всі постанови уряду СССР (ради міністрів) появляються за підписом і ЦК ВКП(б) і ради міністрів, вказує, що ЦК грає тут рішальну роль. *Вся політика уряду СССР — це політика ЦК ВКП(б), політика протинародна, назовні — загартницька, а всередині — експлуататорська.*

Так само, як вибори до т. зв. верховної ради СССР, відбуваються вибори й до всіх інших рад, верховних рад т. зв. союзних республік, обласних, районних, а навіть до сільських рад. Так само, як у верховній раді СССР немає справжніх представників народу й у всіх інших радах. Якими ж, напр., вибранцями і представниками народу з'являються всі ці голови облвиконкомів і райвиконкомів? Це ж душогиби, це п'явки на народному тілі, а не народні представники.

Отже, народ не бере участі не тільки в керуванні загальнодержавними справами, але навіть і місцевими справами (обласні, районні і сільські ради). Всі ради, від верховної ради СССР до сільради — це знаряддя в руках партії, яка єдина виконує всю владу. Ради своїми ніби

демократичними формами мають за завдання маскувати диктатуру партії. Ім'ям народу прикривають большевики свою диктатуру і злочини своєї політики. І тому для кожного жителя ССРСР ясне, що коли большевики говорять про народ, то під тим треба розуміти партію. Своє становище неподільного диктатора партія закріпила і в конституції, а саме 123 статтею. В цій статті говориться, що партія з'являється «керівним ядром» усіх організацій трудящих: рад, профспілок, комсомолу, культурно-освітніх, спортивних товариств. «Керівне ядро» означає на практиці, як це ми вже показали, що до партії належить вся влада в ССРСР, що усі організації в ССРСР це тільки знаряддя партії для виконання її плянів.

Партія, зосередивши в своїх руках всю владу і позбавивши народ найважливішого демократичного права — права шляхом вільних виборів виявляти свою справжню волю, позбавила народ також всіх інших демократичних прав і свобод. *Свобода слова, преси, зборів, релігій, право недоторканости особи і житла цілком перекреслені в ССРСР.* Вони жорстоко і безлічно топчуться щодня. В конституції записано, що ці права і свободи обмежені тільки інтересами трудящих. Та на практиці ми знаємо, що вони власне перекреслені інтересами партії.

Свобода слова і преси означає в нас, що можна писати і говорити, скільки завгодно, але тільки те, що відповідає партії (по-большевицьки це називається відповідає народові). Коли б хтось хотів бодай слово одверто писнути в інтересах народу, негайно помандрував би в тюрму (очевидно, як «ворог народу»). Немає навіть мови про те, щоб поет чи письменник могли писати так, як почувують, або зобразити нашу дійсність так, як вона виглядає. Хоч би правда була не знати яка очевидна і незаперечна, науковець мусить сфальшувати її, якщо вона не згідна з інтересами партії. Коли б навіть і можна щось свобідно писати, то немає де його надрукувати, бо всі друкарні, склади паперу належать до держави, тобто до партії. Свобода слова і преси в ССРСР — це необмежена свобода партійної пропаганди, завданням якої є одурманювати маси і маскувати злочини партії. Ця «свобода» — це право на найпідлішу і найбезсоромнішу брехню. Большевицька преса дає безліч доказів цього, й про це зайво говорити.

Без свободи слова *свобода зборів* це пустопорожні слова. «Свобода зборів» в ССРСР — це важкий і нестерпний обов'язок для працюючих. На зборах працюючі не обго-

ворюють справ так, як цього б вони хотіли. На зборах вони довідуються про нові тягари, нові обов'язки, нові вимоги, які партія накладає на них. Під час виборів працюючих примушується «добровільно» брати нові зобов'язання в понаднормовій праці, сплачуванні позик і т. д., заставляється приймати різні листи до Сталіна, схвалювати рішення партії і т. п. Навіть збори з 2-3 чоловік у нас дуже небезпечна справа.

Немає свободи релігії там, де немає вільної церкви. А в СРСР усі вільні церкви зліквідували. Напр., в Україні знищено Українську Автокефальну Православну Церкву і Українську Греко-Католицьку Церкву. Російська православна церква — цілковито підпорядкована партії і являє собою ніщо інше, як агентуру МВД.

«Право недоторканости особи і житла», викликає в наших умовах хіба лише гіркий сміх. Яке ж може бути право недоторканости особи і житла в умовах всесилля МВД?! Терор цих поліційних органів навиває страхом кожного громадянина СРСР. Ніхто не знає сьогодні, чи завтра не знайдеться за ґратами тюрми, чи вернеться з праці до дому, чи вночі не виломлять йому дверей. Енкаведист є паном життя і смерті людини в СРСР.

МВД і МГБ¹ є власне тими силами, на яких спирається влада большевицької партії. Без МВД і МГБ большевицька влада не втрималась би ні одного дня. Терором, тюрмами, засланнями тримає МВД і МГБ народ у послусі і підпорядкованости кремлівським злочинцям. Партійні верховоди твердять, що МВД і МГБ звернені проти зовнішніх ворогів, проти чужоземних агентів і шпівнів, а не проти народу. Та кожний крок нашої дійсности кричить проти цієї нахабної брехні. Лише для боротьби зі шпівонами не потрібно було б аж два поліційні міністерства — МВД і МГБ, не потрібно було б спеціальних військ МВД, не потрібно було б такого широкого розгалуженого апарату цих міністерств. Це потрібно для того, щоб утримати міцно народ, щоб забезпечити виконання всіх заходів політики партії. Проти народу направлена та численна сітка сексотів, якими проникнуті кожна установа, фабрика, лічниця, завод, кожне село. Ці енкаведівські собаки пильно стежать за

¹) МВД — Міністерство Внешніх Дел (Міністерство Внутрішніх Справ); МГБ — Міністерство Государственной Безупасності (Міністерство Державної Безпеки). Ці назви органів поліційного терору переіменовано згодом на КГБ — Комісаріят Государственной Безупасності (Комісаріят Державної Безпеки).

тим, що думає, що говорить і що робить проста людина. А чи 11-12 мільйонів арештованих і засланих в далекі табори — це самі шпioni або злодії? Ні, це робітники, селяни, інтелігенція винні тільки в тому, що або хотіли волі для народу, або не потрапили виконати накладених на них завдань, або не зуміли вгодити партії.

А тепер перейдемо до питання *судівництва в ССРСР*. Справжній народний суд має за завдання стояти на сторожі прав громадянина, прав народу. В своїх рішеннях він керується справедливістю і є незалежний від будь-якого зовнішнього тиску. Але такий суд може бути тільки мрією для советських громадян. Вартість большевицького суду перекреслюють такі основні моменти:

1. Верховний суд вибирається верховною радою ССРСР, а верховна рада ССРСР, як про це ми вже говорили, не з'являється народним представництвом. Тим самим і верховний суд не є народним. Він є знаряддям в руках партії так само, як і сама верховна рада. Це саме сто-сується верховних судів союзних і автономних республік та обласних судів.

2. Так звані народні суди для району вибираються шляхом таких самих виборів, як і вибори до рад. Тим самим в народні судді і в засідателі народних судів вибираються не представники народу, а ставленики партії.

3. В своїх рішеннях советські суди керуються законами верховної ради ССРСР і постановами уряду ССРСР, тобто законами, які захищають інтереси партії, а не народу. Тим самим кожний вирок суду є не виміром справедливості, а виключно диктується інтересами партії.

В цьому місці ми розглянемо коротко большевицькі закони. Найкраще зробимо це на прикладах. Ось закон «про заходи охорони земель колгоспів від розбазарювання». На основі цього закону суди мають карати всіх тих, хто зриває колоски з поля, несе додому сіно, солому чи зерно з колгоспу і т. п. Це називається розбазарюванням і крадіжжю. А на ділі це ніяка крадіж, а засіб голодного колгоспника рятуватися від голоду і нужди, в які його кинула партія. Караючи за це, суди служать партії, а не народові. Тут рішає не справедливість, яка каже дивитися на стан цього колгоспника. Тут рішає інтерес партії, який наказує бути глухим на страждання і терпіння народу.

Ось другий закон — указ Президії верховної ради ССРСР про самовільний ухід з підприємства, прогули і самовільну зміну праці. Цей закон виразно направлений

проти робітників. Він позбавляє робітника права боротися проти нестерпних умов праці покиненням даної праці чи зміною місця праці. Він примушує робітника працювати там, де йому скажуть, і за таку заплату, яку дадуть. Кожний, отже, вирок на основі цього указу захищає інтереси партії, а не народу.

А чи ж можна назвати народним і справедливим закон, який наказує притягати до відповідальности родини засуджених? Ні, це варварський, дикунський закон.

Всі закони про т. зв. антидержавну діяльність є якнайбільш протинародними, бо протинародною є сама большевицька держава, бо всі закони мають на увазі тільки інтереси партії, яка незаконно, всупереч волі народу, керує державою. Тим самим кожний виступ проти большевицької держави не є ніяким злочином, а навпаки, є обов'язком кожного, кому дорогі інтереси народу. *Боротьба проти большевицької держави є найбільше справедливою боротьбою.* Для повного образу большевицького судівництва необхідно ще згадати таке:

1. Заки обвинувачений в антидержавній діяльності піде на суд, він проходить слідство в МВД чи МГБ, де його тортурами примушують до зізнань.

2. Обвинувачений не має права на оборону. В тюрмі він не може порозумітися з оборонцем. Урядовий оборонець обвинуваченого майже нічим не відрізняється від прокурора і може хіба просити суд про зменшення кари. Обвинувачений не може покликати в своїй обороні свідків, та й не знайдеться такий свідок, щоб хотів свідчити проти МВД і МГБ.

3. Всі політичні процеси, за винятком спеціально приготовлюваних показових процесів, відбуваються при закритих дверях. Ніхто не має права вступу на судову залю.

4. Часто обвинуваченому виноситься високий вирок заочно, без судового розгляду в присутності підсудного. (Популярно це називається — «судить трійка»).

5. В часі слідства МВД і МГБ можуть зробити з обвинуваченим, що їм подобається. Якщо обвинувачений погодиться підписати заяву співпраці з МВД чи МГБ (очевидно, коли це МВД і МГБ потрібно), його можуть звільнити, не передаючи справи до суду, хоч би він і дійсно був винний. (Це, власне, один з головних способів вербування сексотів — т. зв. на основі компромітуючих матеріалів). МВД чи МГБ може застрілити, замордувати

чи до смерті побити, і за це їх ніхто до відповідальності не потягає. Фактів цього безліч. А сьогоднішня посилена колективізація на ЗУЗ добавляє нові.

6. На справедливість большевицьких судів ніяк не можна надіятися не тільки в справах т. зв. антидержавної діяльності. На неї годі надіятися громадяннинові «найдемократичнішої країни світу» і в таких справах, як крадіжкі, хуліганство, квартирні непорозуміння, обманство, сімейні справи і т. п. Особисті і партійні знайомства, добрий хабар перерішують хід справи в суді. Не дивниця тому, що сьогодні стільки людей за вирішенням своїх приватних непорозумінь звертається до нас, підпільників, а про большевицький суд навіть не подумає.

Отже, в ССРСР справедливим є не те, що насправду справедливе, а те, що відповідає інтересам партії. Народним є не те, що впливає з волі народу і має на увазі добро народу, а те, що є корисне для партії. Немає в ССРСР ніякого правосуддя, ніякої законності. В ССРСР існують безправ'я, терор, насильство, прибрані в шати законності і народного правосуддя.

Підсумовуємо сказане:

Ославлена большевицькою пропагандою советська демократія — це найжорстокіша диктатура партії. Народ не бере найменшої участі в керуванні державою, він позбавлений права вільно виявляти свою волю шляхом справжніх виборів до всенародного парламенту, він не має також жодних інших демократичних прав і свобод (свободи слова, друку і т. д.), а партійний суд не дає йому змоги відкликатися до справедливості і законності. Вся влада в ССРСР належить виключно до большевицької партії, а оперта вона на терорі МВД і МГБ. Таким чином большевицька держава — це не народна держава, метою якої є служити народові, боронити його і сприяти його найбільшому культурному і господарському розвитку. Большевицька держава — це знаряддя в руках партії для гноблення мільйонів працюючих мас і поневолених народів. Тому большевицька держава є чужа і ненависна народові. Тому народні маси прагнуть до знищення большевицької держави і большевицької партії.

3. БОЛЬШЕВИЦЬКА ПАРТІЯ — НОВА КЛЯСА ВИЗИСКУВАЧІВ

Большевицька пропаганда не пропускає ні одної нагоди при критиці капіталістичних держав, щоб не згадати, що немає справжньої демократії там, де існує суспільна нерівність, де існує визиск людини, поділ на класи, де існують визискувані — бідні, і визискувачі — багаті. А при цьому вона ні разу не забуває підкреслити, що в СРСР знищені класи і немає визиску, існує соціалізм і працюючі дружньо простують до комунізму. І все це говориться в умовах, коли навколо царює жажливий визиск людини, коли одні — партійні живуть вигідно, в розкошах, а інші — всі працюючі тонуть в скрайніх злиднях.

Якже ж дійшло до цього в «країні робітників і селян», в країні, де насправду знищено поміщиків і капіталістів?

Маркс і Енгельс уявляли собі, що засадничою причиною лиха сучасного світу є приватна власність. Вони твердили, що знищення приватної власності, відібрання від поміщиків і капіталістів їхніх дібр, передача цих дібр цілому суспільству як спільної власності (успільнення) покладе край створенню експлуаторських (визискуючих) класів, край визискові людини, край поділові на бідних і багатіїв. Коли це станеться, — твердили Маркс і Енгельс, — тоді також відіме держава, шезне необхідність в приміненні поліції, тюрм, зникнуть різниці між народами, а достаток поллеться обильними потоками, — настане комунізм.

Але сьогодні, по сто роках історичного досвіду взагалі, а тридцять років нашої підсоветської дійсности зокрема, ми бачимо, що не тільки приватна власність може бути джерелом творення клас. Ми бачимо, що визиск людини може основуватися не тільки на приватній власності, яка дозволяє скупчувати в руках невеликої горстки людей (поміщиків і капіталістів) величезні багатства. Ми бачимо, що у нас в СРСР немає приватної власности на знаряддя і засоби виробництва (земля, ліси, шахти, рудники, фабрики, заводи, транспорт і т. д.), що у нас не тільки відібрано усі засоби і знаряддя виробництва від поміщиків, капіталістів і куркулів, але й фізично знищено їх, а проте визиск людини існує в СРСР, існують

експлуатовані працюючі маси і партійні експлуататори. В ССРСР експлуаторська кляса утворилась не на основі приватної власності, а на основі необмеженої політичної влади одної партії. В царській Росії поміщики і капіталісти експлуатували працюючих, бо подавляюча більшість багатств країни була їх приватною власністю. В ССРСР большевицькі експлуататори визискують працюючі маси, бо партія, зосередивши в своїх руках всю владу, отримала змогу вільно розпоряджатися всіма багатствами країни.

Ми в попередніх розділах говорили, що з приходом большевиків до влади, земля, заводи, фабрики, транспорт, банки, торгівля перейшли до держави. Але на протязі НЕП-у ще деякі галузі промисловости (в першу чергу легкої) торгівлі, а також земля були в приватних руках. Щойно в період індустріялізації і колективізації (1929-30) всі галузі промисловости, торгівлі і земля перейшли цілковито до держави. Коли б держава була народною, коли б верховна рада й уряд складалися з вибранців народу, то тоді можна б говорити, що народ через своїх вибраних представників керує своїм господарським життям. Можна б тоді сказати, що земля, ліси, заводи, фабрики, транспорт, тобто знаряддя і засоби виробництва, належать народові. А ми знаємо, що держава в ССРСР — це знаряддя в руках партії, що народ цілковито відсунений від керівництва державою. Тим самим усі знаряддя і засоби виробництва, тому, що вони належать до держави, належать до большевицької партії.

Так ото через загарбання усієї влади в державі большевицька партія прибрала до своїх рук і всі господарські багатства. І це стало джерелом того, що большевицька партія оформилася в нову експлуаторську клясу — клясу большевицьких вельмож. На місце поміщиків і капіталістів прийшли ще гірші визискувачі. І знов повторився старий процес: експлуататори змінилися, але експлуатація залишилася, прибрала тільки нові форми.

Таким чином, при большевицькому ладі ми спостерігаємо протилежний процес до того, який проходить при капіталістичному ладі. А саме, при капіталізмі приватне багатство дає політичну владу в державі, при большевицькому ладі політична влада відкриває доступ до господарських багатств і дозволяє свobodно ними розпоряджатися.

Щоб усі друзі ясно зрозуміли, як відбуваються ці процеси, ми розглянемо їх на прикладі. Візьмім одне село й уявім собі, що це — маленька держава. В цій селі-державі живуть безземельні селяни, малоземельні, середньо заможні, кілька багатших селян і один великий багач, який має багато землі, найману робочу силу, а крім цього до нього належать ще млин і цегольня, в яких працюють наймані робітники. Цей ото багач буде наш капіталіст-поміщик. В селі є також школа, а тим самим і інтелігенція. Є, отже, всі суспільні верстви, всі класи. Цей багач, наш поміщик-капіталіст, є в селі великою силою, а силу цю дають йому його багатства. Від нього залежні робітники, що працюють в цегольні і млині, бо він кожної хвилини може позбавити їх заробітку. Від нього залежні безземельні і малоземельні селяни, які знаходять в нього працю на жнивах, при молотьбі і т. п., які за відробіток отримують від нього коні для оброблення власного шматка землі. Від нього залежні в деякій мірі і середньозаможні. З ним мусить рахуватися як зі сильнішим і тих кілька багатших. Знову ж тими чи іншими прислугами він підпорядкував собі інтелігенцію. Так приблизно виглядають справи і в державі, де є поміщики і капіталісти.

Але в селі є також сільська управа, є голова села, війт. І хай це в нашій селі-державі буде уряд, тобто політична влада. Він керує селом, видає різні розпорядження, стежить за їх виконанням та карає за їх порушення.

Які ж тепер можуть бути види відношень між цим багатцем (поміщиком-капіталістом) і управою (урядом)? При цьому беремо до уваги те, що управу і голову вибирають.

1. Цей багач в наслідок того, що більша частина села залежна від нього господарсько, що вона несвідома і мало зорганізована, може добитись того, що на голову села-держави виберуть його, а до управи (уряду) цих кілька багатших чи середньозаможних. Таким чином, населення села опиняється в подвійній залежності від цього багача: і як від власника великих багатств (це називається економічна залежність), і як від війта (політична залежність). Такий стан, що поміщики і капіталісти самі входили в склад уряду, тобто керували державою, був головню на початках розвитку капіталізму.

2. Багач не мусить бути рівночасно війтом. Ним може

бути навіть середньо-заможний чи й малоземельний селянин. Але наслідок тієї сили, яку дає йому його багатство, він узалежнює вїтїта від себе і примушує його так керувати селом, як цього йому потрібно. Залежність вїтїта і управи (уряду) від багача (поміщика-капіталїста) може бути більша чи менша. Такий стан бачимо в дальшому розвитку капіталїзму.

3. Вїтїт і управа села, опираючись на організовану і свідому більшість села, унезалежнюютьсї від багача, а навіть примушують його, щоб підпорядкувавсї управї в своїх господарських справах. Такий процес унезалежнення держави від капіталїстів і контролі державою (урядом) капіталїстів бачимо сьогодні в цілому рядї капіталїстичних країн.

4. Вїтїтом в селї став бандит і опер свою владу над населенням на терорї озброєної відданої йому шайки. Багачевї він залишає всі його багатства, але примушує його ділитисї з ним доходом від цих багатств. Такий стан був у гітлерівській Німеччинї. Владу свою Гїтлер опер на партїї і гестапї. Силою своєї влади примушував поміщиків і капіталїстів ділитисї з ним доходами.

5. Бандит, що став вїтїтом (захопив владу) за допомогою своєї шайки відбирає всі багатства і від багача, і від інших громадян села і всі ці багатства — всю землю села, лїс, сіножатї, млин, цегольню, — підпорядковує управї, тобто шайцї. Наставляє всюди своїх посїпаків і примушує населення цілого села працювати на себе. На місце багача приходить бандитська шайка. Щоб замаскувати це, каже вибирати з відданих йому людей раду і твердить, що всім керує народ. Інтелїгенцїю примушує всіма засобами звелїчати себе і шайку. Такий власне стан маємо у нас в ССРСР.

Працюючі ССРСР не мають власних знарядь і засобів виробництва, бо немає в ССРСР приватної власности. Вони не керують в ім'я власного добра знаряддїями і засобами виробництва країни, бо не керують державою. Працюючі в ССРСР мають тільки руки до працї і більш нічого. Щоб не згинуть від голоду, вони мусять шукати працї в державї. Держава являєтьсї єдиним працедавцем, бо все господарство належить до неї. Таким чином працюючі в господарському відношеннї цілковито залежні від держави, тобто від кляси большевицьких вельмож. Таке становище держави як єдиного працедавця дозволяє державї визначувати таку оплату за працю, яка їй ви-

гідна, а не народів. А працюючі мусять з цим годитися, бо ж де інакше зароблять. Внаслідок цього господарська залежність працюючих в СССР є далеко більша від залежності робітників від капіталістів.

Але є ще одна, більш суттєва, різниця між робітниками при капіталістичному ладі, а працюючими в СССР. Робітник при капіталізмі мусить найматися на працю, але він лишається вільним. Працюючі в СССР не тільки мусять найматися на працю в державі, щоб жити, але вони позбавлені будьякої волі. *Працюючі СССР прикріплені до місця і варстату своєї праці.* Працюючі СССР не розпоряджаються собою по своїй волі. *Вони є товаром, яким довільно господарює партія.* Партія може перекинути з колгоспу до промисловости, з одного заводу на другий, з України на Урал чи в Кузбас, з Москви до Львова, байдуже чи це відповідає волі перекидуваних. Під загрозою найсуворішої кари, місця праці змінити не можна. За самовільний ухід карається карою, до 7 років тюремного ув'язнення. За прогул карається до 6 місяців примусових робіт зі зменшенням зарплати на 25%. Все це не тільки ще більше узалежнює працюючих СССР від держави, але позбавляє їх гідности людини, а працю робить ненависною. *Праця в СССР є рабською працею. Працюючі є на становищі новітніх рабів.*

Робітники в капіталістичних країнах мають такі могутні засоби оборони, як право штраюку і профспілкової організації. У нас, де карається за спізнєння, *про штраюк немає мови.* А щодо профспілок (професійних спілок), то вони не є вільним об'єднанням робітників для захисту їх інтересів. Вони з'являються в руках партії додатковою машиною тиску на робітників. Профспілки, це той додатковий батіг, яким підганяє партія робітників до ще більших зусиль в праці. Не про піднесення зарплати, не про скорочення робочого дня, не про охорону робітника перед тиском заводської адміністрації дбають профспілки. Навпаки, вони займаються організуванням соцзмагань, стахановщини, тобто підвищенням визиску робітника. На зборах робітник чує все одні і ті самі, осточортілі йому пляни, про зненавиджених ним кремлівських бандитів. А діється все це тому, *що профспілками не керують самі робітники, а партія.*

На чому ґрунтується визиск робітника?

1. На високих нормах виробітку.
2. На незвичайно низькій зарплаті.

3. На продовжуванні найрізномірнішими шляхами робочих годин.
4. На соцзмаганнях і стахановщині.

Норми виробітку в СРСР при даному стані техніки і організації виробництва нечувано важкі. Від робітника вимагається так само багато праці, як ніде в світі. А при тому робітник отримує таку зарплату, яка навіть не вистачає на прогодування сім'ї, і він мусить вдаватися до спекуляції, щоб здобути додаткові джерела доходу. Робітник, отже, отримує дуже незначну частину того, що він своєю працею виробляє. Майже весь продукт праці робітника, все те, що робітник виробив, держава забирає цілком безплатно. *Визиск робітника в СРСР є найбільший в світі.*

Та большевицькі п'явки не зупиняються на непосильних нормах. Вони вимагають від робітника понаднормової праці. З цією метою всілякими способами продовжують робочий день і організують т. зв. соцзмагання і стахановщину. Так зв. соцзмагання не є ані добровільними, ані не впливають з відданості робітників державі. Робітників цілком не тягне змагатися за те, щоб якнайбільше продукувати і якнайскоріше виконати плян. До того змушує їх партія, щоб витиснути якнайбільше праці з робітника. Так же штучно і згори накиненою є стахановщина в усіх її видах. Найперше партійні вожаки вибирають найздоровішого, найсильнішого, найзручнішого робітника, дають йому найкращі машини, створюють всякі інші догідні обставини, і в таких сприятливих умовах даний робітник в кілька разів перевиконує звичайні норми. Після цього примушується робітників рівнятися на стахановця і також перевиконувати норми. І робітники працюють понад норму, з одного боку, тому, що їх примушують, та, з другого, тому, щоб більше заробити, бо зарплата за виконання звичайної норми не вистачає йому на прожиток. Тут треба підкреслити, що різниця між оплатою, яку отримує робітник за понаднормову працю, а вартість тих товарів, які виробив робітник, — є страшенно велика. І на цьому власне користує держава. Вона платить робітникові копійки, а забирає від робітника праці на сотки карбованців. Таким чином, *соцзмагання і стахановщина підвищують визиск робітника до крайніх меж, вони висотують останки сил з робітника і руйнують його здоров'я.*

Для того, щоб робітник не міг обходити цих всіх за-

собів визиску, щоб не міг викручуватися від них, за робітником встановлена сувора контроля. За робітником стежать, як обходиться він з машинами, чи не допускається простоїв в роботі (ущільнення робочого дня), яка якість його продукції і т. д.

Та до цього визиску робітника не обмежується. Держава з'являється не тільки єдиним працедавцем, в якого робітник може знайти працю. Держава з'являється також єдиним працедавцем, в якого робітник може купити потрібні йому харчові продукти і промислові товари. І тут держава ще раз жорстоко грабує робітника, продаючи йому товари по високих цінах. Напр., за 100 кг. жита держава платить 5 руб. 80 коп., а кілограм житнього хліба продає по 2 руб. 80 коп., за 1 кг. м'яса держава платить по 19 коп., а продає його по 9-11 руб. За 1 кг. масла платить 4 руб. 50 коп., а продає по 64 руб.; кошти виробництва 100 кг. цукру в цукровому заводі становлять 38-42 руб., а держава продає цих 100 кг. по 1250 рублів.

Як відбувається визиск колгоспника?

Основним засобом визиску колгоспника з'являються високі хлібопоставки, які держава (тобто партія) забирає *здармо*. При тому хлібопоставки нараховуються не від скількості і роду засіяної площі, а від загальної площі, закріпленої за колгоспом. Державу, отже, не обходить що і скільки колгосп засіяв, вродило чи ні, вона своє мусить стягнути. Від загальної площі колгоспу визначається також м'ясопоставки, а не від кількості худоби.

Другим каналом, через який держава висмоктує зерно з колгоспів є т. зв. *натуроплати МТС-ам* за роботу тракторів, комбайнів і т. д. МТС-и належать до держави. Держава законом заборонила мати колгоспам власні сільсько-господарські машини, і то не тільки такі, як трактори і комбайни, а й прості, як, напр., жатки. А зробила це для того, щоб цілком узалежнити колгоспи від держави. Бо колгосп, не маючи власних машин, мусить звертатися за ними до держави (до МТС-ів). Тут слід також додати, що про оплату за роботу машин не договороються колгоспи з МТС-ами, але оплату цю визначає сама держава. Ясно, що визначає вона, цілком не зважаючи на інтереси колгоспників. За ті кошти, що їх рік-у-рік сплачує колгосп МТС-ам, він по якомусь часі міг би мати власну МТС. Але держава якраз цього не хоче.

Третім засобом визиску колгоспника є високі норми виробітку, що їх потрібно виконати на один трудовдень. Колгоспник затрачує багато праці, а трудовднів нараховується мало. При тому, колгоспник мусить обов'язково виробити найменше (мінімум) 120 трудовднів у рік. Коли не виробить цього числа трудовднів, його судиться, відбирається присадибну ділянку і сім'я лишається без джерела прожитку.

Для того, щоб колгоспник не викрутився з праці, щоб не наганяв собі труднощів, щоб примусити колгоспника працювати якісно, стосується ціла система контролю. За бригадами під відповідальністю закріплюється площу обробітку, знаряддя, тяглову силу і т. д. Колгоспникові чи групі колгоспників точно визначається, що і скільки мають зробити (т. зв. індивідуальна і групова відрядність). Роботу оцінюється не тільки в залежності від того, скільки зробив, але і як. Коли бригада не осягне такого врожаю, як був запланований, членам бригади скреслюється навіть до 25% трудовднів, ними запроцьованих. Щоб бригадири і зенові краще пильнували колгоспів, їм нараховується додаткове число трудовднів (наприклад, зеновому 2-3% загального числа трудовднів звена).

Після виконання хлібопоставок сплачення натуроплати МТС-ам, засипання насінного фонду, виділення кормового фонду для худоби, виділення запасного фонду і на потреби колгоспу та розкрадання колгоспною і районною адміністрацією, для колгоспників залишається вже *небагато хліба*. І тому, коли ця решту хліба поділиться на трудовдні, на трудовдень припадає так мало. А що в наслідок високих норм колгоспник не може виробити багато трудовднів, він отримує таку мізерну кількість хліба, а ще менше грошей, що це ніяк не вистачає йому на прожиток. А з цього він не тільки має прогодувати себе і сім'ю, але вдягтися, взутися, не згадуючи вже про інші потреби. Продаючи колгоспникові промислові товари по високих цінах, держава *ще раз грабує його*, так само, як і робітника. І тому, не зважаючи на суворі кари, на те, що колгоспні лани, токи, скирти є сторожені, колгоспник зариває, що попаде. Колгоспник мусить красти свою власну працю із своєї власної землі, а грабіжники явно загортають не свою працю із несвоєї землі.

На цьому однак грабіж колгоспника не кінчиться. Він мусить із своєї невеликої *присадибної ділянки здавати*

різні поставки, мусить платити податки, позики, відпускати до колгоспу молоді телята.

Трудова інтелігенція також використовується як і робітники та колгоспники. Інтелігент також не може змінити місця своєї праці, він також залежний від держави, як від єдиного працедавця і єдиного продавця. Тому інтелігент також отримує за свою працю низьку зарплату, якої йому в наслідок високих цін на харчові і промислові товари, — не вистачає. І він також змушений вдаватися до спекуляції, щоб жити. Праця інтелігенції ще й тим важка, що вони змушені продавати свою наукову честь. Якже ж нестерпна праця, напр., професора, який знає правду, знає факти, а мусить писати брехню. Він же ж хотів би служити дійсній науці, він хотів би насправду принести користь народові, а його примушують служити партії. Як огидною є праця вчителя, який мусить виховувати дітей у відданості партії, коли він сам цю партію ненавидить. Він же ж хотів би дати справжнє виховання, справжню науку своїм учням. Якою ж мученою є праця поета, письменника, який мусить писати під партійну дудку. Він же ж знає, що він марнує і перекреслює себе.

Є ще одна суспільна верства в СРСР, і то немала, бо нараховує понад 10 мільйонів чоловік. Є нею ув'язнені в т. зв. поправчо-трудовах таборах. Люди ці живуть в скрайньо жажливих умовах, під сторожею, на голодному пайку, в повному приниженні своєї людської гідності. І в таких умовах вони мусять ще й важко працювати. Большевицькі бандити використовують мільйони цих в'язнів для праці в тундрах і тайгах Сибіру, в пустинях Середньої Азії, там, де сама природа не жаліє ударів людині. І смерть збирає багате жниво в цих т. зв. поправчо-трудовах таборах. В'язнями будують большевицькі злочинці найважливіші військові об'єкти, а потім, щоб зберегти військову таємницю, розстрілюють їх. А на зовні це прикривається галасом про скасування кари смерті.

Так ото представляється »право на працю«, право, що на практиці означає примус на працю. У нас немає безробіття, але у нас всі працюючі на становищі рабів, що працюють без озброєної сторожі, а 12 мільйонів рабів, які працюють під сторожею. Коли б капіталісти могли примусити працювати своїх робітників в таких умовах, як це діється у нас, у них також не було б безробіття. Рабська праця, каторжна праця сто раз більша ганьба,

як безробіття. В ССРСР немає криз, кричить большевицька пропаганда. Так, такої сторони криз, щоб ставали у нас підприємства, щоб накопичувалось багато товарів, яких ніде діти, — у нас дійсно немає. У нас постійно росте продукція вугілля, сталі, електроенергії і т. п. Ми переганяємо капіталістичні країни. Зате, друга сторона криз — злидні працюючих мас — в нас розгорнута понад міру. Нужда, недоїдання, жакливі житлові умови, руїна здоров'я — це щоденні супутники працюючого ССРСР.

Тільки большевицьким вельможам, цим партійно-енкаведівсько-енкагебівським п'явкам живеться добре. Для них всі спецмагазини, всі розкоші розваги. Звичайно, і серед цих паразитів не всі рівні, не всім однаково. (Серед поміщиків і капіталістів також були бідніші і багатші). Але всі вони знаходяться в упривілейованому становищі щодо працюючих. Між клясою большевицьких вельмож, а клясою советських працюючих стоїть *прикажчицько-посіпацький прошарок*, який є на послугах кляси большевицьких вельмож і допомагає їй за обгризки і недоїдки гнобити працюючі маси.

Большевицькі верховоди, хоч ще ніколи і ніде не подали точних даних свого грабежу працюючих мас, признаються, що держава отримує доходи від усіх галузей господарства (економіки) країни. Але ці доходи, мовляв, використовуються в інтересах народу, йдуть на культурно-освітні потреби, на суспільну опіку, на доми відпочинку, курорти, санаторії, спрямовуються на дальший розвиток економіки країни й оборони.

Куди ж насправді йдуть ці величезні суми від визиску працюючих?

1. На вигідне життя партійно-енкаведівсько-енкагебівських паразитів і зграї їхніх посіпаків.

2. На підготовку загарбницьких війн (на побудову важкої індустрії, чисто воєнної промисловости, на утримання великої армії). Невинно це називається на »оборону« і »розвиток народного господарства«.

3. На пропаганду і сплачування широкої сітки агентів закордоном. В ці напрями пливе основна частина (понад 80%) грабінницьких доходів держави. Як видно, то вони цілком не використовуються в інтересах народу, а навпаки, якраз звернені проти народу.

Не використовуються в інтересах народу і решта доходів держави. Доми відпочинку, санаторії, курорти бу-

дуються, але з них користають *не працюючі, а власне большевицькі вельможі*. Прості робітники і колгоспники навіть і не мріють про курорти і санаторії. Що говорити про охорону здоров'я, коли саме важка праця і постійне недоїдання руйнують здоров'я працюючих. Безплатна медична допомога зводиться до найпростішої допомоги. Про поважніше лікування без грошей шкода думати. А як на практиці виглядає суспільна опіка, вистачить лише згадати про інвалідів війни, вдів по червоноармійцях чи безпритульних дітей.

Може хоч в галузі шкільництва забрані від працюючих суми використовуються в інтересах народу? Ні. Найперше треба сказати, *що школи большевики будують, керуючись не інтересами народу, а виключно своїми власними*. Розвиток сучасної техніки в промисловості, в сільському господарстві, в армії, який ставить вищі вимоги до кожного робітника, селянина, солдата, — примушує їх вчити народ. А що для цього вистачає неповносередня освіта, то большевицькі вельможі зробили обов'язковою тільки неповносередню освіту. Щоб утруднити доступ до середніх і вищих шкіл дітям простих робітників і колгоспників, введено *зараз оплату за навчання* в цих школах. Сьогодні діти простих робітників і селян з важким трудом пробиваються в життя. Вони примушені вчитися в голоді і холоді, бо стипендії, яку отримують, їм не вистачає на прожиток, а батьки, очевидно, не мають чим допомогти. По-друге, *школи в СРСР не є народними школами, а засобом в руках партії виховати в потрібному їй дусі молодь*. Цілий ряд наук, як напр., історія, література й інші подаються в цілком перекрученому і сфальшованому вигляді.

Театри, клуби, кіно, виставки, т. зв. палаци культури також не служать народові. Все це засоби партійної пропаганди, направлені на дурманення мас. А крім цього, з усіх т. зв. культурних розваг повністю можуть користати тільки партійні вельможі. Простих людей на це не стати.

Отже, з цих величезних багатств, що їх рік-річно грабує партія з народу, *не повертається народові майже нічого*. Все використовується виключно в інтересах партії. Большевицькі вельможі належать до найбільших експлуататорів, які колинебудь були в світі. Тому така велика народна ненависть до цих п'явок.

Своє обличчя експлуататорів, свій протинародний

експлуаторський лад большевицькі злочинці прикривають такими словами, як соціалізм і комунізм. Вони твердять, що в ССР вже побудований соціалізм і відбувається перехід до комунізму. У тому найбезсоромніша брехня. Соціалізм¹ — це такий лад, при якому всі знаряддя і засоби виробництва, тобто, земля, ліси, шахти, рудники, фабрики і заводи, транспорт належать до народу (є суспільною власністю), при якому немає визиску людини, немає експлуаторських кляс. А в ССР знаряддя і засоби виробництва належать до партії, існує найбільший у світі визиск людини, існує експлуаторська кляса большевицьких вельмож. *Немає, отже і соціалізму.* Те, що фабрики і заводи належать не капіталістам, а державі, те, що немає поміщиків, а існує колгоспний лад, — це ще ніякий соціалізм. Це лише, як ми вже говорили, тільки нові форми визиску робітників і селян. Раз немає соціалізму, *немає також і жодного переходу до комунізму.*

4. РОСІЙСЬКО-БОЛЬШЕВИЦЬКІ ІМПЕРІЯЛІСТИ — НАЙЛЮТІШІ ВОРОГИ УКРАЇНСЬКОГО І ВСІХ ВОЛЕЛЮБНИХ НАРОДІВ

Заки перейдемо до обговорення большевицького колоніального ладу, ми насамперед покажемо на основні риси, які визначають колоніальне становище даної країни. Колонією називається така країна, яка:

1. Немає політичної самостійності, тобто немає незалежного від нікого власного уряду. В колонії є господарем не народ даної країни, а загарбницький уряд іншого народу.

2. В колонії все господарське життя підпорядковане інтересам держави-загарбника.

3. Колонії доставляють за безцін державі-загарбникові сільсько-господарську і промислову сировину: пшеницю, бавовну, кавчук, вугілля, залізо і інші метали, нафту і т. п. Коротше про це говориться, що колонії *з'являються джерелом сировини.*

4. В колонії розбудовуються: а) ті галузі промисловости, які займаються видобутком сировини, тобто вугілля, нафти, заліза і інших металів і т. д., б) ті галузі промисловости, які сприяють посиленому грабежу сировини, напр., виробництву устаткування для шахт, ви-

¹) Очевидно, автор має на думці той «соціалізм», що його представлено соціалістичними авторами в їхніх писаннях.

робництво вагонів, машин для сільського господарства, в) ті галузі, які займаються першою перерібною сировиною (напр., дерева, бавовни, витою чавуну, сталі вже ні, або в малій кількості), г) ті галузі, які виробляють готові продукти з тієї сировини, якої перевезення рішуче непоплатне, напр., цукрова промисловість (транспорт буряків на дальшу віддасть непоплатний, бо буряки займають багато місця і псуються, тому краще переробляти їх на місці, а вивозити готовий цукор).

Складне машинобудування, текстильна, хемічна, електрична промисловість, виробництво різних приладь, апаратури і т. д. в колоніях не розбудовуються цілком або розбудовуються в незначних розмірах, хоч колонії мають необхідну сировину для цих галузей промисловости і хоч ці галузі потрібні для повного розвитку господарства колоній. Перераховані галузі промисловости розбудовуються в метрополії, тобто на корінній території держави-загарбника. Так роблять загарбники для того, щоб *поперше*, узалежнити колонії від себе, *по-друге*, тому, щоб дати кращу працю власному робітникові, бо праця в складній промисловости є легша і дорожче оплачувана. Коротше про це говорить, що господарство країни-колонії розбудовується *одобічно*, а не гармонійно. Воно є також як та людина, яка має, напр., розвинені ноги, а слабо розвинуті руки, або і цілком немає рук чи інших частин тіла.

5. В колонії продаються ті товари, які виробляє промисловість метрополії, з правила, із сировини, привезеної забезпичен з колонії. Дохід від продажі цих товарів мандрує до держави-загарбника. Це називається, що колонія є *ринком збуту* для промисловости метрополії. Таким чином, загарбники раз грабують колонії, забираючи сировину, а другий раз, продаючи свої товари.

6. Колонії є джерелом дешевої робочої сили. Населення колонії зайняте на чорних, низькооплачуваних роботах.

7. Колонії є тереном колонізації для держави-загарбника. Колоністи з держави-загарбника поселяються на найкращих землях, працюють в промисловости як кваліфіковані робітники, техніки, інженери, займають керівні посади у всіх ділянках.

8. Населення колонії піддається фізичному знищенню, винародовленню (асиміляції) всіляко спинюється його культурний розвиток. А тепер за цими характерними

для колоній рисами, ми розглянемо становище країн, загарбаних большевицькою Москвою. Розглядати будемо в основному на прикладі України. Все, що стосується до українського народу, відноситься так само і до всіх інших поневолених народів ССРСР.

Вже в першому розділі ми вказали на те, що всі неросійські народи ССРСР були насильно включені до відновленої російської тюрми народів, що утворення ССРСР — це не було жодне добровільне об'єднання самостійних народів. Ми також показали як большевицькі загарбники поступово відбирали права поневоленим народам, аж довели до сьогоднішнього стану. Так зв. союзні республіки — Українська, Білоруська, Литовська, Грузинська і всі інші — це сьгодні повні російсько-большевицькі колонії. Вони не мають ні тіні самостійних держав.

Найперше треба ствердити, що т. зв. *верховна рада ССРСР* (як і всі інші) *не є виразником волі українського народу*. В її складі немає ані одного справжнього представника українського народу. Всі депутати є згори назначені партією, а «виборча» комедія була відіграна тільки для того, щоб замаскувати це назначення. Останні «вибори» до т. зв. верховної ради УССР, що відбулися 9. 11. 1947 р., значна частина українського народу одверто і маніфестаційно збойкотувала, а інша голосувала тільки під страхом терору.

Так же само *«рада міністрів» УССР не з'являється українським народним урядом, а лише нижчою клітиною уряду ССРСР.*

Верховною радою і урядом УССР керує ЦК комуністичної партії (большевиків) України, який у свою чергу цілковито підпорядкований ЦК ВКП(б) в Москві і точно переводить в життя його політику. Від ЦК ВКП(б) залежить, чи Україною керуватиме сьгодні Хрущов, завтра Каганович, а післязавтра якийсь Патолічев чи Попов.

Що УССР не має жодної самостійности, доказує сама сталінська конституція. 14-а стаття цієї конституції передає всі найважливіші справи, які на правду вирішують про самостійність, не т. зв. верховним радам і урядам союзних республік, а верховній раді і урядові ССРСР. Перерахуємо ці справи: »Отже, союзні республіки не мають права вступати у міжнародні зносини, укладати, затверджувати договори; рішати в питаннях війни і миру; змінити кордони і утворювати в своєму складі

нові автономні республіки, краї чи області; організувати оборону, вести зовнішню торгівлю. Все це справи Союзу. Далі, до Союзу належить охорона безпеки, встановлення господарських плянів, затвердження бюджетів поодиноких «республік», управління банками, промисловими і сільськогосподарськими установами, транспорт, зв'язок, кредитна і грошова система, держстрах, позики, встановлення основних засад землекористування, освіти, охорони здоров'я, законодавство і судівництво» («Від соціалістичних гасел до побудови імперії»).

Як не можна назвати незалежною ту людину, якій не можна ходити в гості чи приймати гостей в себе по своїй волі, якій не можна продати власної корови чи пшениці, не можна йти в кіно, коли їй це не подобається, так само не можна назвати незалежною державою такий твір, який не має усіх цих перерахованих вгорі прав.

Дуже яскраво виступає справжня вартість «уряду» ССРСР, коли подивитися на ті міністерства, які він має і яких не має. Отже, за числом міністерств в 1947 р. (їх число постійно міняється) найважливішими справами, як напр., озброєння, зовнішньої торгівлі, всіх видів такої промисловости, транспорту керує 36 міністерств уряду ССРСР. Це т. зв. загальносоюзні міністерства. Їх в «уряді» УСССР цілком немає. Іншими менше важливими справами керує 23 т. зв. союзно-республіканські міністерства. Від загальносоюзних вони різняться тільки тим, що перша нижча їх клітина також називається міністерством і входить до складу «уряду» «союзних республік». Напр., союзно-республіканськими міністерствами є МВД і МГБ. Це означає, що в Москві в уряді ССРСР є міністри МВД і МГБ, а рівночасно є міністри МВД і МГБ в «уряді» УСССР. Але ті, що є в «уряді» УСССР є міністрами тільки з назви. Фактичними міністрами є ті в уряді ССРСР, а ті, що є в Києві, це лише їх нижчі урядники, які виконують усі доручення з Москви на території України.

При союзно-республіканських міністерствах необхідно зупинитися на таких двох: міністерства закордонних справ і оборони. Ці два міністерства були відібрані в 1923 р., а привернені «союзним республікам» 1. 11. 1944 р. Це зробили кремлівські верховоди для того, щоб *зрати на національних почуттях народів ССРСР під час війни і мати додаткові голоси на міжнародних конференціях після війни*. На ділі ж сьогодні не назначено навіть паперового міністра оборони УСССР, ані теж кроку не

зроблено для створення окремих т. зв. «республіканських військових формувань». У ССР не має ніде своїх послів і консулів, не заключає окремих договорів, і т. д. Єдине, що є, це виступи Мануїльського і йому подібних на міжнародних конференціях. Але у цих виступах Мануїльський не захищає інтересів українського народу, а інтереси своїх московських хазяїв. Напр., Мануїльський вже не раз розпинався над долею Греції, Індонезії, але він ані словечком не белькнув проти варварських метод переселювання українців з Лемківщини, Засяння, Грубешівщини, Холмщини і Підляшшя.

Цей приклад ще раз яскраво підтверджує, що союзно-республіканські міністерства в т. зв. союзних республіках не мають жодних, навіть частково обмежених, прав. А тим самим не мають жодної вартости і самі «уряди» «союзних республік».

Єдиними самостійними міністерствами ніби самостійного уряду У ССР є такі міністерства: 1) освіти (шкільництва), 2) місцевої промисловости (виробництво возів, саней, цегли, ліжок, запальничок і т. п.), 3) мебльової промисловости і столярських виробів, 4) комунального господарства (парки, міські площі, водотяги і т. д.) і 5) соціального забезпечення (виплачувати пенсії вдовам, сиротам, інвалідам і т. п.).

Ось до яких смішно маловажних справ зводиться самостійність уряду У ССР. При тому слід додати, що міністерство освіти У ССР в своїй роботі мусить точно керуватися вказівками міністерства освіти і уряду С С С Р. Міністер України не може, напр., ввести навчання історії України в середніх школах, до того ж за правильним, а не сфальшованим підручником. В результаті є така самостійна Україна, що в українській середній школі не вчиться окремо історії України.

Що варті на ділі т. зв. верховна рада і уряд У ССР, доказують ще такі статті конституції: 20 і 69. В статті 20 говориться, що коли б верховна рада союзної республіки прийняла закон, незгідний із загальносоюзним законом, то цей закон не може ввійти в життя. Стаття 69 говорить про те, що уряд С С С Р має право скасувати всі постанови уряду союзної республіки. Таким чином, коли б верховна рада У ССР хотіла прийняти напр., закон про скасування колгоспного ладу в Україні, або урядову постанову про зменшення хлібопоставок, то ці закони і постанови не мають права увійти в життя, хоч

як вони відповідають прагненням українського народу. В таких випадках зобов'язує закон загальносоюзний, тобто вироблений ЦК ВКП(б).

Отже, Українська ССР не є ніякою самостійною (суверенною) державою. Так, як називається вона республікою, вона цілком добре могла б називатися генерал-губернією, провінцією, краєм, областю чи як хто хоче. Нічого від цього не змінилося б.

В обличчі цього всього стаття конституції про право кожної республіки на вихід зі складу СРСР з'являється найогиднішим глумом. Що означає на практиці це право, ми, що боремося за відділення і самостійність України, знаємо найкраще.

Вже з перерахування міністерств, які належать до т. зв. уряду УССР видно, що всім господарським життям України керує Москва. «Урядові» УССР полищено тільки місцеву промисловість і столярських виробів, тобто ті галузі, які в народному господарстві не грають прямо жодної ролі. Всі інші галузі народного господарства України: вугільна промисловість, нафтова, металургійна (виплавка металю), машинобудівельна, сільське господарство, торгівля, фінанси підпорядковані цілковито Москві. *Український народ, отже, не є господарем своїх багатств на своїй землі. Ними по своїй волі і у своїх інтересах розпоряджаються російсько-большевицькі загарбники.*

Большевицькі окупанти грабують рік-річно з України мільйони тонн вугілля, заліза, нафти, марганцю. Забирають хліб, залишаючи український народ жити впроголодь, а часто і прирікають його на голодову смерть (1933 р., 1946/47 р.). До війни Україна давала: 101 млн. цнт. валового збору пшениці, 70 млн. цнт. валового збору жита, 44 млн. цнт. валового збору ячменю, 35 млн. цнт. валового збору кукурудзи, 102 млн. цнт. валового збору цукрового буряка, 70 млн. тонн річної продукції вугілля (66% загальносоюзного видобутку), 13 млн. тонн залізної руди, 1 млн. тонн марганцю, 6,7 млн. тонн чавуну, 5,4 млн. тонн сталі. За черговим п'ятирічним пляном Україна повинна дати в 1950 р. майже 10 млн. (9,7 млн.) тонн чавуну, що становить половину всієї продукції чавуну СССР; округло 9 млн. тонн сталі, тобто третину загальної продукції сталі СССР; 86 млн. тонн вугілля, тобто понад третину всієї продукції вугілля СССР; 325 тис. тонн нафти, 1 637 000 тонн цукру (більше половини всієї про-

дукції цукру ССРСР) отже, Україна являє собою джерело сировини для російсько-більшевицьких загарбників.

Під кутом джерела сировини розбудовується все господарське життя в УССР, як і всіх інших т. зв. союзних республіках. По-перше, Україні відводиться роля пшенично-бурячаного району, а це для того, щоб Україна могла в якнайбільших кількостях постачати російсько-більшевицьким грабіжникам пшеницю і цукор. По-друге, в Україні розбудовується насамперед ті галузі, що займаються видобуванням промислової сировини, тобто вугілля, залізної і марганцевої руди, нафти. Тому ті галузі промисловости найбільше розвинені в УССР, як на це вказують наведені вище цифри. По-третє, в Україні розбудовуються ті галузі, які мають пряме відношення до сільського господарства і видобування сировини і мають служити посиленню експлуатації багатств України. Цими галузями є: виробництво шахтного і металургійного обладнання, сільськогосподарських машин, паровозо-вагонобудування, електростанцій. Всі ці галузі є необхідні для того, щоб Україна могла давати багато вугілля, заліза, марганцю, хліба, щоб легко і скоро можна їх вивозити з України. Виробництво тракторів, паровозів, вагонів, шахтного і металургійного устаткування на місці знижує значно кошти видобутку і перевезення сировини. Всі ці машини і устаткування великі розмірами, займають багато місця при транспорті, і тому, якщо б треба все це доставляти в Україну з інших районів, — це дорого коштувало б. Тому й кремлівські верховоди годяться на їх розбудову у самій Україні. Однак паровозо-вагонобудування, виробництво сільськогосподарських машин, шахтного і металургійного обладнання є далеко менше розвинені як від видобувної і металургійної промисловости України, так і від тих же самих галузей в РСФСР. Напр., за цим же п'ятирічним планом продукція тракторів України на 1950 р. є три рази менша від продукції тракторів Росії, а продукція металургійного устаткування в два рази менша.

Окремо треба вказати на відношення між виробництвом чавуну і сталі. Бо воно також вказує на колоніальне становище України. Отже, виробництво чавуну, першого продукту залізної руди, становить на 1950 р. 9 млн. 700 тис. тонн і дорівнює виробництву чавуну Росії (9 млн. 500 тис.). Але виробництво сталі, другого, вже більш вартісного продукту, в Україні становить на

1950 р. 8 млн. 800 тис. тонн, а в Росії — 16 млн. тонн, тобто майже в два рази більше.

Всі інші галузі промисловости в Україні або цілком не розвинуті, або дуже слабо розвинуті. Вони зосереджені в корінних областях Росії, а саме в Ленінградському і Нечорноземному (6 найближчих до Москви областей) промислових центрах. Ці промислові центри не мають жодної власної сировини (вугілля, заліза, нафти, марганцю і т. п.), а проте вони в промисловому відношенні найбільше розвинуті. Напр., Нечорноземний центр, який є за територією і числом населення в два рази менший за УССР, мав до війни промисловість в два рази більшу від України забезпеченої власною високоякісною сировиною. Такий самий стан зберігається і досьогодні, після війни. Напр., на одну Московську область припадатиме в 1950 р. $\frac{1}{4}$ всієї продукції вантажних машин ССРСР, а на Україну $\frac{1}{4}$ того, що дає одна московська область (25 тис. машин). На російській області, в першу чергу на Московську й Іванівську, припадатиме в 1950 р. понад 89% загального виробництва бавовняних тканин. При тому треба підкреслити, що ці області цілком не мають власної сировини. На Узбецьку ССР, яка з'являється основним тереном вирощування бавовни, припадатиме заледви 3,4% виробництва бавовняних тканин.

Отже, господарство України (як і всіх інших т. зв. союзних республік) розбудовується одnobічно, незважаючи ні на потреби України, ні на те, що Україна має всі підстави до гармонійного розвитку всіх галузей свого народного господарства. Цим шляхом російсько-більшевицькі загарбники господарсько узалежнюють Україну від Росії і розбудовують господарство Росії коштом України і всіх інших ними поневолених країн.

Російська промисловість, яка розвивається на чужій, награбованій сировині, збуває свої товари якраз там, звідки грабує сировину, тобто в т. зв. союзних республіках. Покажемо це на прикладі. В 1950 р. Узбецька ССР повинна дати 2 400 000 тонн бавовни, з цієї бавовни можна виробити 6 млрд. метрів тканини. Одна частина цієї бавовни піде на вивіз за кордон, а друга частина помандрує до російських текстильних фабрик, з якої вони повинні виробити понад 4 млрд. метрів тканин. Всі інші республіки разом повинні виробити заледви пів мільярда метрів тканин, в тому числі Узбецька ССР, яка дає бавовни на 6 млрд. метрів, повинна виробити

тільки округло 161 млн. метрів, тобто в 25 разів менше ніж російська текстильна промисловість. Ясно, що така продукція не задовольнить потреб в текстильних товарах ні населення Узбекикої ССР ні всіх інших союзних республік. Вони тому мусять по високих цінах купувати ті текстильні товари, які виробляє російська текстильна промисловість. Як же ж дешевше коштували б ці тканини, коли б їх виробляли поодинокі країни самі! Який же ж дохід мав би узбецький народ, коли б він сам господарив бавовною і мав розбудовану власну текстильну промисловість! А так російсько-більшевицькі окупанти грабують в нього тільки однієї бавовни на 6 млрд. метрів тканин. Отже, союзні республіки з'являються *ринком збуту для російської промисловости*. Таким чином, союзні республіки грабують російсько-більшевицькі загарбники двічі: раз, забираючи сировину, а другий раз продаючи їм товари російської промисловости. І цей грабіж большевицька пропаганда називає «дружньою і безкорисною допомогою великого російського народу».

В усій ширині стосують большевицькі вельможі і третю форму грабежу поневолених ними народів, а саме податки і позики. Величезні суми від податків і позик цілком використовуються в інтересах російсько-більшевицьких загарбників. На народні потреби йде цілком мізерна частина. Російсько-більшевицькі окупанти жорстоко визискують також *працю населення* т. зв. союзних республік, примушуючи його працювати за себе. Нас заставляють не тільки задармо віддавати наше вугілля, залізо, нафту, але й примушують нас видобувати їх. Господарство союзних республік — за своїм характером або сільське господарство, або видобувна промисловість — вимагає передовсім важкої чорної праці, яка сильно виснажує працюючих. До того ж ця праця ще й низько оплачувана. Складні галузі виробництва, які вимагають більш кваліфікованої праці, а дорожче оплачуваної, — зосереджені, як знаємо, в Росії.

В той же час як українцям відводиться в основному роля чорноробчих, серед кваліфікованих робітників, техніків, інженерів, всяких службовців ми бачимо величезне число росіян, яке постійно зростає. Це ніщо інше, як форма *колонізації*, форма насаджування в Україні російського елемента. І цю форму колонізації большевицька пропаганда нахабно називає як грабіж наших багатств, «братньою допомогою великого російського на-

роду«. Вже 30 років так »допомагають«, і ще досі Україна немає потрібної їй кількості кваліфікованих робітників. Російсько-більшевицькі загарбники вдаються і до найзлочинніших методів колонізації. Вони, напр., цілковито вивезли в Сибір і Середню Азію Кримських татарів, а на їх місце поселили в першу чергу росіян. Насаджуючи в Україні і в інші »республіки« росіян, віддаючи їм кращі посади, російсько-більшевицькі загарбники роблять з цих росіян опору для свого панування в цих країнах.

Разом з насаджуванням російського елемента в Україні, большевицькі злочинці фізично знищують український народ. В 1933 р. вони навмисне викликаним голодом знищили 7 мільйонів українців. В 1946/47 р. вони спричинили також навмисне новий голод, який потягнув нові жертви. А скільки українців розстріляно, замордовано в тюрмах, замучено на засланнях! Скільки винищено українців на фронтах, посилаючи їх навмисне на найважчі бої! Коли одних знищують російсько-більшевицькі злочинці, других намагаються винародовлювати, русифікувати. З цією метою вони всіляко намагаються прищепити нам почуття меншевартості, почуття рабськості, думки про те, що ми нібито народ нижчого сорту, а російський народ — »найкультурніша нація в світі«. З цією метою нам втовкмачують, що ми без російського народу нічого б не були варті, що все, що ми маємо, що зробили ми дотепер, а навіть те, що ще існуємо дотепер, ми завдячуємо »допомозі російського народу«. З цією метою фальшують нашу історію, паплюжать наші національні святощі і гордощі, крадуть, що тільки можуть (напр., цілу добу Київської Держави, »Слово о полку« і т. п.). З цією метою накидають нам російську мову, як нібито культурнішу, як мову »старшого брата, великого російського народу«. Сьогодні, власне, відбувається русифікація в найширших розмірах і найбільше оголених формах.

Отже, сьогодні, в ХХ сторіччі, коли колоніальний лад стає пережитком, в ССРСР він досягнув найжорстокіших форм, які знає історія колоній. *»Союзні республіки« неросійських народів, які режлямує большевицька пропаганда, як незалежні держави, — це найбезправніші колонії, неросійські народи — це колоніальні раби, Росія — це метрополія, а російський народ — панівна нація. (По-більшевицьки »керівна нація«, »нація, якій нале-*

жить керівна роля»). Становлячи основу партії, армії, адміністрації, МГБ, МВД, росіяни становлять основу класи большевицьких мельмож і прикажчицько-посіпацького прошарку. Члени класи большевицьких вельмож, що походять з неросійських народів, — цілком — або майже цілком зрусифіковані. Корнійці, гречухи, коротченки сьогодні так само зрусифіковані, як колись кочубеї і терещенки.

Ставши зненавидженими для працюючих мас і поневолених народів ССР, большевицькі вельможі ставлять сьогодні, більш як коли дотепер, на російський, як на єдину свою опору. З цією метою вони купують одну частину російського народу за кращі посади, залучуючи її до гноблення інших народів. Другу частину стараються одурманити пропагандою про вищість і керівну ролю російського народу. Ця пропаганда набрала сьогодні шалених розмірів. З цією метою російському народові вмовляється, що він нібито найздібніший, найкультурніший, найпередовіший, що він доконав майже всіх відкрити і досягнень. З цією метою вихваляється таких катів, як Петро I чи Іван Грозний, славиться царські загарбницькі війни і походи, відновлено пагони і т. п.

І цією облудною пропагандою хочуть російсько-большевицькі злочинці отруїти свідомість російських працюючих, яких вони також нещадно визискують, яких вони також позбавили всяких демократичних прав і свобод. Таким чином, російсько-большевицькі вельможі не тільки найлютіші вороги народів неросійських, але також і працюючих мас російського народу.

* *
*

На кінець ще коротко визначимо основні риси большевицької політики, ті прийоми, які вони застосували в період захоплення і закріплення влади, які вдосконалили на протязі 30 років свого панування, які сьогодні приміняють в новоокупованих країнах.

Основними чинниками большевицької політики є *обман* і *насилство* (терор). На поєднуванні цих двох чинників полягає вся большевицька політика. При тому оба ці чинники розвинуті до крайніх меж.

Большевики визнають, що обман і брехня тільки тоді можуть давати успіхи, коли вони великі і практикуються постійно. Тому большевики нічим не обмежуються в

брежні. Брежуть в живі очі і наперекір всім фактам і брежуть постійно. Тому більшовики можуть розпина-тися за справедливість, за демократію, за рівноправність народів, виступати проти імперіялізму, кричати про соціалізм і комунізм, а одночасно найбезсоромніше самі топчуть це все. Більшовики завжди підпишуться під усім, що найпередовіше, але в той же час на практиці вкладуть в нього найпротинародніший зміст. Тому, коли більшовики говорять про визволення, це означає поневолення, коли говорять про мир, значить, готуються до війни, коли говорять про перехід до комунізму, то це означає ще більше посилення визиску працюючих і гноблення поневолених народів і т. д. Для того, щоб могти з більшим успіхом управляти брехню й обман, більшовики відгородили СРСР від решти світу. Це дозволяє закордоном говорити про рай в СРСР, бо ніхто з закордону не може на нього подивитися, а в середині дозволяє говорити про пекло закордоном, бо також ніхто з громадян СРСР не може на це пекло подивитися. Більшовики вважають також, що терор є успішний, коли він великий. Щоб народ, як той медвідь з приповідки, не бурчав а мовчав, вони б'ють його не гилячкою, а деревом. Тому більшовики стосують терор на кожному кроці, стосують з незвичайною послідовністю і безоглядною жорстокістю. Внаслідок такого терору народом оволодіває шалений страх, і народ мовчки, покірно, по-рабськи виконує, що йому скажуть. І нетільки виконує, але й сміється, танцює, хоч йому ні до сміху ні до танцю та славить своїх катів.

В основі більшовицької політики лежить також така засада: *»Діли, бий по черзі і пануй«*. Заки більшовики цілковито проковтнуть свою жертву, заки цілком поневолять якийсь народ, вони насамперед стараються поділити його. Основою, на якій вони доконують такого поділу, є суспільні кляси. Вдаючи оборонців покривджених працюючих мас вони найперше виступають проти експлуататорських кляс — поміщиків і капіталістів. Всі середні прошарки між поміщиками і капіталістами, з одного боку, а робітниками і селянами, — з другого, — залишають в спокою. Після знищення поміщиків і капіталістів приходить черга на середні прошарки, тобто на дрібних промисловців, купців і куркулів. В спокою залишається середняцьке селянство. На протязі того часу, як триває знищування тих кляс, більшовики розбудо-

вують свою партію і сильний поліційний апарат (МВД і МГБ). З моментом закінчення ліквідації цих кляс, поліційний апарат є вже сильний і розбудований. Тепер, спираючись на поліційний апарат, большевики цілковито прибирають до рук і робітників, і бідняцьке, і середняцьке селянство. Всі працюючі стають рабами. Отже, большевики знищують капіталістів, поміщиків, куркулів не тому, що ці кляси визискують працюючих, не тому, щоб покласти край визискові. Вони знищують їх тому, щоб самим зайняти їхнє місце і наложити на працюючі маси ще гірше ярмо експлуатації.

Коли в складі держави-противника є поневолені народи, тоді большевики вдають оборонців прав поневолених народів і попирають визвольний рух цілого народу. Тоді вони залишають в спокою і поміщиків, і капіталістів, зглядно виступають тільки проти тих, які тісно зв'язали себе з поневолювачем. Коли ж народ здобуде визволення, тоді починається така сама коломийка, як це ми щойно вище показали.

Треба ще додати, що поділ на поміщиків, капіталістів, куркулів, тобто загально експлуататорів, — не є точний. Туди — до категорії експлуататорів — заганяють большевики всіх, хто їм не вигідний, хто є проти них, чи може бути проти них, хоч він сам з'являвся б експлуатованим. Їм начіпляється такі карточки, як вислужники, запроданці, охвістя, підкуркульники і т. п., і також знищується.

Ділення, знищування по черзі має місце також і в самій партії, і триває, можна сказати, увесь час, а в основному доти, доки партія не стане цілком надійною опорою для партійного диктатора і його зграї. Тут основою для ділення і знищування з'являються різні «ідеологічні ухили», тобто відступлення від лінії, накресленої верхівкою партії. Напр., за «націоналістичний ухил» проти Шумського і його прихильників виступив Скрипник і йому подібні. Згодом проти Скрипника за такий же ухил виступив Затонський, Хвиля і йому подібні. Після того, як Затонський і Хвиля виспівавши своє були знищені, з'явилися кирилюки і інші. По якомусь часі проти Кирилюка виступив Стебун (Кацнельсон). Але сьогодні прийшла черга і на кацнельсонів, адельгеймів, пархоменків і інших. Завтра припаде черга на тих, що виступають сьогодні проти Стебуна, і т. д.

Ділення і знищування по черзі вже навіть після того,

як більшовики цілковито втягнуть в рабство працюючі маси, і партійна верхівка цілковито підпорядкує собі партію, — зумовляються самою природою більшовицької політики. Більшовицька політика, що є по своїй природі найбільш протинародна, мусить мати «жертвенного козла», мусить когось приносити в жертві. А потрібно це для того, щоб виправдувати постійний терор та часті закрути політики, щоб було на кого звалювати вину за невідрадний існуючий стан. Тому, коли вже немає поміщиків, капіталістів, куркулів, появляються ледарі, розбазарювачі, і розкрадачі суспільного майна, спекулянти, чужоземні шпіони і т. д. А все це для того, щоб було кого бити і тим самим, щоб можна тримати в страху і послусі решту мас. Тому, коли в часі колективізації жорстокості досягли крайніх меж, партія, щоб вийти чистою, також знайшла жертвених козлів. Вона звалила вину за ці жорстокості на агентів, ворогів народу, заарештувала і знищила цілий ряд людей, між ними і партійних. Тому, коли партія взяла курс на одверте проповідування «вищости і керівної ролі російського народу», жертвеними козлами мусіли стати всякі кирилюки, бо вони, виконуючи попередні вказівки, не писали про «вищість старшого брата». Кирилюків названо націоналістами, послідовниками Грушевського і т. п. Насправді ці люди ні з націоналізмом, ні з Грушевським нічого спільного не мають. Вони вірно, по-собачому служили партії. Єдина їх вина в тому, що вони писали за вимогами попереднього курсу, а тимчасом курс змінився.

Черговою характерною рисою політики більшовиків з'являється *приписування своїм противникам таких гріхів і блудів, яких вони цілком не мають . . .* Представляючи свою політику, як ніби народну, в той же час більшовики всіма засобами заплямовують своїх противників, обливають їх поміями на всі боки. При тому вони не рахуються з жодними фактами, з ніякою правдою. Навпаки, чим правда і факти яскравіші, тим вони більше лають і виють. Роблять це більшовики для того, щоб сховати правду від народу, в ім'я якої він міг би повстати на боротьбу, щоб не дати народові нових мучеників, апостолів, героїв, за якими міг би піти народ. Який же ж, напр., великий вплив на маси всього Советського Союзу мали б повідомлення більшовицької преси про те, за що і як ми боремося. Знаючи про це, більшовики в основ-

ному мовчать про нашу боротьбу, а коли приходиться їм таки говорити, називають нас »бандитами«, »українсько-німецькими націоналістами«, »фашистами« і т. д. і т. п. І люди, які не мають змоги самі пізнати наш рух, мимоволі підпадають під вплив такої забріханої пропаганди.

Про ці основні риси большевицької політики треба пам'ятати при підході до кожного питання, зв'язаного з большевицькою політикою, бо вони дозволяють правильно зрозуміти, відгадати як поодинокі окремі ходи цієї політики, так і її цілість.

НА БОЛЬШЕВИЦЬКОМУ ІДЕОЛОГІЧНОМУ ФРОНТІ

Крик, що його сталінські вельможі тепер підняли навколо ідеології, навколо ідеологічної роботи в партії, комсомолі, серед мас, звертає на себе особливу увагу кожного з нас, хоч того роду крик для нас не новий. На протязі майже трьох десятиріч неподільного панування большевицької партії, ідеологічні питання вже нераз ставали перед нею з величезною різкістю, а ідеологічна боротьба всередині партії часто набирала такої гостроти, що загрожувала розвалом цієї партії. Все ж таки те, що сьогодні діється на большевицькому ідеологічному фронті і перевищує, і багато ще в чому відрізняється від того, що діялося досі.

Дотеперішні зміни в большевицькій ідеології треба схарактеризувати як натягування (дуже зручне і нахабне) марксизму до практичної большевицької політики. Його названо «розвиванням» марксизму в нових історичних умовах. І хоч, певна річ, натягувана большевицька ідеологія нічого спільного не мала з духом марксизму, проте вона зберігла бодай марксистську видимість. Сьогодні кремлівські верховоди, офіційно не зрікаючись марксизму і далі, вносять до своєї ідеології зовсім одверто нові елементи, які годі навіть натягнути на марксистський копил, так вони тріщать на ньому. Сьогоднішні зміни мають характер одвертого перебудовування большевицької ідеології.

До перебудовування своєї ідеології змусило большевиків само життя. Ножиці між натягнутою теорією і практикою стали вже такі великі, що далі вже годі було їх розкияти. Лопнути могли кожної хвилини. Треба було, щоб уникнути повного краху, або бодай відсунути його на якийсь час, піти на радикальні і одверті зміни ідеології. Війна, яка дорешти оголила забріхану большевицьку ідеологію, приспішила ці ідеологічні зміни. Стан повного відриву большевицької ідеології від

практичної політики, усвідомлення широкими масами забріханості цієї ідеології — ось фактичні причини сьгоднішніх змін у ній. Назовні ці причини прикриваються галасом про необхідність ідеологічного піднесення »для закріплення позиції соціалізму і »дальшої побудови комунізму«.

Щоб краще висвітлити стан на большевицькому ідеологічному фронті, ми спочатку коротко зупинимось на відхилення практичної політики большевиків від їхньої теорії, ідеології.

Почнемо від національного питання. В теорії большевики твердять, що Советський Союз склався на основі добровільності, що національне питання у нього розв'язане на ґрунті рівноправності і дружби всіх народів, які входять до його складу. Та вся політика большевиків, починаючи від їхнього приходу до влади, є кричущим запереченням цього всього. По перемозі Жовтневої Революції большевицькі імперіялісти, прикриваючись революційними гаслами, використовуючи революційний запал російських мас, поневолили майже всі неросійські народи колишньої царської імперії, які по її розвалі розпочали будівництво власних незалежних національних держав. Це був перший крок у напрямі відновлення російської імперії, це було врятування тієї тюрми народів большевиками. Другим великим кроком у цьому напрямі було утворення Советського Союзу (1922 р.). Це було скріплення російської імперії. Полягало воно фактично у скасуванні всіх автономних прав союзних республік та цілковитому їхньому підкоренні (об'єднанні) московському імперіялістичному центрові.

Сьгоднішні союзні республіки являють собою ніщо інше, як звичайні большевицькі адміністративні губернії з губернаторами — секретарями компартії на чолі. Всякі Верховні Ради республік мають лише декоративні клітини імперського центру Москви. Всі вони не висловлюють справжньої волі і прагнень народів, від імені яких виступають. Народ їх не вибрав і не наділював їх своїм довір'ям. Ні Верховні Ради, ні уряди союзних республік не мають будь-якої самостійности дії, вони роблять тільки те, що їм накаже Москва.

Під господарським поглядом національні республіки являють собою колонії російсько-большевицької метрополії, якою є російські області РСФСР. На підтвер-

дження цього наведемо декілька цифр із пляну четвертої п'ятирічки. Із загальної продукції автомобілів на УССР припадає 5%, на РСФСР — 91Ф, в тому числі на московську область 20% продукції вантажних машин і понад 61% легкових машин. Із загальної продукції тракторів на УССР припадає 22%, на РСФСР — 73%. Із загальної продукції бавовняних тканин на РСФСР, яка не має власної сировини, припадає 89%, а на основного продуцента бавовни чавуну Узбекику ССР 3%. При майже рівній продукції чавуну (УССР — 9,7 міл. тонн, РСФСР — 9,5 міл. тонн) УССР продукує лише 8,8 міл. тонн а РСФСР 16 міл. тонн.

Панівною нацією в ССРС є російський народ, точніше частина цього народу — імперіялістична верхівка і згряя імперіялістичних наглядців, що стоїть на послугах цій верхівці. Російський народ у своїй основній масі розбещується власною імперіялістичною верхівкою, привчається до гноблення чужих народів, становлячи в її руках знаряддя придушення всіх інших народів ССРС. Всі неросійські народи ССРС перебувають у становищі поневолених, гноблених і визискуваних народів. Тим самим в ССРС не має жадної рівности народів, а в наслідок цього і дружби та співпраці між поневоленими народами. ССРС існує на ґрунті їхнього однакового становища, а дружба і співпраця між ними куються в їхній спільній боротьбі проти російсько-більшевицьких поневолювачів.

Прийшовши до влади, большевицька партія шляхом терору забезпечила за собою монопольне становище в керівництві державою і, знищивши всі демократичні права народів, цілковито відсунула їх від будь-якої участі в керівництві державою. Щоб утриматися при владі, большевицька партія розбудувала нечуваних розмірів терористичний апарат гноблення — НКВД і НКГБ (сьогодні МВД і МГБ), направлений своїм вістрям не на зовні, як це твердять сталінські брехуни, а до середини, проти власних народніх мас, які прагнуть до знищення сталінського режиму. Одначе для прикриття своєї диктатури партія затримала видимість демократичних форм, які роздмухує в пропаганді, як форми найвищого в світі демократизму. Фактично ж ССРС — це не демократична держава, а реакційна держава тоталітарного, фашистського типу.

Використовуючи своє панівне монопольне політичне становище, большевицька партія забезпечила за собою

панівне становище і в економічному відношенні. Зробивши всі засоби і знаряддя виробництва: фабрики і заводи, транспорт, землю, її надра — власністю держави, вона тим самим взяла їх у власне розпорядження, бо ж народ не приймає жадної участі в керівництві державою. Крім цього більшовицька партія позбавила працюючих будь-якого впливу на господарське життя країни. Профспілки, заводські і фабричні комітети, колгоспні збори партія використовує для проведення в життя власних плянів, що йдуть у розріз з інтересами працюючих.

Більшовицька партія відновила експлуатацію працюючих. У промисловості експлуатація відбувається, як і при капіталістичній системі, шляхом незаконного присвоєння додаткового продукту праці робітника, який (додатковий продукт) використовується виключно в інтересах партії. В сільському господарстві експлуатація здійснюється за допомогою сталінської колгоспної системи з її хлібопоставками, натурсплатами і трудоднями.

На цьому ґрунті, тобто на ґрунті монопольного, політичного і економічного становища партії, ця партія оформилася у нову експлуататорську клясу більшовицьких вельмож. В основі цієї нової експлуататорської кляси лежить не приватна власність, а фактичний привілей вільно розпоряджатися всіми знаряддями і засобами виробництва та робочою силою. В наслідок цього суспільство ССРСР розділилося на дві непримиренні, антагоністичні кляси: експлуататорську клясу більшовицьких вельмож і експлуатовану клясу робітників і селян. Інтелігенцію сталінські вельможі підкупом чи терором змушують служити собі і також жорстоко визискують.

За таких відносин, що характеризуються поділом на експлуаторів і експлуатованих, не може і мови бути про якусь «морально-політичну єдність суспільстві», «товариську співпрацю» в процесі виробництва, «єдність свідомости й ідейного життя». Навпаки, це суспільство роздирають непримиренні антагонізми, антагонізми економічні, політичні, а вслід за цим культурні і морально-ідейні. Бо ж яка може бути єдність між упривілейованими сталінськими вельможами і експлуатованими робітниками чи колгоспниками, що масово вмирають від голоду. Яка може бути рівність між

ними, яка спільність цілей, коли одні з них поставлені на вершини розкошів, а другі — зіпхані на дно злиднів і занепаду.

Ці, власне, антагоністичні суперечності всередині советського суспільства разом із суперечностями, що випливають із імперіялістичної колоніальної політики сталінських вельмож, скоріше чи пізніше, неминуче приведуть до знищення сталінської імперії — СССР. Могильниками її стануть поневолені в ній народи і експлуатовані робітники, селяни та трудова інтелігенція.

Так виглядають фактичні відносини між націями і людьми в СССР. Але їхнє відображення в теорії цілком протилежне. Національний гніт і колоніальні відносини називаються рівноправністю і дружбою народів, тоталітарний тип держави — найвищою формою демократії, антагоністичне клясове успільство і експлуатація людини — соціалістичним суспільством, прагнення працюючих до знищення большевицького ладу — морально-політичною єдністю. Як видно, це відображення в теорії зовсім не відповідає дійсності, правдивим відносинам, що існують у житті. Між ними лежать бездонна прірва.

Ясно, що такі обставини розриву між життям та ідеологією ставлять особливі вимоги до ідеології, а саме: якнайзручніше достосувати її до практичної політики, щоб зробити з ідеології засіб виправдання цієї реакційної політики, знаряддя обману і задурманення працюючих мас. Треба сказати, що в цьому відношенні сталінські вельможі проявили немало безличности і нахабно підлої сміливости. З цією метою — зфальшування дійсности — були притягнуті історія, філософія, політична економія, право, література, мистецтво. Інша справа, що після такого потягнення, скупані в большевицькій купелі з брехні, обману і фальсифікації, історія перестала бути історією, філософія — філософією, політична економія — політичною економією і т. д.

З другого боку, в таких обставинах не знайшлося місця для тих, хто як небудь одверто пробував виступити проти політики партії, хто хотів указувати на її розходження з ідеологією, хто відважувався не називати соціалізмом те, що сплодили в СССР Сталін і його кліка. Що більше, навіть ті, які визнали сталінський соціалізм і які захищали його, не завжди могли попасти, куди треба, в пояснюванні політики партії. В цьому

трудному ідеологічному становищі ролю найвищого авторитету не тільки в практичній політиці, а і в питанні ідеології взяв на себе Сталін. Для большевицької зграї Сталін став усім: найбільшим філософом, економістом, істориком, критиком, літературознавцем; став пророком, здібним на основі «науки» викривати суспільні закономірності і керувати ними. Кожне слово Сталіна, навіть найбільше звичайне, а то й безглузде, оголошується за геніяльне.

В цьому місці ми розглянемо деякі геніяльності Сталіна, цього найбільшого большевицького ідеолога.

6. листопада 1944 р. в своїй доповіді про 27 роковини жовтневої революції Сталін, щоб виправдати свої перші неуспіхи в війні з гітлерівською Німеччиною, висунув т. зв. теорію про агресивні і неагресивні (миролюбні) нації і до цих останніх звичайно він зарахував ССРСР. За цією теорією, агресивні нації підготовлені до війни більше, бо вони у війні зацікавлені, бо вони ще перед початком війни мали вже готову *армію вторгнення*, тоді як миролюбні нації не мали навіть цілком задовільної *армії прикриття мобілізації*. Більша підготованість до війни агресивних націй, на думку Сталіна — це «історична закономірність, яку було б небезпечно не враховувати».

Насамперед про суттєвий бік цієї «теорії». За нею, як це ми вже зазначили, виходить, що ССРСР не був агресивною країною, бо він ніби не був зацікавлений у війні і не був підготовлений до неї. Цій брехні можуть вірити Пепер, Воллес, Зілліякус, але не громадяни ССРСР. Та кожен з нас знає, що найбільше і від найдовшого часу підготовлялися до війни саме сталінські імперіялісти, які підтягають себе під поняття неагресивної нації. На шлях безпосередньої підготовки до війни вони приступили ще в першій п'ятирічці (на цілу п'ятирічку скоріше чим гітлерівці), а від хвилини союзу з гітлерівцями 1939 р. вони безпосередньо вступили на шлях нових імперіялістичних загарбань (Західня Україна, Білорусь, частина фінської території, Басарабія, Естонія, Латвія, Литва), до чого змобілізували не тільки армію прикриття мобілізації, а й армію вторгнення. Ще до війни сталінські імперіялісти мали готову армію вторгнення. Вони весь час утримували велику армію. Причина перших воєнних неуспіхів у війні з гітлерівцями полягає не в невідготованості ССРСР до війни, як

нібито, неагресивної країни, а в першу чергу тому, що народи СРСР не хотіли битися за сталінських вельмож, прагнули до розвалу СРСР і сподівалися, що війна полегшить їм їхню боротьбу за своє визволення. Очевидно, поруч цієї основної причини, на перші воєнні неуспіхи СРСР склалися й інші важливі причини, але це вже інша справа і розглядати її не входить у нашу тему. Нам хочеться тільки звернути тут увагу на те, що «теорія» про агресивні і неагресивні нації у випадку СРСР є наскрізь натягнена, штучна, свідомо розрахована на обман мас.

А тепер дещо про її геніяльність. Крім крутіства немає в ній нічого геніального, що й зауважує кожна нормальна людина. Те, що країна зацікавлена в війні, країна, яка підготовляється до війни, звичайно більше підготовлена і має готову армію вторгнення — зовсім зрозуміла і звичайна справа (головно для громадян СРСР, які від 1928 р. працюють на війну) і для її підкріплення не потрібно аж таких доказів як «історична закономірність». Для кожного ясно, що Німеччина була до війни більше підготовлена ніж, апр., Франція чи Англія; щоб це побачити, зовсім не треба бути геніальним, але раз ці слова були сказані Сталіном, то вони тим самим набрали ознак геніальності.

Ось як пишуть про цю «теорію» сталінські льокаї: «... Товариш Сталін розкрив і пояснив одну з найважливіших закономірностей розвитку суспільства в останні десятиріччя. Товариш Сталін вперше(!) в суспільній науці показав, що агресивні нації, як нації нападаючі, звичайно бувають більш підготовані до нової війни ніж миролюбні нації...» («Большевик» ч. 14. 1945 р.).

Наведемо ще одне таке «глибоко сталінське відкриття» з днів останньої війни, ще одну з «найважливіших закономірностей». Маємо на увазі «вчення» «про минуці, тимчасові і постійно діючі чинники війни», за якими війну вирішують не випадкові минуці чинники, а постійно діючі. Ці постійно діючі чинники — це «міцність тилу, моральний дух армії, кількість і якість дивізій, озброєння армії, організаторські здібності начального складу» (Сталін). У війні, твердить Сталін, перемагають ті держави. «які були сильніші від свого противника розвитком і організацією господарства, досвідом і майстерністю, бойовим духом своїх військ, витримкою і єдністю народу на всьому протязі війни».

Як бачимо, Сталін своїми постійно діючими чинника-

ми ні перед ким не відкриває Америки. Такі чинники кожен знайде в елементарному військовому підручнику. Такі чинники знав навіть царський сфрейтор. Та в большевицькій оцінці ці фактори виглядають не менші, як відкриття Америки. «Відкриття цього закону розвитку війни стоїть у ряді найбільших здобутків суспільної марксівсько-ленінської науки» («Большевик»). Нічого казати! Бідна ця наука, коли такі відкриття є найбільшими.

Ще один приклад із філософії, бо і тут «видатно» проявив себе геніальний Сталін. Газета «Культура і життя» ч. 1 в статті про перший том творів Леніна, обговорюючи брошуру Сталіна «Анархізм чи соціалізм» і бажаючи показати філософську мудрість Сталіна, писала: «У розділі «Діалектичний метод» товариш Сталін доводить (підкреслення наше), що життя є вічний рух і зміна...». Після таких слів логічно було б сподіватися, що газета наведе якесь глибоко-наукове оригінальне обґрунтування Сталіним того, що життя є вічний рух і зміна. Та тим часом гора родила мишу. Газета не змогла, очевидно, мимо всіх своїх бажань, навести нічого кращого над мізерну цитату Сталіна про те, що в житті існує «нове і старе, ростуче і вмираюче», «революційне і контрреволюційне» (Сталін). І цим, власне, цілком звичайним, відомим уже Гераклітові твердженням, до якого Сталін додав хіба тільки слова «революційне і контрреволюційне» як каже «Культура і життя» Сталін доводить, що в житті є вічний рух і зміна.

Нам така мудрість Сталіна доводить, що його філософські здібності дуже й дуже обмежені. Це зокрема підтверджується, коли взяти до уваги найбільшу філософську «працю» Сталіна — другий підрозділ четвертої глави «Короткого курсу історії ВКП(б)» — «Про діалектичний і історичний матеріалізм». Ця праця вже за своїм розміром 30 сторінок не каже багато від неї сподіватись. І фактично в ній немає нічого нового, оригінального. Вона становить популярне повторення того, що в свій час сказали в цій ділянці Маркс і Енгельс, а потім Ленін.

Ми вже згадували, що висвітлювання ідеологічних питань так часто міняються, що навіть найближче поставлені біля Сталіна не завжди вгадують, як треба пояснювати те чи інше ідеологічне питання. Ілюструймо це прикладом.

П. Федосеев, виходячи з ленінського пояснення війни, особливо першої світової війни, виходячи з факту, що в першій світовій війні большевики були проти гасла »захисту вітчизни«, а »за поразку царського уряду«, у своїй статті »Марксизм і ленінізм про джерела і характер воєн« визначив перший період другої світової війни (до хвилини втягнення у війну СРСР) як війну імперіялістичну: »це була імперіялістична боротьба за переділ світу. Одначе, характер світової війни (другої — О. Г.) в ході розгортання змінився. Особливість другої світової війни, яка докорінно змінила її характер, — це участь у війні соціалістичної держави, радянської країни... цей день (22. 6. 1941 р. — О. Г.) став переломовим моментом другої світової війни. З цього моменту цілком очевидно розкрилась небезпека, що нависла над волелюбними народами (цікаво, що до цього моменту кремлівські верховоди, обдаровані здібністю Ленінсько-Сталінського передбачення, не бачили цієї небезпеки — О. Г.). Якщо зважати ті зміни, що сталися в характері другої світової війни,... то стане ясно, що війна волелюбних народів проти фашизму — справедлива війна« («Большевик» ч. 16. 45).

Так виглядає пояснення характеру другої світової війни у Федосеева, заступника начальника управління пропаганди і агітації в ЦК ВКП(б), інституції, що керує всією ідеологічною роботою.

Сталін у своїй передвибірчій промові 9. 2. 46 р. про це саме питання говорив: »...це не значить, звичайно, що друга світова війна є копією першої. Навпаки, друга світова війна істотно відрізняється від першої за своїм характером... Друга світова війна проти держав осі, на відміну від першої світової війни, *набрала з самого початку характеру війни антифашистської, визвольної, одним із завдань якої було також відновлення демократичних свобод. Вступ Радянського Союзу в війну проти держав осі міг лише посилити і справді посилив антифашистський і визвольний характер другої світової війни*« (всі підкреслення наші).

Таким чином, маємо два різні пояснення такого важливого ідеологічного питання, як характер другої світової війни. Друге пояснення, пояснення Сталіна, докорінно протилежне поясненню Федосеева. За Сталіном, друга світова війна була з самого початку визвольною, а не імперіялістичною, як у Федосеева, а вступ СРСР у війну лише посилив (а не змінив) цей її визвольний

характер. Очевидно, що до виступу Сталіна зобов'язувало пояснення Федосеева, а після 9. 2. 46 р. воно відпало, як »ненаукове« і »немарксистське« і його заступило пояснення Сталіна. Після 9. 2. 46 р. у всіх статтях, які появилися на цю тему, бачимо вже тільки Сталінське пояснення.

Та такі явища не випадкові, вони характерні для советської дійсності. Коли б ми сягнули ще дещо назад, наприклад до 1939 р., то тоді б ми могли до питання характеру другої світової війни привести ще таку цитату: »Якщо говорити про великі держави Європи, то Німеччина є в становищі держави, яка змагає до скорішого закінчення війни, до миру. Англія і Франція, які ще вчора рятувалися від агресії, сьогодні стоять за продовження війни і проти заключення миру. Не тільки безсенсовно, а і злочинно вести таку війну за знищення гітлеризму, яку прикривають фальшивим прапором боротьби за демократію«. Так говорив не хто інший, як найближчий соратник Сталіна — Молотов 31. 10. 1939 р. Але це було в перші медові місяці союзу ССРСР із гітлерівською Німеччиною, і тому для Молотова війна за знищення гітлеризму була тоді »злочинною«, а боротьба за демократію — фальшивим прапором«. 9. 2. 46 р. цю саму війну Сталін називає визвольною, бо вона була антифашистською, бо одним із її завдань »було також відновлення демократичних свобод«.

Ясно, що в такій атмосфері ідеологічної диктатури Сталіна, ідеологічної нетерпимости, в атмосфері повного підпорядкування науки офіційній ідеології, ідеології, яка до того ще і постійно змінюється, не може бути жадного ґрунту для вільного розвитку науки. Навпаки, поставлення науки виключно на послуги політиці партії привело до величезного занепаду науки в ССРСР. Найбільший занепад переживають суспільні науки, а це тому, що вони особливо вимагають свободи для свого розвитку. Це не значить, що в ССРСР немає істориків, економістів і т. д. Такі люди є, але вони не можуть писати того, що згідне з їхнім науковим сумлінням, писати так, щоб сьогодні самим не заперечувати того, що писали вчора, а завтра того, що пишуть сьогодні.

Факт страшного занепаду суспільних наук в ССРСР для характеристики большевицької ідеології дуже знаменний, бо він дуже вимовно доказує, що большевицька ідеологія спорожнявіла і зогнила.

Занепад суспільних наук не абияк занепокоїв сьогодні

самих кремлівських верховодів. Але занепокоїв їх не тому, що їм залежить на науці, їм, як відомо, на справжній науці ніколи не залежало і не залежить. Занепокоїлися вони тому, що сьогодні їм бракує вже навіть фальсифікованих праць, що ті фальсифіковані праці, які зараз появляються навіть за своєю видимістю перестають бути науковими.

Зокрема великий занепад помічається в таких галузях як політична економія, філософія, право. За роки большевицької влади не з'явилися якінебудь серйозні праці з політичної економії, а ті, що появились, по черзі попали на індекс. Крім цього більшість тих праць радше відносилася до історії політичної економії, ніж до її теорії. Немає, в першу чергу, теоретичного висвітлення і наукового обґрунтування большевицької економічної системи, що для сталінських вельмож особливо важливе. Це ж бо, поперше, компромітує большевицьку політичну економію перед світом, подруге, сильно ускладнює, а то і прямо робить неможливим викладання політичної економії большевицького соціалізму в вищих (вищих школах) і тим самим захитує поняття про цей соціалізм у власних кадрів, потретє, утруднює виправдання большевицької економічної політики перед масами.

Але таке теоретичне обґрунтування большевицької економічної системи нелегка справа. Написати правду, написати про те, що існують кляси, існує експлуатація, написати про те, що закон вартости діє на тій самій основі, що й за капіталізму, визначити дійсну роль держави в большевицькій економіці — неможливо. Виправдати це все в дусі соціалізму, зберігаючи науковість, точніше видимість науковости — це не абияка штука.

Довго проповідуваний, напр., погляд у большецькій економіці про те, що в ССРСР, в умовах «побудованого соціалізму», можна свідомо, на свій розсуд створювати закони економічного розвитку, погляд, що впливав з офіційної ідеології партії, виявився таким абсурдним в умовах большевицької дійсности, що нарешті прийшлося від нього відмовитись. Звичайно, оголосивши його попереду як погляд «суб'єктивістський», «волюнтаристський», як погляд, що був по суті теоретичним виправданням лівацьких закрутів...» («Большевик» ч. 23 — 24. 44 р.).

Таку ж долю пережив і закон вартости. Виходячи

з заложень, що в ССРСР побудований «соціалізм», користуючись теоретичним визначенням соціалізму і вказівками партії, большевицькі економісти доказували, що в ССРСР «переборено закон вартости». Після того, як збріханість такого твердження стала надто очевидна, його замінено новим — закон вартости в економіці ССРСР діє, але «в зміненому вигляді».

Неважко відгадати, що цей новий погляд відкрив і довів Сталін. «Товариш Сталін, послідовно розвиваючи своє знання про торгівлю і гроші, показав, що закон вартости не переборений на стадії соціалізму, що він діє у советській економіці в перетвореному вигляді». Цей перетворений вигляд полягає ніби то в тому, що «закон вартости з основного закону, яким він був за капіталізму, перетворився у нас у підлеглий закон» («Большевик» ч. 23-24. 44 р.). Цілком очевидно, що цей «перетворений вигляд» — це ніщо інше, як незугарне виправдування того факту, що закон вартости в большевицькій економіці діє з тими самими наслідками, що й за капіталізму.

Такі приклади можна б множити, але ми закінчимо. Наведемо ще тільки офіційне ствердження невідрадно-го стану політичної економії в ССРСР.

«Найважливішою умовою успішного розв'язання цих завдань (розвитку соціалістичної економіки — О. Г.) є розгортання теоретичних досліджень в галузі політичної економії і особливо політичної економії соціалізму. Тим часом саме в тій галузі економісти зробили ще мало. Дані товаришем Сталіном у січні 41 р. вказівки з питань розроблення економічної теорії, досі по справжньому не зреалізовані в дослідницькій роботі. Такі надзвичайно важливі теоретичні проблеми соціалістичної економіки, як економічна роль радянської держави, соціалістичне плянування, чинність закону вартости у зміненому вигляді в ССРСР, соціалістичний принцип розподілу за працею, проблема соціалістичної продукції, радянські гроші і кредит та інше, ще чекають свого розроблення» («Большевик», ч. 14. 45 р.).

Ще гірше стоїть справа з філософією, якщо в ССРСР взагалі про неї, у власному того слова значенні, можна говорити.

Другий секретар ЦК КП(б)У Литвин з розпукою заявив на республіканській нараді в питаннях пропаганди (24-25 червня 1946 р.): «Впливу наших філософських працівників у інших галузях знань майже зовсім немає. При всьому бажанні ми не можемо назвати ні однієї

праці наших філософів, що висвітлювала б методологічні проблеми якоїнебудь конкретної науки. Це пояснюється головню тим, що більшість наших філософських працівників слабо знає конкретні науки і не працює над собою у цьому напрямі».

ЦК ВКП(б) у своїй постанові »про недоліки в науковій роботі в галузі філософії« ось як осудив роботу Інституту Філософії Академії Наук СРСР: »Інститут Філософії Академії Наук СРСР не висвітлює актуальних питань марксистсько-ленінської філософії, не розробляє філософської спадщини В. І. Леніна, не створив праць, що викривали б розбійницьку фашистську ідеологію, не підготував підручників з діалектичного та історичного матеріалізму, логіки, психології. Інститут не об'єднує, не готує і не висуває молоді кадри теоретичних працівників, відірваний від наукової громадськості і наукових закладів, не організовує обговорення філософських праць і дискусій з теоретичних питань«.

Очевидно, що на постанові не скінчилося. Після неї прийшла реорганізація Інституту Філософії, до нього введено нових людей, та це не посунуло праці інституту хоч трохи уперед.

Зокрема великий клопіт большевицьким працівникам філософії завдають досягнення природничих наук, яких ніяк не можна погодити з большевицькими філософськими твердженнями. Г. Александров у своїй доповіді »Про деякі завдання суспільних наук у сучасних умовах« ставить, між іншим, на першому місці потреби філософського визначення потягнень природознавства: »Треба створити праці з марксистського філософського матеріалізму, в яких були б глибоко, по-філософському узагальнені останні відкриття природознавства«.

Крім того Александров ставить ще такі завдання перед большевицькими філософами: »Потрібні серйозні праці з логіки. Треба взятися за створення марксистсько-ленінської історії соціологічних учень. Нам треба створити дослідні праці з усіх основних проблем історичного матеріалізму. Ця частина марксистсько-філософської науки була особливо збагачена для останнього десятиріччя нашою партією, працями товарища Сталіна. А тим часом дослідників, що розробляли б питання історичного матеріалізму в нас зовсім мало«. (»Большевик« ч. 11. 45 р.).

На основі вищесказаного виходить, що досі в галузі большевицької псевдофілософії (про справжню філо-

софію немає і мови), не зроблено буквально нічого. Єдині «серйозні праці», що з цієї галузі появилися, це «праці» товариша Сталіна, про філософський геній якого ми вже говорили.

Не дивниця, що при такому стані філософських наук мають місце численні факти різкого неуцтва серед викладачів вищих шкіл. За Александровим наведемо два конкретні випадки. Один викладач московського вишу в своїй лекції про діалектичний метод подав такий приклад для ілюстрації руху і розвитку в природі і суспільстві: «Деякі наші червоні директори рапортують про свою роботу, і через рік їх доводиться змінити, бо людина відстала, відорвалася від життя. Отже ж, все тече, все міняється. Мав рацію грецький філософ Геракліт, що не можна ввійти в одну й ту саму річку два рази, бо тече в ній вода».

Для ілюстрації переходу кількісних змін у якісні зміни цей викладач подав такий приклад: «Людина випадково попала під поїзд і втратила ногу. Вона втратила кількісно, але це не корінний стрибок, як коли б вона загубила голову» («Большевик» ч. 14. 45 р.).

Александров обурюється неуцтвом викладача. Ми не будемо заперечувати, що це не неуцтво. Скажемо тільки, що приклади, наведені московським викладачем, цілком гідні «великого вчителя». Коли для Сталіна «корінним стрибком» є створення колгоспів, то так же само добрим для московського викладача прикладом на корінний стрибок є згублення голови. Так же само добрий може бути і для астраханської газети «Волга» такий приклад на нижчі і вищі форми руху: «Ми щойно пережили період великої вітчизняної війни. Війна включає в себе багато видів руху. Рухаються частини Червоної армії — це механічний рух, йде вогонь із гвинтівок і кулеметів, це хемічний рух. Таким чином вища форма руху — війна, виключає з себе нижчі форми руху» (за «Правдою» ч. 228. 46 р.).

Ось таку жалогідну картину являє собою сталінська філософія. Вже стан цих двох галузей суспільних наук: політичної економії і філософії — достатньо доводить в якому стані перебувають суспільні науки в СССР в цілому. Ні одна з інших галузей не може похвалитися будь-якими серйозними, справді науковими досягненнями, що тим самим тільки підтверджує факт повного занепаду суспільних наук в СССР. Це вони цілковито підпорядковані, — наскрізь струхлявіла ідеологія.

Про гниль большевицької ідеології говорить глибокий занепад советської літератури і мистецтва, які, як відомо, так само як і наука, поставлені на послуги цій ідеології. Причина цього занепаду полягає власне в підпорядкуванні літератури і мистецтва офіційній ідеології.

Обов'язок літератури й мистецтва в ССРСР бути політичними, партійними привів до різкого розходження їхнього художнього рівня. Навіть найвище нагороджені твори, як напр. «Нездолані» Горбатова, чи «Молода гвардія» Фадєєва, чи такі відзначені, як напр. «Райдуга» Василювської, з мистецького боку зовсім слабкі... Найбільша їхня «вартість» полягає в тому, що в них автори змалювали советську дійсність підкрашено, ідеалізовано, змалювали її так, як цього вимагає партія.

Тому зовсім зрозумілим були вимоги письменників України Панча і Городського дати їм «право на помилки» (за що й дісталось їм після цього), як доконечної передумови для того, щоб вивести сучасну советську літературу з занепаду, що означає дати письменникам право творити вільно і без обмежень, писати, не зв'язуючись тим, чи їхні твори відповідатимуть офіційній ідеології чи ні.

Природно, що советські письменники, не маючи умов для вільної і нічим не зв'язаної творчості, пишуть мало, або пишуть зовсім мізерні твори, або шукають найрізноманітніші дороги обминути завдання, поставлені перед ними партією. Особливо за останній час, користуючись викликаним війною послабленням контролю з боку партії, советські письменники відчули себе дещо вільніше і пішли подекуди навіть шляхом злегковаження вимог партії. Опубліковано цілу низку творів, що явно суперечать вимогам партії. На літературній арені знову своїм безперечним талантом здобули собі поважні позиції у колі советських письменників, також одвертіше виступило захоплення західньою літературою.

Все це затривожило ЦК партії і він вжив «крутих заходів», щоб і на відтинку літератури і мистецтва ліквідувати «ідеологічні прориви» та «підтягти ідеологічний фронт до всіх ділянок нашої роботи» (Жданов). Ми не будемо обговорювати цих заходів (постанова ЦК ВКП(б) про журнали «Звезда» і «Ленінград», про репертуар драматичних театрів, усунення з голови ССП Тіхінова і т. д.), бо вони відомі з газет, звертаємо тільки

увагу на те, які завдання на сьогодні ставить перед літературою і мистецтвом партія.

Поперше, вона рішуче вимагає, щоб література і мистецтво були партійними, що означає, що партія бере літературу і мистецтво ще міцніше в руки, що партія прикорочує, ліквідує можливості обходити її доручення, втікати від її вимог, що вона запрягає літературу і мистецтво ще дужче на службу правлінню, пропаганди і агітації ЦК ВКП(б). »Наша література, — говорив Жданов на зборах ленинградських письменників (22. 8. 45.) — не приватне підприємство, розраховане на те, щоб догодити різним смакам літературного ринку. Ми зовсім не зобов'язані вділяти в нашій літературі місце для смаків і звичаїв, що не мають нічого спільного з морально й якостями радянської людини (читай — з політикою партії)... багато письменників і тих, що працюють відповідальними редакторами або займають важливі пости в спілці письменників думають, що політика — це справа уряду, справа ЦК. Щодо літераторів, то не їх справа займатися політикою... Ми вимагаємо, щоб наші товариші, як керівники літератури, так і ті, що пишуть, керувалися тим, без чого радянський лад не може жити, тобто політикою«...

Подруге, партія вимагає, щоб література і мистецтво зайнялися в першу чергу сучасною радянською тематикою. Та помилковим було б думати, що йдеться тут про вірне відображення радянського життя. Коли б у советських письменників була така можливість, не один тоді б зродився високохудожній твір. Але саме тому, що ці письменники не можуть писати вірно про советську дійсність, бо це означало б писати про терор, про звірства НКВД, про голод, про диктатуру сталінської кліки, про визиск працюючих мас, про поневолення народів, тому вони й утікають від сучасної тематики. Коли ж ЦК ВКП(б) насильно притягає цих письменників до сучасної тематики, то має на меті змусити їх прикрашувати жорстоку дійсність, виправдувати політику партії, затушкувати її злочини.

Потрете, партія ставить завдання використати захоплення літературою заходу, але зовсім не тому, що, мовляв, це »низькопробна література«, що це література, яка »не відповідає смакам радянських людей«, а тому, що партія боїться ідейного впливу цієї літератури на своїх письменників, на власні маси народу, тому що ця література б'є по большевицькій ідеології. Не маючи

змоги довести низькопробности західньої літератури, сталінські верховоди пускаються на шовіністичні штучки, щоб підірвати захоплення цією літературою. »Чи личить нам, — говорив на вже згадуваних зборах Жданов, — представникам передової радянської культури, радянським патріотам, роля скинення перед буржуазною культурою або роля учнів! Звичайно, наша література, яка відображає наш лад, вищий, ніж будьякий буржуазно-демократичний лад, культуру багато разів вищу, ніж буржуазна культура, має право на те, щоб навчати інших нової загально-людської моралі (от як вилазить імперіялістичне шило)... ми вже не ті росіяни, якими ми були до 1917 р. і Русь у нас уже не та і характер у нас уже не той. Ми змінилися і вирости разом з тими величезними перетвореннями, які в корені змінили лице нашої країни...«

У зв'язку з такими вимогами партії до літератури і мистецтва в незavidному стані перебуває советська літературна критика (правда, в такому становищі вона перебуває давно), бо ж завданням її є не сприяти художньому зростанню літератури й мистецтва, а допильнувати, щоб советські письменники, поети, художники виконували відповідні постанови ЦК ВКП(б). Советська критика тим самим ніколи не може бути хоч трохи наукова. Якщо якийсь тверезий об'єктивний голос час від часу пролунає в советській критиці, його швидко змушують замовчати, якщо не більше.

Ось приклад. В п'ятій книзі журналу «Октябрь» за 1946 р. була опублікована стаття редактора цього журналу Ф. Панфйорова «О черенках і черенушках», в якій автор розглядає питання літератури, життя, критики. В статті Панфйоров, між іншим, також виступає проти загально стосованою советською літературою підходу, що «про ворога треба писати так: це Фріц, бездушний, пустий, трусливий, у воєнному мистецтві він нічого не розуміє. Він нічого ніколи не переживає навіть бліднути йому заборонено, а любити тим паче...» І ставить перед советськими письменниками вимогу «розглядати силу ворога, його психологію, те, чому за фашистами, хоч і тимчасово, але пішли мільйони» (за «Правдою» ч. 149. 46 р.).

Цей правильний і розумний погляд Панфйорова, погляд, що справедливо критикував советську літературу, на багнети взяла «Правда». Вона писала: «...Мільйони, що пішли за фашизмом — це перекручення

дійсності... Не належало б радянському письменникові Ф. Панфйорову іронізувати над тим, що німецьких фашистів, цих вироdkів людства, »людей з мораллю звірів« вважають за бездушних... Ф. Панфйоров відриває письменницьку справу від політики, від філософії...» («Правда» ч. 149. 46 р.). Очевидно, що після такої критики Панфйоров більше не відважився критикувати.

Наведемо ще один приклад для характеристики методів большевицької критики. Професор Львівського Університету Михайло Рудницький, до речі, відомий колись своїми советофільськими поглядами, нині ніяк не може догодити своїм сталінським господарям. Хоч він і прилюдно засудив свої старі »помилки«, хоч написав уже не одну підлу статтю (найпідліша з них »рішуче порвати з проклятим минулим«), нічого не помагає. Преса й далі цькує його.

»Недавно на зборах інтелігенції Львова проф. М. Рудницький заявив, що література є справою технічно-мистецькою. Цей виступ проф. Рудницького був спробою його стати на захист українських буржуазних націоналістів, в таборі яких він активно боровся проти революційно демократичного напрямку й виступав до 1939 р. з ворожими наклепницькими статтями проти Радянського Союзу, проти Радянської України.

Дальша поведінка Рудницького показала, що він не хоче стати на шлях роззброєння від свого ворожого ідейного вантажу, а бере під захист українсько-німецьких націоналістів — цих найзапекліших ворогів українського народу...» («Вільна Україна», орган львівського обкому КП(б)У ч. 173. 1946 р.).

Очевидно, що після такої критики проф. Рудницькому робиться більше ніж гаряче і він готовий писати ще підліші статті.

Повний відрив большевицької теорії від практики, ідеологічна диктатура Сталіна, занепад суспільних наук, літератури, мистецтва і критики — ось елементи, що характеризують вартість большевицької ідеології. Ця ідеологія не має жадних тривких основ під собою. Вона держиться виключно на брехні і обмані, підпертих багнетами НКВД і НКГБ.

Природно, що така ідеологія не може захоплювати не тільки маси, а навіть і самих членів правлячої большевицької партії. Вже давно ті члени перестали вірити в свою ідеологію, вже давно вони втратили, скажемо модним сьогодні у большевиків словом, смак до ідеоло-

гічних питань. Члени большевицької партії — це вже не ті, що в ім'я великих ідей готові були йти на барикади, це сьогодні члени пануючої кляси, які лише зажерливо боронять свої клясові імперіялістичні інтереси, для яких великі ідеї існують лише, щоб їх натягати або ними маскуватися.

Ідейну силу в большевицькій ідеології заступає ідеологічне корито, експлуататорський жолоб.

Постійні зміни ідеологічних курсів привели не тільки до злегковаження ідеологічної роботи серед самих партійців, і відбили їм всяку охоту підвищувати свій теоретично-ідеологічний рівень. Єдиною «заохотою» до теоретичної праці над собою залишилася політична кар'єра, бо, як відомо, теоретична підготовка членів партії становить одну з передумов просування вгору по партійній драбині.

Для ілюстрації теоретичного рівня частини членів правлячої большевицької партії, наведемо за пресою два конкретні приклади:

»Ми спробували обмінятися з товаришем Михайловим (завідувач торговельним відділом Верхньо-Хортицького району, Запорізької області — О. Г.) думками про наслідки плебісциту в Італії, як одного з проявів росту демократії в післявоєнній Європі.

— Італія? Як же, знаю з газет, — переконливим тоном сказав тов. Михайлів, — це країна, частково окупована нашим військом.

— А коли ми висловили сумнів,... він поглянув на нас з призириливим жалем.

— Ну, а в Порт-Артурі чие військо стоїть, на Вашу думку? — («Радянська Україна» ч. 124, 1946).

Ось другий приклад:

— Скажіть, будь ласка, товаришу Бурхан (другий секретар Райкомпартії, Дублянського району, Дрогобицької області), як ви підвищуєте свій ідейно-політичний рівень, над чим ви зараз працюєте?

— Я вже виступив до глибокого вивчення четвертої глави («Короткого курсу історії ВКП(б)» — О. Г.).

— А що Ви саме вивчаєте з четвертої глави?

— Я вивчаю філософію...

— Тоді скажіть про два основні напрямки філософії.

— Два напрямки... напрямки... напрямки... Два напрямки... щось трошки призабув.

— Ми Вам підкажемо... — матеріалістичний і ідеалістичний.

— А, так, так! Згадав. Правильно, правильно.

— А чи можете навести приклади?...

— ...Матеріялісти, розумієте — це шкурники, шкурники, розумієте — це ті шкурники, що крадуть і самозабезпечуються, це самозабезпеченці. А ідеалісти — це...«

— Не відповів товариш Бурхан і на інші питання.

Комуніст тов. Воробйов (районовий прокурор) не пояснив, що таке диктатура пролетаріату, в чому головна суть радянської держави. Комуніст тов. Петрусенко (редактор районної газети) не знав, коли утворилася і організаційно оформилася партія большевиків. І це не поодинокі факти в Дублянській партійній районній організації («Радянське Слово», орган Дрогобицького КП(б)У ч. 149, 1946 р.).

І це не поодинокі факти в рядах усієї большевицької партії, і це очевидно не потішаюче явище для цієї партії. Партійні верховоди свідомі цього. Вони знають, що це означає розклад власних кадрів, що це загрожує самому існуванню партії. Звідси весь цей крик про підвищення теоретично-ідеологічного рівня партійних кадрів і ті рішучі заходи, прийняті ЦК ВКП(б) в цьому напрямі.

»За час війни — говорив т. Литвин у своєму виступі на республіканській нараді — наші керівні кадри набули величезний досвід політичної й організаційної роботи. Проте, багато хто з них занедбав самостійну роботу над опануванням марксистсько-ленінської теорії. Частина кадрів розгубила раніше здобуті знання (Литвин забув додати, що в СРСР багато дечого, що до війни називалося знанням, за час війни перестало називатися знанням) і відстала в своєму ідейно-теоретичному розвитку. Ці товариші не працюють над собою і зараз... вони проявляють нестерпну безтурботність у питаннях теорії, не працюють над розширенням свого кругозору, своїх теоретичних знань і тому багато хто з них не стоїть на рівні вимог сучасної обстановки. Ми ж не можемо далше миритися з таким становищем«.

Про заходи вжити ЦК партії з метою піднести ідеологічний стан кадрів, з метою рятувати партію від ідейно-політичного розкладу, буде мова далі.

На цьому місці ми тільки хочемо звернути увагу ще на те, що нехить партійців до теоретичної праці над собою така велика, що партійні верховоди мусять удатися аж до таких заходів, як знімати з роботи. Ось приклад: »зобов'язати міськоми і райкоми ВКП(б):

а) вжити заходів до виправлення недоліків у роботі по ідейно-політичному вихованні комуністів і особливо керівних кадрів, створити нестерпну обстановку для політичних неуків з числа партійних радянських і господарських робітників, для тих, що не мають бажання підвищити свій політичний рівень, аж до зняття їх з керівної роботи» (із постанови Курського обкому ВКП(б), за «Правдою» ч. 161, 46 р.).

Большевицька ідеологія стратила будь-яку притягальну силу особливо для молоді, в тому числі й для комсомолської молоді, що зокрема тривожить партійних верховодів. «Молоде радянське покоління» — говорив Жданов — має зміцнити силу й могутність соціалістичного радянського ладу, цілком використати рушійні сили радянського суспільства для нового не баченого розквіту нашого добробуту й культури... Для цієї мети нам потрібно..., щоб література наша, журнали наші не стояли осторонь завдань сучасности, а помагали партії й народові виховувати молодь».

Другий верховод, секретар ЦК ВЛКСМ Михайлов, у своєму виступі на XIII з'їзді ВЛКСМ (12-15 грудня 1946 р.) виразно заявив: «Треба визнати, що дотеперішній стан нашої політичної, виховної роботи серйозно відстав від завдань і вимог сучасної обстановки... Як на доказ надзвичайної занедбаности ідейної роботи з кадрами можна послатись і на те, що не один, на жаль, комсомольський працівник звихнувся у нас, не знайшовши сили протистояти впливові чужої нам ідеології, потрапляючи в обстановку, яка підточує його партійність, роз'їдає його мов іржа».

А ось ще одне офіційне ствердження того, що большевицька ідеологія не захоплює молоді:

«Центральний Комітет ВЛКСМ встановив, що за останній час численні комсомольські організації закинули марксистсько-ленінську підготовку кадрів, послабили роботу по політичній освіті комсомольців і молоді. Більшість комсомольських кадрів не веде жадної пропагандивної роботи... Більше того, серед частини керівного комсомольського активу поширене зневажливе ставлення до вивчення революційної теорії (постанова ЦК ВЛКСМ з 22. червня 1946 р.).

І, зрозуміло, така крутітьська, прогнила, позбавлена ідейної величі ідеологія як большевицька, не може притягати молоді, яку завжди захоплюють і поривають тільки великі ідеї. Молодь не має поваги до ідеології,

основні положення якої так часто міняються, яку, що більше, кожний крок нашої дійсности викриває як ідеологію реакційну, антинародну, як ідеологію оперту на брехні і обмані. Така ідеологія викликає лише огиду в ідейній молоді, наштовхує її до шукань за справді великою і справедливою ідеологією. Ідеологічна большевицька робота для молоді стала прикритим, змордним, обов'язком, якого вони уникають всіма способами.

Характеристичне в цьому відношенні цілком зневажливе ставлення студентської молоді до марксизму-ленінізму, що його, як відомо, введено як обов'язкову дисципліну в усіх вишах.

Якщо ж ідеться про вплив большевицької ідеології на маси, то він, певна річ, ще менший. Занадто батожить ті маси життя, занадто бичує їх сталінська політика, щоб вони вірили й захоплювалися теоретичним виправданням цієї політики. Війна в цьому напрямі зробила дуже багато. Народ не лише перестав вірити в большевицьку пропаганду, він почав сильніше протиставитися большевицькій політиці.

Коли б ми шукали офіційне визнання факту посилення протилежного наставлення мас, то знайдемо його замаскованим у фразі «боротьба з буржуазними пережитками мас». Це, правда, стара, давно відома вже нам фраза, і коли вона сьогодні знову, більше як будь-коли, пішла в обіг, то це має свою окрему вимогу. І не у відставанні росту свідомости від матеріяльних умов лежить причина існування ще сьогодні цих «буржуазних пережитків», а в тому, що такі матеріяльні умови, які сьогодні існують в ССРСР, завжди породжуватимуть «буржуазні пережитки». Боротьба з цими «пережитками», для сталінських вельмож є перманентна боротьба, бо джерелом їх є ніщо інше, як сталінська політика.

Ідейна гниль сталінської ідеології, факт байдужого ставлення до цієї ідеології партійних кадрів, зневажливе ставлення комсомольської молоді, цілком вороже ставлення народніх мас ясно кажуть, що на большевицькому ідеологічному фронті далеко не все в порядку. Цей фронт, як бачимо, тріщить: він, сміливо можна сказати, провалюється. Кремлівські верховоди зараз поспішно латають і поправляють його та заходжуються біля основнішої його перебудови.

Перебудовуючи свою ідеологію, сталінські вельможі, як це ми вже зазначили спочатку, офіційно не відпекуються від марксистської теорії. Навпаки, вони під-

креслено заявляють, що їхня ідеологія — марксистська ідеологія, що вона становить дальший розвиток марксизму. В той же час вони признаються, щоб оправдати надто очевидні суперечності між своєю «теорією» і теорією Маркса, що «окремі положення, всунені в свій час Марксом і Енгельсом, в нову епоху застаріли» і їх прийшлося змінити новими. «Наша країна виявилась би беззбройною перед новими подіями, новими фактами, новим досвідом, коли б большевицька партія не мала мужности замінити застарілі положення марксизму новими, що відповідають зміненим історичним умовам» («Большевик» ч. 14, 46 р.).

Проте, на думку сталінських вельмож (очевидно, розраховуючи на наївних) ці зміни не є ані запереченням марксизму, ані навіть відхиленням від нього, бо, мовляв, «усі корінні положення, відкриті й обґрунтовані Марксом, зберегли свою повну силу» (там же). «Внесені ж большевиками зміни, це розвивання марксистської теорії, в якому полягав і полягає творчий дух марксизму» (там же).

На ділі, сталінські вельможі зовсім не рахуються з марксистською теорією. Вони не тільки натягають її, як швець шкіру (так в основному було раніше), а в корені заперечують її (так в основному є в останній час). Зазначимо при тому, що маємо на увазі теоретичні заперечення, бо в практиці большевики заперечили марксизм і порвали з ним вже в самому початку приходу до влади. Це ми показали у вступі цієї статті, розглядаючи відхилення між большевицькою теорією і практикою.

Не вдаючись у теоретичний розгляд питання, чи «всі корінні положення, відкриті і обґрунтовані Марксом, зберегли свою повну силу», ми прямо скажемо, що якщо десь корінні положення Маркса про соціалізм не зберегли своєї сили, то не зберегли її власне в СССР, в країні «перемігшого соціалізму», в країні, яка нібито керується марксистською теорією.

Бо ж, наприклад, таке корінне положення Маркса, корінне положення соціалізму, така передумова його виникнення, як знищення експлуатації людини, в СССР не знайшло свого здійснення. Експлуатація людини здійснюється в СССР в нечуваних розмірах і найогиднішими методами. Советський робітник — це далеко не те, що визискуваний, але вільний капіталістичний робітник, як він більше відповідає безправному античному рабові.

Якщо сьогодні сталінські вельможі ще далі горлають про марксизм, то це тільки з метою маскувати свою реакційність, свій імперіялізм передусім перед чужими, це не поневоленнями Советським Союзом народами. Для внутрішнього ринку, для власних мас, вони випускають зараз новий ідеологічний товар, виготовлений із тих нових «положень», що їх має «мужність» творити большевицька партія. Які ж це нові положення?

Насамперед, це «теорія» про те, що російський народ є «найвидатнішою нацією з усіх націй, які входять до Радянського Союзу», що російському народові належить «керівна роль» серед інших народів (Сталін).

Що означає та теорія?

Поперше, вона означає, що сталінські вельможі одверто стали на російському шовінізмові, подруге, що вони тим самим не менш одверто заперечують свій марксизм, бо ж проповідь «вищости і керівної ролі» російського народу — це чисто російська теорія, що, як така, докорінно протилежна і букві і духові марксизму.

Цю расистську теорію виснував під час останньої війни і остаточно офіційно схвалив Сталін 1945 р. (24. 5). Та фактично вона є тільки теоретичне оформлення того, що вже перед тим існувало в житті і до чого кремлівські верховоди довго не хотіли признатися. Адже ж незаперечним фактом є те, що російський народ був тією силою, на яку большевики сперлися по своєму приході до влади, щоб знову поневолити всі інші народи ССРСР. Російський народ, знову вкинутий у важке соціальне ярмо, весь час був і є сьогодні в руках большевицьких імперіялістів знаряддям їхніх імперіялістичних плянів, знаряддям придушення всіх інших народів. Большевицькі вельможі, жорстоко експлуатуючи російський народ, в той же час залучують частину цього народу до поділу плодами імперіялістичного грабунку і цим шляхом, за допомогою цієї меншости, запрягають російський народ до свого імперіялістичного воза.

Відомо також, що кляса большевицьких вельмож за своїм національним характером — російська. Те, що в її рядах також є виходці з усіх інших народів, ні трохи не міняє цього факту, бо всі ці виходці, поперше, становлять незначну меншість, подруге, найголовніше, вони цілковито зрусифіковані. Вони не тільки говорять по-російськи, вони поросійськи думають, а вся їхня діяльність — це суцільна зрада власним народам. Коротченко, Гречуха, Тимошенко мають стільки спільного

з українським народом, скільки поміщик Родзянко чи капіталіст Терещенко.

Що кляса большевицьких вельмож — російська, доводить уся її політика. Большевицькі вельможі чисто російською зробили Червону Армію. НКВД і НКГБ — опора сталінських вельмож — цілком російські. Росіянами обсажені не тільки керівні пости в адміністрації національних »республік«, а і багато підрядних посад. У руки росіян віддано догляд за культурним життям національних »республік«. У господарському житті сталінські вельможі так само як і їхні царські попередники, зосередили в Росії всі економічно-промислові центри і дали розбудовують її як метрополію. Національним »республікам« припала колоніяльна роля баз сировини і ринків збуту.

Таким чином большевицькі вельможі своєю політикою весь час ставили і сьогодні ставлять російський народ в упривілейоване становище, в становище панівного народу. До цього вони тільки офіційно не признавалися. Навпаки, вони тільки вголос кричали, що »великоруський шовінізм« так само небезпечний, як і »місцевий націоналізм«. Але коли з місцевим націоналізмом вони вели нещадну боротьбу, самі в той же час діяли як найзапекліші великоруські шовіністи.

Війна, сильно захитавши ґрунт під сталінськими вельможами, примусила їх відмовитися від всяких манерів і одверто стати на російському шовінізмі, як на єдиній найнадійнішій опорі свого імперіялізму. Така зміна ліквідувала розрив між ідеологією і практикою в одному дуже важливому місці і дозволила одверто, а тим самим і більш ефективно, роздмухувати шовінізм в російському народі. І коли сталінські вельможі видають для однієї, меншої, частини російського народу матеріяльні обґризки плодів свого імперіялістичного грабунку, для другої, більшої частини, вони кидають шовіністичну блекоту і цим шляхом прагнуть сильніше зв'язати з собою російський народ і зміцнити свої ідейно-політичні позиції.

Ставши на російському шовінізмі, сталінські вельможі зовсім не бажають, щоб ця зміна викликала як логічну протидію зріст »місцевих націоналізмів«. Навпаки, вони хочуть і далі обманювати неросійські народи або бодай хоч якусь їх частину, щоб цим шляхом полегшувати своє панування над ними. Тому сталінські вельможі сьогодні не говорять просто, що російський народ — па-

нівна нація, якій належить право панувати над іншими народами і душити їх. Вони пом'якшують (російська нація — найвидатніша нація), припудровують (керівна роля), присмачують (благородність російського народу), щоб неросійські народи зразу не зжахнулися від цієї нової теорії, щоб вони не побачили реакційних цілей, що ховаються за нею, щоб вони цю отруйну »теорію« могли легко і без страху проковтнути.

Так пом'якшено сформулована і привабливо видана сталінська расистська теорія для розпалювання шовінізму в російському народі не становить жодної перешкоди, не вносить жодних труднощів до цієї роботи.

Виходячи з положення, що російський народ — »найвидатніша нація«, що йому належить »керівна роля« серед інших народів, сталінські вельможі вмовляють в російський народ сьогодні, що в нього »найславніша« історія, »найкраща« література, »найпередовіша« філософія що він »ущасливив« усі народи СРСР, що він »визволив« братів слов'ян, »урятував« Європу й цивілізацію, тобто роздмухують шовінізм так само добре, як коли б вони сказали, що російський народ — панівна нація, що йому належить право панувати над іншими народами. Іншими словами, »теорія« вищости і керівної ролі російського народу дає сталінським вельможам усі можливості деморалізувати і шовінізмом розбещувати російський народ і таким чином повніше ставити його на послуги своїй імперіялістичній політиці.

З другого боку теорія вищости і керівної ролі російського народу розрахована на те, щоб не розбуджувати спротиву у неросійських народів, шляхом прищеплювання цим народам рабської пошани перед російським народом, рабського схилення перед російською історією, перед російською культурою, рабського захоплення російською мовою, плекати в них почуття нижчевартости. Таке почуття нижчевартости в неросійських народів своєю чергою потрібе сталінським вельможам, щоб полегшити русифікацію тих народів, яку сталінські вельможі зараз провадять з особливим притиском.

Сталінські вельможі враховують помилку своїх царських попередників і гітлерівських побратимів, які одверто говорили про свої народи, як про панівні народи. Вони розраховують, що »теорія« вищости і керівної ролі російського народу своєю замаскованістю дозволить їм краще і легше русифікувати їх, не викликаючи одночасно протидії з їхнього боку.

Друге корінне нове положення большевицької ідеології — це «теорія» великодержавности. Вона полягає в зображенні російської імперіялістичної держави як найвищого добра не тільки для російського народу, але й для всіх інших народів ССРСР. Ця «теорія» як і «теорія вищости і керівної ролі російського народу», не має нічого спільного з марксизмом, вона становить відновлення царської «теорії» «государственности».

Кляса большевицьких вельмож, побудувавши велику імперіялістичну державу, зовсім не зацікавлена сьогодні в «відмиранні» цієї держави, що в її руках є знаряддя гноблення так усіх неросійських народів, як і працюючих мас російського народу, що для неї є засобами захисту її власних клясових інтересів. Навпаки, вона зацікавлена в зміцненні і зростанні цієї держави, але цілком не тому, що існує загроза з боку капіталістичного оточення, а виключно в своїх клясових імперіялістичних інтересах. Зате всі народи ССРСР, працюючі маси російського народу, зацікавлені в знищенні кляси сталінських вельмож, зацікавлені в знищенні держави цієї кляси. Сталінські вельможі знають це. Свідомі, що годі довго потішати народні маси «відмиранням держави» (бо це відмирання протягнуто аж до далеких часів перемоги комунізму) і лише за умов зникнення капіталістичного оточення, вони рішили захопити (певна річ також і залякати) їх величчю, силою, могутністю своєї держави. «Ідею могутньої держави, могутнього ССРСР, вони постановили зробити ідею мас, щоб з одного боку, використовувати ці маси для зміцнення власної держави, а з другого, щоб в ім'я високих інтересів цієї держави виправдувати власні злочини і важке становище народніх мас. Ідеєю великої держави вони хочуть заглушити прагнення народів ССРСР до власного життя у своїх вільних самостійних національних державах, прагнення працюючих мас до знищення сталінського соціального визиску. «Ідеєю» великої держави, держави большевицьких вельмож вони хочуть, хоч це і протиприродно, зробити ССРСР спільним для працюючих мас поневоле-них народів.

Нова «теорія» державности привела до зміни погляду на російську державу царського періоду. Хоч формально і не заперечується клясового характеру цієї держави, присуті їй надається якоїсь понадклясової вартости, бо цю державу роблять ідеалом, найвищим добром і досягненням усього російського народу; що більше, нею також

ущасливлують і всі неросійські народи. Російську державу роблять сьогодні осередком історичного розвитку народів СССР, а російський народ «керівною силою» цього історичного процесу.

Цей новий погляд найсильніше проявляється у питаннях висвітлення централізаційної діяльності Івана Грозного і засновника російської імперії царя Петра I. Діяльність цих найбільших кровожерних імперіялістів, які будували російську імперію в морі крові і на мільйонах трупів, шляхом хижачького поневолення багатьох народів і жорстоким визиском працюючих мас російського народу, апотеозується сьогодні як найбільшу державно-творчу діяльність. Злочини цих народніх катів вважається другорядними, такими, що меркнуть перед таким ділом, як російська держава, яку вони побудували. В цих царях, мовляв, найсильніше втілювся і найвищий ідеал (російська держава), який вони передали для майбутніх поколінь як найдорожчий скарб.

Так ідеалізовано зображену російську державу царського періоду органічно пов'язується з большевицькою державою СССР. Перша — попередниця, друга — її продовження, розвинення. Обидві ж є чисто російські. Це знайшло, між іншим, також свій вияв у новому державному гімні СССР.

У зв'язку з цим міняється і погляд на ролю большевицької партії. Роля большевицької партії, як її висвітлюють сьогодні, полягає не в боротьбі проти російської державности, не в знищенні російської держави, а в знищенні поміщицько-капіталістичного ладу, що був причиною поразок Росії, як ладу, який вів Росію до загибелі. Роля большевицької партії полягає у рятуванні російської держави, у її зміцненні і дальшому розвитку. Роля большевицької партії полягає в тому, що вона була найгіднішим спадкоємцем Івана Грозного і Петра I.

Ось як виразно пише про це сьогодні Федосеев:

»За минуле півсторіччя з часу виникнення ідеалізму відбувся корінний перелім в історичній долі нашої країни. На протязі першої половини цього періоду Росія все більше і більше відставала від передових країн світу, все більше попадала в залежність від великих імперіялістичних держав. В короткий історичний строк царська Росія потерпіла дві великі поразки: в російсько-японській війні і в першій світовій війні... Буржуазно-поміщицький лад царської Росії, прирікав нашу країну на

застій і відставання. Ні одна з існуючих у Росії буржуазних і дрібно-буржуазних партій не тільки не здібна була показати країні новий шлях розвитку, а навіть і не думала про те, щоб якнебудь серйозно змінити її суспільно-економічний лад... Тільки партія большевиків рішуче розірвала вузькі межі цього буржуазного обрію і накреслила світлий шлях розвитку, ідучи яким наша країна могла ввійти в ряди передових країн і поставити перед собою завдання — обігнати в своєму поступовому русі передові країни світу» («Большевик» ч. 9, 46 р.).

Про період тимчасового правительства Федосеев пише: «Меншовики і есери вели країну до повної катастрофи, прирікали її на дальше відставання від передових країн, на кабальну залежність від імперіялістичних держав. Від цієї ганебної долі врятували Росію большевики, які пірвали робітничу клясу і працююче селянство на боротьбу за побудову могутньої радянської держави» (там же).

Немає потреби наводити будь-яких фактів на доказ того, як большевицька партія зміцнює російську державу сьогодні. Нам аж вуха болять від тієї пропагандивної тріскотні про зміцнювання, скріплювання й розвиток цієї держави, про те, що своєю перемогою у цій війні большевицька партія зміла ганьбу російсько-японської війни, першої світової війни і т. д.

Зрештою, ми знаємо, що фактично большевицька партія врятувала російську імперію від розвалу, вона зараз розбудовує її, вона здійснює заповіти найбільших російських імперіялістів — «собирателей земли русской». Ми знаємо, що власне большевики врятували імперіялістичну Росію, що в цій Росії нічого не змінилося, крім поневолювачів і експлуататорів та форм гноблення і визиску. На місце поміщиків і капіталістів прийшли сталінські вельможі з їхньою системою гноблення народів і визиску працюючих мас. Російська держава як була організацією гноблення і визиску в царський період, так і залишилася нею сьогодні. В цьому, тобто у врятуванні російської держави, большевицькі імперіялісти тільки довго не признавалися. Вони весь час говорили, що вони знищили російську державу, що держава, яку побудували (СССР) не має нічого спільного з царською Росією, що СССР держава нового, соціалістичного типу. Сьогодні вони призналися в цьому, щоб могли краще розпалювати російський шовінізм, на якому, як це вже нам відомо, вони стали як на єдиній своїй опорі.

Бо ж немає сумніву, що тільки російських шовіністів може з'єднати собі большевицька партія, змальовуючи себе рятівником російської держави, так зненавидженої всіма поневоленими нею народами і працюючими масами російського народу. Тому, одначе, щоб баламутити бодай декого з тих, хто не ловиться на шовіністичний гачок, кремлівські верховоди змальовують цю імперіялістичну російську державу, як якесь всенародне добро, ідеалізують її, відривають від гноблення і визиску, які вона забезпечувала і забезпечує.

Також нового пояснення набуває ленінізм, ця теоретична основа, рушійна сила большевицької партії.

1924 р. Сталін писав: »...Коли б ленінізм був тільки лише застосуванням марксизму до своєїрідної обстановки Росії, то тоді ленінізм був би чисто національним і тільки національним, чисто російським і тільки російським явищем. Проте ми знаємо, що ленінізм є явище інтернаціональне, яке має корінь у всьому міжнародньому розвитку, а не тільки російське («Питання ленінізму» стор. 1). В цьому визначенні Сталін виразно проголошує, що ленінізм — у першу чергу явище інтернаціональне. 1924 р. так про цю справу треба було говорити, і тоді Сталін ще ні словом не згадає про те, що ленінізм — це досягнення російської культури. Для нього ленінізм тільки тоді був би чисто російським явищем, коли б він був лиш застосуванням до своєїрідної обстановки Росії.

Сьогодні ж підкреслено на кожному кроці наголошується — »вище досягнення російської культури«, а одночасно і найвище досягнення світової культури. »Ленін і Сталін дали свої нові, науково обґрунтовані і підтверджені у наслідку практикою суспільного життя відповіді на політичні і теоретичні питання, правильного рішення яких так довго шукали російська література, філософія на протязі 19 ст.

Іменно тому ленінізм становить дійсно вище досягнення російської культури й науки« (П. Т. Йовчук »Ленінізм і передовая русская культура 19 века« ст. 26).

Сьогодні ленінізм висвітлюють як національні святощі, як національну гордість російського народу, але рівночасно приписують йому (ленінізмові) »здатність уцасливлювати« собою не тільки всі народи СРСР а й усі народи світу. »Ленінізм є вище досягнення світової культури, бо революційна робітничка кляса всього світу знайшла в ленінізмі теорію, яка глибоко розкрила за-

кони розвитку сучасного буржуазного суспільства, його перебудови в соціалістичне суспільство на основі советської системи...» (там же).

Ми, що знаємо з практики, як виглядає це соціалістичне суспільство, побудоване на основі советської системи, що живемо в державі, в якій ленінізм є державною ідеологією, знаємо, що подібні до вище наведених теревені про ленінізм — це маскування сталінського імперіялізму перед народами, які не бачили сталінського соціалізму зблизька, які не зазнали безпосередніх «ущасливленень» сталінської ідеології. Ленінізм — це нова форма російського месіянізму, призначена маскувати російсько-большевицький імперіялізм.

Ясно, що в такій обстановці знайшов для себе вигідне місце і російський патріотизм, але цілком не якийсь соціалістичний, а таки просто шовіністичний. «Соціалістична ідеологія повалює космополітичний погляд на батьківщину» («Учительська газета» ч. 43. 46 р.) — говорять сьогодні сталінські послідовники Маркса, який написав, що «пролетаріят не має батьківщини». Сталінські вельможі сьогодні знайшли батьківщину. Знайшли її в російській імперіялістичній державі. І власне в основному роздмуханого ними патріотизму вони кландуть любов до російської держави з її імперіялістичними походами, війнами і т. д. І як би сталінські вельможі не твердили на словах, що їм чужий шовінізм, на ділі ж їм ніхто не повірить, бо вся їхня політика є суцільним підтвердженням їхнього шовінізму.

Тут треба пояснити ще одне питання, а саме: як розв'язує нова теорія великодержавности питання відношення російської держави до всіх неросійських народів, які, як відомо, були насильно поневолені цією державою. Адже ж за цією «теорією» російська держава відіграла «історично-прогресивну роль» в історії всіх народів ССРСР. Російська держава не поневолила, а об'єднала всі ці народи навколо великого російського народу. Завдяки тому, що всі ці народи потрапили до російської держави, вони мали змогу повалити під керівництвом російського народу поміщицько-капіталістичний лад і ввійти до складу Советського Союзу. І саме в цьому полягає прогресивна роль російської держави. Ця прогресивна роль така велика, що, за рекомендацією обговорюваної «теорії», не треба звертати увагу на злочини царських імперіялістів (а тим більше большевицьких), бо це, мовляв, справи другорядні.

Не треба багато говорити, щоб довести всю реакційність і забриханість цієї «теорії». Адже ж вона називає знищення незалежності неросійських народів і їх поневолення російською державою, історичне гноблення і колоніальний грабунок нею — другорядними справами. Значить, знищення Росією Української Козацької Республіки, зруйнування Запорозької Січі, закріпачення нею вільного українського селянства, фізичне винищування українського народу в воєнних походах і на каналських роботах, економічний грабунок України, знищення нашої культури, русифікацію українського народу, тобто справи першої ваги для нас, справи нашого національного існування, мають бути для нас другорядними справами!

І в ім'я чого? В ім'я якого прогресу? В ім'я того, що ми мали змогу в наслідок свого поневолення царською Росією дістатися потім до ССРСР, тобто до нової тюрми народів, в якій Україна, як і всі інші країни, знову опинилася в становищі колонії, в якій український народ, як і всі інші народи ССРСР, національно поневолюють, економічно грабують, фізично винищують, духово русифікують. І власне таке колоніальне становище українського народу, — сталінська губернія «УССР» — має бути для нас нагородою, прогресом, за всі злочини царських імперіялістів щодо українського народу.

Навряд чи такий прогрес задовольнить неросійські народи. Боротьба, що сьогодні існує, вказує на щось зовсім протилежне. Згідно з цією новою «теорією» сьогодні перебудовується історію всіх народів ССРСР, Основне в цій перебудові, як побачимо з двох нижче наведених цитат — зв'язати історію цих народів з історією російської держави в єдине ціле.

«Історія народів ССРСР — це єдиний, органічний процес. Історію окремого народу можна правильно розробити і зрозуміти лише в зв'язку з історією інших народів і насамперед з історією російського народу» («Большевик» ч. 14 45 р.).

«Найважливішим провідним принципом при розробленні історії КП(б)У є положення про те, що історичний розвиток України, особливо після приєднання її до Росії, становить органічну частину загальної закономірності історичного розвитку дореволюційної Росії. Після перемоги великої жовтневої соціалістичної революції... Україна розвивається в єдиному закономірному процесі

розвитку Радянського Союзу...» (К. Литвин — Доповідь на республіканській нараді 24-26. 46 р.).

Таке «розроблюваннл» історії народів СССР в органічному зв'язку з історією Росії має на меті перекреслити самостійність історичного розвитку цих народів у минулому і сучасному, та заперечити можливість такого самостійного розвитку в майбутньому, тобто заперечити змагання цих народів до власних самостійних держав, можливість і доцільність побудови таких держав.

Характеристичним щодо цього є розуміння патріотизму, запропонованого сталінськими вельможами неросійським народам. Ось що говорить на цю тему в своїй згадуваній уже доповіді К. Литвин: «Дехто з поетів обмежує українця-воїна почуттям патріотизму тільки до території України. Решта Радянського Союзу для нього наче б то не батьківщина, а чужа земля». Литвин називає таке почуття національною обмеженістю і вказує, що новий патріотизм «характеризується глибокою любов'ю до своєї нової соціалістичної батьківщини, до радянського ладу... Українець нашої епохи — це насамперед радянська людина, що почуває себе членом великої братньої сім'ї народів».

Із наведеної цитати виходить ясно, що справжній патріотизм — любов кожного народу до своєї власної батьківщини — сталінські вельможі намагаються підмінити любов'ю до СССР, любов'ю до російської імперіалістичної держави, до колоніяльно-експлуататорського сталінського ладу. Україна для нас — не батьківщина, почуття любови тільки до України — національна обмеженість. Зате любов до російсько-большевицької тюрми народів, до сталінських поневолювачів, — має називатися патріотизмом. Зрозуміло, що цей патріотизм може бути тільки у сталінських висулжників, підлих найманців, яким сталінські вельможі кидають недогризки зі свого столу. Для працюючих народніх мас таке почуття «патріотизму» чуже.

Обидві розглянені нами теорії: «теорія» вищости і керівної ролі російського народу і «теорія» великодержавности — становить основні нові положення перебудованої большевицької ідеології. Ці «теорії», як ми бачимо, нічого спільного з марксизмом не мають, а навпаки, докорінно заперечують марксизм. І тільки в сталінських вельмож вистачає нахабности далі називати себе марксистом і притягати Маркса й Енгельса для підтвердження правильности своїх реакційних теорій.

Факт цієї нечуваної фальсифікації Маркса й Енгельса — така безперечна правда, що немає потреби її доводити. Щоб одначе, показати всю «забріханість» сталінської «теорії» з цього боку, ми наведемо в цьому місці одну з цитат писань Енгельса. Ф. Енгельс, відповідаючи 1875 р. на небилиці Ткачова про те, що російський народ мало що не вибраний народ соціалізму, що він народ «революціонер інстинктом», тобто на певну форму «теорії» вищости російського народу, писав:

«Російський народ, цей «революціонер інстинктом», піднімав, правда, нечисленні розрізнені селянські повстання проти дворянства і проти окремих чиновників, але ніколи проти царя, крім тих випадків, коли на чолі народу ставав самозванець, що вимагав для себе трону. Останнє велике селянське повстання за Катерини II було можливе тільки тому, що Ємельян Пугачов видавав себе за її чоловіка, Петра III, ніби не вбитого своєю дружиною, а тільки позбавленого трону і закинутого в тюрму, з якої він, одначе, втік. Навпаки, цар є для селянина земним богом: бог високо, цар далеко — вигукує він у розпуці. Що маса селянського населення, особливо від часу звільнення з-під панщини, поставлена в становище, яке все дедалі більше примушує до боротьби з урядом і царем — не підлягає жодному сумніву, але байки про «революціонера інстинктом» хай уже п. Ткачов розкаже комуністам іншому» (Карл Маркс, «Избрание произведения» т. II., стр. 548).

А хіба ж сьогодні сталінські вельможі не повторюють у своєрідний спосіб того, що російський народ — вибраний народ соціалізму, що він «революціонер інстинктом», коли вони говорять, що російський народ «найвидатніша нація», що в нього «ясний розум, стійкий характер і терпіння», що він перший побудував у себе соціалізм, обдарував ним усі народи СССР і збирається обдарувати ним ще й усі інші народи світу? Так, повторюють, до того багато нахабніше і безсоромніше. Це ж для нас ясно, і тому хай байки про «вищість і керівну роль» російського народу сталінські вельможі розказують кому іншому, а не нам, хто щодня відчуває «благородний вплив вищих якостей російського народу» кого день-у-день на кожному кроці практично обсінують благами цієї «безкорисної керівної ролі російського народу».

Правда, зараз стає дедалі трудніше натягати Маркса й Енгельса. Заміняючи положення Маркса своїми, сталінські вельможі виправдовуються тим, що положення

Маркса застарілі в нову добу, бо, мовляв, Маркс і Енгельс жили в іншу історичну добу і не могли виробити сталих положень на всі часи. Тому, напр. положення Маркса про те, що соціалізм переможе спочатку на заході, вони змінили на можливість перемоги його в Росії, положення про те, що для перемоги соціалізму потрібна революція у кількох найпередовіших країнах, замінено на можливість побудови соціалізму (зараз навіть комунізму) в одній окремо взятій країні, до того навіть у відсталій країні. На доказ правильности цих нових положень вони покликаються на большевицьку політику, в результаті якої побудовано, нібито, в ССРСР соціалізм.

Та сьогодні вже доводиться заміняти не тільки ті положення Маркса, які відносяться до майбутнього, а навіть і ті, які відносяться до сучасної Марксові й Енгельсові доби. Вистачить, наприклад, згадати, що сьогодні сталінським вельможам найбільше доводиться боронити імперіялізм царської Росії власне перед клясиками марксизму, які, як відомо, дуже правильно й глибоко розкрили всю реакційність і хижацькість імперіялістичної політики царської Росії, політики, яка відбувалася до них, політики, яка велася на їхніх очах.

Очевидно, що така оборона царату від критики Маркса й Енгельса, непосильна для будь-кого. Тому й зрозуміло, що за цю ганебну роботу взявся «найгеніяльніший» Сталін. Він у своїй статті «О статье Енгельса «Внешняя политика русского царизма», вміщеній у «Большевику» ч. 9. за 1941 р., власне виправдовує імперіялістичну політику царату, применшує російський імперіялізм, роля якого, нібито, в Енгельса перебільшено і помилково оцінена. Сталін применшує відомий погляд Маркса й Енгельса, що російський царат становить останню велику твердиню всієї західно-європейської реакції, він виступає проти того, що «анексія Елзас-Льотарингії Німеччиною, як фактор війни, відсувається на задній плян перед прямуванням російського царату до Константинополя, як більше важливий, навіть вирішальний чинник війни» (Сталін) і т. д. Така переоцінка ролі імперіялізму царської Росії стоїть у зв'язку з офіційним звеличуванням всього імперіялізму, який сьогодні вважається найкращим виявом «вищих» якостей російського народу, який називається «врятуванням» Європи і цивілізації. Ясно, що поруч такого погляду не міг стояти погляд Маркса-Енгельса на Росію, як на

останню твердиню реакції, він мусів під натиском Сталіна усунутися покищо на задній плян, щоб згодом щезнути зовсім.

Якщо, отже, Маркс і Енгельс помилялися навіть в оцінці таких сучасних їм явищ, як імперіялістична політика царату, якщо навіть і сюди, до оцінки Марксом і Енгельсом політики російського царату, сталінські вельможі вносять сьогодні корективи, то виникає питання, які ж в такому разі не тільки корінні положення марксизму, а й другорядні зберегли свою силу? У сталінській ідеології жодне положення марксизму — ні корінне, ні другорядне — не зберегло своєї сили. Зате Марксова критика капіталістичного світу цілком актуальна, коли її прикласти до большевицького ладу й політики. Так напр. оцінка Марксом і Енгельсом імперіялістичної політики царської Росії дуже добре підходить і до СССР та його політики: положення про додатковий продукт, як джерело прибутку капіталіста й визиску робітника зберігає в СССР свою повну силу, а погляд про клясову суть держави, в державі сталінського типу знаходить просто своє клясичне підтвердження.

Таким чином, крутити з марксизмом сталінським вельможам щораз важче, бо *власне марксизм є тією теорією, яка найсильніше б'є по них самих, яка цілковито заперечує большевицьку теорію і демаскує їхню політику.* Марксизм стає сьогодні для большевизму такою ж небезпекою, як колись був для царату. Єдиним виходом для большевиків у їхній «ідеологічній роботі» — взяти на список заборонених усі твори Маркса і Енгельса.

»Теорія« вищости й керівної ролі російського народу та »теорія« великодержавности — це, як ми вже сказали, нові елементи сталінської ідеології, це два основні стовпи цієї ідеології. З них випливають або до них допасаються всі інші положення цієї ідеології.

Третім основним положенням сталінської ідеології є положення про те, що советський суспільно-політичний лад — це соціалістичний лад, народний лад, лад найбільше життєздатний. Це положення не нове, та зрозуміло, воно мусить лишитися основним положенням у сталінській ідеології, бо власне советський суспільно-економічний і політичний лад є основа большевицької держави, основа упривілейованого становища кляси сталінських паразитів. Відмовитися від такого положен-

ня — означало б для сталінських вельмож визнати крах своєї ідеології.

Коли, з одного боку, роздмухуючи шовінізм в російському народі і плекаючи почуття меншеварстости в неросійських народів, сталінські вельможі намагаються на цій основі розвинути в цих народах любов до сталінської держави, викресати захоплення її могутністю, то, з другого боку, вони намагаються переконати народні маси, що суспільно-економічний і політичний лад цієї держави найбільш життєздатний, що він «є кращою формою організації суспільства, ніж якийнебудь несоветський лад» (Сталін).

Тенденція такого «переконування» ясна — протидіяти прагненням народніх мас знищити експлуаторську систему, сталінський тоталітарний лад, сталінську імперіялістичну державу.

Зараз цією метою (переконувати в життєздатности советського ладу) особливо використовується також перемоги ССРСР у цій війні. «Війна показала — говорив Сталін у своїй передвиборчій промові — що советський суспільний лад є дійсно суспільним ладом, ладом, що виріс із надр народу, ладом, що користується його могутньою підтримкою, що советський лад становить повністю життєздатну і міцну форму організації суспільства».

Ми не будемо довше зупинятися над нісенітницями Сталіна про те, що війна показала життєздатність советського ладу. Кажемо тільки, що хоч війна і є серйозним випробуванням для кожної держави, вона ніяк не доводить життєздатности якогось суспільного ладу. Адже ж з цієї війни, крім ССРСР, вийшли переможцями також Англія і США, держави з іншим суспільним ладом, але це ще ніяк не підтверджує життєздатности цього ладу. Адже ж царат мав також переможні війни, але вони ніяк не означали, що його суспільний лад був життєздатний, навпаки, лад цей був найбільш гнилий і нетривкий.

Зрештою, для нас менш важливі ці пропагандивні аргументи. Для нас важливі інші твердження Сталіна, а саме, що советський суспільний лад є «дійсно народнім ладом», що він «користується могутньою підтримкою» працюючих мас. Бо ці твердження являють собою ідеологічний інтерес. В цьому місці ми коротко розглянемо питання про те, чи советський суспільно-політичний лад є соціалістичний лад, дійсно народній лад.

Удержавлення всієї промисловости, колективізація сільського господарства надали виробництву ССРС найбільш суспільного характеру в світі. Та рівночасно з цим, на місце приватної власности не прийшла суспільна власність на засоби виробництва, тобто власником їх не став увесь народ. Засоби виробництва віддані в ССРС до виключного розпорядження вузької класи сталінських вельмож, яка займає монопольне становище в керівництві державою.

Такий стан, цілком очевидно, привів не до суспільно-економічної єдності, а навпаки, до різкого роз'єднання і, як це ми вже зазначили на початку цієї статті, до розшарування советського суспільства на класу експлуаторів і експлуатованих. До першої попала большевицька партія з її отарою наглядців, до другої — працюючі маси робітників, селян, трудової інтелігенції. Такий суспільно-економічний лад привів до нечуваного зросту експлуатації працюючих, експлуатації найбільшої в світі, до величезної постійної недостачі предметів споживання, предметів першої потреби, до величезної класової нерівности. Зубожіння працюючих мас впало до рівня далеко нижчого, ніж зубожіння під час криз у капіталістичних країнах. Працюючі ССРС хронічно недодають і періодично гинуть від голоду (1921-22, 1932-33, 1946 р.). Праця для советського робітника є найважчий обов'язок, вона є для нього тягар, але рівночасно з тим, до краю злиденне економічне становище цього робітника і терористична трудова дисципліна змушують його до найбільших зусиль у праці.

Отже, економічна советська система, ця складова частина, ця основа суспільного советського ладу — не соціалістична, не народня, а наскрізь реакційна, експлуаторська, і, як така, користується не загальною підтримкою, а загальною ненавистю працюючих мас.

Важке становище працюючих мас в ССРС ускладнює і побільшує та обставина, що працюючі маси не мають жодного впливу на керівництво державою, що вони цілком від того керівництва відсунені і позбавлені будь-яких демократичних прав і свободи. Т. зв. політична основа соціалістичного суспільства — ради, що ніби то, є формою найвищої демократії — це лише демократичні куліси до диктатури сталінської кліки. Народні маси ССРС не мають своїх справжніх представників у жодному державному органі — від найвищого до найнижчого. Вони не мають змоги вільно вибирати. Вибори в

СССР — це не вільний вияв волі народу, а насильне примушування працюючих голосувати за сталінських кандидатів, вигідних кляси большевицьких експлуаторів. Для нас, громадян СССР, це цілком очевидна правда і без доказів. Коли ж хтось має інший погляд на сталінську демократію радимо йому поцікавитись »останніми виборами« до Верховної Ради СССР, особливо їх перебігом у західніх областях України, де вони проходили оголено, без усяких демократичних форм, в атмосфері нечуваного в світі терору, насильства, виборчих махінацій і шахрайств.

Таким чином, політична основа советського ладу, як і його економічна основа, є чисто реакційна, антинародна, а тим самим не може користуватися жодною підтримкою народних мас.

Отже, советський лад — це не соціалістичний лад, бо при ньому існують кляси експлуаторів і експлуатованих, існує експлуатація людини, бо працюючі маси не користуються жодними демократичними правами. Тому для працюючих СССР советський лад нічим не краща форма організації суспільства, ніж якийнебудь несветський суспільний лад. Працюючі СССР не хочуть капіталізму і не хочуть сталінського лжесоціалізму. Вони хочуть і прагнуть до справжнього безкласового суспільства, до дійсно народньої демократії, до вільного життя у власних самостійних державах, прагнуть тим самим до знищення сталінських паразитів і їхньої імперіалістичної держави.

Трете, отже, положення сталінської ідеології про соціалістичний народній характер суспільно-політичного ладу советської держави — є так само реакційне і протилежне марксизмові, як і обидва попередні положення.

Дуже важливе місце в сучасній большевицькій ідеології займає положення про »поступовий перехід до комунізму«. Виходячи з тверджень, що в СССР уже побудовано першу фазу комунізму — соціалізм, сталінські вельможі твердять, що зараз уже відбувається перехід до другої, вищої фази, — розгорнутого комунізму, тобто до побудови такого суспільства, в якому буде здійснено принцип »від кожного за його здібностями, кожному за його потребами«, в якому зникнуть різниці між містом і селом, між працею фізичною і розумовою.

Ми полишаємо на боці всякі туманні теревені на тему комунізму, що їх сталінські верховоди плетуть за спроб конкретніше визначити те поняття як напр., що комуна,

як сільсько-господарська форма, за комунізму існуватиме тоді, коли в колгоспах буде всього подостатком, »коли при артілях заведуться механізовані пральні, сучасні кухні, ідальні і т. д.« (Сталін). Твердження про перехід до комунізму — реакційне і позбавлене будь-якого ґрунту вже тому, що не може бути ніякого переходу до комунізму, коли в ССРСР не побудовано жодного соціалізму. Коли в ССРСР немає суспільної сластости на засоби виробництва, коли існує жахлива експлуатація людини, коли не здійснений принцип розподілу за працею (від кожного за його здібностями, кожному за його працею) — не може бути й мови про якийнебудь перехід до комунізму.

Про поступовість переходу до комунізму сталінські вельможі говорять як про особливість цього переходу, яка відображає »нові закономірності розвитку... соціалістичного суспільства«. Перехід до комунізму тому, мовляв, поступовий, що »за переходу від соціалізму до комунізму не може бути соціальної революції, бо немає »конфлікту між продукційними силами і виробничими відносинами«, бо »немає таких кляс, які б потрібно силою усунути зі шляху поступового розвитку суспільства« (»Молодий большевик« ч. 3-4, 46 р.). Не важко побачити, що за тим говоренням про »поступовий перехід« криється страх сталінських вельмож перед революцією. Щоб боротися проти нової революції, зверненої цим разом проти них, вони твердять, що за переходу від соціалізму до комунізму, тобто за того стану, який існує сьогодні в ССРСР, соціальна революція непотрібна і неможлива. А тим часом воно якраз навпаки. Саме сьогодні советський лад, більше ніж який інший, вагітний соціальною революцією, бо, поперше, протиріччя між суспільним характером виробництва і формою володіння засобами виробництва зрости в ССРСР більше як деінде, подруге, експлуатація працюючих мас в ССРСР найбільша в світі, потрете ССРСР є така кляса — кляса сталінських вельмож, яку треба насильно усунути зі шляху розвитку суспільства, почетверте, в ССРСР є такі сили, що проведуть соціальну революцію — працюючі маси робітників, селян, колгоспників, трудової інтелігенції, поп'яте, в ССРСР соціальна революція скріплюється національними революціями поневолених народів ССРСР. Поневолені народи й експлуатовані працюючі маси ССРСР вже сьогодні вступили на шлях революційної боротьби за знищення сталінських вельмож. І хоч

боротьба ця ще не охопила всіх, вона постійно поширюється і буде поширюватися. Організовані сили революції зростають і будуть зростати, і вони неминуче доведуть революцію до перемоги.

В загальному, «теорією про поступовий перехід до комунізму» сталінські вельможі хочуть виправдати свій соціалізм. *За соціалізму, мовляв, ще можна всього мати, за соціалізму ще не всього побороти, та за комунізму все це буде зроблене неодмінно.*

Цією «теорією» вони також маскують свій імперіялізм свої приготування до нових імперіялістичних загарбань. Незвичайно вимовна з цього погляду четверта п'ятирічка, яку, як відомо, оголошено як новий великий крок на шляху до побудови комунізму. В дійсності ж вона п'ятирічка цілковито скерована на підготовку до нової війни. Як і в усіх попередніх п'ятирічках, у ній розбудовується коштом виробництва засобів споживання в першу чергу важка індустрія, транспорт, розбудовується нова велика база воєнної промисловости на Сибіру. Протягом нової п'ятирічки ще посилюється експлуатація працюючих, а забезпечення працюючих предметами першої потреби, що повинно бути найосновнішою ознакою переходу до комунізму, відстає, як і дотепер.

Комунізм сталінські вельможі уявляють собі сьогодні не як лад, що забезпечить усі потреби працюючих, комунізм вони уявляють собі як радянська влада плюс атомові бомба, які б їм забезпечили неподільне панування над світом.

Дальшого «розвитку» в новій ідеології набуває «вчення про ролі большевицької партії», яке становить також основний елемент цієї ідеології.

Ось як висвітлюється ролі цієї партії: «Світ не знає іншої політичної партії крім партії Леніна-Сталіна, яка відограла б таку виняткову ролі так у розв'язанні соціальних завдань всередині країни, як і в розв'язанні загально-національних, загально-народніх завдань, захисту державної незалежності країни, захисту свого народу від зовнішньої агресії.

Радянська держава і партія Леніна-Сталіна невіддільні. В керівній і спрямовуючій діяльності нашої партії, в її самовідданій боротьбі за справу народу — величезне джерело сили радянської держави, її перемоги над ворогом і дальшого зміцнення військово-економічної могутності нашої батьківщини» («Пропагандист» ч. 10. 45 р.).

Як бачимо з наведеної цитати, *большевицьку партію змальовується такою силою, що, якщо б її не стало, то, можна б подумати, що в ССРСР постала б порожнеча і все життя провалилося б кудись у безодню.* Партія виявила великі організаторські здібності, вона розв'язала соціальні питання (як, — ми вже знаємо), захистила від зовнішньої агресії — значить існування партії для рятунку працюючих мас ССРСР доконче потрібне. Без неї вони були б безпорадними дітьми, без неї вони були б приречені на загибель. Та такі теревені нам добре відомі. Всі експлуататори, які були й є на світі, діяли і діють за таким принципом, щоб виправдати своє паразитарне становище в суспільстві. Всі вони для затьмарення свідомості нас говорили і говорять їм про свою велику організаторську роллю, про розв'язання великих соціальних завдань, про розвиток країни, про оборону від зовнішньої агресії. Але завжди за цими фразами крилися їхні власні класові інтереси.

Вчення про роллю большевицької партії саме і переслідує виключно такі класові інтереси. Воно має своєю метою зміцнення позиції сталінських вельмож, виправдання їхнього упривілейованого становища експлуататорів у советському суспільстві. Тим самим воно має метою також зміцнення большевицької держави, бо фактично «радянська держава і партія Леніна-Сталіна невіддільні», бо советська держава — це організація класового панування сталінських вельмож над мільйонами працюючих експлуатованих мас і поневолених народів. Тому, хто бореться за знищення сталінських паразитів, той бореться і проти советської держави. Хто б'є по большевицькій державі, той б'є по сталінських вельможах. Світ не завалиться, коли не стане большевицької партії, завалиться тільки ССРСР, а це власне є в інтересі усіх поневолених народів і працюючих ССРСР.

Нова большевицька ідеологія, основні елементи якої ми розглянули, — це чергова спроба сталінських вельмож рятувати свої ідейно-політичні позиції. Щоб довести роботу перебудови ідеології до кінця, тепер створено за наказом Сталіна Академію Суспільних Наук, на яку власне покладено завдання виробити на ґрунті цих основних положень, які ми розглядали, струнку, завершену, «науково обґрунтовану» ідеологію.

Крім цього Академія Суспільних Наук має завдання підготовляти працівників для центральних партійних установ, ЦК компартії, союзних республік, райкомів,

обкомів ВКП(б) та кваліфікованих викладачів для вищів, теоретичних працівників, науково-дослідницьких інститутів.

Це друге завдання Академії Суспільних Наук стоїть у зв'язку з загальними заходами партійних верховодів у напрямі внесення порядку в партійне навчання, піднесення теоретичного рівня партійних кадрів і вишколу нових кадрів, поліпшення масово-політичної роботи, а, головне, усунення ідеологічної плутанини і засвоєння партійними кадрами нової ідеології. З цією метою створено тепер єдину централізовану систему партійного навчання. При ЦК ВКП(б) засновано вищу партійну школу, яка має підготовляти партійних і советських робітників республіканського масштабу. При ЦК компартій Республік, крайкомах і обкомах створено партійні школи з дворічним навчанням. До цих шкіл приймають тільки членів ВКП(б) (до 40 років).

Великий натиск покладено на самостійне і гуртове вивчення ленінізму, в першу чергу історії ВКП(б), як також на відвідування т. зв. вечірних університетів марксизму-ленінізму.

Це саме зроблено і в комсомолі. «Під особливу відповідальність перших секретарів забезпечити докорінне поліпшення керівництва політичною освітою комсомольців і молоді, організувати контроль за політичною самоосвітою керівного комсомольського активу, подати якомога найбільшу допомогу комсомольцям, які самостійно вивчають теорію й історію большевицької партії» (постанова ЦК ВКЛСМ з 22. 8. 46 р. «Молодий большевик» ч. 7. 46 р.).

Дуже багато уваги приділяється тому, щоб піднести рівень викладання марксизму-ленінізму в вищих школах і зацікавити тим студентську молодь, а також тому, щоб піднести рівень преси і лекційної пропаганди.

Та всі ці зміни в большевицькій ідеології, всі радикальні організаційні заходи не врятують сталінської зігнилої ідеології. Ця ідеологія, скріплена російським шовінізмом і енкаведівськими багнетами, не зміцнює тим своєї сили, якої у неї немає. Вона безсила в зустрічі з прогресивним, вона боїться прогресивного. Зокрема вона безсила в ударі з ідеологією українського національно-визвольного руху, ідеологією, що проповідує побудову відносин між народами на принципі справді вільних і самостійних національних держав кожного

народу, що всередині власної нації бореться за знищення всякої експлуатації і побудови дійсно безкласового суспільства, ідеологією, що вимагає справжнього залучення народніх мас до керівництва державою, ідеологією, що прагне поставити на належну висоту людину й забезпечити їй усі демократичні права, ідеологією, що коротко схоплюється в словах »Воля народам і людині!«

ПРО СВОБОДУ ПРЕСИ В СССР

Вільна преса — це один з найбільших здобутків сучасного людства. Та, на жаль, сьогодні, в сторіччі, здавалося б, тріумфу демократії, це її основне завойовання ще далеко не скрізь здійснене. Ще багато народів, ще багато мільйонів працюючих не стали сьогодні власниками цього великого досягнення і не можуть в обороні своїх законних, справедливих прагнень користуватися такою могутньою зброєю, як вільна преса. Після розгрому фашизму в цій війні деякі народи відзискали право на вільну пресу, але всі народи, які попали під кнут сталінських імперіялістів дали цього права не мають. На величезній території, від Владивостока по Ельбу, вільної преси нема. У самому СССР волю преси здушено цілком. В країнах, свіжоузалежнених сталінськими імперіялістами (Румунія, Болгарія, Югославія, Албанія, Мадярщина, Чехословаччина, Польща), які покищо проходять підготовний період до їх повного «приєднання» до СССР, ще деякі форми вільної преси збережено. Тут, поруч основної агентури пробольшевицької преси, допущена також і деяка опозиційна преса. Крім того, в силу особливого становища цих країн і пробольшевицька преса мусить писати трохи в іншому дусі, як пише преса в СССР, хоч їй властиві всі прийоми цієї. Але про дійсно вільну пресу в цих країнах говорити не доводиться.

Якими ж реакційними і злочинними є на такому фактичному тлі «мужні» більшовицькі заяви про волю преси в СССР. Всі кремлівські злочинці, які здушили в себе всяку вільну пресу, які позбавили нас усіх демократичних свобод, мають сміливість уже майже 30 років підряд цвенькати нам, що в СССР преса служить народові, а сьогодні не забувають на міжнародній арені показатися при кожній нагоді зо своєю «вільною пресою» і хвалитися нею перед іншими народами.

Все це покладає на нас обов'язок ще і ще раз зайнятися питанням преси в СРСР, ще і ще раз розкрити реакційну щодо цього політику сталінських вельмож. Те, що робимо це на сторінках підпільної преси, найкращий доказ того, як у дійсності обстоїть справа з вільною пресою в СРСР.

Ми далекі від того, щоб за ідеальну вважати пресу т. зв. західної демократії. Ми знаємо, що не вся і не все вона служить народові, ми знаємо, який великий вплив має на неї капітал, як він узалежнює її від себе, ми свідомі її хиб, але все ж це вільна преса, і до неї годі навіть і прирівнювати большевицьку пресу. Молотов, полемізуючи з Бирнсом на Паризькій мировій конференції про пресу в своїх країнах не міг не ствердити, що в західних державах поруч преси, що виходить, якою керують капіталістичні трести, існує й об'єктивна преса. А чи ж у нас поруч преси, що стоїть на послугах партії, існує якась інша легальна преса, чи виходить у нас бодай одна об'єктивна газета? Навіть у тій Греції, про яку нас щодня повідомляють як про кубло розбещеної реакції, виходять комуністичні газети, а чи ж можна собі уявити щось подібне в нас, у країні «перемігшого соціалізму» і «найвищої демократії»?

Ні, не можна. Бо вся, без винятку, преса в СРСР належить не народові, а правлячій партії сталінських вельмож.

Такі центральні газети, як «Правда», «Культура и жизнь», і такі журнали, як «Большевик» і «Пропагандист», що дають тон усій большевицькій пресі, безпосередньо видає цк вкп(б). Газету «Известия» також видає цк вкп(б), сховавшись за лаштунки верховної ради СРСР, що, як відомо, не має жодного значення і є тільки засобом маскуванія сталінської диктатури.

На ступні республік і нижче не має навіть розподілу між партією і радами, і вони видають спільні газети. Так, напр., «Радянська Україна» і «Правда України» — це, як виразно на них зазначено, органи цк кп(б)У, верховної ради і ради міністрів УРСР. Обласні напр., «Вільна Україна» і «Львовская Правда») і районні (напр., «Червоні Бережани», газета Бережанського р-ну, Тернопільська обл) газети — це одночасно органи обкомів партії і обласних рад чи райкомів партії і районних рад.

Отже, хребет советської преси — чисто партійна преса. Її безпосередньо видають партійні клітини.

Всі молодіжні газети, від центральних почерез республіканські аж до шкільних стінгазет включно, зосереджені в руках комсомолу, що однозначне з їх зосередженням у руках партії.

Газета «Красная Звезда» — це орган міністерства збройних сил, тобто партійна газета. Всі червоноармійські газети видає політуправління червоної армії, або інакше партія.

Газети профспілок, кооперативів, культурних, наукових, спортових товариств і т. д. цілковито контролює партія, як і самі ці організації (згідно з статтею 126 конституції СРСР партія є в них «керівним ядром»). Ясно, що ці газети не можуть писати нічого, що не відповідає інтересам партії.

Отже ж, жодної незалежної преси, не тільки політичної, а навіть профспілкової чи суто наукової в СРСР не має. Вся преса стоїть на послугах сталінській політиці й ідеології. Жодної газети не мають ті «безпартійні», що то з ними в спільному «блюці» йде большевицька партія до кожних виборів (очевидно тому, що такого блюку взагалі в житті не існує).

Підпорядкованість преси в СРСР партії потверджується також тим, що відповідальні редактори всіх газет, як правило, партійці. Крім цього, часто перед випуском газет їх перевіряють секретарі для пропаганди, а часто й перші секретарі партії. Важливіші статті перед їх уміщенням обговорюють визначні партійці. Найважливіші статті передруковуються за центральними газетами. Іншими словами, контролю партії над її власною пресою посунена так далеко, що вона на багато разів перевищує цензуру в царській Росії.

Що в СРСР преса стоїть лише на самих послугах большевицької партії, це прекрасно видно з характеру і змісту цих газет. Всі вони, як краплі води, подібні одна до одної. Кожна стаття у них, від найбільшої до найменшої, кожна дрібна замітка, кожний рядок відображають тільки інтереси партії і цілковито просякнуті цими інтересами. Большевицькі газети стандартизовані не тільки щодо їх змісту, а також і щодо їх форми: перші сторінки відводяться питанням політики партії, справам СРСР, а остання сторінка, подекуди частина передостанньої — міжнародним подіям. Навіть у суто наукових чи літературних журналах на перших сторінках уміщують накази і промови Сталіна, постанови цк

вкп(б), уряду і т. д., а щойно після них іде властивий матеріял.

Ось зміст першого скраю номера «Радянської України» (24. VIII. 46 р.) 1 сторінка: «Поліпшити добір, розстановку і виховання кадрів» (повідомлення про пленум цк кп(б)У — чотири повні шпальти). «Вийнятковий успіх фільму «Клятва» у Львові», «Всесоюзне соціалістичне змагання», «Хліб — державі», зведення міністерства земсправ про роботу тракторів (разом 2 шпальти); 2 сторінка: «Збори активу ленінградської партійної організації», «Збори письменників м. Ленінграду» (і ті і ті збори в зв'язку з постановою цк вкп(б) «Про журнал «Звезда» і «Ленінград» — 4 шпальти), «Затягування молотби гальмує хлібоздачу», «Бобринські і дмитрівські пустодзвони» (про зрив хлібоздачі), зведення мін. техкультур про перебіг сільськогосподарських робіт і роботу тракторів (разом 2 шпальти); 3 сторінка: «Напередодні нового навчального року», «Петропавлівські законники» (про усунення з праці одної комуністки), «Радянській школі добрі підручники» (разом з деякими дрібними замітками 3 шпальти), коротке повідомлення про пленарне засідання Паризької мирової конференції 22 серпня, дуже загальний зміст промови Цалдаріса (разом дещо більше як пів шпальти), промова Мануїльського (більше як дві шпальти), повідомлення відкликання югославського посла з Атен (разом 3 шпальти); 4 сторінка: «Націоналістичними манівцями» (нагінка на М. Рудницького) та міжнародні події (разом 5 шпальт) і 1 шпальта дрібних повідомлень. Отже ж, зміст газети — політика і політики партії: політика в ростановці кадрів, політика в промисловості, політика хлібозаготівель, політика в галузі ідеології, освіти і т. д.

А чи ж все це відображає інтереси працюючих? Чи ж ці питання турбують громадян ССРСР? Чи ж все це, тим самим, відбиває фактичну дійсність в ССРСР? Ні одно, ні друге, ні третє. Соціалістичні змагання, хлібоздачі — цілком не в інтересах працюючих, і вони зовсім ані турбуються тим, що хлібоздачі зриваються, ані тішаються новими стахановцями чи новими «переможцями соціалістичного змагання». Збори ленінградських письменників, на яких їх примушувано самобичуватися й опльовувати своїх товаришів, цілком не відображають дійсних поглядів цих письменників і т. д.

Життя в ССРСР не вкладається в рядки большевицької преси. Воно не знаходить на її сторінках свого скіль-

кинебудь вірного і повного відбиття. Навпаки, його змальовує преса цілком перекручено.

Большевицька преса є клясичним прикладом того, як можна звертати, перекручувати, фальшувати дійсність. В цій злочинній роботі вона застосовує найпідліші і найганебніші методи. Насамперед вона дуже послідовно застосовує методу замовчування правди, методу приховування, і то не маловажливих випадків, а подій великої ваги, якщо вони не йдуть лінією партії.

Нещодавно (1944 р.) відбувалося «переселення» двох народів: кримських татар і чеченців. Адже ж це не маловажлива подія, це не те, що зрив хлібоздачі в двох чи трьох районах. Це справа життя двох історичних народів. Це ж з рідної землі гвалтом вигнано 180 тисяч татар і понад 300 тисяч чеченців. Це ж жахливий злочин, а до того ж він діється в ХХ сторіччі. Проте советська преса, яка громами кидає у випадку арештування одного чи двох сталінських агентів закордоном, про справу «переселення» мовчала. Ми не говоримо про те, щоб на її сторінках пролунав бодай один голос захисту цих народів. Це не до подумання. Ми хочемо звернути увагу на те, що советська преса навіть ніяк не висвітлила цієї події. Переважна більшість громадян ССРСР довідалася про «переселення» кримських татарів і чеченців щойно 26. VI. 46 р., коли був опублікований закон верховної ради РСФСР про скасування Чечено-інгушської АССР і перетворення Кримської АССР у Кримську область. Тоді вона також довідалася про ті брехливі аргументи, якими оправдано цей сталінський злочин (співпраця татар і чеченців з німцями). І коли в цій пресі не знайшлося місця для ширшого висвітлення «переселення» кримських татар і чеченців, коли вона цілковито затаїла справжні мотиви цього переселення (визвольна боротьба цих народів проти сталінських поневолювачів), коли ні одна з газет ані словечком не згадала, з якою жорстокістю відбувалося це «переселення», то, напр., «Правда» ч. 164, 1946 р., питанню труднощів, що їх доводилося поборювати новим переселенцям в Криму при вирощуванні тютюну і т. д., відвела майже півсторінки (кореспонденція «К чому приводять канцелярсько-бюрократические методи руководства»). Зазначимо, що «Правда» ухиляється навіть прямо сказати, що людинність Криму була насильно вивезена, і пише, що нові переселенці прибули «в разграбленные и разоренные немецко-фашистскими оккупантами и обезлюдившие (підкр.

наше) колхози Крима». І так пише преса яка звичайно кричить, щоб усі речі називати по імені (якщо таке називання вигідне сталінській кліці).

В 1944 р. сталінські імперіялісти склали зо своїми варшавськими найманцями договір про переселення українського населення, що живе в межах Польщі до ССРСР, а польського населення, що живе в межах ССРСР — до Польщі. Ця угода була складена понад головами обох народів, без їх згоди, в інтересах Кремля. Зрозуміло, що українське населення не хотіло залишати від віків ним заселених земель Підляшшя, Холмщини, Грубешівщини, Надсяння, Лемківщини, а коли большевицько-польські вислужники почали його витягати силою, воно вхопилося за зброю. Щоб зломити спротив українського населення, варшавські агенти Сталіна, за вказівками з Москви, вдалися до жахливого терору: палення сіл, мордування мирних мешканців, не жалюючи ні жінок, ні дітей. З цією метою вони послали проти українського населення численні польсько-большевицькі банди, загони НКВД, дивізії т. зв. війська польського. Наведемо тут декілька фактів злочинів цих банд в 1945 р.: в с. Пискоровичі польсько-большевицькі бандити вимордували 2 тисячі українців, в с. Березка — 130, в с. Павликова — 300, в с. Бавів — 150, в с. Горасець 150 (переважно жінок). Це тільки деякі факти, далеко не всі з найбільших, а скільки таких же дрібних.

Та громадяни ССРСР (за винятком тих, які безпосередньо зустрічалися з пересельцями або читають українську підлітну літературу) нічогосінько не знають про ці жахливі звірства. Преса «незалежної УСССР» не знайшла за потрібне запротестувати проти звірського переслідування переселюваних українців. Ця преса, яка так часто покликується на те, що вона висловлює «обурення» українського народу, напр. у випадку подій у Греції чи Трієсті, цілком не висловила обурення українського народу злочинами, що їх докрано на його братах за лінії Керзона. Ні один із перерахованих нами злочинів не попав на сторінки ні української радянської преси, ні преси інших «братніх» республік. Взагалі справа переселення українців не удостоїлася навіть будь-якої уваги, наче б це була дрібниця, а не переселення одного мільйона людей.

Вже три повні роки Українська Повстанча Армія веде на українських землях збройну боротьбу проти сталінських окупантів. В обороні насильно переселюваного

українського населення з земель, що положені на захід від лінії Керзона, вона виступила також проти польських агентів Сталіна. За цей час УПА звела безліч великих і менших боїв, напр. великий бій під Гурбами (Рівенська обл., квітень, 1944 р.), біля с. Унів (р-н Перемишляни, Львівська обл., квітень, 1945 р.), біля с. Тисова (Перемищина, вересень, 1945 р.), біля с. Журавків (р-н Журавно, Дрогобицька обл., листопад, 1945 р.), завзяті зимові бої 1946 р. в Чорному Лісі р-н Станиславів), знищила багато райцентрів, напр., Радехів (Львівська обл.), Отинія, Делятин, Надвірна (Станиславівська обл.), Бірча, Любачів, Грубешів, Кристонопіль (за лінією Керзона), Пробіжна (Терноп. обл.), Стрілища Нові (Дрогобицька обл.), провела наскоки на обласні центри напр., Станиславів, Перемишль. В цих боях брали участь цілі полки, часто дивізії, падали чималі жертви, напр., в бою під Гурбами по боці большевиків брало участь 30 тисяч війська, в бою біля с. Радванці — 4 тисячі, в бою біля с. Заболки (р-н Куликів, Львівська обл.) по боці енкаведистів було 470 вбито і ранено, по боці повстанців — 40 вбито і 18 поранено.

Проте, про жоден з боїв УПА не написала преса. Про них пише навіть польська агентурна преса, певна річ, у своєрідному забріханому дусі, і тільки про те, що відбувається в межах Польщі. Напр., газета «Дзеннік Жешовські» від вересня 1946 р. вмістила інтерв'ю з генералом Роткевичем, командувачем військ, що діють проти УПА, в якому писала.

«Як відомо проблема безпеки — це в нас ще далі пекуче питання. Особливо східні і південні повіти нашого воєвідства (Жешовського — О. Г.) піддається нападу українських банд УПА...

Військо польське не припиняє боротьби в справі очищення східних і південних повітів від банд уповців. Нещодавно була розбита банда Гріня. У бою, який зав'язався між уповцями і військом Польським, загинуло 24 уповці, 2 ранено, а 5 взято живцем у полон. Здобуто при тому 1 гранатомет, 5 легких кулеметів, 5 ППШ, 8 крісів, 5 скринь з амуніцією. Під час бою з бандою Бурлаки загинуло 60 бандітів.

Про силу наступу Війська Польського на банди свідчить той факт, що лише протягом короткого часу, з 1-го до 20-го серпня, загинуло 67 уповців, поранено 13, взято в полон 128 і здобуто великі запаси зброї.

Одночасно був забитий Бір, керівник банди УПА, і заступник керівника банди Грома».

Ми поминаємо стиль цієї писанини і брехливі цифри жертв УПА, якими пишаються польські агенти Сталіна, не подаючи своїх втрат. Для нас важливо показати, що польська преса пише час-від-часу, хоч і брехливо про бої УПА. За браком місця помістити більше вийнятків, ми тільки обмежимось перерахуванням ще кількох наголовків статей з цієї преси: »Коли кінець бандам?« (»Нове горизонти«, 4. VIII. 1946р.). »Знищення бандерівців у Сяноцькому повіті. Кінець »Дам'яна« (»Польська Збройна«, 8 VIII. 1946 р.), »Посилені наскоки бандерівців« (»Нове горизонти«, 25. VIII. 1946 р.), »Язва бандитизму в Горлицькому повіті« (»Дзеннік Польські«, 25. VIII. 1946 р), »Ржешув бореться з бандитами« (»Глос люду«, 28. III. 1946 р.), »Про що мріє УПА« (»Ржеч-посполіта«, 3. IX. 1946 р.), »Знищення радіовисильні УПА« (»Дзеннік Ржешовські«, 2. IX. 1946 р.), »Як розбито грізну банду Семена« (там же, 12. IX. 1946), підвальна стаття на 2 сторінках, »По слідах бандерівців« (»Пшекруй«, 15-21. IX. 1946 р., довгий репортаж), »200 забитих — кількасот пораних. Акція військових відділів проти бандерівців« (»Трибуна роботніча« ч. 22. 1946 р.). »Успіхи в боротьбі з бандерівцями« (»Нове горизонти«, 13. X. 1946 р.).

З вище наведених прикладів виходить, що польська пробольшевицька преса, хоч і брехливо, та все ж пише про бої УПА. Пише навіть багато, хоч вона займається зовсім невеликим, підрядним тереном дій УПА. Але в самому ССРСР про дії УПА вперто мовчать. А тимчасом тут є основний терен боротьби УПА, саме тут УПА найширше розгорнула свою збройну і політичну боротьбу, саме тут вона звела найбільшу кількість своїх боїв, саме тут вона добилася своїх найбільших успіхів. Одначе, большевицька преса пильно приховує боротьбу УПА і перед власними громадянами і перед світом. На основі цієї преси про УПА можна довідатися лише зо звернень до УПА т. зв. уряду УССР, що їх тричі поміщено в пресі, або з фейлетонів Остапа Вишні.

Восени 1945 р. (вересень) і навесні 1946 р. (квітень) відділи УПА відвідали Словаччину. Це були два з більших рейдів УПА. Про них писала вся словацька і чеська, в тому числі і пробольшевицька, преса, як також світова преса. Напр., газета »Демократ«, орган словацької демократичної партії, від 20. IX. 1945 р. писала про рейд:

»Останніми тижнями з'явилися у північно-східній частині Словаччини озброєні групи... До цього часу не було випадків, щоб ці групи допускалися насильства над жителями чи майном громадян«.

Комуністична газета «Виходословенська правда» від 221. IX. 1945 р. писала про це в трохи іншому тоні:

»Адже ж від самого початку було ясно, що малі групи злочинних покидьків людства... ховаються перед суворою рукою справедливості... Вони прийшли до нас тому, що в Польщі для них неможливе життя, але тільки і досягли того, що їх і в нас примкнули кліщі справедливості. Декількох було зловлено, а деяким пощастило втекти в ліси на Мадярщину. Так виглядає історія т. зв. бандерівців у нас«...

Газета запевняла, що на цьому кінець з бандерівцями, що їх поява подібна милянній бульці. Але в квітні 1946 р. відділи УПА знову відвідали Словаччину, зустрічаючи всюди, як і першого разу, велику прихильність і підтримку словацького населення. Тоді навіть і комуністична преса мусіла серйозніше поставитися до «історії т. зв. бандерівців«.

Для ілюстрації відгомону весняного рейду відділів УПА на Словаччину наведемо виїняток із Братиславської газети «Бойовник» від 1 VI. 1946 р.:

»Нещодавно пробігла всі газети вістка, що Східна Словаччина очищена і що на наших землях немає вже жодних груп бандерівців. В пресі з'явився ряд репортажів, які дали змогу громадськості зорієнтуватися щодо цілей цих озброєних формацій, які більше як рік по війні ведуть завзяті бої проти державної авторитетності польської і советської держав, а перед кількома місяцями намагалися вплинути на розвиток наших внутрішньо-політичних відносин. Координованими операціями наша сухопутна армія цілком звільнила землі Республіки і сьогодні забезпечує її інтегральність. Стоїмо сьогодні поза небезпекою. Безвслідних акцій одиниць або менших груп немає чого боятися. Порядок, безпека для людини і її майна забезпечені, і армія готова в зародку здавити всякий крок, який змагав би до порушення цих цінностей«. Газета не може сховати того великого захоплення, що його викликала поява відділів УПА серед словацького населення, і визнає, що: »при появі озброєних бандерівських формацій, загальновідомих під

назвою УПА (Українська Повстанча Армія), постало найбільше питань про її сучасну діяльність, завдання, політичну спрямованість та про спроможність їхнього діяння».

В большевицькій пресі не було про це, як і про всі інші факти діяльності УПА, жодної згадки.

Так же само не згадується у цій пресі про нечувані в світі облави, що їх з 1944 р. нквд провадить по наших селах і містах, про масові арешти і заслання у Сибір, про численні процеси за закритими дверима, про тяжкі вироки, про розстріли.

Сьогодні сталінські вельможі, пограбувавши весь хліб з України, не зважаючи на посуху, що діткнула східних областей, викликали в цих областях новий голод. Але большевицька преса мовчить про це і не пише ані слова. Коли взяти комплект «Радянської України» за 1946 р., то лише 2 чи 3 рази непомітно промайнуло на її сторінках одне слово — посуха. До того ж газета від себе не написала про цю посуху нічогосінько. Раз, напр., вона згадує про неї, публікуючи промову Хрущова, другий раз — промову Михайлова на XIII-му з'їзді лксму. А ось скільки цей другий раз сказав про неї і в якому зв'язку:

»Завдання наших пропагандистів і агітаторів — нести в широкі маси працюючих безсметні ідеї Леніна — Сталіна, мобілізуючи людей на подолання труднощів після воєнного часу, що ускладнюються посухою і неврожаєм у деяких областях і районах нашої країни». («Радянська Україна» з 14 грудня 1946 р.). І більше нічого. Не сказано навіть у яких областях і районах була посуха.

А тим часом за словом посуха ховається жахлива дійсність, ховається голод, який щодня прирікає на смерть нові й нові жертви. Тисячі виголоднілих, обідраних людей із східних областей іде в західні області України, щоб тут від своїх, також пограбованих, братів дістати шматок хліба. Мов тіні, снуються вони по селах і базарах. Великою юрбою товпляться вони по станціях. Між ними молоді й старі жінки, діти, інваліди червоної армії. В руках у них невеличкі клунки. Вони тремтять від холоду і страху, що кожної хвилини нквд може відібрати від них жменю випрошеного хліба чи кілька картопель, на які там ждуть усі вдома.

Та цих картин советська преса не бачить. Зате вона

розписується про «квітуче і щасливе та заможне життя» в ССРСР, про «трудоий підйом», що охопив працюючих у зв'язку з четвертою п'ятирічкою, про відданість партії. Вона вміщує знімки вдоволених робітників, добре плеканих дітей, розсміяних колгоспниць, начебто всіх їх не сушить голод, а розпирає добробут.

І це власне ще одна характеристична особливість большевицької преси — докорінно вивертати і перекручувати дійсність, дослівно, робити з чорного біле, а з білого чорне. Ніде в світі ця метода не розвинена так, як в ССРСР. Тут вона досягнула своїх вершин. Наймерзенніша брехня, найпідліший наклеп, найрафінованіше крутіство — ось елементи, що роблять цю методу такою досконалою. Очевидно, що вона могла розвинутися тільки за умов, в яких немає жодної газети, що викривала б ці брехні, яка інформувала б точно і висвітлювала б дійсність об'єктивно. Методу цілковитого перекручування окремих фактів і всієї дійсности большевицька преса може застосовувати тільки при одночаснім цілковитім замовчуванні правди про невідгідні партії явища і події.

10. лютого 1946 р. відбувалися «вибори» до т. зв. верховної ради ССРСР. Як і всі інші «вибори» в ССРСР, як і всі «вибори» дотепер, вони відбувалися в обстановці перекреслення усякої демократії. Народ не вибрав вільно своїх справжніх представників, а «вибирав» згори назначених кандидатів, вигідних сталінським вельможам. Зокрема в західних областях України, де активна противбольшевицька боротьба найсильніша, ці «вибори» проходили без збереження навіть, будь-яких демократичних форм. Виборчий терор прибрав тут нечуваних розмірів і форм. Перед виборами в кожному селі заквартирували гарнізони військ нкавд, напр., в с. Жидачівського р-ну Дрогобицької обл. (без залоги райцентру), було розташовано 600 енкаведистів, в с. Стрийського р-ну, цієї області, разом з райцентром — 5253 енкаведистів, в Перемишському і Поморянському р-нах, Львівської обл. — понад 3200. Гарнізони силою гонили людей до «виборів», напр., в с. Добрівляни, Станиславівського р-ну, енкаведисти гнали до виборчого приміщення таку колону «виборців»: попереду один енкаведист тягнув за волосся Возну Настю (років 44), обабіч колони йшли конвоїри, а замикав її танк. Та мимо всього населення масово бойкотувало «вибори», напр., в Калуському р-ні,

Станиславівської обл., 12.596 виборців зовсім не голосувало 10.108, в райцентрі Козова, Тернопільської обл., з 1.550 виборців — 1.200. Голосували лише ті люди, які не могли витримати жорстокого терору.

Для вільної преси вистачить одного з цих фактів, щоб він не лишився непоміченим. А таких фактів тисячі. На їх основі вільна преса повинна б голосно запротестувати проти таких виборів і показати їх у правдивому світлі. Але в большевицькій пресі навіть натяку на ці факти не було. Навпаки, вона розписувалася, що вибори пройшли в «атмосфері піднесення», що народ дав доказ своєї «відданости» партії Леніна-Сталіна, що виборці голосували вже від 12-ої години вночі, що пхалися до виборчих урн один наперед одного і т. д. Вся ця брехлива писанина так добре всім нам відома, що немає потреби довше на ній зупинятися.

Невже ж так повинно виглядати служіння преси народові? Невже ж все це вказує на те, що советська преса стоїть на службі народу і захищає його інтереси? Ні, це вказує на те, що советська преса стоїть лише на послугах партії і захищає її інтереси. Ця преса для народних мас є ворогом, а не оборонцем, бо вона не зупиняється перед жодною брехнею, щоб тільки вибілити політику партії, сховати її злочини, а життя гноблених і визискуваних мас показати наскрізь фальшиво і перекручено. І власне така забріхана преса інформує про наше життя всі інші народи, що часто і не уявляють собі розмірів цієї брехні.

Ми, правда, навчилися розрізняти большевицьку брехню, ми навчилися своєрідного читання сталінських газет, ми навчилися виловлювати правду з-поміж рядків. Ми знаємо, що коли преса пише, що робітники такого то заводу добровільно взяли на себе зобов'язання дати продукцію понад плян, то це означає, що їм цей «понад плян» накинуто силою; коли преса пише, що працюючі якогось міста вийшли в неділю на роботу для очищення міста, то це означає, що їх примусово вигнано на цю роботу. Коли читаємо, що якесь село найскоріше виконало хлібоздачу, то зразу догадуємося, що там мусів бути щодо цього найсильніший терор і т. д.

Візьмемо конкретний приклад. Львівська обласна газета «Вільна Україна» від 28-го серпня 1946 р. писала:

»Колгоспники і трудові Городокського р-ну по-большевицькому виконують резолюції XII-го пленуму цк кл(б)У про збирання врожаю... та проведення

хлібозаготівель інших сільсько-господарських продуктів у 1946 р...».

Щоб краще організувати збирання врожаю, молотьбу та виконання пляну хлібозаготівлі, райком кп(б)У за всіма селами окремі первинні партійні організації, зобов'язавши їх всіляко допомагати селянам у проведенні збиральної компанії і хлібоздачі. Так, наприклад, первинна партійна організація райторгвідділу (секретар тов Глобін) допомагала селянам с. Долинян, парторганізація райспоживспілки (секретар тов. Грабенко) мала за завдання успішно допомагати провести збирання та хлібоздачу селянам села Бартатів».

Тим часом у селах Городокського р-ну саме було навпаки. Селяни цілком не хотіли здавати хліба, тому їй треба було закріпити за всіма селами партійні організації. Допомога тов. Глобіна чи Грабенка зовсім була не в тому, щоб виходити з серпом чи косою в поле або допомагати окремим селянам молотити збіжжя. Вона полягала в тому, що вони залякували селян тюрмою чи Сибіром за невиконання хлібоздачі, що вони будучи на чолі енкаведівських груп, за допомогою їх силою забирали від селян хліб і примушували відвозити його на заготівельні пункти.

А тепер ще один приклад. 11. X. 1945 р. до с. Грушка (р-н Отинія, Станиславівської обл.) приїхало 30 енкаведистів з начальником районкаведе і прокурором і через три дні силоміць забирали від селян хліб за рахунок хлібоздачі, переводячи одночасно обшуки.

20. IX. 1945 р. в с. Джурів (р-н Городенка, Станиславівської обл) райпрокурор з енкаведистами стягав контингент. За те, що бідна вдова Гармаш Анна не здала 9 кг до назначеної їй норми хлібопоставки, прокурор покарав її 9 центнерами додаткового контингенту. Жінка з розпуки кинулася в криницю.

Проте, і отинійська, і городенська райгазети писали, що селяни сіл Грушка і Джурів виконували радо, по-більшевицькому, що райначальник нквд і прокурор допомагали селянам у цій кампанії. Про Гармаш Анну, про злочини прокурора ні городенська райгазета, ні Станиславівська облгазета не писали ані слова.

В советській пресі постійно роїться від усяких звернень, листів, подяк, телеграм, що їх, буцім, складають самі працюючі. Всім нам добре відома техніка складання і підписування таких звернень і листів. Привозять їх

большевицькі чиновники готовими з р-ну і примушують підписувати на мітингах під прямим чи посереднім терором. Напр., 9. IX. 1945 р. в с. Летяче (р-н Товста, Тернопільська обл.) енкаведисти зганяли селян на мітинг, на якому примушували їх підписати таку телеграму до Сталіна:

»Ми, селяни села Летяче, вже виконали хлібоздачу. Готуємося до осінньої сівби та дякуємо тобі, батьку, за визволення з німецької неволі«.

Хто не хотів підписувати — били до крові. Найсильніше побили селянку Марію Микитюк. Про так чи подібно прийняті листи, телеграми, звернення преса пише, що вони були прийняті «з великим одушевленням», «під загальну радість і оплески працюючих». Ці звернення публікує і обговорює преса, щоб створити фальшиве уявлення про відданість, любов і вдячність радянських громадян советській владі, Сталіну, про велике розуміння їх політики партії і її підтримку.

Для характеристики того, як советська преса користується наклепами, ми зупинилися на висвітлюванні нею українського національно-визвольного руху. Відомо, що український національно-визвольний рух всіма засобами боровся проти німецьких окупантів. У цій боротьбі зродилася і загартувалася у постійній боротьбі з гітлерівцями УПА. Проте, большевицька преса згідно з загальною лінією пропаганди зв'язує український революційний рух з гітлерівцями, називає його німецькою агентурою.

Ось зразок:

»В страшні дні окупації Західньої України німецько-фашистівськими загарбниками жалюгідні недобитки українсько-німецьких націоналістів підняли голову. Вони стали відверто і щиро служити фашистам, стали їх вірними помічниками в катуванні і винищенні місцевих робітників і селян« («Радянська Україна» ч. 163, 1946 р.). Щобільше, газета має сміливість виступати від імени народу і висловлювати його погляди:

»Цього ніколи не забуде наш народ. Українсько-німецькі націоналісти давно приготували собі могилу. Ніколи трудящі західніх областей не йшли і не підуть за цими огидними бандитами... Трудящі західних областей вже відчули перевагу радянського ладу, і

ніяка сила не зможе зламати волі і прагнення визволеного народу до нового життя».

Так пишеться про працюючих західних областей, що йдучи за закликами революційного підпілля, суцільним фронтом бойкотувати «вибори» до т. зв. верховної ради ССРСР, чим вони найкраще доказали, що цілковито солідаризуються з українським революційно-визвольним рухом. Так пишеться про український революційно-визвольний рух, який висловлює прагнення всього українського народу, який тішиться цілковитою підтримкою народу, що в наслідок дало йому можливість три роки успішно боротися проти гітлерівських загарбників, а тепер уже три повні роки проти сталінських імперіялістів. Для кожної об'єктивної людини ясно, що така боротьба була б неможлива без підтримки в масах, коли одочасно відомо (сталінським верховодам зокрема), що вона не користується жодною допомогою з-зовні. Одначе, для большевицької преси така правда не існує. Для неї взагалі не існують жодні норми об'єктивності. Брудний наклеп, огидна базарна лайка заступають їх місце.

Кому ж, отже, служить ця преса, коли вона затаює правду про боротьбу українського народу, щобільше, коли вона плюгавить цю боротьбу, коли вона лле помії на неї? Невже ж народові? Ні, вона служить сталінським поневолювачам, які гноблять український народ, які винищують його, які грабують його. Вона служить зграї сталінських злочинців, кровопивців, за знищення яких так завзято і героїчно бореться український народ.

Як на доказ, що, ніби, советська преса вільна, сталінські вельможі часто покликуються на те, що вона може критикувати. Правда, критиці в большевицькій пресі відводиться немало місця. Вона буває навіть дуже гостра. Але кого і за що критикується? Критикується окремих людей, окремі установи, критикується навіть партійців і окремі партійні клітини, але ніколи не критикується партії у цілому, ніколи не засуджується злочинної політики партії, цілої реакційної большевицької суспільно-політичної системи. А тим часом не в окремих людях чи установах причини лиха, а, навпаки, в реакційному сталінському режимі, в злочинній політиці партії, в самому існуванні партії — цієї зграї експлуаторів і імперіялістів. Бо ж власне партія поневолює десятки народів, бо ж саме вона експлуатує

мільйони працюючих, бо ж це вона побудувала свій тоталітарний лад, який найкраще забезпечує їй панівне становище та можливість поневолювати і експлуатувати. Чи з усуненням того або того керівника заводу, колгоспу або якогось виконкому, що його розкритикують у газетах, змінюється щось у становищі працюючих? Чи від того вони почуваються вільними громадянами і свідомими учасниками державного будівництва? Жодні зміни в людях не змінюють становища працюючих, а часто тільки погіршують його.

Це становище можуть змінити лише цілковите знищення большевицької партії і побудова нового справедливого ладу. І коли б в СРСР була дійсно вільна преса, то її вістря було б у цьому напрямі і скероване. І тоді дійсно вона служила б народові, що власне прагне до повалення СРСР і знищення сталінських паразитів. Але тому, що ця преса не вільна, вона не критикує партії, не плямує її політики, не викриває її злочинів, не боронить народних мас, тобто не бореться з коренем лиха.

Защо ж вона критикує? За невиконання пляну виробництва, за зрив хлібоздачі, за формалізм у керівництві, за занедбання большевицького виховання молоді і т. д. і т. п., словом за невиконання постанов і плянів партії.

З газети «Радянська Україна» з 24. VIII. 1946 р., зміст якої ми подали у вступі цієї статті, наведемо приклад такої критики:

»В артілі ім. 12-річчя жовтня, Вільшанського р-ну намолочено понад 1000 центнерів зерна, а державі здано лише 100 центнерів. Голова колгоспу Романишин виправдується »нестачею тягла«, тим часом на роботах тут використовується лише третину корів. У колгоспі ім. Молотова, Миронівського р-ну, на току лежить 180 центнерів ячменю. Голова артілі Бондаренко виділив для вивозу хліба тільки дві підводи« (обидва райони Київської області).

Ось ще один приклад з Миколаївської області, одною з найдіткненіших посухою областей:

»Стан з виконанням пляну хлібозаготівель у колгоспах і радгоспах Миколаївської області викликає серйозне занепокоєння. За останні дні жовтня по області здавали хліб державі в середньому тільки 68 колгоспів. На приймальні пункти за кілька днів вони вивезли всього 800 центнерів зерна...«

Колгоспи мають змогу посилити здачу хліба за раху-

нок кукурудзи. Посівна площа цієї культури по області становила 51.661 гектарів.

»Проте, досі зібрано урожай з площі не більше як 5 тис. гектарів... Ще гірше з молотьбою і здачею цієї культури державі...

Вільно в області почувають себе зривники хлібозаготівлі... Голова колгоспу «Сивашець», Баштанського р-ну, Корольов вдається явно до антидержавних дій. Він майже вдвоє-трьох знизив дані про врожай, центнерами розбазарює хліб. Колгосп має 45 гектарів посіву кукурудзи, а державі здав лише 40 з половиною центнерів, хоч урожай цієї культури становив 8 центнерів з гектара. Решту врожаю розбазарили, розікрали» («Радянська Україна» ч. 218, 1946 р.).

Газета накидається не тільки на голову колгоспу Коралюва, а й на уповноваженого міністерства заготівель Павлюченка, завідувача облземвідділу Дьохтярова і інших, включно до першого секретаря облкому Філіпова.

Отже ж, преса замість, щоб розкрити труднощі хлібоздачі, вимагає повної її реалізації за будь-яку ціну. Замість, щоб вимагати знесення хлібопоставок, або бодай шукати шляхів їх зменшення, газета шукає шляхів їх виконання. Вона вважає, що хліб можна заступити кукурудзою і за її рахунок плян буде виконаний. За мість вимагати видачі хліба голодуючим колгоспникам, вона кричить, що колгоспники розбазарюють і розкрадають хліб і кукурудзу. Вона бачить факти «розкрадання», а не бачить, що колгоспники пухнуть з голоду. Не бачить, бо їх доля їй байдужа, бо не інтересам працюючих вона служить, а сталінським вельможам, інтереси яких вимагають забрати, коштом навіть голоду, весь хліб, потрібний їм для реалізації п'ятирічки, для воєнних приготувань.

Щоб створити враження, що советська преса піклується про працюючих, вона час-від-часу поміщує кореспонденції, статейки, в яких, ніби, стає на захист працюючих. Звичайно вміщує їх під голосним наголовками як: «За кожною скаргою стоїть жива людина». Але, чи ж можна це назвати дійсним обстоюванням народних мас? Коли ця преса не бореться проти національного поневолення в ССРСР, проти експлуатації людини, коли, навпаки, вона виправдує сталінський колоніяльно-експлуаторський лад, коли величає народних катів — Сталіна і його соратників, вона не служить

народові. Коли ця преса не бачить живої людини за голодуючими, за арештованими, за вивезеними на Сибір — вона не боронить інтересів працюючих.

Бож що в обличчі тих мільйонів, приречених на голод і на страждання, на жадливий визиск, на надмірну працю, являють собою тих кілька заміток у газетах, в яких, ніби, береться в оборону працюючих? Що помагає працюючим те, що газети напишуть про якогось советського чиновника, який викинув відвідувача за двері чи незаконно присвоїв собі колгоспну свиню?

Від того вони не перестають бути визискувані, не перестають гинути від голоду. Такі статті і кореспонденції у пресі тільки затемнюють справу, бо вони викривляють дійсне становище працюючих в СРСР і головних винуватців цього становища. Тому вони не тільки не дають жодної користі працюючим, а, навпаки, є для них найвищою мірою шкідливими.

Майже завжди критика в пресі немає нічого спільного з справжньою критикою, а змінюється у пряму нагірку. В такому випадку залюбки користується преса з багатого арсеналу большевицької лайки, відвертих погроз, недвозначних натяків (залежно від потреби). Наведемо один приклад: Якийсь Г. Степовий у «Радянській Україні» ч. 159, 1945 р., накидаючись на Евгена Кирилока за його «Нарис історії української літератури», писав:

»Е. Кирилок навіть не вжив (у своїй промові на партійних зборах Спілки письменників — О. Г) виразу «націоналістичні помилки». Він, виходить, ...просто помилився. Можливо, єдиною справді помилкою Е. Кирилока були сподівання, що видані за його редакцією старі твердження Єфремова не будуть викриті. В цьому він таки помилився. Надто сильно смердить націоналістичним духом з редагованого Е. Кирилком «Нарису», щоб цей дух лишився непомічений.

...З боку Кирилока ми маємо цілком свідому спробу видати націоналістичну контрабанду за досягнення радянського літературознавства. Ми маємо спробу виправдати цю контрабанду, знову пустити в обіг давно викриті, ворожі радянському суспільству націоналістичні теорії і теорійки.

Це вже не помилки радянського літературознавця. Написане в «Нарисі» і сказане на виправдання напи-

саного доводить, що Е. Кирилук глибоко погруз у націоналістичному багні і не робить навіть серйозних спроб вибратися з цього багна на тверду землю».

Ясно, що це не критика, а пряма нагінка, відвертий шантаж, виразні погрози. Преса в ССРСР застосовує цю методу в тих випадках, коли треба виступити проти осіб, які чимось прогрішилися перед партією. Така критика може означати або сигнал до ліквідації цих людей, або виправдання уже проведеної ліквідації. При тому преса ніколи не пише, що ці люди виступали тільки проти партії, вона пише, що вони виступали проти народу і що власне народ засуджує їх діяльність і вимагає їх покарання. І в цьому власне підтягуванні партії під народ, у прикриванні інтересів партії інтересами народу — величезний злочин большевицької преси.

В питанні висвітлення внутрішнього життя ССРСР советська преса керується такою постановою: Показати це життя у найясніших кольорах, показати життя народів ССРСР і працюючих мас якнайкращим у світі, показати, що політика партії скерована на здійснення інтересів народних мас і що вона користується цілковитою підтримкою цих мас. Зрозуміло, що це зобов'язує советську пресу змальовувати життя у всіх інших державах світу найчорнішими кольорами. Те, чого цій пресі не дозволено бачити в ССРСР, те вона дуже виразно бачить поза межами ССРСР. Там вона бачить, і національне гноблення, і експлуатацію людини, і придушення демократії, і кризи, і безробіття, і голод, і чого ще тільки вона не бачить. Аж дивно робиться, як вона встигає за цим усім, як дріб'язково нотує кожний негативний факт, а в той час тисячі, тисячі таких і далеко гірших фактів в ССРСР, не потрапляють на її сторінки. Мета цього: протиставляючи ССРСР усім іншим країнам, формувати в своїх громадян погляд, що життя в ССРСР найкраще.

Очевидно, така мета зумовила, що в советської преси виробилася струнка і дуже хитра система інформації про закордон і закордонну політику свого уряду. На цій системі ми й зупинимось зараз.

Насамперед треба сказати, що вся інформація про закордон зосереджена лише в руках однієї інституції ТАСС. Ясно, що вона не пропустить на свій внутрішній ринок жодної вістки, невигідної партії. Виготовлені цією агенцією повідомлення передруковує вся преса без будь-

яких змін. У всіх газетах ті ж самі вістки. Може їх бути більше або менше, але завжди в тій же самій редакції.

На важливіші самостійні політичні статті можуть дозволити собі тільки центральні газети, передусім, «Правда». Всі інші передрукують лише те, що напишуть центральні газети.

Кореспонденції закордонних кореспондентів виготовляються за загально прийнятим советською пресою зразком і тим самим не змінюють нічого в системі большевицької інформації.

Основне в цій системі, що чисто інформативний матеріал не відділяється від його висвітлювання. Читач не дістає самої, об'єктивної інформації, на основі якої він міг би сам скласти свій погляд на дану річ. Він отримує інформацію в такому спрепаруванні, що зразу ж висвітлює дану подію у відповідному, потрібному партії дусі. Досягається цього різними засобами.

Поперше, інформації подається в обрізаному, промовчаному і зручно перекрученому вигляді, і тим самим вони не дають повного і точного, а слідом за тим і об'єктивного уявлення про дійсний хід і розвиток інформованої події. Факти зіставляються так, що вони відразу мають означене висвітлення.

Подруге, одночасно з інформативною частиною подається власне пояснення, призначене керувати думками читача й оформлювати його погляд у цілковитій відповідності з поданим поясненням.

Потрете, інформативну частину збувається кількома словами, так лише для введення, а решту місця відводиться поясненням. Це взагалі не дає читачеві змоги зорієнтуватися про дійсний хід даної події.

Очевидно, ці прийоми бувають у більше або менше чистому вигляді, а часто переплітаються між собою. Покажемо це на конкретних прикладах. 1946 р. був роком багатьох конференцій і засідань. На них вигололювали делегати різних народів чимало промов. В якій же ж редакції вміщувала їх советська преса, бодай найважливіші? Промови Молотова, Вишинського, Мануїльського вміщувалися цілком або майже цілком повністю. Інші промови або точний їх зміст уміщувався тоді, коли їх виголошували агенти Сталіна: Кардель, Моше Пяде, Ржимовський, Енхер-Ходжа і т. д. Промови Бирнса, Бевіна, Остіна, Коннелі, Шовкроса та інших завжди подавалися у скороченні, часто навіть дуже великому, і завжди з поясненнями, що вони слабкі, непослідовні,

неуаргументовані, Виходить, що советський читач не цікавиться тим, що говорив Бірнс, чи Бевін, що він сам не міг би на підставі опублікованих промов зробити висновок, чи ці промови слабі і необґрунтовані, коли б вони дійсно такі були. Виходить, що советському читачеві треба пальцем показати, що ось це слабе і необґрунтоване, а це блискуче і сильне.

Та трапився, до речі, безпрецедентний випадок, коли ми могли прочитати одну повну промову, а саме промову Бірнса на Паризькій мировій конференції, у якій він, спираючись на факти, розкрив усі махінації Молотова (від Потсдамської почавши і на Паризькій конференції закінчивши) щодо обмеження значення малих держав і встановлення диктатури великих держав. Читаючи відповідь Молотова Бірнсу, ми бачили, що Молотов не міг заперечити жодного закиду Бірнса, а намагався їх тільки пом'якшити і якимось виправдати. І тоном, і змістом, промова Молотова була поступкою Бірнсові. І хоч після цього советська преса писала, що промова Молотова була блискуче уаргументована, а промова Бірнса була »сердита, але не переконлива«, у нас створився щодо цих промов цілком протилежний погляд.

Немало ми начиталися про Еватта, про його ружливість, про те, що він усім надовдає своїми довгими промовама, про те, що ці промови були наклепницькі, що в них були напади на ССРСР. Ми, одначе, не можемо сказати, що ці промови надовіли нам. Жодної з них, а навіть ширшого змісту їх преса не опублікувала. А що ж це? Нападки Еватта не цікаві для нас? Хіба ж громадяни ССРСР не хочуть знати, оскільки виступи Еватта дійсно необґрунтовані? Якщо вони були наклепницькі, то чого боятися наклепу, чому ж не надрукувати цих наклепів? Хай би ми самі побачили, як вони виглядають і самі створили думку. Отже виходить, що незручно було сталінським крутіям опублікувати ці промови і тому вони обмежилися тільки їх лайливою критикою. І так воно в дійсності було.

Коли якогось факту, скандального для большевицьких вельмож, не пощастить приховати, коли щодо нього треба обов'язково зайняти якесь становище, то преса часто вдається до фейлетонового стилю і за допомогою псевдоіронії, підлого цинізму, каторжної лайки і інших таких прийомів намагається звалити вину на противника. Звичайно в таких випадках пише Заславський на сторінках »Правди«, напр. »Черное дело американской

охранки» (ч. 174, 1946 р.), «Клеветник без даровання» (ч. 169, 1946 р.), «Жалкий фінал позорної комедії» (ч. 183, 1946 р.).

На цій останній статті Заславського зупинимось. В ній автор обговорює відому справу передачі певними громадянами Канади деяких тайних матеріалів советському аташе в Канаді, або простіше, організацію крадіжки цим аташе згадуваних матеріалів. Про це газети повідомили перший раз, публікуючи заяву в цій справі уряду СРСР від 20. II. 46 р. Тоді нічого не писалося, що справу крадіжки розкрив Ігор Гудзенко, шифрувальник советського аташе, що втік із советської амбасаді. Щойно 3-го серпня ім'я Гудзенка згадав у обговорюваній статті Заславський. Немає сумніву, що Гудзенко, що працював як шифрувальник і знав багато таємниць, дійсно подав багато точних даних про шпигунську роботу советського аташе і підривно діяльність агентури, т. зв. Канадської робітничо-прогресивної партії, більше, коли Гудзенко забрав також із собою деякі оригінальні документи. Та Заславський на 2 шпальтах лайливої писанини намагається заперечити цьому і звести хід справи до цього, що вона компромітує не СРСР і його закордонних представників, а навпаки, канадський уряд.

Для характеристики стилю Заславського, наведемо деякі місця:

»Весь доклад по своему существу — это изложение болтовни, клеветнических измышлений и вообще безпардонного вранья некоего Игоря Гудзенко, изменника советской родине, дезертира і предателя. Несколько месяцев подряд он виваливал перед комиссией неправдоподобный, бессмысленный вздор, а его слушали, развесив уши, а достопочтенные суды, записывали, протоколировали, фотографировали...

Во всем этом суды стали разбираться столь же усердно, как разбирался некогда петух в навозной куче».

Як однобоко большевицька преса інформує про життя закордоном, вказує також те, що здебільшого вона покликається тільки на свої закордонні агентурні газети «Дейлі Уоркер», «П.М.», «Юманіте», «Руде право», «Глос люду», «Боротьба» тощо, які стоять на послугах сталінським верховодам, так же само, як «Правда» чи «Известия». Коли наводиться інші газети, то лише в дуже невеличких вирізках, і то здебільша тоді, коли ці газети напишуть щось прихильніше про СРСР.

Так же само покликується советська преса і на своїх закордонних агентів, на всяких сенаторів Пепперів, Леонів Кшицьких, коментаторів Стіллів, усяких голів і членів товариств дружби з СССР, не згадуючи вже про ставлеників Москви, як Дімітров, Тіто, Гроза, Берут, Гомулка, Готвальд і т. д. Кожному виступові котрого-небудь із тих агентів завжди відводиться багато місця. Звернімося до прикладів. У »Правді« з 17 липня 1946 р. вміщено на 4 сторінці повідомлення про виступ Бирнса, присвячений підсумкам Паризької сесії ради міністрів заксправ. Цьому виступові, що трактує таку поважну справу, як підсумки паризьких нарад, на яких виготовлено проєкт мирних договорів, в газеті не відведено навіть цілої півшпальти. На 3-ій сторінці цього ж номера газети поміщено привітальну промову Берута на першому з'їзді партії »Стронніцтво Демократичне« і відведено такому цілком звичайному виступові аж $\frac{3}{4}$ шпальти. У »Правді« ч. 118 виступові сенатора Пеппера в Медісон-Сквер гардені 15. 6. 1946 р., в якому він критикує зовнішню політику США, зовсім у большевицькому дусі, відведено одну цілу шпальту.

Взагалі, про те, що корисне з погляду інтересів партії, хоч би це був якийсь звичайний мітінг, скликаний сталінськими агентами в Нью-Йорку, або, зверненого проти противника, пишеться багато. Все некорисне збувається дрібними замітками, певна річ, зфальшованими, якщо цілком те промовчується. Ми пам'ятаємо, як багато писала советська преса про інспірований сталінськими верховодами рух в Іранському Азербайджані. Коли ж у грудні 1946 р. урядові війська знову зайняли цю частину Ірану і привернули попередній стан, перші повідомлення преси були такі скупі і неясні, що годі було і уявити собі, що власне діється в Ірані.

Шляхом спеціального зіставлення, висвітлювання і добору фактів советська преса створює у своїх читачів уявлення, що поза межами СССР існує тільки безробіття, страйки, голод, що ССР користується великою прихильністю серед усіх працюючих світу, що ці працюючі лягають і встають з думкою про СССР, про Сталіна. Кожний рух, кожний виступ звернений проти СССР, преса за загальною вказівкою партії, зв'язує зараз з реакцією, фашизмом і т. п. Народним, демократичним називається усе те, що прихильно ставиться до СССР, що стоїть на послугах йому, тобто всю агентуру, замасковану в компартіях, товариствах дружби і т. д. Отже

ж, коли, напр., робітник у США, який бореться дома проти капіталістів, але одночасно, болючи долею і становищем робітника в ССРСР виступає проти ССРСР — він фашист, він вислужник реакції. Коли ж якийсь капіталістичний дідок, який сам визискує робітників, але, одержуючи одночасно певні суми з советської амбасад, вихвалює ССРСР — він демократ і прогресивний діяч.

Так же само большевицька преса інформує про українську еміграцію і еміграцію інших народів. Діяльність еміграційних організацій заплямовується тавром вислужництва. Раніше їх зв'язувало з гітлеризмом, а зараз щораз частіше — зо світовою, особливо англоамериканською, реакцією. Тому, напр., — діяльність Закордонного Представництва Української Головної Визвольної Ради, що керує усією боротьбою українського народу, боротьбою УПА, большевицька преса опльовує, як тільки може (хоч радше воліє про неї мовчати). Тому Степан Бандера, який весь час німецько-большевицької війни був в'язнем у гітлерівському концтаборі, якого два брати згинули в Освенцімі, для неї чужоземний агент. Тому керівники Комітету Українців Канади (КУК), як о. д-р Кушнір, — це фашисти-реакціонери, тому тільки, що вони виступають проти ССРСР і стоять на плятформі Самостійної України. Такі ж сталінські агенти, як Свистун, Прокопчак, що недавно відвідав ССРСР, — це демократи, це ті, які висловлюють погляди і прагнення канадійських українців.

Як далеко залежна від партії советська преса, показує також те, що вона не може здобутися навіть на об'єктивне висвітлення культурних, наукових і технічних досягнень інших народів. Партія і щодо цього міцно зв'язує пресі руки і найменше відхилення від цієї лінії поборює, як »схилення перед буржуазною культурою і наукою«.

Ось приклад. Центральна комсомольська газета »Комсомольская Правда« з 15. 9. 1946 р., критикуючи газету »Советський спорт«, писала: »Про наших майстрів спорту, про наших фізкультурників газета розказує сухо, стримано, але як тільки зайде річ про закордонний спорт, газета не скупиться на захоплені оцінки... У »Советского спорта« не вистачає фарб і місця, щоб ясно висвітлити досягнення советських спортсменів. Зате мало не 60 сторінок газета присвятила цього року висвітленню закордонного спорту. На цих сторінках не можна знайти ні одної статті, яка б розкривала непри-

гожу суть буржуазного спорту зо всім його комерційним духом і меркантильністю. Редакція не викриває перед читачем характеру спортивного руху в нашій країні і характеру спортивного руху в капіталістичних країнах. Це велика помилка газети і її редактора тов. Котельнікова».

Для нас ясно, що така критика означає. Ми знаємо, що після неї газета «Советский спорт» і її редактор мусить змінити курс на 180 ступнів і знайти місце і фарби щоб змальовувати досягнення советського спорту та розкривати меркантильний характер закордонного спорту.

І хіба ж можна говорити про вільну пресу в СРСР, коли навіть спортивна газета мусить бути партійною (розкривати суть буржуазного спорту), коли навіть спортивна газета не може вільно написати дещо більше про досягнення закордонного спорту, якщо дійсно цих досягнень багато.

Нарешті, ще такий приклад. Під час війни 1941 р. в Англії була винайдена пеніциліна — дуже радикальний лік, що виліковує багато, в тому числі й невилікувальних досі хворіб. Пеніциліна належить до найбільших винаходів останніх десятиріч і має величезне значення в медичній науці. Цей винахід відзначено нагородою Нобеля. Та советська масова преса (про вузьконаукову не говоримо) про це довго не писала і ніяк не відмічала цього великого досягнення, бо це ж було б «схилинням перед буржуазною наукою». Це було б незгідне з лінією, яку вона провадить: російська наука найславніша в світі, і в цьому вона намагається переконати советських громадян. Журнал «Україна», напр., написав про пеніциліну щойно в червні 1946 р., зазначаючи одночасно, що її «виділив» російський учений проф. Єрмолін 1942 р. Так само пишеться зараз про протитифозні застрики. «Вчені багатьох країн довго намагалися знайти вакцину для щеплення проти висипного тифу. В 1939 р. професорові Яцемірській-Кронтовській пощастило знайти простий спосіб приготування такої вакцини... (Календар — довідник на 1946 рік, Укр. вид. політичної літератури, стор. 304).

Власне такою інформацією, шляхом замовчування того, що протитифозна вакцина була вже давно до 1939 р. винайдена (напр., у Львові був відомий інститут Байтля, де виготовлялася така вакцина), замовчуванням імен винахідників створюється у масових читачів вра-

ження, що щойно в 1939 р. і щойно советський учений винайшов спосіб виготовлення вакцини для щеплення проти висипного тифу. Подаючи, що пеніциліну «виділив» російський учений, формується у читачів, погляд, що російська наука аж ніяк не поступається щодо цього закордонній науці. Така метода не випадкова, а характерна для советської преси.

І тільки сталінські вельможі можуть називати таку пресу вільною. Тільки цілком не вважаючи на своїх громадян і знаючи необізнаність світової громадської думки, вони можуть писати в своїй конституції і повторювати на кожному кроці, що в ССРСР існує свобода преси та називати її одною з найважливіших ознак найвищої у світі — советської демократії. Щобільше, тільки в них може вистачати нахабности пропонувати свою пресу, як приклад для всіх народів світу.

Це жорстокий глум і знуцання з власних громадян, це ганьба для всього культурного і прогресивного людства.

В такій обстановці величезні завдання покладаються на нашу підпільну пресу, єдину народну пресу в ССРСР. Наш обов'язок — зробити з неї міцне знаряддя боротьби проти сталінських поневоловачів і експлуататорів. Наш обов'язок — в найглухіші кутки занести революційне слово Правди, дати його пригнобленим масам, запалювати їх ним на священну боротьбу за визволення. Наш обов'язок — перед усім світом показати в правдивому світлі не тільки сталінську пресу, а й увесь сталінський колоніяльно-експлуататорський лад, всю злочинну антинародну політику сталінських вельмож. Наш обов'язок — на сторінках нашої підпільної преси, наших підпільних видань нещадно викривати сталінську брехню, щоб не лишити з неї і каменя на камені.

ШОВІНІСТИЧНЕ ЗАПАМОРОЧЕННЯ І РУСИФІКАЦІЙНА ГАРЯЧКА БОЛЬШЕВИЦЬКИХ ІМПЕРІАЛІСТІВ

»Боротьба« з »ухилом« у бік великоруського шовінізму, про яку свого часу так багато кричали більшовики, закінчилася сьогодні повним ухилом якраз у бік цього ж шовінізму. Сталінські вельможі стали сьогодні на позиціях російського шовінізму зовсім одверто. Тост Сталіна в Кремлі 24 травня 1945 р. піднесений на честь російського народу, що, за словами Сталіна, є »найвидатнішою нацією з усіх націй, які входять до складу Радянського Союзу«, та, що є керівною силою серед усіх народів, у якого є »ясний розум, стійкий характер і терпіння«, був офіційним признанням цього одверто шовіністичного курсу, що вже фактично задовго до того часу — існував у житті, був його найвищим осанкціонуванням.

Цей наскрізь шовіністичний виступ Сталіна, що остаточно завершив процес переходу більшовиків до російського шовінізму, послужив за офіційний заклик (як і кожний виступ Сталіна) до якнайсильнішої кампанії розпалювання цього ж шовінізму в російському народі. Ця кампанія, на послуги якої відведено всі великі засоби більшовицького пропагандивного апарату, ведеться по визначеній Сталіном схемі, а саме, щоб доказати: 1) *що російський народ по своїй природі найвидатніша нація*, 2) *що він являється керівною силою серед інших народів*. Зразу ж видно, що така найновіша сталінська теорія про »найвидатнішість« і »керівну роллю« російського народу — це рівновидність расистських теорій, що вона, в першу чергу, нагадує гітлерівську, до якої сталінська найкраще підходить як своїм безглуздом, так і реакційністю.

Тому, що »теорія« ця позбавлена будь-яких серйозних основ, для її скріплення, як це звичайно буває при кожній расистській теорії, притягається за волосся і історія,

і політична економія, і філософія, і т. д. І ми, власне, бачимо сьогодні, що в усіх цих галузях науки переводяться докорінні зміни. Правда, наука в СРСР ніколи не розвивалася вільно, вона завжди піддавалася численним змінам, що впливали із кожноразової політичної тактики ЦК ВКП(б), але зміни, які переводяться зараз, найбільші з усіх дотеперішніх. Сталінські вельможі тепер всіляко відпекуються від усього того й поборюють усе те, що дотепер створила їхня історіософія, філософія (якщо взагалі про таку можна говорити) і т. д., мовляв, у них допущено багато немарксистських і ненаукових положень. Та фактично не в марксизмі і не в науковості тут справа, — на них большевикам найменше залежить, — а в тому, що ніодна з цих галузей науки не відповідає сьогоднішньому курсові. Всі сьогоднішні зміни в науці диктується виключно політичними вимогами партії, а саме її ставкою на російський шовінізм, як на найбільш надійну опору її імперіялізму.

Найпершим доказом вищих якостей російського народу мають служити його історичні досягнення. «Російський народ на всьому протязі своєї історії проявив себе як працьовитий, волелюбний, мужній народ, який вміє за себе постояти і другу своїй допомогти» (збірник статей. Вид. «Радянська Україна», 1945 р.).

Щоб збільшити «протяг» цієї історії, сталінські шовіністи слідом за царським безсоромно крадуть сьогодні від українського народу цілу добу Київської Русі й приписують її російському народові. Про око, вони зазначають, що Київська Русь — спільна для російського, українського і білоруського народів (що, до речі, є також звичайною фальсифікацією історичної правди), та однак ніколи не забувають поставити російський народ на першому місці і підкреслити, що «керівна роля» в Київській Державі належала російському народові, що тимсамим означає, що Київська Держава — російська держава. Тим самим сталінські шовіністи в питанні висвітлення Київської Русі, по суті, нічим не відрізняються від своїх царських попередників. Дуже часто вони не в'яжуться навіть з жодними застереженнями, а говорять таки прямо про Київську Русь, як про державу російського народу. «В далеку сиву старовину російський народ створив велику державу і своїми грудьми захищав рідну землю й незалежність... Київська Русь XI і XII ст. була однією з найбільших держав Європи тих часів... (А це, нібито, виключно заслуга російського

народу — О. Г.). Мужня боротьба російського народу проти монголо-татарських загарбників урятувала Західну Європу від смертельної загрози поневолення монголо-татарами, які так і не могли проникнути в Західну Європу» (там же).

Про якунебудь роллю українського народу ні згадки, наче б його в той час і не було, наче б він і не боровся з монголо-татарськими наїзниками. А тим часом, відомо, що Київська Русь — це якраз твір виключно українського народу, що якраз російського народу тоді ще не було, бо він почав складатися щойно в XIII ст. у Волзько-Окському басейні і свою державу створив далеко пізніше (початок її дало московське князівство, яке поступово підпорядкувало собі всі інші князівства, а в XV ст. стануло на шлях імперіялістичних загарбань). Відомо також, що в боротьбі з монголо-татарськими наїзниками найбільше кривавився саме український народ (Калка 1223 р., Переяслав, Чернігів — 1239 р., Київ — 1240 р.), а московські князі покорилися татарам, стали васалами Золотої Орди і звільнилися з-під її ярма щойно в XV ст., коли роз'їджена міжусобицями Золота Орда втратила свою силу. (Цим ми ніяк не заперечуємо боротьби російського народу проти монголо-татарів, успіхів цієї боротьби — битва на Куликовому полі 1380 р. — вказуємо тільки на шовіністичне висвітлення цієї боротьби, яке полягає в приписуванні виключно заслуг у цій боротьбі російському народові).

Зрозуміло, що признати це все сьогодні сталінським шовіністам не вигідно, бо це применшувало б роллю російського народу, применшувало б його державно-творчі здібності, його вищі якості, а це ж ніяк не відповідає завданням доказати, що російська нація — «найвидатніша нація». А так, наточивши крадіжку з української історії — історію Росії, можна говорити і про «велику державу» і про «врятування Європи» можна, значить, говорити про «найвидатнішість» російської нації, а основне, можна про це все говорити на цілі сторіччя раніше виникнення російського народу. Іншими словами, така крадіж повністю задовольняє російську шовіністичну самозакоханість.

З тих же причин на місце засудженого раніше російського імперіялізму прийшла сьогодні його більш або менш одверта апотеоза. Цьому імперіялізмові надається історично-прогресивна роля, його всіляко виправдується, ідеалізується. Цей прикрашуваний, ідеалізований

імперіялізм служить сталінським вельможам за найсильніший аргумент «вищости» російського народу. Тому їм сьогодні далеко ближчий царський шовіністичний історик Ключевський і взагалі ціла стара шовіністична історіографія, з якої вони черпають повними жменями, ніж напр., Покровський, підручником історії якого так колись захоплювався Ленін.

Свого часу Ленін писав у статті «Про національну гордість великоросів» — «Ми сповнені почуттям національної гордості, і саме тому ми особливо ненавидимо своє рабське минуле (коли поміщики, дворяни вели на війну мужиків, щоб душити свободу Угорщини, Польщі, Персії, Китаю) і своє рабське теперішнє, коли ж ці поміщики за допомогою капіталістів ведуть нас на війну, щоб душити Польщу й Україну, щоб давити демократичний рух у Персії і Китаї, щоб посилати зграю Романових, Бобринських, Пуришкевичів, яка ганьбить нашу великоруську гідність» (Ленін, «Вибрані Твори», стр. 691).

А ось з яким патосом про ці імперіялістичні походи, в які гнали мужиків — поміщики і капіталісти, пишеться сьогодні:

«Армия нашего Отечества все чаще выходила за его пределы, чтобы сражаться на чужой земле. Русская армия появлялась в пределах Германии, побивала в Берлине, у границ Баварии, в знойной Италии, на снежных Альпах, на высотах Монмартра в Парижи, за Балканами, под стенами Константинополя, во льдах Ботнического залива, в Голландии, Португалии, русская морская пехота висаживалась на берег дружественной Америки. Русский флот воевал не только на морях своего Отечества, но и в водах Далекое Средиземного моря» (А. Кривицкий «Русский офіцер за рубежом», стр 7. Воениздат нко СССР, Москва, 1946 г.).

Це вже, як видно, не прокляття царським імперіялістам, які гонили мужиків на війни, це пеан славі «русскава аружія». Тут уже не говориться про придушення Угорщини, Польщі, Персії, але ідеалізується ці походи, які мали своєю метою ці придушення. Чому? Тому, що ці імперіялістичні походи і війни наводиться сьогодні як доказ «вищости» російського народу, бо в них, мовляв, «проявилися з особливою силою вищі якості російського народу». Тому, що за допомогою ідеалізування цих імперіялістичних війн минулого розпалюється шовінізм у російського народу й виправдується сучасний російсько-большевицький імперіялізм.

Для ще більшого ідеалізування російського імперіялістичного минулого цим загарбницьким війнам націплюється такі прекрасні ярлики, як «визволення братів слов'ян» і «врятування Європи». «Російський народ визволив від іга братні слов'янські народи і повернув їм незалежність» (Збірник статей, вид. «Рад. Україна». 1945 р.), «Подібно, як за часів татарської навали російський народ врятував Європу від підкорення азійської навали російський народ врятував Європу від підкорення азійським варварам, в період Вітчизняної Війни в 1812 р. (цю назву, створену царською історіографією для війни 1812 р. і вигнану з історіографії після жовтневої революції, зараз знову повернуто — О. Г.) він врятував її від наполеонівського панування. Це з новою силою показало могутність російського народу і його прогресивну роллю в історії людства» (Большевик № 10. 1945 р.). Таким чином імперіялістичні війни проти турецької імперії називаються «визволенням братів слов'ян», «поверненням їх незалежності», а повернення в Європі чорної реакції, встановленої Священним Союзом після розгрому Наполеона називається «врятуванням Європи», «прогресивною роллю російського народу в історії людства». І хоч такі пояснення російської імперіялістичної політики минулого явно суперечать історичній правді, то, очевидно, вони зовсім добре роздмухують російський шовінізм, а крім цього, якже ж чудово підходять до імперіялістичної політики сталінських вельмож, до того, що діється сьогодні, коли фактичне загарбання Польщі, Чехословаччини, Болгарії, Югославії також називається «визволенням братів слов'ян» російським народом, коли встановлення чорної реакції в половині свіжо загарбаної Європи, посилення її в ССРСР і намагання використати Раду Безпеки Організації Об'єднаних націй, як колись священний союз, з метою закріплення цієї реакції також називається «врятуванням Європи», «врятуванням цивілізації», «великою прогресивною роллю» російського народу на цей раз в боротьбі проти фашизму.

Відоме твердження Леніна — «в кожній національній культурі існує дві національні культури», або інакше, класовий підхід — не стосується зараз із старою послідовністю, як це напр., робив Покровський, а тільки там, де це вигідно. І це зрозуміло. Для того, щоб з успіхом розпалювати російський шовінізм, щоб проповідувати «вищість» російського народу, замало звертатися за прикладами тільки до працюючих і експлуатованих мас,

до культури, »що характеризується іменами Чернішевського і Плеханова«, бо й часто їх зовсім там не можна було б знайти. Для того треба звернутися також і до експлуататорських клас, до імперіалістичних клас, до великоруської культури »Пуришкевичів, Гучкових і Струве«, бо по цьому боці таких прикладів гори цілі. Так сталінські вельможі й зробили. Найжорстокіших російських імперіалістів вони поставили в ряди »найвидатніших російських людей«, а їх злочинну імперіалістичну діяльність наводять як доказ того, що російська нація є »найвидатніша нація« серед усіх націй. Тому напр., такі імперіалісти, як Іван Грозний чи Петро I. — це сьогодні »далекоглядні люди«, »мудра« діяльність яких »значно зміцнила могутність російської держави«.

Написана недавно В. Соловйовим п'єса »Великий Государь« зображає власне Івана Грозного як такого великого царя-будівника, перед розумом і далекоглядністю якого розбиваються всі закиди про його злочинну, антинародню політику (промова молодого черця). Царя Петра I. ще раніше реабілітував А. Толстой у своєму романі »Петро I«. Своєї черги ждуть і інші царі-кровопивці, і, можна б сподіватися, що якщо б Катерині II. не шкодило її німецьке походження, то вона сьогодні була б також реабілітована »у своїх заслугах«, бо ж вони ніяк не менші від заслуг Івана Грозного і Петра I, бо ж вона також, як і обидва її попередники продовжувала »історично-прогресивну справу творення могутньої російської національної держави«. Та нічого, прийдеться ще трохи подождати. Зразу ж усіх не можна.

Як, отже, бачимо, історія висвітлюється з чисто великодержавницького і расистського поглядів, щоб вмовити в російський народ його »вищість«, »передовість«, »державнотворчі здібності«, »визвольну місію«, »рятування Європи і цивілізації« перед татарською навалюю, наполеонівським пануванням, німецькою загрозою і т. д. або інакше, історія висвітлюється з виразною, неприхованою тенденцією роздмухувати російський шовінізм, єдину опору сталінського імперіалізму.

»Видатні риси російського народу з особливою силою проявилися не тільки в справі творення могутньої національної держави, а й у створенні неоцінених духових цінностей. Російський народ талановитий і діяльний, неблагальний і непохитний у боротьбі, наполегливий і самовідданий у праці« (»Большевик« № 10, 1945 р.). Йдучи за цими шовіністичними твердженнями, сталін-

ські вельможі російській культурі й науці відводять не те місце, яке їм належить поруч культури й науки інших народів, про *російську культуру й науку* вони не говорять інакше, як з префіксом »най«, їх ставлять на першому місці.

»Російська література за своїми ідеями та визвольними тенденціями, за своєю художньою досконалістю займає перше місце в світі« (Збірник статей, вид. »Радянська Україна« 1945 р.). »Вона оспівувала благородні риси росіянина — його сміливість, відвагу і героїзм у боротьбі, його ясний розум і стійкий характер (зо всім за вказівкою Сталіна — О. Г.), його самовідданість і терпіння, його готовість іти на будьякі жертви за ради досягнення високої мети, його гарячий патріотизм, невагасиму віру у велике майбутнє Росії і готовість пожертвувати на вітар вітчизні всім, що в нього є, аж до свого життя. Російська література і мистецтво завжди відзначалися своєю ідейністю, глибоким реалізмом і правдивістю, гуманністю і народністю в найкращому розумінні слова.

Російський театр, за загальним визнанням, є найкращим у світі...« (»Большевик« № 10, 1945 р.).

В науці витягається сьогодні всякі пересічності, навіть найбільшу мізероту, щоб тільки їх іменами доказувати »передовість« російської науки, і її »вищість« від західно-європейської. »Новое Время« (№ 10, 1946 р.) обурювалося, що один англійський журналіст не міг знайти в авторитетній »Британській Енциклопедії« російського винахідника радія Попова (очевидно, ця енциклопедія не підлягає русифікаційному курсові). Та тим не менше багато »славних« імен, яких тепер повипоргувано, зовсім не знайдете (а якщо знайдете, то лише з блідими замітками) в советських енциклопедіях чи наукових підручниках, виданих до 1940 р. чи навіть до 1943 р. Тепер поспішно виправляється »цю помилку«. Переводиться ціла переоцінка в цьому напрямі. Вже не тільки Попов перший у світі винайшов радіо. А й технік-самоук І. І. Повзунов за 20 років до Джемса Уатта винайшов першу парову машину, а І. П. Кублін створив проєкт (бодай хоч проєкт!) одноаркового мосту через Неву. Андрій Нортон винайшов раніше від англійських механіків частину станка т. зв. суппорт, Ломоносов »предвосхитил идеи современного атомизма« і »за 14 років до Лавуазьє відкриває і експериментально обґрунтовує закон збереження речовин«, Морковніков створив

»теорію про взаємний вплив атомів у молекулі«. На думку »Большевика«, »вклад російських учених у науку був не тільки великий, а й — що особливо важливо — він відіграв надзвичайно благотворчу ролю у розвитку цієї світової науки« (»Большевик« № 10, 1945 р.). Очевидно, як виглядала, на чому полягала ця »благородна роля« — лишається таємницею »Большевика«.

Щоб повніше уявити собі, як далеко вже пішло шовіністичне запаморочення сталінських вельмож, ми наведемо в галузі техніки ще декілька прикладів такого самовихвалювання. »Степан Литвинов в 1815-1820 гт. создал паровую машину двойного действия — монокомпаунд, опередив почти на 80 лет техническую мысль Европы. Ему же принадлежит смелый замысел прямоточного парового котла...

Англичанину Гемфри Деви приписивают открытие в 1815 году вольтовой дуги. А русский профессор физики Василий Петров еще в 1802 году, создал величайшую по етому времени гальваническую батарею, не только открыл ето явление, но и доказал, что вольтову дугу можно использовать для освещения.

Слектрическое освещение связивают обычно с именем Эдисона. Но русский изобретатель Лодичин еще 1873 году создал лампу з нитью накаливания...« (»Комсомольская Правда« № 159, 1946 г.).

Того роду прикладів можна б навести багато. На них сьогодні сталінські шовіністи не скупляться. Так же само вони говорять і про аніліну і про звукове кіно і, нарешті, про атомну енергію. Та вистачить сказаного.

З черги візьмемо для прикладу політичну економію. Вона, як відомо, дуже бідна на визначніших представників і не внесла, за незначними винятками, нічого, істотного, нічого оригінального в розвиток світової економічної думки. Так теж писалося в усіх підручниках економіки, виданих до 1940 р. чи навіть до 1943 р. Та тепер, коли прийшов курс на одвертий російський шовінізм, такі твердження явно не надаються. Ну, й звичайно почалася нагінка на старі підручники політекономії. Напр., »Нарисові економічної думки в Росії першої половини ХІХ сторіччя« І. Блюміна (вид. 4, 1940 р.) »Большевик« (№ 6, 1944 р.) закидає ненауковість писання »всупереч фактам« за те тільки, що Блюмін писав, що »політична економія в Росії у першій половині ХІХ сторіччя була в значній мірі іноземною

наукою, імпортованою з Заходу». Ясно, що всупереч фактам пише не Блюмін а «Большевик», який зовсім не рахується з фактами, а за сталінською вказівкою доказує, що російський народ — «найвидатніша нація», що тимсамим зобов'язує доказати, що в нього були «видатні економісти» й оригінальна а не імпортована політична економія.

З цих же причин цей самий «Большевик» накидується на Д. Розенберга, який у своїй «Історії політекономії» (вид. 1940 р., для вузів) на 482 сторінки відвів економічній думці Росії «якихось 17 сторінок», що такі економісти, як Посошков, Мордвінов, Тургенев, показані, по суті, лише як наслідувачі й учні західно-європейських економістів, що ні словом не згадано про таких економістів як Крижанич, Ломонсов, Радіщев і інші, що, нарешті, Розенберг «починає історію економічної думки Росії лише з епохи Петра Великого» (що й відповідає правді), коли її треба було почати ні ближче ні далше як з «Руської Правди» (і знову безсоромна крадіж від українців).

В шовіністичному зображенні «Большевика» російська політична економія «дуже великий етап у розвитку світової економічної думки». Багато російських економістів — пише він — були оригінальними мислителями, ружали економічну думку вперед», напр., Мордвінов (про якого в X-томній «Малій советській енциклопедії» немає згадки) «за кілька десятиріч до німецького економіста Фрідріха Ліста розвинув основні принципи т. зв. національної політичної економії». Як ще один приклад оригінальності повідгребуваних «видатних» російських економістів наведемо Посошкова, якого «велика заслуга в тому, що він передбачив ідеї державної теорії грошей» («Большевик» № 6, 1944 р.). Ось це «геніяльне передбачення»: «У нас толь сильно его пресветлаго величества слово, ащеб повелел на медной золотниковой таце положить рублевое начертание, то бы она за рубль і ходить в торгах стала во веки веков низменно» (за «Большевиком» № 6, 1944 р.). Нічого казати. Передбачення геніяльне, ще й до того просякнуте пошаною «его пресветлого величества» і тому «по праву» Посошкову має належати те саме місце, що Монкретієну, Вільяну Стаффорду і Джемсу Стюарту.

Коли, мимо всіх зусиль, не можна «доказати», що хтось із видатних мислителів «не випередив», не був «оригінальним», то тоді пишеться, що він «не схилювся

сліпо перед західно-європейськими вченими, а старався використати їх ідею відповідно до особливих умов Росії.

Не інакше обстоїть справа з російською філософією, якої, до речі у властивому значенні цього слова і не було в Росії. Ніхто дотепер і не пробував цього заперечувати. Та інше діло сьогодні! Як же ж може «найвидатніша нація» не мати «видатних філософів» і «найпередовішої філософії»? Таж це суперечило б «марксистові», суперечило б «науці»! І пішла в рух машина для створення «великої» і «передової» російської філософії. Повищувано всіх, які колинебудь мали що спільного з філософією — Ломоносова, Радіщева («Путешествие из Петербурга в Москву» Радіщева прирівнюється з «Левітаном» Гоббса, «Богословсько-політичним трактатом» Спінози, «Суспільним договором» Руссо) й інших. Герцена, Белінського, Добролюбова, Чернишевського, які досі були лише «революційними демократами» і послідовниками західно-європейських філософів (напр., Чернишевський — Фойєрбаха), оголошено «геніяльними клясиками російської філософії». Не будучи всетаки в силі доказати великої оригінальності «клясиків» російської філософії, про них говориться, що вони були «творчими», тобто «узагальнювали і критично переробляли» всі досягнення західно-європейської думки і «боролися за їх перетворення в життя», що «були великими патріотами своєї батьківщини», «великими оптимістами» («Пусть будет, что будет, а будет, в конце концов, все таки на нашей улице праздник» — слова Чернишевського)... чи, нарешті, виправдується неспроможність цих клясиків дати будьщо важливе — «історичними умовами» (М. Т. Вовчук «Ленинизм и передовая русская культура XIX века»).

Щоб забезпечити російській філософії безперервність, додано ще «видатного мислителя і діяча великого російського народу» Плеханова, про якого досі мовчалося або критикувалося, як це робив Ленін. Навершині російської філософічної думки поставлено, очевидно, Леніна і Сталіна, а лєнінізм оголошено «найвищим досягненням російської і світової культури і науки» (М. Т. Вовчук «Ленинизм передовая русская культура XIX века»). І все готово! У «найпередовішого» російського народу «найпередовіша» в світі філософія.

Тепер основне завдання в галузі філософії — показати, що «клясики» російської філософії «створили

свої оригінальні матеріялістичні системи» запліднені ідеєю діалектичного розвитку» («Большевик» Нр. 10, 1945 р.), що вони »зрозуміли обмеженість гегелівської діалектики» і матеріялізму Фойєрбаха. Йдеться тут про те, щоб органічно пов'язати »клясичну» російську філософію з лєнінізмом, цим »найвищим досягненням російської і світової культури і науки» і тим самим доказати і в цьому відношенні, що російська нація — »найвидатніша нація».

З цих же причин різким нападкам піддається німецька клясична філософія, про яку досі говорилося як про один із складових елементів марксизму, а й тим самим — лєнінізму. Правда, і перед тим критикувалося і Гегеля і Фойєбраха, але це не було в жодному разі подібне до того, що діється сьогодні. Вистачить лише згадати, що за старий підхід до німецької клясичної філософії не поширено т. зв. сталінської премії на III-ій том »Історії філософії», виданої Інститутом Філософії Академії Наук СРСР в 1943 р. Необхідно при тому також додати, що ця історія вийшла за редакцією одного з найбільших сьогодні сталінських ідеологів, начальника управління пропаганди і агітації ЦК ВКП(б) Г. Александрова, який організовує зараз усю шовіністичну дурійку.

Станувши на становищі, що російська нація — »найвидатніша нація з усіх націй», сталінські вельможі вивели з цього й теорію про »керівну ролю» російського народу серед інших народів, яка, за їх твердженнями, »склалася історично».

Ця »керівна роля» була вже нібито, з самого початку, коли російський народ робив щойно перші кроки, і особливо проявилася в тому, що »навколо російського народу, працьовитого і войовничого, складалася і зростала наша багатонаціональна держава» (Збірник статей, вид. »Радянська Україна» 1945 р.).

Не важко побачити, що тут під »керівною ролю» розуміється не що інше, як загарбання і поневолення численних неросійських народів. Бо ж не просто »складалася» російська багатонаціональна держава »навколо працьовитого і войовничого російського народу», не в силу якогось добровільного об'єднання, чи порядком переконування російським народом усіх неросійських народів у потреби такого об'єднання, або силою якихось (мабуть тільки большевицької партії відомих) суспільних законів, а в наслідок збройного підкорення України,

Грузії, Азербайджану, Середньої Азії, Сибіру і т. д. Якщо ж, отже, в цьому «складанні» була керівна ролія російського народу, то таким чином большевицькі імперіялісти прикривають невинною фразою «керівна ролія» жорстокий російський імперіялізм.

Повстає одне питання: як же ж можуть кремлівські верховоди, апотеозуючи російський імперіялізм («керівна ролія») і вбачаючи в цьому імперіялізмі (складання багатонаціональної російської держави) найбільші досягнення державно-творчого генія російського народу, говорити, що «російський народ ніколи не виступав у ролі гнобителя і душителя волі народів» («Радянська Україна» № 95, 1946 р.)? Бути послідовним, означало б усі імперіялістичні злочини приписати власне російському народові, бо ж йому в цьому імперіялізмі належить «керівна ролія». Та так зробити — хоч логічно, але незручно. Як же ж тоді б вийшов російський народ в очах усіх інших народів? Як виглядала б тоді його «керівна ролія»?

Правда, злочини російського імперіялізму занадто великі і відомі народам ССРСР, щоб їх можна скрити, зрештою, у свій час большевики самі їх розкрили, як ніхто другий. Тому сталінські вельможі це й тепер перекидують ці злочини на царів, поміщиків, капіталістів, але лише там, де це потрібно, перш усього на тих, які були за мало імперіялістичними або невдахами в своїй імперіялістичній політиці, напр., Микола I і Микола II. Такі ж як Іван Грозний, Петро I — це геніяльні царі-будівники, в імперіялістичних загарбаннях яких з «особливою силою» проявили себе, «вищі якості» російського народу і його «керівна ролія».

Не будучи в силі заперечити злочинів царського імперіялізму, приписуючи їх в окремих випадках поміщикам і капіталістам, сталінські вельможі замазують і виправдують ці злочини в цілому. Вони відсувають ці злочини на задній плян, а наперед висувають ідею могутньої централізованої російської держави. Вони радять на ці злочини не звертати уваги, як на щось другорядне, несуттєве, а захоплюватися явищем першої ваги — ростом могутності, сили й величі російської держави. Таким способом вони штучно відділяють злочини російського імперіялізму від російської держави, а потім так відчищену і вибілену російську державу приписують «особливим вищим» якостям російського народу. По такій операції виходить, що російська держава склада-

лася дякуючи тільки якійсь благородній »керівній ролі« російського народу, а не шляхом імперіалістичних завоювань, шляхом загарбань чужих територій, шляхом гноблення й винищування багатьох неросійських народів, шляхом колоніального грабежу цих народів, шляхом політичного придушення й соціального визиску самого російського народу. Таким чином, маємо тут до діла з відомою старою царською теорією »государственности«, перелицьованою на большевицький зразок з урахуванням конкретної історичної обстановки. Такий метод дозволяє поєднати пропаганду російського народу, або інакше, дозволяє »керівною ролюю« прикрити російський імперіалізм, щоб не відстрашити цим неросійських народів.

Гітлерівці в цьому випадку були щирішими. Вони одверто заявляли, що німецький народ — народ панів, а всі інші народи — народи раби. Сталінські імперіалісти це саме формулюють хитріше: »Російський народ не був панівною нацією, він був керівною нацією серед усіх народів нашої країни« (там же). Та від такого формулювання суть явища не змінється.

Щоб теорію »керівної ролі« російського народу зробити солодкою для неросійських народів, їм говориться, про *прогресивну* ролю російської держави, яка полягає, нібито в тому, що неросійські народи, попавши до цієї держави, отримали змогу спільно з російським народом і під його керівництвом боротися проти самодержавства й поміщицько-капіталістичного ладу, особливо в період, коли до боротьби цієї приступив російський пролетаріат, большевицька партія. Про те, що народи ці, не попавши до російської держави, взагалі не були б мали потреби боротися з царським самодержавством, що за щастя попасти до цієї держави вони заплатили втратою власної державності, самостійності, заплатили мільйонами жертв, що, попавши до цієї держави вони мусіли боротися не тільки за своє соціальне, а й національне визволення, — сталінські вельможі кажуть неросійським народам забути. Ясно чому. Бо пам'ять про це наставляє неросійські народи ворожо проти російської держави взагалі, а цього сталінські вельможі найбільше не хочуть і бояться. Вони вмовляють неросійським народам, що все їхнє нещастя приходило не від російської держави як такої (вона несла їм щастя і прогрес), а від капіталістів і поміщиків.

Та для поневолення неросійських народів цього роз-

межування не було й немає. Боротися проти поміщиків і капіталістів для них означало боротися за знищення російської держави, що була в руках цих поміщиків і капіталістів знаряддям придушення неросійських народів (і це большевикам добре відомо!). Так теж ці народи й робили. Вони боролися проти підкорення їх російською державою, а коли в цій нерівній боротьбі не встоялися, не перестали боротися за своє національне й соціальне визволення, яке могло прийти тільки в результаті знищення російської держави й побудови окремих національних самостійних держав.

Щодо російського народу ніхто не стане заперечувати, що він боровся проти царського самодержавства, проти поміщиків і капіталістів (це зрештою, було в його власному інтересі) і що ця боротьба полегшувала боротьбу поневолемих не-російським народом, оскільки вона послаблювала царизм. Але твердження про «керівну роль» російського народу в цій боротьбі серед інших народів є звичайною вигадкою розпалених шовіністичних голів. Бо ж яку «керівну роль» відіграв російський народ у боротьбі українського народу проти царських імперіялістів у XVII і XVIII ст. ст? Де ж, питаємо, ця «керівна роль» в «священній війні» (газавагат), що її в 20-60 роках XIX ст. вели кавказькі народи, чи в повстаннях Середньої Азії (1898, 1916 рр.)? Не було і не могло бути жодної «керівної ролі». Народи ці боролися самі. Боролися завзято, по-геройськи і не потребували жодного керівництва з боку «старшого брата». Навпаки, російський народ був сліпим знаряддям у руках своїх імперіялістичних клік, які, як писав Ленін вели на війну мужиків, щоб душити свободу Угорщини, Польщі, Персії, Китаю. Російський народ боровся проти самодержавства: але тим не менше це самодержавство його рукам підкорювало Україну, Кавказ, Туркестан, здушував визвольну боротьбу українців, башкирів, кавказьких народів, поляків, навіть угорців, «щоб посилити зграю романових, бобринських, пуришкевичів». Адже ж це робила «русская армія», якій сьогодні співається гімн слави і в якій, нібито особливо проявився героїчний бойовничий дух російського народу, на загарбницьких традиціях якої виховується ЧА. Адже ж все це робили ті царі-будівники, ті геніяльні полководці, яких підноситься зараз попід небеса. Ніхто інший, а саме Петро I наказав вирізати і спалити Батурина, а потім гонив тисячі простих українських козаків на неминучу смерть

у болотах Неви. Ніхто інший, як саме цей возвеличуваний Суворов вчинив різню повсталій — Варшаві (т. зв. різня Праги).

Не вели за собою неросійських народів і російські революційні партії на початку ХІХ і початку ХХ ст. ст., в тому числі і большевицька партія. В їх діяльності не проявилася жодна »керівна роля« російського народу. Діяльність цих партій для боротьби поневолених народів Росії була шкідливою, бо всі ці партії змагали до збереження в тій чи іншій формі російської держави і боролися тільки за зміну ладу в ній. Цілі ці поневоленим народам не відповідали, бо для них єдиноправильною метою було знищення російської імперії і побудова на її руїнах власних самостійних національних держав, у яких щойно могли поневолені народи з успіхом розв'язати своє соціальне питання. Хто з поневолених народів ішов до російських партій, зокрема до большевицької, діяв на шкоду власному народові.

От як виглядає правда про »керівну ролю« російського народу в царський період. Нам звичайно закидають, що ми свідомо злочини царів приписуємо російському народові. Ні, ми приписуємо їх тим, хто ці злочини вчинив. А, що сьогодні сталінські вельможі ці злочини ідеалізують у формі »керівної ролі« російського народу, то це тільки підтверджує імперіялістичну антинародну суть цієї теорії, а її авторів викриває як імперіялістів.

За сталінською шовіністичною теорією, »керівна роля« російського народу виявилася також і в тому, що він »перший підніс прапор великої жовтневої революції і завоював свободу не тільки для себе«, а й »допоміг іншим народам нашої країни звільнитися від самодержавства, від поміщицько-капіталістичної експлуатації і національного гніту«, що російський народ був тією силою, яка об'єднала народи нашої країни в єдину сім'ю тобто в Радянський Союз. І це повалення поміщицько-капіталістичного ладу й утворення Радянського Союзу називається завершенням тієї »прогресивної ролі«, що її відіграла російська держава.

Безперечно, жовтнева революція полегшувала звільнитися іншим поневоленим народам Росії, але в цьому звільненні не було жодної »допомоги«, жодної »керівної ролі« російського народу. Боротьба поневолених народів Росії так же само полегшувала боротися російському народові за його соціальне визволення. Якщо йдеться про об'єднання цих народів у Радянський Союз, то влас-

не російський народ був тією »силою«, яку нові большевицькі імперіялісти використали на те, щоб поневолити Україну, Грузію, Азербайджан, Білорусію, Туркестан, які були повстали до самостійного життя. І сьогодні кожний громадянин ССРСР бачить, що утворення і зміцнення Радянського Союзу — це ніякий прогрес, а процес реставрації російської імперії, що це період нового національно-колоніального гніту, здійснюваного большевицькими імперіялістами, це побудова нового класового суспільства, нової експлуататорської системи. Допомігши цій своїй новій імперіялістичній кліщі поневолити інші неросійські народи, російський народ разом із тим утратив свої свободи, свої права, так важко здобуті в жовтневій революції. Большевицькі вельможі наклали на нього ярмо зовсім не легше від поміщицько-капіталістичного. В становищі як усіх неросійських народів, так і російського народу нічого не змінилося, за винятком форм гноблення й самих гнобителів, в порівнянні з царською Росією. Не може бути жодної мови про »керівну роллю« російського народу у звільненні інших народів, коли цей народ сам не зумів утримати своїх здобутих прав, коли його знову погнали на придушення інших народів, щоб посилити, цим разом, зграю сталіних, кагановичів, молотових, берієв, хрущових. Тут може йти тільки мова про нове поневолення неросійських народів російсько-большевицьким імперіялізмом. А коли сталінські верховоди вбачають у цьому поневоленні (на їх термінології — визволенні) »керівну роллю« російського народу, то тим самим вони приписують цей імперіялізм саме російському народові.

Якою реакційною й антинародною є сталінська теорія »керівної ролі« російського народу, хай послужать ще такі ультрабрехливі твердження: »Російський народ високо підніс прапор свободи і рівності всіх народів, прапор справжньої демократії. Неоціненні, його провідна роля і його вклад у справу господарського і культурного відродження і розвитку народів ССРСР« він »вклав величезні сили і кошти в будівництво господарства національних республік« (Большевик № 10, 1945).

Ці твердження — це ніби найсильніший доказ прогресивної ролі російської держави, вони повинні остаточно переконати неросійські народи в тому, що все таки вкінці кінців їм виплатилося попасти до російської імперії, бо тепер за це російський народ обсипує їх такими щедросцями, як »свобода, рівноправність, демократія,

соціалістична промисловість, передове сільське господарство». Очевидно, сталінські верховоди зовсім не турбуються тим, що це найбезсоромніша брехня в живі очі. Ї ї ж бо говориться тим, які на кожному кроці бачать у житті щось зовсім протилежне. Цю брехню безсоромно повтаряється тоді, коли в СРСР потоптана всяка свобода й рівноправність народів, коли демократією не користується навіть російський народ, коли дійшло до великого занепаду культури не лише в неросійських народів а й російського народу. Про «величезні сили і кошти», що їх нібито, вклав російський народ у господарство національних республік, говориться в той час, коли багатства цих республік по-колоніальному грабуються сталінськими вельможами і пливуть до їх метрополії — РСФСР, коли з мільярдних податків і позик, що їх платять народи національних республік, цим республікам повертаються лише незначні відрахування, коли на території РСФСР розташовуються за пляном четвертої п'ятирічки 91% автомобільної промисловости, коли РСФСР, не маючи власної сировини, даватиме 89% виробництва бавовняних тканин, коли РСФСР, що має однакову з УССР продукцію чавуну, має 2 рази більшу продукцію сталі, коли по 30-ти роках витрачування цих «величезних сил і коштів» з боку російського народу в Україні щойно тепер будується перший автомобільний завод, коли внаслідок судівництва «передового колгоспного сільського господарства» на Україні загинуло з голоду 7 мільйонів людей в 1932-33 рр., коли рік-річно за допомогою колгоспної системи з України грабується мільйони тонн збіжжя, коли зараз внаслідок цього грабежу, в Україні знову збирає нові великі жертви голод.

Так виглядає в зіставленні з фактами життя, життя, що протікає на наших очах, сталінська теорія про «керівну ролю» російського народу в большевицький період. Реакційна імперіялістична суть цієї теорії аж надто очевидна. Тому й немає вже потреби спинятися над «керівною ролю» російського народу під час війни з гітлерівською Німеччиною. Під час цієї війни російський народ дістав визнання своєї керівної ролі не з боку всіх інших неросійських народів. Він дістав це визнання з боку сталінських вельмож, які, скрахувавши ідейно, завернули до проповіді «найвидатнішости» російського народу і його «керівної ролі», до роздмухування російського шовінізму, щоб знайти в цьому шові-

нізмі опертя й виправдання свого імперіялізму. Поневолені народів ніхто про жодне визнання не питав. Народи СРСР не мали за що визнати «керівної ролі» російського народу, бо такої взагалі не було й немає, якщо під нею не розуміти російського імперіялізму.

Роздмухуючи російський шовінізм, сталінські вельможі, не тільки пропагандивно діють на російський народ. Вони не лише лоскочуть його російську гордість і самозакоханість. Цього було б мало, до того ж в обстановці, де кожний крок дійсности є кричучим запереченням того, що пишеться й говориться. Сталінські вельможі дають змогу частині російського народу «вкусити матеріальних благ» «керівної ролі».

Росіяни становлять основу правлячої большевицької партії. Всі члени партії неросіяни — це, по суті, повністю зрусіфіковані «інородці», які нічого спільного із своїми народами не мають. Росіяне «становлять основне ядро» червоної армії, яка являється чисто російською армією, як і царська, хоч усі інші народи відбувають у ній службу. «Вони (росіяни О. Г.) займають провідне становище в когорті сталінських полководців». Серед такої спеціально створеної високо упривілейованої групи, як т. зв. герої Радянського Союзу, з загального числа (на 1. 1. 1945 р.) 6134 — росіян було 4123.

В адміністративному апараті зайняли росіяни посади не лише в РСФСР. У всіх союзних республіках вони становлять високий процент службовців. Тут вони в першу чергу займають керівні пости. Величезний за своїми розмірами сталінський апарат насильства — НКВД і НКГБ — складений майже виключно з росіян.

У господарському житті всіх національних республік панівна роля належить росіянам, і то не лише тоді, коли йдеться про керівництво цим життям, а також і про робітничі кадри. Росіяни становлять подавляючу більшість кваліфікованих робітників, а їх резервуаром для всіх національних республік являється РСФСР. Крім цього, трактування РСФСР при розбудові господарського життя як метрополії дає зовсім зрозуміло, великі переваги росіянам.

Навіть у культурному життві національних республік за росіянами забезпечується перевага, напр., росіяни, наслані РСФСР, становлять поважне число викладачів вузів, росіяни очолюють важливі культурні установи неросійських народів і т. д.

Таким чином росіянам говориться не про якусь абстрактну «керівну ролю», яка впливає з благородности російського народу й лише благородністю позначається в житті. Ні, їм практично дається змога сповняти таку «керівну ролю», залучуючи частину російського народу до імперіялістичного апарату гноблення, ділячись із нею плодами імперіялістичної політики й колоніяльного грабежу. Інша справа, що це вже не є така благородна «керівна роля», як її намагаються змалювати сталінські вельможі, а звичайна імперіялістична роля, чого мусять бути свідомі як всі поневолені неросійські народи, так і самі росіяни.

Як виглядає практично політика з «керівною ролюю» російського народу і її пропагандивне вибілювання, покажемо на такому прикладі. На території РСФСР скупчуються всі найважливіші промислово-економічні центри й вишколюються великі кадри кваліфікованих робітників. Опісля цих робітників розсилається по національних республіках, в яких штучно спинюється ріст власних кваліфікованих кадрів. Тоді росіянам говориться так: «Бачите, ви займаєте перше місце, вам належить керівна роля, бо ви сини великого російського народу, ви належите до найвидатнішої нації серед усіх націй. Це вам належить поправу, пам'ятайте про це, будьте горді й гідно сповняйте оцю керівну ролю серед менше видатних народів, які без вас нічого самі зробити не можуть». Неросіянам в свою чергу говориться так: «Бачите, який російський народ передовий, культурний, і яких він має фахівців спеціалістів, а ви всього цього не маєте. Але не журіться, російський народ добрий, він же ж ваш найстарший брат, він вам прислав і ще пришле своїх кваліфікованих робітників, як вам допоможуть побудувати й відбудувати свою промисловість, чого б ви самі ніяк не могли зробити. На те, що кваліфіковані російські робітники одержують вищу зарплату, ніж ви, не звертайте уваги, їм це належить по праву, вони ж кваліфіковані, вони допомагають вам розбудувати ваше господарство. За це — ви повинні їм тільки дякувати, їх любити і шанувати». В результаті такої «допомоги» з боку російського народу Україна, напр., і досі не має потрібної кількості кваліфікованих робітників-українців — а РСФСР увесь час має їх назвиж, так може послати їх не тільки Україні, а й усім іншим республікам.

Ось як виглядає в житті проповідувана сталінськими

вельможами теорія «керівної ролі» російського народу! З одного боку, сталінські імперіялісти одурманюють нею неросійські народи і прикривають перед ними свій імперіялізм, з другого боку, можна сказати за Леніном, російський народ деморалізують, принижують, обезцують, prostitують його, привчаючи до гноблення чужих народів, привчаючи прикривати свою ганьбу лицемірними, ніби патріотичними фразами і фактично спираються на частину російського народу в гнобленні всіх інших народів.

Розпалювання шовінізму в російському народі — це один бік медалі, а другим її боком є русифікаційна політика щодо неросійських народів, яка проводиться сьогодні з такою гарячковістю і з такою безоглядністю й насильством, які далеко лишають позаду найжорстокіших царських русифікаторів. Сталінські верховоди не гребують жодними засобами, а якщо йдеться про їх винахідливість у цьому відношенні і перфідність, то вони не мають під цим поглядом собі рівних.

В першу чергу русифікація здійснюється за допомогою систематичного фізичного винищування неросійських народів і насильним насаджуванням російського елементу на неросійських землях. Знищується не поодинокі одиниці, а цілі народи.

Всі пам'ятають опублікований 25 VI. 1946 р. закон Верховної Ради РСФСР, який затвердив «переселення» в інші райони ССРСР двох народів: кримських татар і чеченців, — та скасував чечено-інгуську і кримську автономні республіки. Це «переселення» — це ніщо інше, як фізичне знищення цих народів. Форми, якими воно переводилося, переходять межі уяви. Кого не розстріляно, не запроторено в тюрми, того без жодного майна насильно вивезено у сибірські тундри на повільне кохання. Два історичні народи, відомі своєю героїчною боротьбою, перестали існувати, а їх батьківщина, їх рідні землі, заселені сьогодні росіянами. Тим самим два важливі стратегічно-економічні пункти — Крим і Грозний — стали тепер повністю російськими. Довершилось те, чого не встигли доклати царські колонізатори, при тому довершилось це в ХХ сторіччі, методами, що переходять методи часів найжорстокішої колоніальної політики.

Тут варто ще спинитися над тими аргументами, що їх придумали для цього «переселення» сталінські верховоди. Вони пояснюють це тим, що в той час, коли народи ССРСР захищали свою незалежність... »багато чеченців

і кримських татар за підмогою німецьких агентів вступили в організовані німцями добровільні загони і разом із німецькими військами вели збройну боротьбу проти частин Червоної Армії, а також за вказівкою німців створювали диверсійні банди для боротьби з радянською владою в тилу, при чому основна маса населення Чечено-Інгуської і Кримської АРСР не чинила опору (підкр. О. Г.) цим зрадникам батьківщини» (закон про скасування Чечено-Інгуської АРСР і про перетворення Кримської АРСР у Кримську обл.).

Так виглядає офіційне пояснення. Насправді було воно зовсім інакше. Німецько-більшевицька війна, наближення фронту, перехід фронту зроджували перед усіма поневоленими народами ССРСР надії на своє визволення. Також кримські татари й чеченці, які ніколи не зрікалися своїх відвічних прагнень до волі, які палко ненавиділи російсько-більшевицьких поневолювачів, що обернули їх землі в колонії, а їх — в колоніальних рабів, вхопилися за зброю і повстали до боротьби. Ці народи прагнули свого визволення, і ті, що піднялися за нього на боротьбу, не були жодними німецькими вислужниками. Війну, фронт вони розглядали лише як моменти, що полегшували їм їхню визвольну боротьбу. Те, що основна маса населення Чечено-Інгуської і Кримської АРСР не чинила опору цим ніби зрадникам, як це самі признали сталінські верховоди, в найвищій мірі свідчить про те, що боротьба ця була в народі популярною, що народ її підтримував, що вона була тим самим народньою-визвольною. Вона свідчить про те, що весь народ не хотів жити в сталінському ярмі, що його ним понад 25 років ущаслилювали кремлівські можновладці. Боротьба ця була свобідним виявом здавлюваної волі цих народів. Сталінські вельможі не дозволили їм «самовизначитись» чи «відділитись», як на це дають «право» в своїй «найдемократичнішій конституції», але за такі бажання на страх для інших жорстоко після своєї перемоги покарали їх.

Твердження, нібито боротьба чеченців і татар велася за підмогою німецьких агентів, — це брехня, потрібна для оправдання «переселення» цих народів, тобто фізичного винищення тих народів. Це підлість того самого роду, що її бачимо по відошенні до українського народу, справедлива визвольна боротьба якого також найбезсромніше заплямовується як німецька агентура. Якщо ж ідеться про добровольчі батальйони, то в них були не

тільки чеченці і кримські татари, а й усі інші народи ССРСР, яких ненависть до большевизму зручно використували німці, а з росіян була створена спеціальна армія — Русская Освободительная Армия (РОА). Та й багато з тих, що були в добровольчих батальйонах боролися проти німців, напр., багато чеченів, інгушів, татар перейшли до УПА і в її лавах боролися проти гітлерівських і сталінських імперіялістів.

Ми навмисне довше спинилися над цими двома фактами, бо вони надзвичайно вимовні для большевицької русифікаційної політики, вони прямо клясичні як приклади, до того ж вони були офіційно проголошені й не лишають навіть у найбільш недовірливих (такі передусім знаходяться поза межами ССРСР) жодних сумнівів. Та це не означає, що це випадкові, відірвані безпрецедентні для большевицької дійсности факти. Ні, безпрецедентні вони в одному відношенні — офіційному опублікованні. А поза тим таке винищування, яке стрінуло кримських татар і чеченців в ССРСР, загальне й особливо посилене останнім часом. Різниця лише в тому, що не всі народи такі малі як чеченці чи татари, щоб їх можна всіх «пересилити». Винищування всіх інших більших народів переводиться пляново і систематично.

Зокрема винищується жорстоко український народ, який ніколи не перестав боротися за своє визволення, який сьогодні, вже п'ятий рік, продовжує свою збройну повстанську боротьбу. До 1940 р. большевики знищили біля 12 мільйонів українців, в тому числі внаслідок штучно викликаного голоду в 1932-33 рр. 6-7 мільйонів. При своєму відступі з України в 1941 р. вони вимордували по тюрмах усіх в'язнів. Для винищування українського народу сталінські імперіялісти використали війну: вони гонили своїми «заградительними отрядами» українців у найгірший вогонь, в найнебезпечніші місця, що потягли за собою найбільші жертви. За три роки нової большевицької окупації большевики розстріляли, замордували, посадили в тюрми та заслали в Сибір понад 1 мільйон українців. Зараз вони викликали новий голод, який потягне нові мільйони жертв. Для задоволення потреби в робочій силі для розбудови промисловости Сибіру плянується (частково вже реалізується) велике переселення робітників з України на Урал і Сибір. Такі переселення не є новина для України. Вони вже нераз відбувалися. Коли большевицькі можновладці чваняються своїми колонізаційними успіхами Сибіру,

то власне ці успіхи є результатом таких то насильних переселювань. Ось в яких страшних, жахливих цифрах малюється фізичне винищування українського народу.

В той же час на Україну хмарою посиляється російський елемент, головню до міст і промислових осередків. Вистачить зазначити, що виселені з поляків міста Західної України, в яких вони жили у великій кількості, зараз повністю заселяються росіянами. Львів, Тернопіль, Рівне й інші міста прибрали сьогодні вже чисто російське обличчя. Міста Східної України є вже такими давно. Зрусифіковані царською Росією, вони такими залишилися й тепер і, як колись, являються бастиони русифікації, розсадниками російських впливів на Україні.

Поруч насильного винищування й насильного насаджування російського елемента, йде сьогодні посилений наступ, найбільший з усіх дотеперішніх, на духовно-культурне життя неросійських народів, на саму душу цих народів. Метою цього наступу є: 1) *прищепити неросійським народам почуття меншевартості*; 2) *прищепити почуття рабської пошани до російського народу як «старшого брата», як «керівної нації»*. Це, в свою чергу, має метою: полегшити асиміляцію цих народів, зменшити їх духовно-моральну відпорність, підірвати духовні основи визвольної боротьби цих народів, нарешті, прикрити ширмою «допомоги» і «керівної ролі» російського народу голий сталінський імперіялізм.

Під кутом цієї посиленої русифікації переводиться сьогодні *радикальну ревізію* (із численних, які були досі, найрадикальнішу) історії, *літератури, мистецтва, мови, преси, мислення*, оскільки воно також підлягає в СРСР контролі. Майже кожний місяць 1946 р. приносить у цьому напрямі якусь постанову ЦК ВКП(б)У. Ось деякі з них: «Про перекручення і помилки в висвітленні історії української літератури в «Нарисі історії української літератури», «Про репертуар драматичних і оперних театрів у УРСР і заходи до його поліпшення», «Про журнал Вітчизна». Наступ цей ведеться під кличем боротьби проти «націоналістичних перекручень», проти впливу «концепцій Грушевського і Єфремова», «за науковий, марксистсько-ленінський підхід», за «загальне підвищення художнього та ідейного рівня багатьох літературних творів театральних постановок, кінокартин».

Зрозуміло, що «підкуванню» про історію України

відведено найбільше уваги, бо ж власне вона (історія) будить і формує національну свідомість, пригадує велич минулого, закликає до здійснення прагнень і заповітів предків, на ній виховується молодь. Цим разом сталінські вельможі вирішили докорінно сфальшувати історію України, цілковито достроїти її до вимог своєї русифікаційної політики. Протягом большевицького режиму на Україні, історія України переходить вже різні »виправлення«, але в наслідок тих, які переводяться зараз, вона зовсім виголошується зо всякої науковости і об'єктивности.

Першим кроком у цьому напрямі була нагінка, а в слід за тим і стягнення з обігу підручника »Короткого курсу історії України«, що вийшов в 1940 р., і першого тому 4-томного курсу »Історії України« для ВУЗів, виданого в 1943 р. Інститутом Історії при АН УСССР, а далі »висунено вимоги« знести Інститут Історії України, мовляв, він звужує діяльність Інституту й обмежує її тільки до питань історії України. (Слід сподіватися незабаром реалізації цієї вимоги).

Обидва згадані підручники, хоч і так уже сильно зрусифіковані, не відповідали сьгоднішнім вимогам, особливо у висвітленні походження українського народу, Переяславського договору, українсько-російських відносин по Переяславському договорі. Так, напр., Переяславський договір висвітлюється в них як »менше зло« для України, але все таки зло. А що такого твердження не можна ніяк привести в відповідальність із »теорією вищости«, »керівної ролі« і »допомоги« російського народу, тому його оголошено ненауковим, немарксистським, а націоналістичним перекрученням.

Ось як кається за ці »перекручення« головний редактор обох історій проф. Петровський: »...цілком правильно є вказівка газети Управління і пропаганди й агітації ЦК ВКП(б) »Культура і життя« про те, що за останні роки на Україні видано ряд книг і опубліковано ряд статей у питаннях історії в яких містяться серйозні помилки буржуазно-націоналістичного характеру. Зокрема це стосується першого тому »Історія України«, що був підготовлений Інститутом Історії Академії Наук УСССР і вийшов за редакцією автора цієї статті (тобто Петровського — О. Г.)... Наш обов'язок піддати ці хиби й помилки суворій критиці. Історики України не повинні лишити від теорії Грушевського каменя на камені«

(«Радянська Україна № 147, 1946 р.). От як виглядає вільна наука УРСР! Не інакше примушується стати на «марксистську» точку зору і проф. Крип'якевича, Кордубу, Терлецького, цих ще нових громадян ССРСР, «неознайомлених» з марксизмом.

Найновіші виправлення в історії України зводиться до таких основних положень: Київська Русь — це твір не українського народу, а російського, українського й білоруського, при чому «керівна роля» належала в ній російському народові; Переяславська угода, або, як її називають «приєднання України до Росії» — це найбільше щастя для України, вона відповідала «споконвічним» прагненням українського народу до воз'єднання з російським народом, завдяки «допомозі», під «керівництвом» російського народу український народ звільнився від гніту самодержавства і, ввійшовши до складу Радянського Союзу, побудував свою соціалістичну державу; історію України треба розглядати в нерозривному зв'язку з історією російського народу, «при чому завжди треба пам'ятати, що основну, найважливішу роллю... відігравав «старший брат» — російський народ...» («Радянська Україна» № 147, 1946 р.); «прагнення до воз'єднання з російським народом» є закономірним для історії України; дотримуватися класового підходу.

З черги ми розглянемо всі ці «виправлення», щоб побачити, що цим шляхом хочуть сталінські імперіялісти досягнути, і то тим більше, що ці «виправлення» стосуються не тільки до історії, а також і до історії літератури, літератури взагалі, масової пропаганди.

Ми вже вказували, що дочеплення російського народу до Київської Держави, твору чисто українського, потрібно було, щоб задовольнити російську шовіністичну самозакоханість, щоб збільшити велич історії російського народу, щоб тим шляхом поповнити «докази» про «найвидатнішість» російського народу. Це штучне дочеплення має також на меті поширити право «керівної ролі» «опіки» російського народу на найстарший період нашої історії (Київську Русь), щоб потім могли вивести звідси одну закономірну лінію «керівної ролі» російського народу щодо українського на протязі цілої історії, лінію «відвічного прагнення українського народу до воз'єднання з російським народом». Простіше, це потрібно для того, щоб виправдувати російський імперіялізм, загарбання України як в царський, так і в большевиць-

кий період, виходячи при тому із найдавніших часів нашої історії.

Переяславський договір, заключений Хмельницьким з московським царем, був у дійсності звичайним політичним союзом, заключеним з метою боротьби проти Польщі. Большевицькі імперіялісти тому називають його «приєднанням України до Росії» (до речі тут треба згадати, що термін «приєднання» створила царська історіографія), щоб виправдати загарбання України Росією, що після цього договору наступило. Бо ж власне московські царі, обмежуючи крок за кроком статті Переяславського договору, шляхом збройного насильства і підлого обману повністю поневолили Україну. Назвавши це загарбання «воз'єднанням», до того ж здійсненням відвічних прагнень українського народу», виведених ще з часів Київської Русі (от до чого додається теорія про спільність Київської Русі!), дається повне виправдання цього загарбання. За таким сталінським висвітленням Переяславського договору виходить, що не московські царі «приєднали» Україну до російської держави, а український народ сам, по своїй «добровільній волі» об'єднався з російським народом. Що більше, таке «приєднання» було для нього спасенням, найбільшим щастям. Немає потреби багато доказувати, як це щастя виглядало. Це було обмеження політичних прав Української Козацької Республіки, закріпачення вільного досі українського селянства і козацтва, це було зруйнування гордості українського народу — Запорозької Січі (1775 р.), це було знищення української культури, підпорядкування російському патріярхові української церкви (1687 р.), це було масове винищування українського народу на роботах і воєнних походах, це був нечуваний економічний грабіж, насильне насаджування на Україну царських байструків, це було, нарешті, повне знищення всяких ознак самостійності України, це була повна анексія України (1782 р.). Ось яке це щастя. Його дальшим наслідником було те, що в другій половині XVIII і на початку XIX ст. ст. український народ був зведений до етнографічного поняття, і тільки творчий дух українського народу, незнищима сила української нації, які потрапили видати зі себе Шевченка, забезпечили нам повне, бурхливе відродження.

Вищеперераховані наслідки «приєднання» України до Росії вимовно говорять про «допомогу» російського народу за весь період після Переяславського договору.

Вона була так «видатною», що завдяки їй Україна, ні менше ні більше, стала звичайною колонією російської імперії. І не ми, націоналісти, робимо сумну славу російському народові, роблять її сталінські вельможі, автори теорії «керівної ролі» російського народу. Бо ж оскільки ця «керівна роль» здійснювалася на протязі всієї історії, оскільки вона найсильніше проявилася, між іншим, в складанні російської держави, то ж вона здійснювалася і в період по Переяславському договору, в період поступового загарбання України і ліквідації самостійности Козацької Республіки. Незручність цього становища сталінські фальсифікатори історії розуміють і про «допомогу» саме в цей період вони говорять туманно, збуваючи фразами, не забуваючи застерегтися, що російський народ не відповідає за злочини царів, одночасно зовсім не журчись, що в цих застереженнях не має жодної послідовности.

Далеко більше вони цвенькають про цю «допомогу» і «керівну роль» вже в період українського відродження і народження російського демократичного руху. Хоч і тут не мають у доказ своєї теорії «керівної ролі» і «допомоги» російського народу будьяких серйозних аргументів, для них вистачає голослівно покликатися на Чернишевського, Белінського, Добролюбова як, нібито, на зовсім вистачаючі аргументи. Те, що Шевченко знався з Чернишевським, що Франко, будучи об'єктивним, позитивно висловлювався про деякі досягнення російської думки і її окремих представників, те, що Горький був особисто знакомий із Коцюбинським, — найсильніші більшовицькі аргументи про «допомогу», «дружбу» російського народу з українським. Для всіх незапаморочених шовінізмом, нормальних людей, не тільки такі знайомства, а й навіть більші чи менші впливи — це ще ніяка підстава до того, щоб твердити про «допомогу» і «керівну роль» одного народу щодо другого. Скажімо, напр., з факту знайомства якогось французького й німецького письменників чи навіть впливу одного з них на другого, нікому й на голову не спадає (за винятком хіба гітлерівських расистів) твердити про «керівну роль», «допомогу» німецького народу щодо французького чи навпаки. Що саме того роду аргумент вибрали більшовики, найкраще підтверджує натягненість і слабкість їхньої теорії з одного боку, і расистсько-імперіялістичну суть її з другого боку. А крім цього, як би хоч усі вищепераховані були справжніми друзями українського

народу, а то, напр., Белінський, якого сьогодні ставлять у перший ряд цих друзів, саме найбільше накидався на українську літературу, саме він найбруднішою лайкою нападав на Гребінку, Куліша і Шевченка.

В травні 1841 р. Белінський помістив в «Отечественних Записках» статтю і рецензію на Гребінчину «Ластівку» і Основяненкове «Сватання», в яких дуже гостро виступив проти української мови і впровадження її до літератури. З. 8. 1741 р. він писав до Н. Х. Кетчера: «Прочитавши «Ластівку» і «Сніп», я зрозумів усю достойність борщу, сала і галушок...» 1842 р. на ножі прийняв Белінський Шевченкові «Гайдамаки», а ось як писав у грудні 1847 р. в листі П. Анненкову до Парижа з приводу «Сну» Шевченка: «Віра може з Шевченка зробити навіть мученика за волю. Та здоровий розум повинен бачити у Шевченкові осла, дурня й нікчемну людину, понадто гіркого п'яницю, аматора горілки й хаклацького патріотизму. Той хаклацький радикал написав два пасквілі, один на Государя Імператора, другий — Государицю Імператрицю... Коли цар прочитав пасквіль на царицю, спалахнув великим гнівом... я не читав тих пасквілів і ніхто з моїх знайомих їх не читав (що, між іншим, не доводить, що вони зовсім погані, а тільки тривіальні і дурні), але я переконаний, що пасквіль на царицю обурливо гидкий. Шевченка вислано на Кавказ саддатом. Мені його не шкода: якби я був суддею, я зробив би не менше. Я почуваю особливу ворожнечу до таких лібералів. Вони вороги всякого успіху... Одна свиня з хаклацьких лібералів, якийсь Кулеш (що за свиняче прізвище!), в журналі «Звездочка», що його видає Ішімова для дітей, надрукував історію «Малоросії» де сказав, що «Малоросія» мусить або відірватися від Росії, або пропасти. Цензора Куторгу, що пропустив її, нечитаючи, засадили у в'язницю. От, що роблять ці скоти, безмізкі ліберальчики! Осоружні вони мені ті хакли! Що ж, барани ліберальничають в ім'я галушок і вареників із свинячим салом» (зі «Сьогочасне й минуле», Вісник Українознавства НТШ, III-IV, 1939 р., Львів).

Щождо того, що під керівництвом російського народу український народ повалив поміщицько-капіталістичний лад і побудував свою соціалістичну державу, то про безглуздість такого базикання ми вже говорили в іншому місці. Тут ще раз підкреслимо, що жодної держави, а тим більше соціалістичної, український народ під керівництвом російського народу не побудував. Навпаки,

большевицька партія, яка перейняла на себе традиції царських імперіялістів, спираючись на російський народ, довела до нового поневолення українського і всіх інших народів ССРСР, до побудови нової колоніально-експлуататорської системи, до відновлення старої російської імперії, яку лише переіменовано на ССРСР. Тому, хто в цьому вбачає «керівну роль» і «допомогу» російського народу, той робить погану послугу російському народові, бо він усі злочини, що випливають із цього факту перетягає на російський народ. Так власне роблять сталінські вельможі.

«Вказівка» кремлівських верховодів про те, що історію України треба розглядати в тісному зв'язку з історією Росії, пам'ятаючи постійно про «керівну роль» російського народу, має метою в основі підірвати самостійність історичного розвитку українського народу, щоб тим самим «доказати», що й далі змагання до самостійності України є, нібито, реакційними, невластивими українському народові, який завжди хотів тільки жити разом із російським народом. Таке висвітлення цілковито направлене також на доказ меншвартості українського народу. Без російського народу український народ не мав би Київської Держави (власливо не був би молодшим спільником до цієї держави), не побудував би Січі, Козацької Республіки, без видатної допомоги російського народу його були б з'їли поляки, шведи, німці, турки, антанта, а так російський народ урятував нас. Коли б російський народ не в'їв нас за руку («керівна роля»), ми були б і не відродилися, без його «допомоги» ми б не мали Котляревського, Шевченка, Франка, Лесі Українки, Коцюбинського і т. д. Якщо так, то повстає питання: що ж ми на протязі історії зробили самі, де ми обійшлися без «допомоги» «старшого брата», що ж в такому разі вартий український народ? Коли розглядати історію України в тісному зв'язку з історією Росії, пам'ятаючи при тому про «керівну роль» російського народу, виходить, що на протязі нашої тисячорічної історії ми не зробили самі нічого, що ми самі нездібні обороняти себе, що все, що маємо, досягли тільки завдяки «допомозі» великого російського народу, у якого є ясний розум, стійкий характер і терпіння, державотворчі здібності, войовничість і працьовитість. Український народ усіх цих якостей не має, він і недержавотворчий, і не войовничий і не працьовитий (він має нижчу якість працьовитости — чор-

норобочість), і єдина його найкраща прикмета — це прагнення жити разом із російським народом. Звідси і сталінський висновок: український народ і далі не може жити своїм власним самостійним життям, ідея Самостійности Української Держави це вигадка чужоземних агентів — українських націоналістів, українському народові повністю відповідає така «державка» як УССР, бо тут він має при собі «старшого брата», який завжди порадить, покерує, оборонить.

Таку саму мету переслідує і твердження про *закономірність розвитку історії українського народу*, яка полягає, нібито, в тому, що силою суспільних законів цей розвиток іде в напрямі «воз'єднання» українського народу з великим російським народом. Цю нову закономірність сталінські теоретики відкрили приблизно в 1943-44 рр. і, очевидно, вона повинна бути оголошена за таку, що збагатила марксистсько-ленінську теорію ще одним цінним здобутком, за таку, що блискуче підтвердила ленінсько-сталінські передбачення, а її автор повинен бути оголошений — геніальним (крутієм і брехуном). Ця теза з закономірністю є ще тим вигідна, що вона звільняє від обов'язку доказувати, бо раз щось є закономірним — а що воно таким є, то про це говорить большевицька партія, яка єдина знає секрет викривання таких «закономірностей» і вміє керувати суспільними законами розвитку (це провірено емпірично), — то тим самим немає в цьому жодних сумнівів і дискусій. Советський громадянин, від академіка-історика до домогосподарки, мусить вірити, що так воно є. Хто думав би інакше, той не марксист, той агент, зрадник власного народу.

В першу чергу, на основі цієї сталінської закономірності, український народ мусить вірити, що йому від віки притаманне прагнення жити з російським народом, тобто бути поневоленим у російській державі, що загарбання України Росією є закономірним для української історії, що його поневолення — це найбільше щастя для українського народу, бо в наслідку цього поневолення він мав змогу жити разом з російським народом. Те, що ця імперія гнобила його, — це дрібниця, а зрештою, російський народ у цьому не винен, він не був «тюремщиком», а «старшим братом». Можна б подумати, що російський народ уже від початків свого виникнення був запліднений ідеями марксизму, що йому чуже було всяке почуття національного гноблення. Сталінські

вельможі забувають (відомо, бо це роблять сьогодні самі), що російський народ не тільки був знярядям загарбницької колоніальної політики царських імперіялістів, а що царизм також привчав російський народ до гноблення чужих народів, він деморалізував і розбещував його.

Що ж означає *клясовий підхід*? Ми вже бачили при обговоренні питання «найвидатнішости» російського народу, що цей підхід стосується зовсім довільно. В числі вивищуваних є не самі представники пригноблених кляс, а й найреакційніші представники самодержавства і поміщицько-капіталістичного ладу, та й кати імперіялісти, як Іван Грозний (засновник самодержавства) чи Петро I (засновник російської імперії). В історії Росії клясовий підхід сьогодні менше потрібний і завжди йде в кут, коли стоїть справа величі російського народу, коли для цієї цілі необхідно притягнути і представників експлуаторських кляс.

В історії України, за русифікаторськими виправленнями, говорить, що клясові інтереси захищали, напр., Виговський, Дорошенко, Мазепа. Вони, «відбиваючи клясові інтереси групи українських старшин-феодалів, прагнули надіти на Україну іноземне ярмо лише для того, щоб цим зміцнити свої клясові позиції, одержати більше можливостей для експлуатації українського селянства» («Радянська Україна» № 177, 1946 р.).

Те, що після Переяславського договору московські царі насадили на Україну своїх князів і дворян, що роздали землю своїм вислужникам самойловичам, кочубеям, те, що, нарешті, спираючись на них, довели до повного закріпачення вільного українського селянства, то це вже ніби не клясові інтереси і не експлуатація українського селянства, а щастя для нього. Очевидно, так безсоромно брехати і крутити можуть тільки польське і шведське імперіялісти.

Скажемо ще кілька слів про «іноземне ярмо», бо ж і Виговський, і Дорошенко, і Мазепа не просто хотіли скріпити свої клясові позиції, а «прагнули» надіти на Україну «іноземне ярмо». «Виговський хотів підкорити Україну шляхетській Польщі..., Петро Дорошенко... султанській Туреччині... Мазепа... Польщі і Швеції... (там же). Тільки ті, хто прагнув «приєднання» України до Росії, хто «допомагав» цьому «приєднанню» не прагнули надіти на Україну іноземне ярмо. Іншими словами, ярмо царської Росії, яке надіто на Україну по Пере-

яславському договорі, — це ніби і не ярмо, і що цей термін (так наче б між ярмами була яка різниця) відноситься тільки до шляхетської Польщі, султанської Туреччини, баронської Швеції, а ніяк не до царської Росії. Як бачимо, »іноземне ярмо« — це пугало, призначене для залякування і обдурманювання українського народу, з одного боку, і для зводження наклепів на визначних керівників визвольної боротьби українського народу — з другого боку. І тому Виговський, Дорошенко (названий народом »сонцем руїни«), Мазепа, які прагнули самостійности України, які рятуючи ослаблену війнами молоду Козацьку Державу перед зазіханням Москви, шукали союзників у Польщі, Туреччині чи Швеції, але ніколи не хотіли віддати України в польське, турецьке чи шведське ярмо, називаються зрадниками російського (і при чому тут російський?!) і українського народів, бо вони, нібито, хотіли »надіти на Україну іноземне ярмо«.

А тепер зробимо висновок. Клясовий підхід до історії України — це засіб обезцінювати ту частину історії України, яка говорить про боротьбу українського народу проти Росії, це засіб вибілити всіх агентів і вилужників Москви, виправдати поневолення України, це засіб підірвати в українському народі пошану до тих його національних героїв, які боролися проти Росії, і взагалі замазати традиції нашої героїчної боротьби з російським імперіялізмом. За таким підходом кожний, хто боровся або проповідував боротьбу з Росією, той обстоював клясові інтереси, той прагнув іноземного ярма, той зрадник українського народу. Той, хто допомагав імперіялістичній Росії поневолити Україну — діяв по лінії »відвічних прагнень українського народу« і зовсім не хотів надіти на Україну іноземного ярма. І хоч він був би і князем, і поміщиком, і жорстоко експлуатував українських селян, він не захищав клясових інтересів. Підхід, отже, дуже зручний і вигідний для царського періоду так же само добрий як і для большевицького. Власне таким самим шляхом боролися й борються большевицькі вельможі проти українського визвольного руху. Адже ж колись на Пеглору, а сьогодні на Бандеру зводять ті самі наклепи, що й на Виговського, Дорошенка, Мазепу, (клясові інтереси, іноземне ярмо). Іншими словами, сталінський клясовий підхід — це шовіністично-русифікаторський підхід.

Якщо ж когось із визначних історичних постатей не

можна заплямувати п'ятном »зрадників«, бо постаті ці занадто популярні в народі, то тоді шляхом найрафінованішої *фальсифікації* зображається їх в такому світлі, що постаті ці виходять як вислужники Москви, як такі, що завжди прагнули жити разом із »великим російським народом«. В такому світлі представляють большевики напр., Богдана Хмельницького і як найсильніший свій доказ проводять у відомому вже нам висвітленні Переяславський договір. Але крім переяславського договору є ще й інші факти, а саме: 1) в 1656 р. у Вильні Москва заключила союз із Польщею, 2) в 1657 р. Б. Хмельницький увійшов у союз з шведським королем Карлом-Густавом X і семигородським князем Ю. Ракоцім. Не треба бути істориком, щоб побачити, що ці факти говорять зовсім виразно про те, що віленським союзом Москва фактично й формально зрадила Переяславський договір, що Хмельницький трактував Переяславський договір як політичний союз, а не жодне »приєднання України до Росії«, і коли Москва його зрадила, він для забезпечення незалежності України від зазіхань з боку Польщі і Москви, яка вже успіла виявити свої справжні загарбницькі цілі щодо України, вступив у союз з Швецією і Семигородом. А ось як, не заперечуючи цих фактів, висвітлює їх за вказівкою ЦК ВКП(б) історик Петровський:

»Веленское соглашение создало некоторые затруднения для осуществления планов Хмельницкого, однако великий гетман не прекращает своей деятельности, направленной на осуществление воссоединения.

Он решил, *сохраняя верность России* (підкр. О. Г.), в то же время поставит русское правительство перед фактом разгрома Польши... Одновременно он стремился помирить Швецию с Россией...« (Н. П. Петровський, »Воссоединение украинского народа в одном украинском советском государстве«, ОГИЗ, 1944 р.).

Основне в цих теревенях — доказати, що Хмельницький, мимо того, що Москва зрадила його, лишився їй на все вірним (от приклад вірності!). І хоч його союз з Швецією і Семигородом якраз заперечує це, для сталінських фальсифікаторів воно неважливе. Для них важливе, всупереч фактам й історичній правді, зробити з Хмельницького вірного прихильника Москви.

В такому світлі зображується і Шевченко, і Іван Франко, творчість яких просякнута ненавистю до російської держави, до всіх поневолювачів України, твор-

чість яких просякнута глибокою свідомістю і вірою в Українську Самостійну Державу.

Обговорені основні большевицькі *виправлення історії України* стосуються також усіх інших народів ССРСР без винятку, бо сталінська русифікаційна політика проходить, що до всіх народів за однаковими зразками. «Большевик» № 4, 1945 р., писав: «Основною хибою робіт, присвячених історії окремих народів ССРСР, є штучне відділення історії одного народу з загального історичного процесу народів ССРСР. Такі помилки є в «Історії Казахської РСР», «Історії Якутії», є... в «Нарисах з історії Башкірії»... у книзі з історії Татарії... Історія народів Росії є історія... Їх згуртування навколо російського народу...»

«Керівна роля» російського народу вмовляється напр., кавказьким народам, історія яких далеко старіша від історії російського народу, що, як відомо, почав складатися щойно в XIII ст. Один лише мають тут клопіт, що ніяк не можна дочепити історії російського народу до цих старих часів, як у випадку з Київською Руссю, бо треба перескочити вже на кілька сторіч назад, скажімо, аж до II-го сторіччя перед Христом, коли вже в Грузії був на престолі цар Фарнавадзе. Клопіт клопотом, але все таки він не перешкоджає проповідувати «керівну ролю» щодо цих народів, як і всіх інших, не заважає твердити, що ці народи «від віків» винесли прагнення до «воз'єднання» з російським народом. Перфідна брехня, обман, фальсифікація дозволяють обминути всі клопоти й перешкоди.

Ось зразок: «Азербайджанський народ через віки виніс і зберіг основи дружби народів... Зокрема треба відмітити історично-традиційну дружбу з великим російським народом. Блискучий азербайджанський поет XII ст. Хагані Шірвані присвятив декілька своїх стихів крєвнякові галицького князя Ярославові Володимировичу. Великий Нізамі Гянджеві тоді ж — в XII ст. — знав про Росію більше і краще, ніж люди Західної Європи того часу. Багато перлинних стрічок у творах Нізамі присвячено російським героям» (Гейдар Гусейнов, «Об историческом содружестве русского й азербайджанского народов», стор. 1, вид. Інституту Філософії АН АРСР, Баку, 1946 р.).

Як бачимо, надзвичайних аргументів сталінським шовіністам не потрібно. Вистачить, що Шірвані написав кілька стихів про крєвняка, до того ж не російського, а

українського галицького князя, вистачить, що, нібито, Нізамі, у XII ст. про Росію, якої, до речі, ще й на світі не було, знав більше і краще, ніж люди Західної Європи (дуже солідне наукове твердження), щоб говорити про «дружбу» азербайджанського народу з російським народом, тобто, щоб виводити з цього право на поневолення азербайджанського народу Росією.

Загарбання Азербайджану, як і Кавказу взагалі, пояснюється в той самий спосіб, що й «приєднання» України до Росії, «...З бігом часу зміцніла та російська орієнтація, якої потім придержувалися кращі люди Азербайджану, що вважали більше доцільним зв'язати долю своєї батьківщини з передовою Росією, ніж з економічно-відсталим тодішнім Іраном (аж дивно робиться, як ці «кращі люди» і весь азербайджанський народ уже у XVIII ст., а може, й ще раніше, думали йота в йоту, як це потрібно сьогодні сталінським імперіялістам — О. Г.). Історія показала, що передові люди Закавказзя не помилилися і що Росія, не зважаючи на агресивну політику царизму, відіграла прогресивну роль в Закавказзі і в Середній Азії» (там же).

Отже ж те, що Росія загарбала країну найстаршої культури, волелюбний Кавказ, що насильно позбавляла землі кавказьких вільних селян, що нарешті, їх закріпачила, що беззаконно знищувала цілі села, що безпощадно здавила (1864 р.) велике повстання кавказьких народів, яке тяглося 40 років, і в процесі якого дійсно об'єдналися всі розсварені дотепер народи Кавказу, та в якому взяли участь найширші працюючі маси, — не суттєве, на те на треба звертати уваги. Ясно, чому, бо це не сприяє розвитку «дружби» з російським народом, тобто не виправдує російського імперіялізму. Що там агресивна політика царизму, основне — це прогрес, під чим насправді треба розуміти те, що народи Кавказу в наслідок свого поневолення царською Росією знайшлися також і у большевицькій імперії, і большевицькі імперіялісти можуть душити ці народи, можуть неподільно експлуатувати багатства цих народів, азербайджанську нафту, грузинський марганець і т. д.

Як і в випадку України, всі ті, які боролися проти Росії, — це зрадники своїх народів, це захисники класових інтересів, а ті, що помагали поневолювати свої країни, — це «кращі передові люди». «Найбільш яскравим представником цієї прогресивної течії (злуки з Росією — О. Г.) був видатний державний діяч Азербай-

джану в XVIII ст. — Фаталі — хан Кубинський, який в березні 1775 р. об'явив себе прибічником Росії» (там же). Наведемо ще один приклад: В 1940 р. в Казані вийшов епос татарського письменника Н. Ісанбета «Ідегей», героєм якого є емір Золотої Орди Ідегей. Зараз цей епос до краю «розкритикований» за те, що в ньому висловлюються «чужі татарському народові націоналістичні ідеї», що визначний «февдал Золотої Орди ворог руського народу, зображається як національний герой» («Большевик» Нр. 4, 1945 р.). Це друге речення власне пояснює, в чому полягають ці «націоналістичні ідеї», «чужі татарському народові»: ворог руського народу не може бути національним героєм татарського народу. Тому, що Ідегей у 1468 р. ходив походом на Москву він є ворогом не тільки російського народу, а й татарського, але Іван Грозний, який знищив казанське й астраханське ханство, який в морі крові втопив героїчний спротив татар, який, дослівно, вирізає Казань — столицю татар, — це великий цар-будівник, що здійснював прогресивну роллю і тому заслуговує пошани не тільки в російського народу, а також і в татарського. Ось який блискучий діалектичний сталінський підхід!

Ми вже сказали, що основні русифікаторські напрямні висвітлювання історії стосуються також історії літератури, літератури взагалі, мистецтва, вони є вихідною для масової пропаганди. На цьому місці докажемо це ще кількома прикладами:

Російський народ, як «найбільше передовий у культурному відношенні», вів за собою і український і всі інші народи, — твердять сьогодні сталінські вельможі, і це зовсім відповідає їхній шовіністичній політиці, хоч іде в розріз з фактами і правдою. Візьмемо найперше грузинський чи вірменський народи. Всім відомо, що це дуже культурні народи, що їх культура сягає в дуже далекі віки. Не міг, отже, російський народ вести їх за собою. А коли ці народи стрінулися з російською культурою, то вона лише деморалізувала й русифікувала їх, бо власне цю культуру царські імперіялісти зробили одним із засобів наступу на національні культури підбитих ними народів.

Не вів російський народ за собою і українського народу, культура якого є далеко старіша за російську. У своїй Київській Державі український народ створив свою могутню культуру (напр. «Слово о полку», з'являється перлиною світової літератури). Сьогодні більше-

вицькі шовіністи ніяк не можуть визнати цього факту, а не будучи в силі заперечити величчя нашої культури Київської доби, вони, як колись царські русифікатори, крадуть цю нашу культуру і штучно примазують до неї російський народ (очевидно, разом з його «керівною ролею»). Нагадуємо, що до останнього часу ніхто й не квестіонував цієї очевидної правди, і культура Київської Руси в усіх большевицьких підручниках історії літератури зараховувалася виключно до української культури. Зараз, напр., піддано гострій «критиці» «Нарис історії української літератури», що вийшов на початку 1946 р., виданий Інститутом мови і літератури АН УРСР, між іншим, також за те, що «культура і література Київської Руси, подані в «Нарисі» як тільки українські», що на думку ЦК КП(б)У, суперечить науковим положенням (чит. русифікаторським вимогам).

Не вів російський народ українського і в пізніший період, напр., в XVII ст. і першій половині XVIII ст., бо ще і в цей час російський народ у порівнянні з українським був відсталий у культурному відношенні. Тут скоріше можна говорити, що було навпаки. На Україні в цей час народні школи існували майже в кожному селі, грамотність населення була дуже значною, в Чернігові і Переяславі, а пізніше в Харкові існували колегіуми, а Києво-Могилянська Академія постачала вчених не тільки Україні, а й Московщині (Епіфаній Славинецький, Семен Полоцький, і інші). Цар Петро I, переводячи свої культурні реформи в Росії, оперся власне на українців — вихованців Києво-Могилянської Академії (Дмитро Туптало, Степан Яворський, Теофан Прокопович і інші), бо в Росії не було тоді високоосвічених людей. Взагалі відоме переманювання й насильні вивожування не тільки вчених з України до Росії, а й поетів, співаків, композиторів (Бортнянський, Ведель). Видання Києво-Печерської друкарні розходилися також дуже широко поза межі України. Якщо ж, отже, російський народ у культурному відношенні не вів українського народу в XVII ст., то тимбільше не міг його вести в XII ст.

Велику культуру творив український народ, коли жив самостійним життям або користувався бодай певною автономією, але коли Росія його повністю поневолила, то «передовий» російський народ так вів за собою український, що в другій половині XVIII ст. довів українську культуру і літературу до повного занепаду. І

тільки власними силами пробуджений на початку XIX ст. український народ вступив знову на шлях свого культурного розвитку і створив нову велику літературу. В цьому немає ніякої заслуги російського народу, ніякої «допомоги» він українському народові не подав. Це така безспірна правда, що цього навіть не важилися написати автори згадуваного вже «Нарису історії української літератури», книги, якій ніяк не можна приписати наукової об'єктивності. За це й попалося їм від ЦК КП(б)У. «В «Нарисі» не знайшов правильного відображення вплив на українську літературу руху декабристів, діяльності Белінського, Чернишевського, Добролюбова, великого пролетарського письменника Горького й ігнорується такий вирішальний фактор у формуванні нової соціалістичної ідеології, як розвиток марксизму в Росії і роля партії большевиків («із постанови ЦК КП(б)У «Про перекирчування і помилки у висвітленні історії української літератури в «Нарисі історії української літератури», 24. VIII. 1946 р.). Іншими словами «допомогу» якої взагалі не було, большевики намагаються перепачкувати через декабристів, Чернишевського, Белінського, Горького і... большевицьку партію.

Якщо йдеться про висвітлення в «Нарисі» відношення російської культури до української, то «Постанова» ЦК КП(б)У робить такі закиди «Нарисові»: «Автори «Нарису» ...ігнорують спільне походження, єдність і взаємодіяння в історичному розвитку російського й українського народів, їх мови і культури. Тому в «Нарисі» історія української літератури не показана у взаємозв'язку з іншими спорідненими літературами, особливо з російською літературою...

В «Нарисі» не показано великого і плідного впливу російської культури і літератури, замовчується їх зв'язок, перебільшується вплив західно-європейських літератур». Це, як бачимо, те саме, що розглядати історію України «у тісному зв'язку» з історією Росії, не забуваючи про «керівну роллю» російського народу. Ці «показування» «взаємозв'язку», «великого і плідного впливу російської культури і літератури» мають метою заперечити самостійність розвитку української культури, звести її до якогось додатку російської культури чи в кращому разі, сумішки її впливів і позбавити таким чином українську культуру її національного обличчя власної величі.

Цій самій цілі служить і «класовий підхід» до історії

української літератури, брак якого також закидається в згадуваному вже «Нарисові історії української літератури». «Історія української літератури» висвітлюється в «Нарисі» поза зв'язком з боротьбою класів, як процес ізольований від цієї боротьби. Автори «Нарису» ігнорують класову боротьбу як основний закон розвитку класового суспільства і замість цього надають вирішальну роль в розвитку творчості письменників національному моментові» (там же).

Насправді автори «Нарису» не ігнорують класової боротьби, але не розглядають її за останніми вимогами. Для прикладу наведемо одне місце з «Нарису», яке викликає зараз бурю нападів: «Реакційна політика російського царату і цісарсько-королівського уряду Австрії — читаємо на сторінці 108, — позбавляла наш народ можливості вчитися рідною мовою. Українське дворянство у своїх класових інтересах відходило від української культури, і багато талановитих українців, напр., Рубан, Богданович, Капніст, Погорільський, Гоголь, — стають учасниками російського культурного прогресу, хоч і використовують українську тематику і в деяких своїх творах» (за «Радянською Україною» № 144, 1946 р.).

З наведеної цитати бачимо, що автори «Нарису» не ігнорували класової боротьби. Це місце не подобається сталінським шовіністам саме тому, що автори «Нарису» негативно оцінили явище переходу українців до російської культури, яке сьогодні оцінюється більшовицькими русифікаторами як явище прогресивне. «Безперечно, прогресивним явищем є факт співпраці більшості українських діячів у російській літературі і навіть цілковитого переходу декого з них у російську літературу — пише «Пропагандист» і «Агітатор», журнали ЦК КП(б)У. І тому зовсім неправильно те, що автори «Нарису» ставлять перехід ряду українців у російську культуру в якийсь, хоч не безпосередній, зв'язок з реакційною політикою російського царизму («Пропагандист і Агітатор» № 6, 1946 р.). Очевидно, було б ще більше прогресивним, коли б взагалі всі українці перейшли до російської культури, коли б взагалі не було окремої української літератури (це задушевна, невисловлена, але зовсім очевидна мрія більшовицьких русифікаторів).

Як і в історії України, так і в історії української літератури з класовим підходом підходить до тих, хто

тільки власними силами пробуджений на початку XIX ст. український народ вступив знову на шлях свого культурного розвитку і створив нову велику літературу. В цьому немає ніякої заслуги російського народу, ніякої »допомоги« він українському народові не подав. Це така безспірна правда, що цього навіть не важилися написати автори згадуваного вже »Нарису історії української літератури«, книги, якій ніяк не можна приписати наукової об'єктивності. За це й попалося їм від ЦК КП(б)У. »В »Нарисі« не знайшов правильного відображення вплив на українську літературу руху декабристів, діяльності Белінського, Чернишевського, Добролюбова, великого пролетарського письменника Горького й ігнорується такий вирішальний фактор у формуванні нової соціалістичної ідеології, як розвиток марксизму в Росії і роля партії большевиків (»із постанови ЦК КП(б)У »Про перекирення і помилки у висвітленні історії української літератури в »Нарисі історії української літератури«, 24. VIII. 1946 р.). Іншими словами »допомогу« якої взагалі не було, большевики намагаються перепачкувати через декабристів, Чернишевського, Белінського, Горького і... большевицьку партію.

Якщо йдеться про висвітлення в »Нарисі« відношення російської культури до української, то »Постанова« ЦК КП(б)У робить такі закиди »Нарисові«: »Автори »Нарису« ...ігнорують спільне походження, єдність і взаємодіяння в історичному розвитку російського й українського народів, їх мови і культури. Тому в »Нарисі« історія української літератури не показана у взаємозв'язку з іншими спорідненими літературами, особливо з російською літературою...

В »Нарисі« не показано великого і плідного впливу російської культури і літератури, замовчується їх зв'язок, перебільшується вплив західно-європейських літератур«. Це, як бачимо, те саме, що розглядати історію України »у тісному зв'язку« з історією Росії, не забуваючи про »керівну роллю« російського народу. Ці »показування« »взаємозв'язку«, »великого і плідного впливу російської культури і літератури« мають метою заперечити самостійність розвитку української культури, звести її до якогось додатку російської культури чи в кращому разі, сумішки її впливів і позбавити таким чином українську культуру її національного обличчя власної величі.

Цій самій цілі служить і »класовий підхід« до історії

української літератури, брак якого також закидається в згадуваному вже «Нарисові історії української літератури». «Історія української літератури» висвітлюється в «Нарисі» поза зв'язком з боротьбою класів, як процес ізольований від цієї боротьби. Автори «Нарису» ігнорують класову боротьбу як основний закон розвитку класового суспільства і замість цього надають вирішальну роль в розвитку творчості письменників національному моментові» (там же).

Насправді автори «Нарису» не ігнорують класової боротьби, але не розглядають її за останніми вимогами. Для прикладу наведемо одне місце з «Нарису», яке викликає зараз бурю нападів: «Реакційна політика російського царату і цісарсько-королівського уряду Австрії — читаємо на сторінці 108, — позбавляла наш народ можливості вчитися рідною мовою. Українське дворянство у своїх класових інтересах відходило від української культури, і багато талановитих українців, напр., Рубан, Богданович, Капніст, Погорільський, Гоголь, — стають учасниками російського культурного прогресу, хоч і використовують українську тематику і в деяких своїх творах» (за «Радянською Україною» № 144, 1946 р.).

З наведеної цитати бачимо, що автори «Нарису» не ігнорували класової боротьби. Це місце не подобається сталінським шовіністам саме тому, що автори «Нарису» негативно оцінили явище переходу українців до російської культури, яке сьогодні оцінюється більшовицькими русифікаторами як явище прогресивне. «Безперечно, прогресивним явищем є факт співпраці більшості українських діячів у російській літературі і навіть цілковитого переходу декого з них у російську літературу — пише «Пропагандист» і «Агітатор», журнали ЦК КП(б)У. І тому зовсім неправильно те, що автори «Нарису» ставлять перехід ряду українців у російську культуру в якийсь, хоч не безпосередній, зв'язок з реакційною політикою російського царизму («Пропагандист і Агітатор» № 6, 1946 р.). Очевидно, було б ще більше прогресивним, коли б взагалі всі українці перейшли до російської культури, коли б взагалі не було окремої української літератури (це задушевна, невисловлена, але зовсім очевидна мрія більшовицьких русифікаторів).

Як і в історії України, так і в історії української літератури з класовим підходом підходить до тих, хто

виступав проти Росії, класовий підхід потрібний на те, щоб применшити вартість і могутність української літератури, що стоїть у зв'язку з применшенням значення українського народу взагалі. Ми знаємо, що відродження українська література є результатом пробудження українського народу і постійного зростання національної свідомости. За своїми ідеями наша література національна й демократична, і не могло бути інакше в народу, який боровся за своє національне й соціальне визволення, в народу, у якого експлуататорські класи були рівночасно чужонаціональними (з походження або в наслідок асиміляції) і представляли собою як національне, так соціальне гноблення. Тільки незначна частина українського дворянства, і то впершу чергу, дрібнішого, що було сильніше зв'язане з народом, включилася в процес культурного й політичного відродження українського народу. Класовим підходом найновішого видання сталінські вельможі думають заперечити цей очевидний факт самостійного розвитку української літератури й її національно-визвольного характеру, бо зрозуміло, це їм заважає в їхніх шовіністичних русифікаторських планах.

Сучасна *українська радянська література* — це фактично ніяка художня література, а пропагандивно-агітаційна макулатура, призначена на затруювання і розкладання душі українського народу. Факт повного занепаду цієї «літератури», відсутність високохудожніх творів констатують самі большевики. Ця література за своїм характером не національна, а вірно-підданча, бо служить виключно інтересам сталінських вельмож. Та не зважаючи на те, що нею весь час «керувала» партія, вона все ж таки не відповідає сьгоднішнім русифікаторським вимогам.

Що найбільше коле в очі сталінських шовіністів в цій літературі, побачимо на одному прикладі. Письменниця Варвара Чередниченко написала оповідання «Я — щаслива Валентина», героїнею якого є радянська жінка Валентина. В ньому є одно таке місце. Начальник військового шпиталю питає Валентину:

— «Чи на Україні вчасть історії про мого предка Дем'яна Гнатовича Многогрішного?»

Валентина відповідає: «З 1668 р. по 1672 р. був гетьманом Лівобережним. Потім у Москві стояв на вколішках, поклавши голову під катову сокиру, а в останню хвилину цар Федір Олексійович прислав гінця — дару-

вав життя і заслав з братами й усіми родичами в Сибір» (за «Радянською Україною», № 163, 1946 р.).

Зацитувавши це місце, большевицький критик вигукує: «...Що спільного має це все з інтересами радянських людей!». На його думку для цих людей інтерес представляє тільки розбудова військової промисловості й експлуататорських колгоспів, а не їх минуле. Суть тут у тому, що це минуле, то того роду картини, як це одну з них намалювала Черидниченко, будять і підносять національну свідомість, що вони не сприяють зміцненню «дружби з великим російським народом», а це власне ніяк не відповідає інтересам сталінських імперіялістів, бо ці інтереси, вимагають забити національне почуття українського народу, його любов до свого минулого, представити це минуле викривленим і сфальшованим. З цього шовіністичного погляду небезпечним з'являється приписування імперіялістичних злочинів вже навіть царям, як це зробила Черидниченко, згадавши про долю гетьмана Многогрішного.

Тому також большевицька критика накидається на Романченка за те, що будучи у Відні і мріючи у своїх поезіях про Україну, згадує «волинські гаї і мохом покриті козацькі могили, де в Січі за волю і правду ходили незборні славлені предки мої» і на Ржепецьку за те, що в своїому оповіданні «Сім'я Басарабів» вона написала, що українське населення Галичини боялося російської армії, коли вона зайняла Галичину в 1914 р. (треба було написати, що населення Галичини радо витало російську армію); на Масенка, Кундзіча, Смілянського і інших.

Большевицькі імперіялісти, ідеалізуючи все те, що російське, без різниці чи воно імперіялістичне, чи демократичне, ідеалізуючи російських царів, катів, російські загарбницькі походи, поборюють у неросійських народів, навіть найменше захоплення їхнім минулим. Вони хочуть, щоб українські письменники і поети писали не про «порослі мохом могили», не про «Січ», де за волю і правду ходили незборні славлені предки мої», не про боротьбу українського народу з усіма імперіялістами в тому числі і російськими, вони не хочуть цього, вони бояться цього. Вони хочуть, щоб українські письменники звеличали великий російський народ, його «керівну роллю», дякували за його видатну «допомогу», щоб писали про споконвічне прагнення українського народу до «воз'єднання з російським народом». Вони хочуть, щоб

ці письменники вибілювали злочини сталінського імперіалізму, щоб писали про національну рівноправність, про розцвіт України, про «щасливе й заможне» життя українського народу, в той час, коли Україна обернута в колонію, коли вона посилено русифікується, коли український народ жорстоко знищується, коли мільйони гинуть із голоду.

В цьому, власне, напрямі, тобто в напрямі остаточної й відвертої русифікації зараз і перебудовується «українська радянська література». Перебудова ця переводиться під відомими кличами боротьби з «національною обмеженістю», «романтизуванням минулого», з «тенденцією відходу від проблем сучасности», з «зниженням художнього рівня».

Піддано «критиці» всі літературні журнали: «Вітчизна», «Дніпро», «Радянський Львів», «Перець». Позаміняно редакції тих журналів. Зміни переведено в СРПУ, з голови якої усунено Рильського і заступлено Корнійчуком. Шантажовані Рильський, Панч, Городской, Бажан, Смілянський, Масенко і інші визнали і рішуче «засудили» свої «помилки» та зобов'язалися їх виправити.

Ось зразок такого виправлення:

Серед темних борів, серед тихих лісів
Славне місто цвіте красою,
І одних там церков сорок є сороков,
І зовється те місто Москвою.
І зростає воно, і шумить, як вино
І цвіте наче квітка на сонці,
І живуть там брати, що нам з ними іти,
Наші вірні брати-оборонці!
Ворогам не дамо ми ніколи в ярмо
Ні Москви, ані Києва браття!
Ми родина одна, кров нас братня єдна,
Древня віра і давнє завзяття!
Ми за волю свою стоїмо у бою
Незрушимо міцною стіною,
Ми найдемо в віках щастя ясного шлях,
Коли буде наш Київ з Москвою.

М. Рильський

Для доповнення скажемо ще дещо про *драматичну літературу і театр*, які, в цьому немає сумніву, також поставлені на службу русифікаційній політиці сталінських вельмож. Що так воно є, найкраще доказує остання

постанова ЦК КП(б)У «Про репертуар драматичних і оперних театрів УССР і заходи до його поліпшення», з якої наведемо виїмки.

Сучасному театрові і драматичній літературі постановва закидає між іншим такі недоліки: «витіснення з репертуару п'єс на сучасні теми», показування п'єс, що «прикрашують минуле в ідилічні тони, проповідують віджилі ідеї відсталі погляди», що «у деяких п'єсах мають місце прояви національної обмежености, помилки й перекручення буржуазно-націоналістичного характеру («Чому не гаснуть зорі» Попиленка, «Я живу» — Пінчевського). У творчості деяких драматургів ідеалізуються представники експлуататорських клас минулого, не показується класова боротьба між гнобителями і пригнобленими в дореволюційному класовому суспільстві, вихваляються пережитки старовини, замовчується братерство і дружба українського й російського народів...»

«ЦК КП(б)У ставить перед драматургами України завдання — створити яскраві художні твори про перемогу радянського ладу в нашій країні, про велику вітчизняну війну, про героїчну працю радянських людей, про сталінську дружбу радянських народів, про споконвічне братерство українського народу з великим російським народом, про керівну роль партії Леніна-Сталіна в житті радянського народу... Драматурги, театральні критики повинні приділити особливу увагу вихованню трудящих мас українського народу в дусі непохитної дружби радянських народів, любови до великого російського народу і ненависти до всіх ворогів українського працюючого люду, в тому числі до найлютіших ворогів українського народу — українсько-німецьки націоналістів» («Радянська Україна» № 202, 1946 р.).

Як видно, то це ті самі завдання, що ставились перед історією, історією літератури, а саме: плекати в українського народу почуття меншевартости, паралізувати національну відпорність, убивати національну свідомість, маскувати російсько-більшевицький імперіялізм, полегшувати русифікацію українського народу.

Питанню мови й русифікаційній політиці приділяється, очевидно, дуже багато уваги. Тут можна виділити три основні моменти цієї політики.

Поперше, російську мову вс'ма засобами накидається українському народові, по її боці створюється штучно

переваги, її ставиться фактично в упривілейоване становище перед українською мовою. Російська мова панує неподільно в армії, вона фактично є мовою в адміністрації, в судових, партійних і профспілкових органах. В школах російській мові приділяється особлива увага, а в вищих школах не тільки дуже багато дисциплін викладається російською мовою, а й ведуться нею цілі відділи. Російські школи, яких на Україні дуже багато, забезпечуються кращими учительськими силами, майже вся наукова література, журналіки видаються російською мовою (напр., журнал Наркомздор'я України «Врачебное дело»). На Україні російською мовою видається дуже багато газет, при чому російські краще редагуються й поміщають вчасніший матеріал (пор. «Правда України» і «Радянська Україна», Львовська Правда» і «Вільна Україна»). Доходить до того, що на кожній книжці УДВ, виданій українською мовою, обов'язково подається заголовок російською мовою з припискою «на украинском языке». По бібліотеках багато художньої російської літератури не в перекладах, а російською мовою, щоб змусити українського читача читати російську книжку. Це власне і є ті переваги, створювані штучно, але з точною метою.

Подруге, створюючи штучні переваги по боці російської мови, ставлячи її в упривілейоване становище, серед українського народу плекається любов до російської мови, як мови — «найкультурнішої», як мови «передового» російського народу. «Зокрема треба приділити якнайбільше уваги вивченню учнями російської мови, мови братнього російського народу, мови Леніна і Сталіна, Пушкіна і Гоголя, Чернишевського і Добролюбова, Тургенева і Л. Толстого, Салдикова-Щедріна і М. Горького, мови якою написані чудові твори Сеченова, Павлова, Менделєєва і Баха, Тімірязєва і Лисенка, Лобачевського і Крилова, Бурдена, Сперанського і багато інших російських учених світового значення...

Добре поставити викладання її, розвинути в учнів інтерес до неї, ширити російську книжку серед них — це дуже важливе завдання як педагогічне, так і політичне, як наукове, так і загальнокультурне» (з промови проф. Чавдарова на міжобласній нараді учителів у Львові, 5-9. січня 1945 р.).

А ось як пояснював Калінін потребу вивчення російської мови червоноармійцями неросійської національності: «Воно (вивчення — О. Г.) вкрай необхідне. Без

російської мови в армії не обійдешся. Російською мовою складені наші військові статuti, нею пишуться бойові накази, подаються команди. Російська мова — мова Сталіна. Цією мовою звертається до радянських людей, до червоної армії наш вождь товариш Сталін» («Сопутник агітатора» № 15-16, 43 р.).

Отже ж спочатку російською мовою пишеться статuti, накази, видається команди, словом вводиться російську мову в армії, а потім пояснюється червоноармійцям, що російську мову треба вивчати, бо нею писані статuti, накази і т. д. Спочатку тільки російською мовою видається технічні підручники, а потім говориться студентам, що російську мову треба вивчати, бо нею писана вся технічна література.

Потрете, стирається окремішності української мови і штучно наближується її до російської мови. Ширше висвітлити це питання не дають нам рядки нашої статті, а зрештою немає й потреби, бо большевики самі до цього признаються. У передмові виданого 1946 р. нового «українського правопису» виразно зазначається, що однією з керівних настанов при складанні цього «Правопису» було «у таких моментах, які за їх природою є спільні з іншими мовами, забезпечити єдність з правописами братніх народів радянського Союзу, особливо російського, орієнтуючись на останній проєкт державної комісії». Фактично ж «Правопис» ще дальше наближено (такі наближення він уже переходив) в цілості до російської мови, а не тільки в моментах, що за їх природою є спільні. Це наближення особливо кидається в очі, коли порівняти цей «Правопис» з «Правописом» ВУАН, прийнятим у 30 роках (1927 р.).

«Застрельщиком» русифікаційної політики являється партія. Вона власне ініціює її, очолює, розроблює заходи для її здійснення, доглядає за її здійсненням. Власне партія керує фізичним винищенням українського народу. Власне вона слідує за виконанням вироблених нею заходів, направлених на руйнування нашого духовно-культурного життя, власне вона, як «керівне ядро» всіх організацій, здійснює через них свою злочинну русифікаційну політику, деморалізує, розкладає народню душу, при тому вона розпоряджає величезними технічними засобами, великим пропагандивним апаратом, що їй дає монопольне становище в кермі державою. Все це приходить тим легше, що вона сама вже давно зрусифікована, що очищена від людей типу Шумського,

Скрипника, Хвильового, не знаходить жодного спротиву в своєму нутрі, як це діялось до 30 років, коли для задоволення »хахлів« треба було піти на мниму українізацію. Сьогодні можна дозволити собі на більш одвертий курс. До того ж час наглить, а всі попередньо русифікаційні заходи завели.

Вірним помічником партії в цій політиці є органи управління, від ради »міністрів« починаючи, а на низових клітинах кінчаючи, а в перш усього імперські органи насильства НКВД і НКГБ, які навіть за своїм персональним складом є чисто російські.

На послуги партії у русифікаційній політиці поставлені школи нижчі, середні і вищі (на це ми вже часто вказували, обговорювали питання мови як засіб русифікації), щоб вони дегенерували молодь, щоб виховували їх на яничарів, на зрадників власного народу. Очевидно, що, подаючи молоді сфальшовану, в тому вигляді, як це ми показали, історію України, історію літератури, взагалі пошлу і безідейну літературу, приціплюючи молоді в першу чергу любов до російської мови, плекаючи в неї захоплення російською культурою, при повній ізоляції цієї молоді від всього, що могло б відродити її національну свідомість, гордість, ненависть до поневолювачів, — та молодь, виїшовши зі шкіл, іде в життя духовно викривлена, національно скалічена, зрусифікована. І хоча б вона ще називала себе українською, то по своєму дусі, по своєму думанні по своїм замилюванням — вона вже російська.

Середовищем, де ведеться поширена русифікація, являється червона армія. Червоноармійців виховується виключно на імперіялістичних традиціях російської армії, традиціях збройного підкорення інших народів. Традиції визвольної боротьби поодиноких народів нещадно викорінюється. Якщо навіть і приводиться червоармійцям як приклад когось із їхніх народів, то це зрадників, тих, які допомагали Росії поневолювати їх власні країни, або в зовсім фальшивому світлі представляється тих національних героїв, які дуже популярні в цих народів. Всіма засобами шантажу і підлого обману накидається червоноармійцям російську мову не тільки як службову, а й як розговірну. Доходить до того, що червоноармієць по роках служби в ЧА забуває рідну мову, або засмічує її наполовину русизмами, чи, що більше, соромиться і свідомо зрікається своєї рідної

мови. Щойно рідне середовище лікує його від цієї зарази.

З меншою силою русифікація проводиться і в господарському житті. Вже сам факт, що всі важливі галузі господарського життя України безпосередньо підпорядковані Москві, надзвичайно полегшує процес русифікації. Службова мова в господарському житті російська. Службовці, інженерно-технічний персонал, кваліфіковані робітники — це в більшості росіяни. Промислові осередки на Україні мають не українське, а російське обличчя. Коли до цих осередків приходять молоді українські робітники, вони грязнуть у російському багні. Російський елемент зараз продовжує посиленими темпами напливати на Україну.

Наведемо приклад такого насаджування російського елемента на Україну, а рівночасно покажемо, як висвітлює це насаджування большевицька преса, що послужить нам zarazом за приклад політично-масової роботи. «З різних міст Росії на наш промисл (4-ий нафтовий промисл у Бориславі — О. Г.) щодня прибуває обладнання, приїжджають спеціалісти, нафтовики, геологи. Наші російські брати допомагають відбудувати зруйноване німецькими загарбниками нафтове господарство... На промисл приїхав головний геолог Ластовкін, інженер Софронів, технік-геолог Попова, геолог Пугач... Робітники Уралу прислали нам варстати-качалки «СК-7» і «СК-10», робітники Москви прислали 20 глибоких насосів, 20 електромоторів та багато іншого устаткування... Понад 30 спеціалістів прислала до нас на роботи братня Росія... Щоденно і в усьому ми відчуваємо піклування і допомогу великого російського народу. Тільки цього року робітники одного нашого промислу одержали від іванівських текстильників понад 10 000 метрів мануфактури, 200 пар взуття та багато інших товарів» («Радянська Україна» № 160, 1946 р.).

Прочитавши ці рядки, можна б подумати, що Росія — це не метрополія, де зосереджена машинобудівельна промисловість, текстильна промисловість, а якась все-союзна ЮНРРА, що постачає порядком допомоги і машини, і текстильні вироби, і взуття, а російський народ — це вроджений народ-альтруїст, що роздає по 10 000 м. мануфактури, по 200 пар взуття і посилає кому потрібно своїх фахівців для допомоги. Так оце безлично називається «допомогою» колоніальну систему господарювання, штучне насаджування російського елемента

на Україну, а український народ за те, що в нього не розбудовується машинобудівельна промисловість, за те, що текстильні виробы він мусить купувати в іванівських робітників, словом, за те, що його країна є колонією і ринком збуту для російської метрополії, за те, що по 30 роках »допомоги« з боку »старшого брата« він ще й тепер не має потрібної кількості фахівців, заставляється дякувати й бити поклони перед російським народом. Ось закінчення довгої молитви — подяки, що її склали для українського народу сталінські вислужники:

»Твій ясний розум, стійкий характер і терпеливість, багатирський російський народ є для нас прикладом. У всіх тяжких випробовуваннях історії стояв ти гордо, непорушно, утвердивши свою провідну силу серед народів нашої країни.

Нам не страшні ніякі вороги, ніякі труднощі, ніякі випробовування, бо ми з тобою, з найвидатнішою нацією серед усіх націй, які входять до складу Радянського Союзу, бо ми непохитні в своїй дружбі з тобою, у своїй любові й пошані до тебе, бо ми є єдині в Радянській Вітчизні« (із звернення VII сесії Верховної Ради УРСР до великого російського народу 30. VI. 1945 р.).

Та даремно шаліють сьогодні сталінські імперіялісти, даремно намагаються докінчити того, чого не потрапили зробити царські шовіністи, русифікатори. Український народ, який зумів устати на ноги і голосно заявити про свої права в той час, коли царські імперіялісти думали, що вже навіки поховали Україну, зуміє відстояти також і цим разом свою національну окремішність, зуміє опертися новій русифікаційній політиці большевицьких імперіялістів. Цьому новому русифікаторському наступові український народ протиставить сьогодні не лише свою стихійну відпорність, а й сильну національну свідомість і організованість. Український народ сьогодні має розбудований свій революційно-визвольний рух, має досвідчений революційно-політичний Провід, і це є найбільшою запорукою його успішної боротьби і перемоги.

ГАНЬБА ХХ-ГО СТОРІЧЧЯ

Українському народові, доля якого судила жити в межах т. зв. ССРСР краще, як будь-кому іншому в світі, відома *реакційна, злочинна суть* большевизму. Від 27-ох років кожний день, кожна година пережиті українським народом в межах большевицької імперії, є для нього постійно новим підтвердженням тієї жахливої істини, що *Советський Союз* — це *найбільша сьогодні в світі тюрма народів*, в якій кліка московсько-большевицьких імперіялістів жорстоко гнобить десятки народів неросіян, що ССРСР — це *сьогодні найбільша в світі експлуататорська система*, в якій новосформована кляса партійних вельмож по-нелюдськи експлуатує мільйони працюючих, мільйони селян, робітників, інтелігенції. Від 27-ох років кожний день, кожна година, пережита українським народом в умовах большевицького режиму, є для нього новим підтвердженням тієї болочої правди, що в ССРСР, в цій на словах *»найдемократичнішій державі на світі«* на ділі панує *абсолютна диктатура цк компартії, жахливий варварський терор нквд*, перед чим блідне найжорстокіша диктатура, найдикіший терор, дотепер знані в світовій історії, що в ССРСР *грубо потоптано демократію, гідність людської особи, цинічно осміяно і згвалтовано всі ті великі завоювання на шляху до прогресу людства*, яким так законно пишається сьогодні кожний громадянин демократичних держав. Для українського народу дуже ясним і зрозумілим те, що большевизм від самого початку свого виникнення і до сьогодні це ще *грізніший, небезпечніший рецедив реакції в історії людства, як фашизм*. Це все для українського народу — давно усвідомлені власним пережитим досвідом *незаперечно доведені, ніким і нічим не захитані політичні істини*.

Сьогоднішній, однак, *історичний момент, що його переживає український народ, зобов'язує нас ще і ще раз повернутися до питання про те, що таке большевизм на*

ділі, що таке більшовизм на практиці. Політика більшовиків за останні роки щодо українського народу, зокрема їхня кривава розправа з українським національно-визвольним революційним рухом і усім українським народом, по-самостійницьки наставленим, не дозволяють нам мовчати. Ця політика перевершила собою все те, що найгірше щодо цього знав дотепер про більшовиків український народ.

В наслідок розвалу російської імперії в 1917 р. і розвалу Австро-Угорської монархії в 1918 р. український народ, що вже на початку XIX століття вступив у смугу свого культурного і національно-політичного відродження, здійснюючи свої прагнення до самостійного життя, створив спочатку на українських землях російської імперії, а потім на всіх українських етнографічних землях свою самостійну державу — Українську Народню Республіку. Ця відновлена самостійна держава українського народу не встоялася в нерівній збройній боротьбі на кілька фронтів, головню проти московсько-більшевицьких і польських імперіялістів. В наслідок цього український народ після першої світової війни опинився під кількома окупаціями: московсько-більшевицькою в ССРСР, польською, румунською. Бувши під окупацією, український народ на всіх землях і далі провадив боротьбу за своє національне визволення, так в парляментарних (де це було можливе), як і в підпільних, революційних формах. Між двома світовими війнами на українських землях постав і діяв цілий ряд національно-визвольних організацій. Під більшевицькою окупацією підпільно діяли Союз Визволення України (СВУ), Спілка Української Молоді (СУМ), Братство Українських Державників (БУД), Українська Військова Організація (УВО). Під польською, румунською окупаціями підпільно діяли УВО, Організація Українських Націоналістів (ОУН), кілька легальних демократичних самостійницьких партій.

Другу світову війну все свідоме українство розглядало як нову можливість здійснити свої національно-політичні ідеали. Коли ж події цієї війни для українського народу почали так розвиватися, що на зміну одному окупантові приходив завжди, озброєний від голови до ніг другий окупант, що за свою головну мету ставив цілковите поневолення українського народу, його фізичне винищення, — український народ для оборони свого життя, ідучи лінією своїх національно-політичних

прагнень, ухопився за зброю. В піднімецький період окупацій на українських землях у 1942–43 рр., зродилася Українська Повстанча Армія (УПА) в якій опинився весь найкращий, найпатріотичніший елемент українського народу — опинилися десятки тисяч української молоді, тисячі українських чоловіків і жінок.

Українська Повстанча Армія, керована Українською Головною Визвольною Радою, провадячи збройну партизанську боротьбу проти німецьких поневолювачів на Україні і маючи за свою основну мету цілковите національне і соціальне визволення українського народу, такою ж боротьбою готова була зустріти, крім гітлерівців, також і кремлівських імперіялістів, що знов готувалися відновити своє панування на Україні і яких уже від 1918 р. український народ знає як своїх найзапекліших ворогів. Вона, разом з іншими українськими самостійницькими політичними організаціями, і зустріла їх завзятою збройною і політичною боротьбою, коли вони знов прийшли на українські землі слідом за гітлерівськими арміями, що відступали.

Зрозуміло, що большевики, найбільші сьогодні вороги ідеї визволення народів, вирішили за будь-яку ціну і всілякими можливими способами зліквідувати, здушити силою, втопити в крові революційний самостійницький рух українського народу. Так, від 1944 р. і по сьогодні, тобто до кінця 1946 р., Україна є полем небачених до тепер в світі оргій енкаведівського терору, що від нього не лише на саму задку кров холоде в жилах, а всім, кому доведеться бути хоч би свідком таких катувань, сивіє волосся. Так, в 1944 р. до сьогодні на живому організмі українського народу, розбудженого до нового життя, енкаведівські кати виконують жахливу вівісекцію, що є нічим іншим, як свідомим, пляновим злочинним фізичним винищенням усього українського народу.

Уже сам той факт, що сьогодні, в ХХ сторіччі, тобто в сторіччі, коли ніби перемогли принципи демократії гуманности, принципи рівноправности великих і малих націй, мусять умирати сотні тисяч найкращих синів українського народу за те лише, що хочуть, як і всі інші народи, бути вільними, і то мусять вмирати в межах тієї держави, що підписалася під Статутом Організації Об'єднаних Націй, що сьогодні в межах цієї держави, в Європі, винищується великий, 40-мільйонно-

вий народ, — вже сам цей факт — ганьба для сучасного людства.

Ще більшою ганьбою нашого сторіччя ті методи, за допомогою яких московсько-більшевицькі окупанти сьогодні розправляються з українським революційним національно-визвольним рухом і з усім українським народом. Ці методи — заперечення усякого прогресу, всякої культури, всякої людяности і є одним великим звиродніло-цинічним глумом цих окупантів не лише з українського народу, а й з усіх здобутків, за які впродовж цілих століть боролися і вмирали кращі представники людства.

Завдання нашої статті — саме висвітлити методи боротьби московсько-більшевицьких загарбників з українським національно-визвольним рухом.

Добре здаючи собі справу з того, яким важливим чинником у національно-визвольній боротьбі українського народу є ідейно-політичні та моральні позиції українського самостійницького руху, більшовики дуже багато уваги приділяють боротьбі з цим рухом на ідеологічному фронті.

Основні методи більшовиків у цій боротьбі — це а) *перекручування, всупереч науці, історичних фактів, ненаукове, тенденційне їх висвітлювання*; б) *ліквідація всіх осередків вільної української науки*; в) *знищення всіх її творів*; г) *моральний терор супроти цієї науки*; і, в разі опору, *їх фізичне знищення*; д) *поширення найпідліших наклепів на український самостійницький рух сьогодні*; е) *очорнювання різними брудними вигадками керівників українського національно-визвольного руху*.

У процесі національного відродження українського народу дуже важливу роль відіграла українська історична наука. Можна сміло сказати, що саме українська історична наука була весь час основним чинником у формуванні національної свідомости, у формуванні самостійницьких прагнень українського народу. Вона дуже успішно відіграє цю роль і сьогодні. Це, зрештою, цілком нормальне явище. Вивчаючи минуле народу з усім тим, що було у ньому гарного, героїчного, патріотичного, історична наука допомагає плекати в народі почуття національної окремішности, національну гордість, патріотизм, дає високі зразки відданого служіння Батьківщині, вчить уникати політичних помилок. Всі ці морально-політичні моменти мають першорядне зна-

чення, особливо для українського народу, який щойно бореться за своє національне визволення. Тому зрозуміло, що кремлівські імперіялісти, в плані свого наступу на ідейні позиції українського самостійницького руху, *вирішили знищити, насамперед, вільну українську історичну науку, вирішили зруйнувати всі ті вартості, які українська історична наука встигла розвинути в українському народі.*

Найширше стосованою більшовиками методою в боротьбі проти вільної української історичної науки є *брехливе, тенденційне висвітлювання фактів історії українського народу.* Послугуючись ніби клясовим, «марксівським» поглядом в оцінці політичних явищ і подій, а фактично і надалі стоючи на засадах старих шовіністично-імперіялістичних «теорій» російської історичної науки, створених ще за царської Росії, більшовицька історіографія кожному подію в історії України, кожному історичну постать та її діяльність оцінює за таким єдиним критерієм: чи дана історична подія, дана історична постать сприяли справі зміцнення «союзу» і «дружби» українського народу з «великим російським народом», тобто чи вони були вигідні чи не вигідні для імперіялістичної Москви. В цей спосіб або цілковито замовчується всі справді патріотичні факти історії (напр., усю боротьбу українського народу проти більшовицької агресії в рр. 1918-23), або їх у неймовірний спосіб перекручують (напр., усю політику Центральної Ради в 1917-18 рр.), або їх заплямовують ім'ям зради вислужництва чужоземним силам.

Найбільшою історичною заслугою Б. Хмельницького, за більшовицькою історіографією, був, насамперед, Переяславський договір. Цей договір більшовицька історіографія розцінює як «возз'єднання» України з Росією. В дійсності ж, Переяславський договір був тільки *політичним союзом незалежної Козацької Республіки з Московською Державою, який складають часто дві суверенні держави.* Так розумів цей договір його творець — Богдан Хмельницький, так розумів цей договір, як показують історичні документи, весь український народ. Єдиною метою цього союзу була лише спільна боротьба обох держав проти шляхетської Польщі, а не «об'єднання» України з Росією. Теорію про «об'єднання» України з Росією на основі ніби Переяславського договору висала з пальця російська шовіністична історіографія, щоб довести, що український народ за весь час

свого існування нічого іншого не прагнув, як лиш «об'єднання» України з Росією; для того, щоб довести відсутність самостійницьких сепаратистичних щодо Москви прагнень українського народу, для того, кінець-кінцем, щоб виправдати теперішнє під'яремне становище України в системі ССРСР. Мазепу, який, спираючись на союз із шведським королем Карлом XII, хотів домогтися відокремлення України від Росії та її цілковитого усамостійнення, большевицька історіографія, слідом за царською, робить «зрадником» українського народу, шведським ніби агентом, виразником інтересів лише козацької верхівки, а не всього українського народу. Центральна Рада, революційний уряд, що його створив український народ в період революції в Росії, складений з найкращих його представників від усіх суспільних клас, це, за большевицькими критиками, «лише агентура німецького імперіялізму, «виразник» інтересів української «буржуазії».

Так, приписуючи то агентурність, то зрадництво, то обстоювання класових інтересів, то просто замовчуючи історичні факти, большевики намагаються скомпромітувати в очах українських мас все те, що було в історії українського народу дійсно патріотичне, героїчне, намагаються скомпромітувати ідею Самостійної України, намагаються підірвати в народі самостійницькі прагнення, знищити почуття національної гордості, намагаються обернути народ у мільйонову отару німих, безвільних феллагів, у мільйонову отару «іванів без роду і дому». Слід підкреслити, що з такими самими критеріями большевики підходять і до оцінки української літератури та історії української культури взагалі.

Сама лише «переоцінка» історії українського народу, історії української літератури, що її в основному докнали большевики зараз же в перші роки по загарбанні України, тобто зараз же після 1920 р. не давали гарантії того, що вже цілковито зліквідовано національно освідомлювальний вплив цих наук на український народ. Серед української людности було багато книжок всілякого характеру, витриманих в самостійницькому дусі. На Україні жило багато українських вчених, дуже часто перших творців вільної української науки, що, спираючись дуже часто лише на добровільну підтримку української людности, творили наукові осередки, продовжували свою науково-дослідницьку діяльність.

Большевицькі загарбники не могли погодитися з тим

станом. Щоб цілком ізолювати український народ від національно-освідомлювального впливу вільної української історичної науки, большевики у східних областях України вже давно взяли на індекс і знищили всі підручники фальсифікованої історії української літератури, всі твори будь-якого характеру, витримані в самостійницькому дусі. Із шкіл большевицькі загарбники викинули вивчення української історії і впровадили лише вивчення історії народів ССРСР, українську літературу викладають лише за большевицькою офіційною схемою. Т. зв. Академію Наук УССР взято під сувору контролю і фактично обернено її, якщо йдеться головне, про галузь суспільно-політичних наук, на одну з установ управління пропаганди і агітації цк вкп(б). Знищено в різний спосіб (на засланнях, в тюрмах, розстрілами) десятки вчених (між ними і історика світової слави Грушевського М.), які в ім'я наукової правди обстоювали свої погляди, незгідні з большевицьким офіційним курсом. Знищено всіх тих поетів, письменників, та інших діячів культури, які не хотіли плювати на свої національні традиції, на свої національні святощі й ідеали. Список самих лише письменників і поетів, знищених большевиками в 1920–40 рр. за їхні самостійницькі погляди і художню творчість у цьому дусі, — величезний: він охоплює понад 60 лише найвидатніших прізвищ. Знищено щось із 10 самих найвизначніших істориків. Знищено майже всіх українських лінгвістів, етнографів, економістів тощо. Приблизно від 1930 року у східних областях України перестала існувати будь-яка українська наука.

З моментом окупації большевиками в 1939 р., і, головне, знов у 1944 р. Західньої України поведено цей наступ на вільну українську науку і тут. Наукове Товариство ім. Шевченка, цей єдиний до того часу визначний осередок вільної української науки на українських землях, обернено на філію т. зв. Академії Наук УССР, цілковито підпорядковану управлінню пропаганди цк вкп(б). Загрозою Сибіру, тюремного ув'язнення большевики примушують таких професорів української історії Львівського Університету, як Крип'якевич, Терлецький, Кордуба, відмовитися від своїх »помилкових«, »буржуазно-націоналістичних« поглядів на історію України, тобто примушують їх публічно заперечити все те, що згідно з їх сумлінням чесних вчених, правдиве, і голосити те, що потрібно большевицькій розкладовій пропа-

свого існування нічого іншого не прагнув, як лиш «об'єднання» України з Росією; для того, щоб довести відсутність самостійницьких сепаратистичних щодо Москви прагнень українського народу, для того, кінець-кінцем, щоб виправдати теперішнє під'яремне становище України в системі СРСР. Мазепу, який, спираючись на союз із шведським королем Карлом XII, хотів домогтися відокремлення України від Росії та її цілковитого усамостійнення, большевицька історіографія, слідом за царською, робить «зрадником» українського народу, шведським ніби агентом, виразником інтересів лише козацької верхівки, а не всього українського народу. Центральна Рада, революційний уряд, що його створив український народ в період революції в Росії, складений з найкращих його представників від усіх суспільних клас, це, за большевицькими критиками, «лише агентура німецького імперіялізму, «виразник» інтересів української «буржуазії».

Так, приписуючи то агентурність, то зрадництво, то обстоювання класових інтересів, то просто замовчуючи історичні факти, большевики намагаються скомпromітувати в очах українських мас все те, що було в історії українського народу дійсно патріотичне, героїчне, намагаються скомпromітувати ідею Самостійної України, намагаються підірвати в народі самостійницькі прагнення, знищити почуття національної гордості, намагаються обернути народ у мільйонову отару німих, безвільних феллагів, у мільйонову отару «іванів без роду і дому». Слід підкреслити, що з такими самими критеріями большевики підходять і до оцінки української літератури та історії української культури взагалі.

Сама лише «переоцінка» історії українського народу, історії української літератури, що її в основному dokonали большевики зараз же в перші роки по загарбання України, тобто зараз же після 1920 р. не давали гарантії того, що вже цілковито зліквідовано національно освідомлювальний вплив цих наук на український народ. Серед української людности було багато книжок всілякого характеру, витриманих в самостійницькому дусі. На Україні жило багато українських вчених, дуже часто перших творців вільної української науки, що, спираючись дуже часто лише на добровільну підтримку української людности, творили наукові осередки, продовжували свою науково-дослідницьку діяльність.

Большевицькі загарбники не могли погодитися з тим

станом. Щоб цілком ізолювати український народ від національно-освідомлювального впливу вільної української історичної науки, большевики у східних областях України вже давно взяли на індекс і знищили всі підручники фальсифікованої історії української літератури, всі твори будь-якого характеру, витримані в самостійницькому дусі. Із шкіл большевицькі загарбники викинули вивчення української історії і впровадили лише вивчення історії народів ССРСР, українську літературу викладають лише за большевицькою офіційною схемою. Т. зв. Академію Наук УССР взято під сувору контролю і фактично обернено її, якщо йдеться головне, про галузь суспільно-політичних наук, на одну з установ управління пропаганди і агітації цк вкп(б). Знищено в різний спосіб (на засланнях, в тюрмах, розстрілами) десятки вчених (між ними і історика світової слави Грушевського М.), які в ім'я наукової правди обстоювали свої погляди, незгідні з большевицьким офіційним курсом. Знищено всіх тих поетів, письменників, та інших діячів культури, які не хотіли плювати на свої національні традиції, на свої національні святощі й ідеали. Список самих лише письменників і поетів, знищених большевиками в 1920-40 рр. за їхні самостійницькі погляди і художню творчість у цьому дусі, — величезний: він охоплює понад 60 лише найвидатніших прізвищ. Знищено щось із 10 самих найвизначніших істориків. Знищено майже всіх українських лінгвістів, етнографів, економістів тощо. Приблизно від 1930 року у східних областях України перестала існувати будь-яка українська наука.

З моментом окупації большевиками в 1939 р., і, головне, знов у 1944 р. Західньої України поведено той наступ на вільну українську науку і тут. Наукове Товариство ім. Шевченка, цей єдиний до того часу визначний осередок вільної української науки на українських землях, обернено на філію т. зв. Академії Наук УССР, цілковито підпорядковану управлінню пропаганди цк вкп(б). Загрозою Сибіру, тюремного ув'язнення большевики примушують таких професорів української історії Львівського Університету, як Крип'якевич, Терлецький, Кордуба, відмовитися від своїх »помилкових«, »буржуазно-націоналістичних« поглядів на історію України, тобто примушують їх публічно заперечити все те, що згідно з їх сумлінням чесних вчених, правдиве, і голосити те, що потрібно большевицькій розкладовій пропа-

ганді. Мета цієї большевицької акції подвійна: поширювати поперше брехливі, шкідливі для українського народу »наукові теорії« і в цей спосіб дезорієнтувати народ щодо того, де і яка дійсна правда, і, подруге, заломлюючи тих людей, які є для народу визначними науковими авторитетами, деморалізувати масу, розкладати її ідейно-політично, підривати її силу спротиву (мовляв, от дивіться, професори університету, ті, що багато знають, та й вони визнають, що помилялися, та й вони закидають думку про Самостійну Україну, а що ж ви, прості люди, можете про ці справи знати). Від 1944 р. і в Західній, як раніше у Східній Україні большевики *знищують*, де лише знайдуть усю історичну, політичну і художню літературу, написану в самостійницькому дусі. Її забирають вони і спалюють не лише з усіх публічних, а й з приватних бібліотек. За переховування такої літератури б'ють, карають тюрмою тощо.

Треба пам'ятати, що такі »методи« в боротьбі з українським визвольним рухом на ідеологічному фронті большевики застосовують тоді, коли, поза гітлерівською Німеччиною і фашистівською Італією донедавна, скрізь у світі в демократичних державах наука є цілковито вільною, і ніде у світі не знищують і не переслідують учених за їх наукову діяльність, не примушують говорити накинени їм »теорії«, ніде на світі не спалюють масово ні наукової, ні жадної іншої літератури, з метою її знищення, ніде на світі не карають людей за те, що вони читають історію свого народу.

Зокрема шалений політично-пропагандивний наступ, щоб компромітувати самостійницький рух українського народу провадять большевики проти теперішніх самостійницьких організацій і партій українського народу, — проти Української Головної Визвольної Ради, Української Повстанчої Армії та Організації Українських Націоналістів під керівництвом Степана Бандери.

Не маючи сили хоча б, як кажуть, »притягнути за волосся« якогонебудь аргументу проти українського національно-визвольного руху, який би насправду вдавав у його основні ідейно-політичні позиції, большевицькі імперіялісти широко брешуть про агентурність цього руху, про його, ніби, вислужництво гітлерівській Німеччині.

Особливо вперто вони послуговуються цією нахабною брехнею, якщо йдеться про Організацію Українських Націоналістів і Українську Повстанчу Армію. Тим часом

єдина і дійсна правда така, що український національно-визвольний революційний рух у цілому і обидві ці організації зокрема якнайвірніше завжди і найпоспідовніше, керуючись лише дійсними інтересами всього українського народу, змагали і змагають до виборення нової національно-політичної незалежності українському народові без огляду на те, подобається це чи ні будь-яким стороннім силам. В лавах цих організацій сьогодні опинився весь найкращий патріотичний елемент українського народу, який своїм найвищим наказом має «Здобути Українську Державу — або згинуть в боротьбі за Неї» і мільйонами фактів уже впродовж багатьох років підтверджує свою непохитну вірність цьому наказові. Обидві ці організації підпорядковані Українській Голівній Визвольній Раді — Найвищому Політичному Провідникові українського народу на час його визвольної боротьби, утвореному в період протинімецької боротьби українського народу з представниками різних українських політичних партій і середовищ.

Говорити про «агентурність» українського націоналізму, про його, ніби, співпрацю з гітлерівцями, значить у найнахабніший спосіб ігнорувати чотири роки найважчої героїчної боротьби ОУН на всіх українських землях проти гітлерівських окупантів рр. 1941-44, ігнорувати чотири роки боротьби, що відбувалася на очах і з участю всієї української людности, ігнорувати чотири роки боротьби, що в ній загинули або потрапили до тюрем, включно з найвищими керівниками цього руху, тисячі і тисячі найкращих українських патріотів. Говорити про агентурність українського самостійницького руху, це ігнорувати той факт, що в боротьбі цього руху проти гітлерівців зродилася, оформилася і загартувалася багатотисячна Українська Повстанча Армія. Це все, кінець-кінцем, для всього українського народу і для всього українського народу і для всіх об'єктивних спостерігачів така очевидна і безперечна правда, що кожне слово вияснення цієї справи — зайве. Бути свідомим того, що весь народ бачив боротьбу УПА і ОУН проти гітлерівських загарбників, увесь народ брав активну участь в цій боротьбі і її цілковито підтримав, і... мати відвагу говорити про «співпрацю» УПА і ОУН з гітлерівцями — *на це можуть піти тільки московсько-більшевицькі загарбники*, і то лише неспроможні знати якийнебудь інший справді політичний, справді сер-

йозний, справді переконливий аргумент проти цих організацій.

Яка причина того, що большевики вдалися до такої, по суті лише їх самих компромітуючої брехні, і як вони цю брехню застосовують практично в боротьбі проти українського революційного руху?

До брехні про «співпрацю» УПА і ОУН з гітлерівцями вдалися большевики, поперше тому, що, зважаючи на дійсні прагнення найширших українських мас, самої основної ідеї українського революційного руху — ідеї Української Самостійної Держави — вони в основі формально заперечити не відважуються, бо це було б «непринципово», «неполітично» з їх боку, подруге — тому, що для боротьби з українським революційним рухом треба буде їм обов'язково знайти хоч би про людські очі якийсь «політичний» аргумент. І от вони, брешучи в живі очі, щоб скомпромітувати ідею Самостійної України в очах широких мас, знайшли «аргумент» про «співпрацю».

Не заперечуючи формально права українського народу на свою Самостійну Державу, большевики, знов всіляким фактам і здоровому розумові всупереч, намагаються переконати український народ, що т. зв. УССР це і є самостійна і соборна держава українського народу. «За яку ще Самостійну Україну може боротися український народ?» — питає знахабнілий окупант, а за ним повторюють і його агенти. «Ідея Самостійної України українських революціонерів і повстанців — це лише ширма керівників українського визвольно-революційного руху для прикриття їх вислужництва гітлерівцям за золоті марки», пояснює далі цей окупант. Практичне застосування брехні про співпрацю УГВР, УПА і ОУН з «чужоземними розвідками» таке: а) створити *легенду про співпрацю керівників української національно-визвольної революційної боротьби за золоті марки чи долари з якимось чужими, часто одверто ворожими Україні, силами*; б) *посіяти на цій основі недовір'я між низами самостійницького руху та його керівництвом*; в) *тавром агентурності заплямувати ідею революційної революційної боротьби за Самостійну Україну*; г) *відірвати низи руху від його керівництва*; д) переконати ці низи, що т. зв. УССР — це і є ніби самостійна держава українського народу й, нарешті, е) *зламати всякий їх спротив, зліквідувати загрозливу для себе національно-визвольну революційну боротьбу українського народу*,

щоб цілком спокійно і вільно докінчувати свою злочинну політику винищування всього українського народу. Підступ, якщо йдеться про ваземини, головне, українського народу з імперіялістичною Москвою протягом історії, не новий. Тактика стара і всім, навіть найбільш політично відсталим, вона зразково підла, без прикладно-підступна, типово-большевицька.

Большевики дуже вперто поширюють також брехню про те, що ніби український національно-визвольний рух змагає до встановлення поміщицько-капіталістичного ладу в Самостійній Українській Державі.

Тим часом український національно-визвольний рух завжди якнайвиразніше підкреслював і підкреслює, що він проти відновлення старих, феодално-капіталістичних суспільних порядків у майбутній Українській Державі. Український національний визвольно-революційний рух завжди якнайвиразніше підкреслював, що він — за ліквідацію великої земельної власності, за націоналізацію промисловости, торгівлі, банків, за побудову нового суспільного ладу, за якого на правду зникне експлуатація людини людиною. Про це якнайвиразніше говориться в «Плятформі Української Головної Визвольної Ради», ухваленій в липні 1944 р. і в «Програмових Постановах», що їх ухвалив у 1943 р. III-й Надзвичайний Великий Збір ОУН. Про це все якнайвиразніше говорять численні факти суспільної політики українського революційного руху, де він мав змогу її провадити. Факти ці бачив увесь український народ. Це все, одначе, не заваджає большевицьким брехунам говорити те, що український самостійницький рух діє в «інтересах поміщиків і капіталістів», що він діє проти українського працюючого народу. Щоб компромітувати український революційний рух большевики поширюють, як ми вже про це згадували, *найнеімовірніші своєю брехливістю і цинізмом вістки про окремих керівників українського визвольного руху*. Від їх ганебних нападів не вільний сьогодні майже жоден чільний представник української політичної еміграції з революційного табору, не вільний жодний чільний представник українського підпілля на Українських Землях.

Як приклад, до яких прийомів у цій справі вдаються большевики, ми наведемо большевицьке насвітлення одного факту з життя керівника ОУН Степана Бандери. За революційну самостійницьку діяльність його ареш-

тували гітлерівці вже 1941 р., зараз у перші дні після вибуху німецько-більшевицької війни і він просидів в німецькій тюрмі в Орієнбургу аж до 1945 р. Цей факт, безперечно, дуже поважний аргумент, що ОУН ніколи і ніяк не співпрацювала з німцями. Щоб вибити цей аргумент із рук українського підпілля і якимось скомпромітувати українського визначнішого представника українського визвольного руху — Степана Бандеру, що користується з величезного авторитету серед українського народу, Мануїльський, т. зв. міністер закордонних справ УССР, 5. 1. 45 р. у Львові на міжобласній нараді вчителів договорився того, що, мовляв, «німці заарештували Бандеру, порозумівшись з ним...», тобто за його згодою. Така заява — це й досі неперевершений зразок цинізму; про це думав так не лише весь український народ. Цього добре свідомий і сам автор цієї брехні. Коли недавно в Раді Безпеки йому довелося ніби спростувати заяву грецького делегата про те, що грецькі профспілки розпущено на бажання самих грецьких робітників, то він оцінив таку заяву лише як «розперезаність грецьких монархістів, які гадають, що яку нісенітницю вони не говорили б тут, їм однаково повірять», і яких «такі глумливі пояснення образливі для Ради Безпеки» («Радянська Україна» від 10. IX. 46 р.). Ми тут минаємо те, що насправді було з грецькими профспілками. Ми лише вкажемо тов. «міністрові» УССР, що й заява про арешт Бандери, зроблена ним 5. I. 45 р. у Львові, — це навіть щось більше як розперезаність тов. «міністра» і його кремлівських хазяїв, що така заява — це навіть щось більше, як образа для українського народу. Така заява тов. «міністра» — це найбільша підлота, яка своїм джерелом має не лише саме нехтування думкою всього українського народу, а й готовість завжди оплювати все те, що народ має гарного, патріотичного; така заява — це підлота агента, зрадника тощо. Підлість і злочинність усіх тих перерахованих методів, що їх застосовують большевики в своїй боротьбі з українським національно-визвольним рухом в ідейно-політичній площині, збільшує ще й та обставина, що свою брехню, призначену для отруювання душі українського народу, вони намагаються поширити серед якнайширших мас українського народу за допомогою всіх тих засобів, які їм дає для цього сучасна модерна держава. Вже майже три десятки років большевики коштом української людности утримують на українських землях

багатотисячну армію різних пропагандистів-агітаторів, видають у багатотисячних тиражах сотні різних газет, будують радіостанції, продукують кінофільми лише з єдиною метою, щоб... отуманювати український народ, деморалізувати, опльовувати публічно все те, що для народу є найсвятіше, виховувати з нього слухняних рабів кремлівських імперіялістів. В той же час український національно-визвольний рух, будучи на нелегальному становищі, мав розмірно дуже малі технічні можливості боротися, розшифровувати большевицьку брехню серед широких мас.

Особливо інтенсивною стала ця т. зв. масово-політична робота за останні роки.

Ось як формулюють большевики завдання масово-політичної роботи серед української людності:

4. «Вважати за основний напрямок масово-політичної роботи на селі в найближчий час — широке роз'яснювання населенню того, що суверенність нашої держави завойована українським народом тільки під керівництвом большевицької партії, тільки за активною допомогою великого братнього російського народу... Потрібно невпинно роз'яснювати, що дійсно вільна й незалежна Україна є тепер і може бути лише в братній сім'ї народів могутнього Радянського Союзу.

Невпинно нагадувати про те, що... симони петлюри, коновальці закликали на Україну німецьких імперіялістів для того, щоб поневолити український народ, віддати його на поталу німецьким панам і капіталістам. Про те, що всілякі бандери, мельники, ... оунівці підтримували і підтримують німецьких фашистів, допомагали і допомагають заклятим ворогам українського народу — німцям душити і нищити український народ.

В масово-політичній роботі необхідно викривати і провокаційність і брехливість гасла українсько-німецьких націоналістів «За вільну і незалежну Україну». Необхідно роз'яснювати населенню Конституцію Радянської України, що український народ під керівництвом большевицької партії вже завоював свою волю і суверенність права, об'єднав свої землі в єдину велику і суверенну державу, а українсько-німецькі націоналісти: бандери, мельники і оунівці, — ведуть боротьбу з українським народом не за «вільну і незалежну Україну», а за Україну куркулів і капіталістів, за поневолення України німецькими фашистами, за перетворення українського народу в німецьких рабів.

У висвітленні історії України треба рішуче викривати спроби націоналістичної фальсифікації історії, широко популяризувати справжніх героїв українського народу, як от: Богдана Хмельницького, Богуна, Кривоноса, Семена Палія, Устима Кармелюка, Пархоменка, Щорса, Ковпака, Олега Кошового і других героїв нашого народу, плямуючи і викриваючи зрадницьку і антинародну діяльність Мазепи, Дорошенка і інших запродавців.

14. Пленум облкому КП(б)У звертає увагу партійних організацій на те, що масово-політична робота серед населення повинна бути скерована на розклад націоналістичних банд, на виховання населення у ненависті до німецько-українських бандитів, залучення всього населення до активної і рішучої боротьби з бандитами...« (із таємної резолюції пленуму Волинського облкому КП(б)У від 3 жовтня 1944 р.).

Як виходить з наведеного документа, в тематику масово-політичної роботи, крім «актуальної» брехні про революційну боротьбу українського народу, що йде сьогодні, *включається також всі академічні, так би сказати, питання історії українського народу*, — включається, очевидно, не для того, щоб їх висвітлити, згідно з історичною правдою і цим сприяти поширенню в народі історичних знань і піднесенню його національно-політичного виховання, а для того, щоб, як цього вимагає «революція», цю правду перекручувати, опльовувати історичну традицію і в цей спосіб розкладати, деморалізувати народ.

Та найчастішою темою большевицької «масово-політичної» роботи серед українського населення є тема про *«непереможність могутнього Советського Союзу», про його «непереможну червону армію, озброєну найпередовішою у світі військовою технікою», про недоцільність і безвиглядність з цієї причини визвольної боротьби українського народу.* «З ким ви беретеся воювати? З Советським Союзом?» — питає українських селян ламаючою українською мовою шепелявий большевицький агітатор. «Та ж Советський Союз захопив нині половину Європи, червона армія розбила наймогутнішу в світі гітлерівську армію, в нас мільйони танків, літаків, мільйони солдатів. Молотов диктує сьогодні всьому світові! А що ж маєте ви? Кілька автоматів і крісів. Ми вас всіх, як мишей, видушимо! Проти кого ви відважилися воювати? Ще день-два, і по вас і сліду не останеться!» По-слуговуючись такими аргументами, тупий большевиць-

кий агітатор почуває себе найкраще. Далеко легше погрожувати українському народові як його перекопати в неслухності його змагань. І от він погрожує і танками, літаками, і «непереможною» червоною армією. Ідейною фанатизмові, найсправедливішій у світі ідеї розперезаний, тупий і зарозумілий водночас, московський салдафон погрожує оголеним, закутим в панцер кулаком. І традиційно, і підло по-московськи!

При тому треба підкреслити, що всю цю отруйну брехню поширюють більшовики насильно: силоміць зганяють людей на пропагандивні мітинги, насильно примушують дивитись на кінофільми, не зважаючи на те, чи подобається це населенню, чи ні, закидають його пропагандивною літературою, пресою.

Так, отже з одного боку, для поширення найпідлішої в світі брехні, для морального тероризування українського народу мобілізується всі величезні засоби, що їх дають для пропаганди сьогоднішня техніка і диктаторський, терористичний режим. З другого боку, щоб знищити національну правду українського народу знищують українських учених, вільну українську науку, викидають цю науку із шкіл, гостро карають за кожне слово, сказане в обороні правди, знищують всіх тих, що активно виступають в обороні цієї правди.

Такі методи боротьби більшовицьких загарбників проти ідейнополітичних позицій українського визвольного руху, проти моральних вартостей українського народу. Вже цілі сторіччя тому ввесь культурний світ заплямував такі методи боротьби, як ганебні, підлі, протинародні, реакційні.

В своєму намаганні скомпромітувати український національно-визвольний рух більшовики не обмежуються лише пропагандою, не обмежуються лише «теоретичними» аргументами. Вони, а головне нквд і нкгб, застосовують з цією метою конкретніші, дієвіші «ефектовніші» засоби. Та про це дещо пізніше.

*

Паралельно з пропагандивно-політичним наступом більшовиків на ідейні позиції українського національно-визвольного руху йде також їх збройно-терористичний наступ на діючі на українських землях самостійницькі організації, — на УГВР, на УПА, на ОУН, на ввесь український народ, що співчуває самостійницькій боротьбі і підтримує її.

Не будши в змозі дати собі раду з революційною боротьбою, що її провадить український народ, нквд і нкгб (тепер мвд і мгб), крім власних поліційних військ, проти нього *широко використовують також частини червоної армії з усім їх озброєнням: важкою скорострільною зброєю, мінометами, артилерією, танками, літаками (усіх родів), прожекторами, панцерниками автами, нерідко бронепоїздами. Усіма модерними засобами зв'язку. Боротьба нквд і частин червоної армії проти відділів УПА та інших збройних формацій українського революційного підпілля набуває дуже часто форм широкозакроених модерних фронтових бойових акцій, в яких беруть участь і співдіють між собою всі роди військ і зброї. В той час відділи УПА користуються лише найлегшою піхотною зброєю (головне крісами, автоматами і легкими кулеметами).*

У великій весняній облаві проти українського підпілля, що провадилася в 1945 р. на Гуцульщині (почалася 15. IV. 45 р.), крім спеціальних військ нквд, постійних охоронних залог райцентрів та опірних пунктів на терені районів, «істрибительних батальйонів», брала участь дивізія фронтових військ ч. а.¹ з усім своїм озброєнням — важкими кулеметами, артилерією, панцерними автами. Цілими днями понад селами і лісами Гуцульщини ширяли розвідувальні літаки, скидаючи запаловальні та фугасні бомби й обстрілюючи з кулеметів мирні оселі. Зрозуміло, що під час таких акцій є жертви не лише по боці підпілля, а й по боці мирної людности. В наведеному нами випадку мирного населення впало вбитими 112 чоловіка.

Під час фронтових дій між ч. а. та німецькими арміями на лінії Ковель-Стрипа в мм. березні-липні 1944 р. проти УПА й українського революційного руху в цілому большевики кинули цілі десятки фронтових дивізій. Завершенням цієї боротьби був бій під Гурбами (24. IV. 1944 р.). Для наступу на повстанські становища кинули большевики тут велику кількість танків і літаків.

В облаві, яка відбулася в м. червні 1945 р. на села і ліси трикутника Янів-Жовква Яворів (Львівська область), брали участь піхотні, танкові частини червоної армії, артилерія, авіація.

17-18. IX. 1945 р. на т. зв. Завадівський ліс (Волинська обл.) кинули большевики червоноармійський піхотний

¹) Ч. а., або ча = «Червона Армія».

полк з м. Володимира Волинського. Через два дні обстрілювали ліс із важких гранатометів та артилерії.

(В цьому місці, як і весь час у дальшому, маючи на увазі основну мету нашої статті, ми всі наші твердження ілюструватимемо лише кількома відповідними прикладами. Частина відповідних матеріалів про большевицьку терористичну політику вже опубліковано в різних підпільних виданнях українського самостійницького руху і ми деякі приклади беремо просто з цих видань. Інші приклади беремо знових матеріалів).

Отже, в загальному, для революційної боротьби українського народу проти московсько-большевицьких окупантів характерне таке співвідношення сил: по боці большевиків багатотисячні загони нквд, різні військові спецвідділи, спеціально вишколені призначені для боротьби з партизанами, цілі дивізії фронтових військ ч. а. разом з усією технікою, керовані досвідченими генералами, і вся ця величезна армія забезпечена запіллям, що його становить увесь ССРСР; по боці українського революційного підпілля — кілька десятків тисяч української, найпатріотичнішої молоді, яка ще вчора сиділа в школах за книжками, кілька десятків повстанців, озброєних лише крісами, гранатами, пістолями і вся ця зброя — різних систем і завжди вона розподілена так, що коли в кого є граната або пістоля, то він уже часто без кріса, кілька десятків тисяч повстанців, яких командири в основній своїй масі ще лише вчора були гімназистами, селянами, робітниками і здобули свою кваліфікацію не у військових школах, а у вогні безпосередньої боротьби, партизанські загони без баз, без постачання, без запілля, і все це в умовах, коли закінчилася війна і ворог має розв'язані руки, і все це коли нема будь-якої найменшої хоч би, допомоги ззовні. *Нерівність сил тут — величезна.* Єдиним еквівалентом тих усіх переваг, які має ворог, — це фанатична віра українських повстанців у правоту справи, за яку вони борються.

Створення по своєму боці величезної переваги в людях і бойовій техніці — це одна з основних метод боротьби большевиків з українським революційним рухом. За допомогою цієї методи вони, хоч і завдали українському підпіллю й УПА великих втрат у людях, своєї основної мети — цілковитого знищення українського підпілля — не досягли. З усіх великих акцій — облав, в яких брали участь десятки дивізій ч. а., УПА і ОУН (всі члени ОУН, зважаючи на специфічні умови большевицького

режиму, озброєні) завдяки, головне, набутій високій майстерності партизанської боротьби і підтримці населення вийшли переможно.

Коли мало «ефективною» показалася одна метода, нквд почало шукати інших «метод», ще більше варварських, більше злочинніших. В 1946 р. навесні большевики в боротьбі з УПА застосували методи масового випалювання лісів у тих теренах, де сподівалися більшого скупчення сил УПА. До такого засобу вони вдавалися вже попередніми роками, але тоді це були, скоріш, окремі, відірвані, а не масові випадки. Мета цієї варварської акції — примусити відділи УПА і групи революціонерів-підпільників покинути ліс і вийти на безлісні терени, знищити ліс як прикриття для повстанців, і в цей спосіб полегшити собі боротьбу з підпіллям.

Спроби переведення такої акції палення лісів були різні. Дуже часто большевики підпалювали ті сектори лісу, які вони вважали за такі, що там перебувають повстанці. Одночасно на всіх сусідніх пролісках, стежках, робили сильні застави. Застави мали знищувати вогнем усіх тих повстанців, що відступали б з підпаленої частини лісу. Від запаленої частини, звичайно, займався весь комплекс лісу. Запалювали ліс або безпосередньо самі оперуючі енкаведівські відділи, або авіація (ранньою весною) запалювальними бомбами, або такі завдання давало нквд сексотам.

Весною 1946 р. в цей спосіб спалено майже всі соснові ліси в Ковельщині (т. зв. Цуманський ліс спалений цілком), в північно-східній частині Львівської області (Сокальщина, Равщина, Радехівщина, Брідщина), ліси в околицях Станиславова (Чорний ліс) і цілий ряд менших лісних масивів.

Крім цього треба додати, що вже в 1944 р. на території дій УПА, для унеможливлення повстанських засідок, вирубано або спалено багато лісу по обох боках усіх залізниць, шосейних або інших важливих доріг.

Матеріальні втрати країни в наслідок акції — величезні. В лісовому комплексі Лопатин-Грицеволя (Львівська область) вигоріло понад 3.600 моргів лісу. Між Топоровом і Трійцею (Львівська обл.) згоріло 9.000 моргів лісу. Таку методу большевики застосовують у той час, коли Україна одна з найменше заліснених країн Європи і коли сьогодні в наслідок воєнних дій і теперішньої большевицької грабункової експлуатації стан лісів на Україні більше як трагічний.

Большевики не обмежувалися лише паленням самих лісів. В багатьох випадках разом з лісами спалювали також підлісні села, присілки і хати. Під час палення лісів спалено, напр., такі села: Волиця Радванецька, Кути б. Трійці, Лісові б. Топорова, Добролівка б. Щурович (Львівська область).

Щоб утруднити УПА і революційному підпіллю в цілому контакт з українською людністю, большевики широко застосували методу виселювання українського селянства з підлісних сіл та хуторів. В багатьох випадках виселювані села та хутори большевики спалювали.

В Морочанському р-ні, Волинської обл. нквд повиганяло з хуторів усіх людей. Серед вигнаних із своїх хат селян, що мусіли приміщуватися по кілька родин в одній хаті, вибухнув тиф та інші інфекційні недуги.

На початку 1946 р. в Журавенському р-ні, Дрогобицької обл., виселено такі хутори і присілки: Лучки та Парцеляція коло с. Новошин, Забугай та Ковбаса коло с. Которини, Вільшаниця коло с. Манастирець, Фільварки та Заподрини коло с. Буянів, Лісничівка коло с. Чертіж, Парцеляція коло с. Корчівка. Крім палення лісів, виселювання селян із підлісних хуторів і сіл, большевицькі злочинці в боротьбі проти УПА і українського революційного підпілля застосували методу бактеріологічної війни.

В липні 1946 р. на Волині нквд роздало між сексотів отруту із завданням отруїти учасників УПА, членів ОУН, додаючи отруту до води і їжі. Навесні 1946 р. в Станиславівській обл., коли нквд довідалося, що УПА скуповує на чорному ринку протитифозні застрики, випустило на цей ринок спеціально спрепаровані, затроєні застрики, від яких хворий по кількох годинах серед страшних мук умирав. На щастя, лікарі УПА досить скоро викрили цей страшний злочинний підступ. До того часу, однак, поки підступ викритий, від таких затруєних застриків померло кільканадцять повстанців.

В цей сам час, тобто навесні 1946 р., в Станиславівській обл. навмисно звільнено з таборів багато тифозних полонених. Вони, за пляном нквд, мали розповсюдити тиф серед населення і, тим самим, серед УПА і українського підпілля. Крім того большевики вислали на села спеціальних агентів, які вешталися під маскою то вітачів з таборів, то прошаків, то ворожбитів і мали за завдання заходити до всіх підлісних хат і сіл і залишати там тифозні воші. Тому, що до підлісних сіл найчастіше

заходили повстанці, це мало спричинити серед них поширення тифу. Для цього, тобто, щоб поширити тиф серед українського революційного підпілля, большевицькі загарбники не організували боротьби з плямистим тифом, який за різних часів і по різних околицях лютував останніми роками на Україні серед цивільного населення. При контакті населення з повстанцями тиф, за большевицькими плянами, мав переноситися до УПА і її знищувати. Боротьбу з плямистим тифом серед цивільної людности мусіло вести власними засобами українське підпілля (напр., в Калуському і Долинському р-нах, Станіславівській обл., силами і засобами підпілля проведено протитифозні щеплення). Відомо, що бактеріологічна війна заборонена міжнародними угодами. Жодна, навіть гітлерівська армія під останню війну не застосувала метод бактеріологічної війни. Ці методи застосовували в боротьбі проти УПА большевицькі злочинці.

Треба також підкреслити, що, як правило, в боротьбі проти УПА і українського підпілля большевики вживають розривних куль. Вживання розривних куль також заборонено міжнародними умовами про способи ведення війни.

Знаючи, що найкращим тереном для партизанських дій у Західній Україні є гірські райони Карпати за відповідної там харчової бази, большевицькі окупанти вирішили унеможливити там партизанські дії, організуючи голод. Цей плян вони реалізують, насамперед, знову грабуючи у людности те мізерне, що вона може зібрати з маленьких клапчиків неврожайного ґрунту (мовляв, як не буде мати людність що їсти, то і повстанцям не дасть нічого), та забороняючи гірській людності купувати збіжжя в інших місцевостях. Гірське українське населення Карпат, що завжди жило в економічній нужді, сьогодні обкладене розмірно дуже високими контингентами, податками і позиками, живе дослівно на рахованих картоплях. Крім того, щороку від відповідних юбласних центрів постійно з'являються нові розпорядження, якими забороняється купувати і завозити сюди хліб.

Отже, від двох років большевики систематично провадять голодову бльокаду Карпат, щоб голодом змусити відділи УПА вийти з карпатських лісів.

Таку саму політику голодової бльокади застосовували

большевики і щодо іншого доброго для партизанських дій терену — Полісся.

Для точности конче треба на самому початку сказати, що бійці УПА і члени ОУН в основній своїй масі не визнають полону. Опинившись у безпорадному стані, майже кожний підпільник і повстанець стріляється або розривається гранатами, щоб лише не потрапити живим до рук ворога.

Це зумовлене, поперше, дуже високою ідейністю учасників українського визвольного руху, їх безприкладним у світі патріотизмом і, подруге, варварським поводженням з полоненими повстанцями і революціонерами большевиків. Є, одначе, виїняткові випадки, коли заскочені нагло поранені, чи в будь-який інший спосіб обезвладнені повстанці або революціонери не мають часу чи фізичної змоги вкоротити собі віку і, якщо большевики їх відразу на полі бою не розстріляють, бо й такі випадки бувають, — попадають в полон. Про ці саме випадки скажемо кілька слів:

Усі зловлені живими полонені повстанці й революціонери переходять основні допити нкгб. Ці допити є одним варварським фізичним тортуруванням від нкгб. Поминаємо тут такі «звичайні» поліційні прийоми, як постійне, триваюче цілими місяцями переслухання, тримання без сну, застрашування, моральний шантаж і терор, легші фізичні побиття. Щоб дістати відомості про українське революційне підпілля, нкгб і нквд не зупиняються дослівно перед жадними найварварськими прийомами: припікають розпеченим залізом тіло, деруть із живих людей шкіру, виривають волосся, нігті, відрізують статеві органи, жінкам — груди, розпинають на хрестах, вішають, але так, щоб людина не відразу загинула, виколюють багнетами очі, проколюють плечі, груди, викручують руки виломлюють пальці на руках і ногах, виривають на голові волосся, для збільшення муки, роз'ягровують рани.

9. V. 1945 р. в с. Надорожна, Отинійського р-ну, Станиславської обл., большевики вбили одного повстанця, а другого, зловленого на полі, привели в село і на очах усіх людей тортували, аж поки він в муках не помер.

11. VIII. 1945 р. в с. Кобинь, Чернівецької обл., під час наскоку енкаведисти зловили двох повстанців живими. Цього ж самого дня обох полонених повстанців енкаведисти підвезли до с. Дrajниці, де кілька годин їх жакливо катували. Коли ж повстанці, вірні складеній при-

сязі, ні в чому не хотіли признатися, енкаведисти закликали кількох старих господарів з цього села і в їх присутності обом полоненим повстанцям відтягли статеві органи. Потім повстанців викинули на гній, де вони серед страшних мук померли.

8. X. 45 р. в с. Старий Гвіздець, Городенського р-ну, Станиславівської обл., нквд зловило Медведика Василя з сином, які співпрацювали з УПА. Під час переслухання батькові вирізали на плечах хрест.

16. XI. 45 р. в с. Стецева (Коломийщина) большевики взяли в полон двох повстанців. Одному з повстанців вирізали на чолі тризуб.

Під час великих облав на терені Гуцульщини в м. квітні 45 р. з полоненими повстанцями енкаведисти поводилися з особливим садизмом: при допитах зривали повстанцям шкіру з рук, оббивали нігті, негнетом різали обличчя, ламали кості, вибивали зуби, забивали в ніс набої. Все це відбувалося перед очима насильно зібраного населення. Від цього видовища багато жнік збожеволіло.

15. III. 46 р. в с. Підпечари, Станиславівського р-ну, цієї ж обл., большевики взяли в полон двох повстанців: Стефанів Ярослава, років 20, і Логазу Василя, років 19. Зараз у штабі почався допит. Коли повстанці, дотримуючи присяги, не хотіли зрадити військових і підпільних таємниць, большевики їх жажливо катували: відрізали статеві органи, припікали розпеченим залізом, а опісля, побитих роздягнених до нага, вивели за місто і кинули в річку, де повстанці потопилися.

Дуже часто полонених повстанців большевики розстрілюють безпосередньо на полі бою.

6. XI. 46 р. в с. Колодіївка, Станиславівського р-ну, цієї ж обл., розстріляно полоненого стрільця УПА родом і зсхідніх областей.

27. XII. 46 р. в с. Підпечари, цього ж р-ну, розстріляно на місці бою стрільця УПА Слободяна Павла.

15. XXX. 46 р. в с. Добрівляни, Станиславівського р-ну, замордували большевики на місці бою стрільця УПА Олійника Дмитра.

Впродовж 1944-45 рр. большевики масово застосували «методу» прилюдного вішання полонених стрільців УПА і зловлених революціонерів-підпільників.

В мм. березні-липні 1944 р. на тих теренах Західньої України, що опинилися в загіллі большевицького фронту, це вішання було таким масовим, що важко було

просто знайти село чи місто, в якому не відбувалася б така екекуція. Часто на відтинку 1-2 кілометрів на кожному телефонному стовпі на шосе висіли повішені повстанці (с. Мишковичі, Микулинецького р-ну, Тернопільської обл.).

Навесні 1945 р., щоб залякати українську людність і відтягнути її від співпраці з революційним підпіллям, большевики почали масове прилюдне вішання полонених повстанців у райцентрах та інших більших містах. Такі екекуції відбувалися в Бережанах, в Чорткові (Тернопільська обл.), в Стрілисках Нових (Дрогобицької обл.), Бібрці (Львівської обл.), в м. Корець (Рівенська обл.) і цілому ряді більших і менших міст Західньої України.

Всіх полонених большевиками повстанців і підпільників революціонерів, які не загинули на енкаведівських тортурах (а таких дуже мало), і яких большевикам не повелося зломити, засуджують большевицькі «народні» суди до багатьох років (найм. 20) тюремного ув'язнення, пов'язаного, як правило, з висилкою у Сибір на каторжні роботи. По кількох роках перебування на тих роботах людина, звичайно, гине. Царські заслання політичних в'язнів на Сибір були нічим у порівнянні з такими ж большевицькими засланнями. «Соціялісти» щодо цього далекого перевищили своїх попередників-царів.

Барварським тортурованням большевики намагаються змусити полонених до зради їх військових і підпільних таємниць, які вони, як вояки УПА, урочисто присягали зберігати, отже, намагаються довести їх до цілковитого морального заломання, до знищення їх як людей, до зіп'яння їх на дно цілковитого морального упадку. Полонених повстанців і революціонерів большевицькі кати примушують видавати місця постів відділів УПА, подавати відомість про всіх відомих командирів і товаришів, про повстанські харчові магазини, з якими полонені мали контакт, змушують подавати відомості про свою родину, про всіх громадян, які співпрацюють з УПА і з підпіллям взагалі, змушують полонених прилюдно виступати на мітингах перед населенням, яке знає даних повстанців з їх діяльності в УПА, із заявами про те, що вони засуджують свою попередню боротьбу за Самостійну Україну, визнають свої «помилки» і «дякують» радянській владі за дану нею змогу вернутися «до мирної праці». Бувши поставленою через НКВД

в такі умови, людина, як ми вже сказали, цілковито морально знищується, гине, перестає бути людиною і під керівництвом енкаведівських посіпак виконує найганебніші злочини.

Дуже часто тоді, коли до такої замовленої енкаведівським терором людини повертається на хвилину здорова притомність, вона не витримує і кінчає самогубством.

4. 1. 46 р. до с. Боратин, Заболотецького р-ну, Львівська обл., большевики привезли полоненого повстанця і змушували його показати збіжеві магазини УПА. Повстанець, не хотючи бути зрадником, коли переходив попри криницю, скочив у неї і втопився.

Є багато випадків, коли повстанці, усвідомивши весь трагізм свого становища, доведені до краю розпачу, виривали з рук своїх енкаведівських охоронників зброю і стрілялися, перерізували собі чимнебудь гострим горло, артерії щоб лише рятувати перел людьми свою честь людини, свою честь повстанця.

Застосовуючи саме таку методу — методу морального заломлювання учасників українського революційного руху через найварварськіший терор — большевики, крім безпосереднього побороювання українського революційного підпілля, намагаються в цей спосіб також морально заломлювати українське громадянство, деморалізувати його, мовляв, дивіться, які ці ваші повстанці, »сиплять« усе, що знають, так роблять усі, незабаром зліквідуємо таким чином усе підпілля. З цією метою вони цілковито затаюють тисячі і тисячі героїчних моментів, які має українське підпілля, перекручують факти і поширюють всіма засобами пропаганди нечисленні, найменші хоч би, випадки заломання окремих повстанців в наслідок терору. Така метода — це ще одна, гідна большевиків, метода дезорієнтації і морального заломання українського громадянства.

Цілком використавши відомості про підпілля, які міг подати їм стероризований і морально знищений повстанець, большевики таких людей потім розстрілюють (і це в більшості випадків) або засуджують як і всіх інших, до багаторічного тюремного ув'язнення.

7. 1. 46 р. в с. Колодівці, Станиславівського р-ну цієї ж обл.) большевики розстріляли колишнього стрільця УПА Зуб'яка Василя. Він був стероризований і морально знищений.

В 1945 р. таких заломаних повстанців большевицькі окупанти почали включувати до окремих провокаційних відділів. Ці відділи перебувають під командою енкаведівських офіцерів і призначені для боротьби з українським визвольним рухом у всіх його формах. Та про це буде мова пізніше.

Якщо йдеться про поводження большевицьких катів з пораненими повстанцями, то воно не різниться від такого ж з полоненими повстанцями.

В багатьох випадках поранених, як і полонених, повстанців большевики розстрілюють відразу на полі бою.

Під час наскоку на с. Ямницю, Станиславівського р-ну, большевики зловили раненого повстанця і, ніби відпускаючи його вільним, забили на місці пострілом ззаду.

В цьому самому селі 27. 5. 45 р. озвірілі большевицькі кати захопленого раненого повстанця добили крісами.

25. 4. 45 р. під час великого бою між відділами УПА і большевиками під Гурбами (Рівенська обл.) большевики вимордували 100 поранених повстанців і 200 чоловік новозголошених до УПА, ще неозброєних.

5. 3. 46 р. в лісі б. с. Іспас, Коломийського р-ну Станиславівська обл., большевики тяжко поранили Леоняка Федора пораненого большевики добили прикладами крісів.

31. 1. 46 р. в с. Іспас большевики захопили в полон 3 санітарки УПА і 2 хворих повстанців. Повстанець Хміль і санітарка Варка відразу заявили большевикам, що нічого їм не зрадять про підпілля. Большевики їх на місці розстріляли. Інших взяли до приміщення гарнізону і почали допитувати. Під час допиту санітарки нічого не викрили. Большевики їх у звірський спосіб тортурували: тяжкою шиною поламали їм руки і ребра, потім розстріляли. Розлютував ст. лейт. Ледцов, оперпрацівник Коломийського нкГб. Він запровадив санітарок під вікна хат їх батьків (санітарки походили з цього ж села). Перед розстрілом запитав дівчат, чи вони знають, за що гинуть: «Ми гинемо за Самостійну Україну». Після цього дівчат на очах батьків розстріляно. Тіла розстріляних санітарок лежали два тижні на снігу непоховані, а щоб їх ніхто не відважився ховати, гарнізон виставив коло них варту. За два тижні пси розшарпали тіла розстріляних дівчат.

Частіше вживане є, одначе, катування поранених, як і полонених повстанців, щоб роздобути від них відомості про підпілля. Те, що хтось поранений, ніяк не впливає у випадку нквд і нкгб на характер стосованих до нього методів допитування.

19. 10. 45 р. б. с. Свидник, Турківського р-ну, Дрогобицька обл., енкаведисти напали на повстанську шпитальку, в якій у той час лікувалися 3 поранені повстанці. У шпитальці потрапили живими до рук сталінських катів 2 важкопоранені санітарки УПА і 3 цивільних. Енкаведисти всіх їх під час допиту пекли на гарячій кухні.

1. 7. 45 р. в с. Полонична, Кам'янка Струмилівського р-ну, Львівська обл., большевики закатували на смерть зловленого пораненого повстанця.

3. 3. 45 р. під час великої облави на береги Дністра б. с. Ісаків (р-ну Бовмач, Станиславівська обл.) потрапив до рук ворога поранений повстанець Вербовий. Коли енкаведист його запитав, за що він бореться і коли повстанець йому відповів, що за Самостійну Україну, один з енкаведистів пробив його багнетом.

9. 6. 45 р. до с. Нараїв, Бережанського р-ну, Терноп. обл. енкаведисти привезли зловленого пораненого ними повстанця і тут його, допитуючи, тортурували, аж доки він не помер.

24. 3. 46 р. в с. Підзвіринці, Комарнявського р-ну, Дрогоб. обл. важко пораненого в бою повстанця большевики-кати кілька разів кидали у вогонь запалених будинків і так по-варварськи його замордували.

Лише у вийняткових випадках большевицькі кати поранених полонених повстанців лікують. Це роблять, звичайно, тоді коли большевикам відомо, що поранений має більший авторитет серед підпілля або серед українського громадянства. Большевикам йдеться в такому випадку про те, щоб таку людину терором заломити і потім використати його ім'я для деморалізації і українського підпілля і громадянства.

У величезній більшості зловлені учасники українського підпілля ні в чому не признаються, не заломлюються, не хочуть підписувати жодних «покаяних заяв». В таких випадках большевики, не зважаючи на гострі протести полонених, а найчастіше без їх відома, самі (як правило) пишуть від їх імені «покаянні заяви» і розповсюджують їх у формі листівок у пресі.

Так зробили вони, напр., з одним з командирів УПА — Рудим. Командир Рудий, хворий на тиф, під час зміни місця попав у засідку і серед замішання (сполошені коні понесли його просто в руки большевиків), неприємний попав у полон. Через якийсь час після цього з'явилися большевицькі листівки, в яких містилася підписана, нібито, Рудим заява про те, що він, борючися в УПА проти большевиків, — «помилявся», а тепер зрозумів свою провину, добровільно зголосився до органів НКВД і вирішив виправити свої помилки, «допомагаючи» радянській владі у знищенні українського революційно-визвольного руху. В заяві говорилося також про те, що ніби він, Рудий, допоміг большевикам знищити командира УПА-Північ — полковника Кліма Савура. Вся «заява» Рудого — вигадана від початку до кінця. Большевицькі окупанти скористувалися з того факту, що в їх руках перебував хворий на тиф видатний командир УПА і самі написали від його імені потрібну їм заяву. Мета цього — поширюючи компромітуючі відомості про відомого командира УПА, деморалізувати українську людиність, революційні українські кадри.

Часто імена українських повстанців і революціонерів використовують у большевицькій пропаганді як доказ того, що радянська влада, ніби всім тим, що попадають живими в руки і «покаються» — «прощає», дає їм можливість «мирно працювати» навіть у тому випадку, коли вони керівні учасники революційного руху.

В цей спосіб використовують большевики ім'я керівного члена ОУН Дороша, який потрапив у руки большевиків, разом з товаришами, загазованими у криївці газовою гранатою, що кинули туди большевики.

Так вчинили вони і у випадку поручника Зміюки, видатного командира УПА, сина Дмитра Вітовського — відомого політичного і військового діяча українського визвольного руху в період першої світової війни. Большевики використовують його ім'я в листівках, доводять, що він живе і намагаються переконати українську людиність, що радянська влада, ніби «прощає» усім тим учасникам українського підпілля, так рядовим, як і керівним, коли прийдуть з «повинною».

Доля тих усіх поранених повстанців, захоплених большевиками, що одужають, така ж, як усіх інших полонених повстанців. Всіх їх судять і вивозять большевики у віддалені райони або тримають у тюрмах.

Бувають і такі випадки, як, напр., в с. Комарів, Галицького р-ну, Станиславівської обл., (серпень 1945 р.). Під час великих облав, що тоді тут відбувалися, більшовики заарештували одну 18-річну дівчину. Її зразу при вступних допитах сильно били, мордували і, неприємно, без жодної допомоги залишили на місці допиту. Рідня відвезла згадану дівчину до шпиталю, але звідти її як «бандеровку» по кількох днях викинули; дівчина вдома померла.

Більшевицькі варвари не залишають у спокою навіть трупів і могил українських повстанців і революціонерів, упалих в боях. У звірячій люті вони дико знущаються з трупів: прив'язують коням до хвостів і волочуть по дорогах, колють багнетами, розпинають, вішають на публічних місцях, спалюють у вогні, не дозволяють цілими тижнями ховати, роблячи при тілах упалих засідки, замінують поле довкола трупів, ховають їх там, де закопують скот. Предметом оскажених розшуків большевицьких катів є також могили тих повстанців, що їх пощастило населенню крадькома, часто з великим ризиком (за похорон повстанця нквд арештує), поховати. Коли поведеться большевикам відшукати таку могилу, її обов'язково розкопують, знищують хрести, витягають тіло, знущаються з нього, завозять на окописька, залишають у придорожніх ровах, на підміських смітниках. З трупів завжди здирають одяг, взуття і білизну і залишають цілком голих, навіть тоді, коли вони лежать у найлюдніших місцях.

27. 5. 46 р. 6. с. Явче, Букачівського р-ну, Станиславівської обл., із засідки був поранений повстанець Боян. Другого дня труп повстанця більшовики вкинули в криницю на Королівці біля с. Колоколин.

18. 7. 45 р. в с. Полівці, Білобожницького р-ну, Тернопільської обл., більшовики скинули хрести з могил упалих повстанців. Ніччю на цвинтарі робили засідку.

2. 12. 45 р. в с. Черноківці, Пробіжнянського р-ну, Тернопільської обл., в бою з большевиками загинув повстанець з групи УПА-Схід. Біля трупа повстанця більшовики протягом п'ятих днів робили засідку.

20. 8. 45 р. в с. Граді, Колківського р-ну, (Волинська обл.) в бою з большевиками загинув сотенний Залізняк і його козак Коля. Обидва трупи більшовики забрали до Колок і там їх прилюдно повісили.

15. 1. 46 р. в с. Підпечари, Станиславівського р-ну цієї ж обл., тіло вбитого повстанця Юри в самій білизні

повісили большевики на паркані біля сільради. На грудях прибили цвяхами таблицю з написом: »Бандит Юра«. Біля повшеного трупа два дні стояла большевицька варта. Потім большевики вивезли труп на окопisko, і там, не закопавши його в землю, підмінували. Підміноване тіло пролежало там до 25. 3. 46 р.

Цього ж самого дня в с. Підлужжя, Станиславівського р-ну, загинули 2 повстанці. Большевики примушували селянина Долішнього Михайла тіла вбитих, зв'язані колючим дротом, тягнути до сільради. Селянин відмовився, і за те большевики його важко побили. Потім тіла вбитих прив'язали коням до хвостів, притягли їх під сільраду і повісили. Тут вони висіли 4 дні.

20. 2. 46 р. в с. Тязів, Галицького р-ну, під час допитів енкаведисти замордували Ковальчук Марію, матір визначного в цьому районі повстанського командира Бородатого. Труп забрали до Галича і викинули під будинок нквд на смітник.

4. 7. 45 р. в с. Горохолина, Богородчанського р-ну, Станиславівської обл., большевики вбили повстанця Лідчина Степана. Трупові викололи багнетом очі.

11. 10. 45 р. в с. Річка, Косівського р-ну, Станиславівської обл., під час наскоку нквд, щоб не потрапити живим до рук ворога, застрілився сотенний УПА Д. Святослав. Тіло його большевики крядькома підмінували. Коли тіло люди забирали в домовину, міна вибухла і забила 70-річну Стефуранчин Марію, що навколішках молилася, а також 2 малих хлопців.

29. 10. 45 р. в с. Мечишів, Бережанського р-ну, Терноп. обл., енкаведівські гіени розкопували гроби, шукаючи тіла підпільників.

Так не знущався з трупів і могил упалих у бою вояків ще, мабуть, дотепер ніхто в світі. На такі знущання спроможні лише большевицькі злочинці.

*

Не будши спроможні перемогти український самостійницький революційний рух на ідеологічному фронті, ні на фронті безпосередньої збройної боротьби проти самостійницьких революційних організацій, не спроможні перемогти українське революційне підпілля у боротьбі чесній, одвертій, — большевики, не гидують жодними, найпідлішими, навіть засобами, основним засобом боротьби проти українського революційно-визвольного

руху зробили агентуру, зраду. З огляду на те, де діє агентура, її поділяється на внутрішню і зовнішню.

Зрозуміло, що небезпечнішою формою агентури є внутрішня агентура. Вона є тією смертельною загрозою для революційно-підпільного руху, яка дуже добре законспірована, може діяти згубно, знищувати рух зсередини.

Вже 1941 р., після вибуху німецько-більшевицької війни, відступаючи з українських земель і бачачи основну загрозу для свого панування на Україні не в гітлерівських загарбниках, а власне в революційному русі українського народу, більшовики залишили на Україні тисячі своїх агентів, часто таємних членів компартії чи комсомолу, щоб вони здобували довір'я українського самостійницького підпілля, входили і провадили тут свою підривну зрадницьку роботу. В деяких випадках, в наслідок викликаного війною замішання і, головне, широкого розгортання визвольного-революційної боротьби на щораз нових теренах, таким агентам у деяких місцях удалося вдертися в лави українського підпілля. Тут зразу вони почали ворожу українському самостійницькому рухові підривну діяльність. Слід підкреслити, що багато більшевицьких замаскованих агентів, перебуваючи на українських землях під час гітлерівської окупації, вступило на службу до гестапо та інших поліційних гітлерівських організацій для того, головне, щоб руками німців винищувати український самостійницький рух. Деякі відповідні матеріали і документи, що стосуються цієї справи, вже опубліковано в українській підпільній пресі (див. «Ідея і чин» ч. 8). Щоб винищувати український самостійницький рух руками німців, усі більшевицькі агенти що були в гестапо і в лавах українського підпілля, якнайтісніше співпрацювали. Крім цього такі агенти мали не допускати до виконання наказів командування УПА про боротьбу, напр., з більшевицькими партизанами, які виконували доручення Кремля, продерлися на Україну, немилосердно грабували українське селянство та, опановуючи окремі лісові комплекси, становили поважну перешкоду для молодого УПА.

Найважливішим завданням внутрішньої більшевицької агентури в період німецької окупації України було *якнайкраще замаскуватися, здобути якнайбільше довір'я серед українського самостійницького підпілля, займати в ньому керівні пости, щоб зрадою завдати йому*

смертельного удару тоді, коли українські землі знову окупує червона армія.

Це завдання — завдати смертельного удару українському самостійницькому підпіллю — наслані агенти мали виконати: а) зрадницькими замахами на командирів УПА, керівників підпілля (їх вони виконували звичайно під час боїв); б) постачати нкгб усі таємні накази, інструкції, документи і взагалі інформації про пляни і життя українського підпілля, зокрема таємні інформації про те, де і коли відбуваються наради і конференції керівників підпілля, де і коли хто з визначних керівників переходить, де хто живе; в) саботування роботи, невиконання наказів, головно тоді, коли агент займав якесь керівне становище в підпіллі; г) скерування роботи на невластивий шлях на якомусь терені тоді, коли агент займав відповідний пост; д) непотрібні бої, їх невідповідне ведення, щоб знищити в той спосіб силу УПА (коли агент став за командира), стягати репресії ворога на українську людність; е) ініціювання політичних виступів, що компромітують революційний рух; є) викликування непорозуміння в підпіллі, недовір'я між його учасниками; ж) розбудови широкої сітки внутрішніх агентів в організаціях українського підпілля; з) поширювання занепадницьких настроїв серед підпільників, в повстанських відділах.

Зрадники, надіслані кремлівськими імперіялістами в лави українського підпілля, не виконали завдання, поставленого їм їх хазяями. Знищити українське підпілля чи завдати йому дошкульніших ударів — не вдалося їм ніде. Органи безпеки українського підпілля зуміли вчасно викрити організовану більшовиками зраду та цілковито її розгромити. Все ж тут і там зрадницьким пострілом ззаду вдалося більшовицьким агентам убити декого з командирів УПА, декого з керівників українського підпілля, навмисним перекручуванням політичних інструкцій — завдати деякі політично-моральні шкоди українському національно-визвольному рухові на деяких, хоч дуже малих теренах його дій, навмисним провокуванням боїв — послабити деякі відділи УПА. Всілякі пізніші намагання більшовицьких загарбників насадити зрадників в українське підпілля — не дає їм жодних успіхів.

Для насилання агентів-внутрішників у перші місяці окупації теренів дій УПА більшовики широко використовували, напр., »дезертирів« з ч. а. Знаючи про те, що

УПА закликала червоноармійців дезертирувати з ч. а. большевики під маскою дезертирів висилали в УПА своїх вишколених агентів. Підступ був скоро розшифрований.

»Я, Полікарнович Степан, червоноармієць, польова пошта ч. 93355, останньо служив у снайперській роті в м. Ковель. Звідси лейтенант нквд Міщенко вислав мене в терен із завданням розвідати, де перебувають бандерівці. Цю розвідку мав я провести на терені р-нів Камінь-Коширськ і Ковель. На виконання цього завдання мені дано 10 днів. Коли б мене під час виконання цього завдання впіймали повстанці, я мав удавати дезертира з червоної армії, приєднатися до них, здобути собі їх довір'я, узнати місця повстанських постойв, псевдо командирів, у відповідний момент украсти похідну торбу командира, втекти і зголоситися до найближчих органів нквд. Звідси мали мене доставити до Ковеля.

Висилаючи мене, лейтенант Міщенко наказав, що коли я попаду до рук повстанців і не повернуся до нквд, то він вивезе і знищить мою родину, а мене самого постарається вбити. Натомість, коли я виконаю завдання і повернуся — отримаю нагороду...«

Протокол зізнань зловленого одним з відділів УПА 12. 9. 45 р. червоноармійця-агента нквд).

Головні методи, що застосовують большевики, вербу-ючи агентів-внутрішників, — це моральний і фізичний терор, шантаж, переслідування рідні підпільників, підкупство грішми, обіцювання добрих посад у летальному житті і т. д. і т. д. — отже »методи«, перед якими мусить здригатися кожна чесна людина.

В залежності від того, чи нквд контакт з кандидатом на агента має безпосередній (тоді, коли, напр. зловлять повстанця під час облати) чи посередній (через рідню, напр.) — в різний спосіб відбувається саме вербування агента. У випадку безпосереднього контакту нквд з майбутнім агентом це вербування в схематичному уявленні виглядає приблизно так: повстанець попався живим в руки нквд. Йому намагаються показати насамперед безвиглядність боротьби українського народу, зважаючи на міжнародню обстановку і непереможну силу Советського Союзу. Потім лякають, що всі повстанці будуть доценту знищені і нікому не буде помилювання, і пропонують співпрацю. Коли повстанець не згоджується,

заяляють муками, смертю, знищенням його самого і всієї його родини. При тому не забувають про те, щоб намалювати привабливу картину майбутнього життя повстанця у тому випадку, коли б він згодився на агентурну роботу. Коли ж повстанець і далі не згоджується — починають фізичні тортури, погрожують вивозом у Сибір рідні. Коли повстанець згодився на співпрацю — йому створюють відповідну, до найменших подробиць розроблену легенду, яка б маскувала його відсутність при відділі УПА або справжні причини його випущення з нквд, дають окреме перше завдання, встановлюють таємний контакт. В такий спосіб відбувається вербування через посередній контакт. Через рідню, через дівчину, напр., при чому головне тут — моральний шантаж: загрожують у випадку опору такого знайденого більшовиками об'єкту, знищення його рідні, майна і нарешті його самого.

Коли енкаведівські методи організації внутрішньої агентури завдяки великій моральній стійкості учасників українського підпілля показалися мало або цілком безуспішними, з особливою інтенсивністю нквд взялося за організацію зовнішньої агентури — т. зв. популярно сексотів (від слова «секретний сотруднік» — таємний співпрацівник).

Сексоти, сексотство — це справжня язва, яка спала на українське суспільство в ССРСР і переслідує одну його частину вже майже 30, іншу — кілька років. Сексоти діють скрізь: в селі, і в місті, в школах і в установах, на бабриках і в колгоспних бригадах, їх треба сподіватися у добрих знайомих і часто, не виключне, у власній хаті. Їх усі бояться, їх ненавидять, і кожний у той же час знає, що сьогодні-завтра цю ганебну «роботу», перед якою цілий світ здригається, може буде змушений виконувати сам, змушений терором, шантажем.

Завдання сексотів — бути очима і вухами більшовицької охоранки — нквд і нкгб. Вони зобов'язані збирати відомості про українське підпілля: про місця постойв, зв'язки, переходи, людей, озброєння, псевда, правдиві прізвища, походження, пляновані акції, криївки, магазини, людей з-поміж цивільної людности, які співпрацюють з підпіллям, — і передавати їх таємно органам нквд і нквб. Вони зобов'язані збирати відомості про всіх людей свого оточення про те, що ці кожної пори дня і в кожному місці роблять, що говорять, що думають, що плянують, чого плачуть і чого сміються. Це все вони

мають таємно передавати нкгб. Вони повинні поширювати різні брехливі, компромітуючі втизвольний рух вістки, підбурювати люд проти УПА, захитувати його віру у успішність і доцільність революційної боротьби, роздмухувати поразки УПА і заперечувати вістки про перемоги й, знищувати учасників революційного руху отрутою, підкидати різним способом компромітуючі матеріяли і тим давати привід нквд для арештування. Щоб виконати ці завдання, вони повинні прикидатися дуже часто невинними чесними людьми, часто патріотами, ворогами радянської влади (щоб потягнути когось за язик), часто добрими сусідами, повинні вештатися там, де можна когось стрінати з підпілля, з розвідною метою ходити в ліс по гриби, по дрова, ночами підсуватися під вікна своїх сусідів, підслухувати, що говоритья усюди там, де зібралося 3-4 людей, перебиратися часом за жебраків і йти за хлібом до інших сіл, до вказаних господарів, переодягатися часом за ворожбитів, ходити тихо, ховатися в тінь, свердлувати все очима, наставляти всюди вуха.

Основні, найширше стосовані большевиками методи організації сексотів — це масовий терор, всякого роду шантаж, підкупство. Середовище, в якому большевики намагаються насаджувати сексотів, — всі шари українського громадянства, без жодного огляду ні на стан, ні на вік, ні на професію.

Українське громадянство, головно посилених дій українського національно-визвольного руху — це в своїй основі найздоровше після війни з морального огляду громадянство в Європі. Тому й метода підкупства в організуванні сексотів може давати й фактично дає большевикам найменший ефект. Тому то большевики масово застосовують проти нього дві перші методи: фізичний і моральний терор, шантаж.

Першою формою масового терору, що його метою є як вербування самих сексотів, так і маскування цього вербування, *це масові арешти.* Немає сьогодні на українських землях дослівно ні одного села, ні одного міста, де впродовж 1944-46 рр. не відбулися б масові арешти, часто впродовж цього часу вже кілька разів, поголовно всього населення — від 15-річних дівчат і хлопців починаючи і сивоволосими дідами і бабами кінчаючи. Всі вони перейшли основні, з усіма енкаведівськими прийомами, допити. Всім їм, загрожуючи то найжакливі-

шим тортурами, то конфіскацією майна, то усуненням з посади, то просто катуючи арештованих, — нквд підсувало під руки для підписання заяви про таємну співпрацю з ним для поборювання українського революційного руху. Здебільшого цілком невинні громадяни після таких арештів верталися додому всі сині від енкаведівських побоїв тому лише, що не хотіли підписати заяви про співпрацю з нквд.

В с. Нем'яч Підкаменецького р-ну, Львівської обл., в січні 1946 р. було лише 5 осіб, яких не переслухало і тортувало нквд.

Нерідко люди, доводжувані енкаведівським терором до краю розпуки, вкорочують собі віку.

15. X. 45 р. в с. Козів Добромільського р-ну, Дрогоб. обл. повісився з цієї причини Ковалик Іван.

Для ілюстрації того, як звичайно відбувається вербування сексотів, наведемо оповідання одного арештованого нквд селянина, демобілізованого з ч. а. інваліда першої категорії з с. Полонка, Луцького р-ну, Волинської обл.:

»Мене арештували разом з іншими п'ятьма односельчанами. Я не знав спочатку, в чому річ, чому якраз мене закликано до нквд. Коли мене привели до будинку нквд, я побачив, що там уже чекає на допит більше моїх односельчан. Дочекався я і своєї черги. Закликано мене. Розмова почалася від персональних даних, від біографії. Відтак випитувано мене про сім'ю, родину, соціальний стан тощо. Далі начальник нквд пропонує мені співпрацю з нквд, за що, розуміється, матеріальну допомогу та винагороду радянської влади. Заскочений такою нахабною пропозицією, я згубив язика в роті, не міг процідити слова. Енкаведист вів далі: »Будете нам доносити, коли й до кого у вашому селі заходять бандерівці, розвідувати, в кого вони мають свої криївки, хто їм допомагає харчами та в інших справах, хто з селян співпрацює з бандерівцями або постійно з ними перебуває. А якщо, може, боїтеся, щоб хтось не довідався про те, що ви співпрацюєте з нквд, то ми ще вміємо зробити так, що ніхто в цьому кінця не дійде. Ви до нас самі заходити не будете. Що там будете мати, то перекажете через свою родину, або кривих із іншого села, або ми заличемо в район до нквд кільканадцять осіб, які з нами не співпрацюють, і в тому числі покличемо і вас, що ніхто і не довідається в чому річ. А якщо будемо в

селі і сходемо до вас зайти, то ми перед тим відвідаємо багато інших господарів так, що вас ніхто не буде підозрівати... Я почав відмовлятися, показую їм свої палиці, на які спираюся, та тверджу, що й по хаті не можу перейти, а не то, щоб ходити по селі та збирати вістки. Але енкаведист і слухати не хоче. Говорить, що таких, як я, йому якраз потрібно, бо це ні для кого не буде підозрілим. Підсував мені якісь папери, ним пописані і каже, щоб я розписався. Я не згодився розписатися. Енкаведист скочив мов спарений, почервонів увесь і вже не привітно, як спочатку, а люто, мов змія, накинувся на мене з різними лайками (і в »Бога« і в »матір« і в »батька«). Я тебе, каже, як пса, замкну, ти такий самий бандит, як і всі інші українці«. »Робіть, що хочете, кажу йому, навіть застріліть, а я нічого не знаю, нікуди не ходжу, нічого вам не можу сказати«. Енкаведист ще більше озвірів. Після того забрав мене, відвів до якоїсь дривітні, замкнув на ключ і сам пішов геть. Я мерз аж до самої ночі (це було взимку), думав, що може, не випустить додому. Але вечером енкаведист закликав мене знову до канцелярії та знов почав від того самого. Енкаведист почав загрозувати мені, що знищить мене разом з родиною та господарством та вишле мене туди, де мої батьки (батьків моїх вивезли большевики на Сибір у 1940 р.). Я вже мовчав. Енкаведист знову підсував мені підписати ті самі папери. Я таки не згодився підписати. Тоді він написав іншу заяву, в якій говорилося, що я не визнаю советської влади, не підпорядковуюся їй, не хочу з нею співпрацювати і ту заяву дає мені знову підписати. Я і цього не підписав, посилаючись на те, що советську владу визнаю, пролляв за неї на фронті свою кров і тепер не зду-жаю навіть ходити, а не то, що виконувати таку роботу. Енкаведист знову почав клясти і гримати на мене. Далі бачив, що я таки не згоджуся, заявляє, що коли я розкажу комусь про те, що мені говорили в НКВД, то дістану 10 років тюрми. При цьому каже, що як до мене зайдуть бандерівці, то я маю про це повідомити НКВД. »Але дивись, ми за тобою простежимо«, — погрожує наганом. Я вже на це мусів згодитися. Енкаведист віддав мені мої особисті документи, що перед тим був відібрав, і з брутальною лайкою, схопивши за комір, випхнув за двері. І так, поки я пришкандибав додому з Луцька, то вже і північ була...«

Як ми вже сказали, нквд намагається вербувати сексотів з-поміж усіх шарів українського суспільства. Не залишають у спокою навіть духівництво і за допомогою терору і шантажу намагаються змусити до співпраці навіть і його. Стверджено, що багато вчителів, присиланих на роботу в Західні області УССР із східних областей, відбули спеціальні курси агентурної роботи і мусили підписати заяву про співпрацю з нквд

Зокрема, масові арешти переводило і переводить нквд серед молодих дівчат. Всіх їх жакливо б'ють під час допитів і примушують підписувати заяви про співпрацю. В тюрмах, а ними є часто школи, чи будь-які інші знищені будинки, пивниці, гаражі, п'яні енкаведисти влаштувають дикі аргії, гвалтуючи і заражуючи дівчат венеричними недугами.

Одна дівчина, випущена з тюрми в м. Лопатин, Львівської обл., в травні 1945 р. зізнала, що була згвалтована 50-ма енкаведистами.

Шантажем найчастіше і найширше послуговується нквд тоді, коли хтось: а) чимнебудь «провиниться» перед радянською владою (хтось з родини є в підпіллі, за кордоном, має на своєму рахунку обтяжуючі зізнання, обтяжуючі провокаційно підкинені матеріали, донос сексотів); б) економічно залежний від держави (працює в адміністрації, в державній установі, в державному підприємстві, в шкільництві); в) підлягає переслідуванню радянської влади через свій майновий стан (куркуль, купець).

Всі перераховані категорії людей шантажує нквд в різний спосіб. Коли хтось чимнебудь «винуватий» перед радянською владою, йому загрожують арештом і вивозом на Сибір. Як дошку рятунку пропонують таємну співпрацю з нквд. Коли хтось працює у державній установі, на заводі, йому пропонують: або співпрацю, або звільнення з праці і перекинення на роботу в глиб СССР. Коли хтось куркуль, йому говорять: «ти знаєш, що радянська влада ліквідує куркулів, хочеш зберегти своє майно і життя — згодися на співпрацю». Вишукана через нквд жертва має до вибору або співпрацю, або тюрму, або Сибір. Треба на правду дуже сильних морально людей, які не вхопилися б за пропоновану «дошку рятунку». А тому, що супроти радянської влади «винний» майже кожний громадянин, то не важко уявити, в яких масштабах організує нквд сексотів. Цілком не буде перебільшено, коли скажемо, що в СССР що 9-10

громадянин змушений формально співпрацювати з НКВД. Інша справа, що дуже часто всі зусилля НКВД кінчаються, що такий кандидат у сексотів формально підписує заяву про співпрацю або лише на обіцянці доносити. І в тому випадку українське громадянство показує подиву гідну відпорність.

Намагаються більшовики організувати сексотів і серед школярів та поза шкільних дітей. Цих вони заохочують до донощитва на підпільників солодощами, грішми, а то й погрозами арештувати і бити чи просто биттям. Шкільно діти повинні про все доносити піонервожатій або комсоргові (там де вони є). Зокрема змушують школярів доносити на їх рідню, сусідів (місто Тернопіль).

Є багато випадків (м. Чортків і інші), що більшовицьким лікарям доручає НКВД лікувати українців лише з умовою, що вони стануть сексотами НКВД. По деяких шпиталях лікарі, резиденти НКВД, ставлять вимоги пацієнтам, що потребують операції погодитися на донощитва або їх позбавлять будь-якої лікарської допомоги — це значить померти або бути калікою.

Організуючи на кожному кроці під терором зраду, більшовики намагаються не лише завдати в цей спосіб смертельного удару революційному підпіллю. Роблячи із зради громадський обов'язок, громадянську чесноту, вони намагаються в цей спосіб також розкласти цілковито, до основ, все українське громадянство. Знищивши, перемішавши догори ногами всі дотеперішні норми громадської та релігійної моралі, етики, більшовики намагаються кинути українське суспільство в bagno братовбивчої війни, взаємного винищування, такими засобами, як терор, шантаж, брехня, вони намагаються примусити, щоб знищував брат брата. Методи боротьби знов ідні лише більшовиків.

Ішими основними засобами боротьби більшовицьких окупантів проти українського революційного підпілля є провокація.

На основі занотованих фактів можна встановити, що більшовики, організуючи провокацію, переслідують такі три основні цілі: а) замасковано вдертися у підпілля і тут уже одверто в коротких боях знищувати всіх його учасників та прихильників; б) під маскою УПА культивувати бандитизм, щоб у цей спосіб (а також усілякими іншими способами) компромітувати революційну боротьбу, підбурювати українську людність проти рево-

люційного руху; в) поширюючи брехливі відомості про окремих революціонерів, сіяти недовір'я між учасниками підпілля і змушувати їх у цей спосіб до самовинищування.

В 1945-46 рр. на теренах дій революційного підпілля майже щоденним явищем є переодягання енкаведистів за повстанців. Щоб розконспірувати підпільні зв'язкові пункти, зловити зв'язкових, дістатися до окремих керівників підпілля і там їх знищити, енкаведисти вбираються так, як найчастіше вбираються повстанці: беруть різну зброю, на шапки обов'язково чіпляють тризуб і, розмовляючи між собою лише по-українськи, заходять під вечір у село. Усіх стрічних здоровлять лише привітом «Слава Україні». В селі заходять до такої хати, куди за отриманими інформаціями, часто заходять повстанці. Там намагаються сконтактуватися із зв'язковим і якщо це їм пощастить, відразу такого зв'язкового арештують, або кажуть, щоб вів їх до когось із підпільників. Якщо зв'язковий вчасно не зорієнтується у чому справа, то енкаведисти можуть дійти туди, куди їм потрібно. Це, однак, буває дуже рідко. Досвід конспірації і, дуже часто підпільна інтуїція допомагають вчасно розшифрувати провокаторів.

Навіть тоді, коли енкаведисти нічого не знають про підпільні зв'язки, вони, перебрані вночі заходять до будь-якої хати, поводяться саме так, як повстанці, і намагаються здобути довір'я господаря. Розраховуючи на те, що при масовості українського революційного руху це все може бути добре законспіроване і що більшість людей у селі знає, хто, напр., найчастіше водить повстанців — енкаведисти домагаються у цього господаря «зв'язку». Якщо господар не зорієнтується, що має до діла з підлим підступом, і знає про зв'язок — підступ може бути здійснений. Це, однак, також велика рідкість.

Коли з підступом большевикам поведеться, вони з розконспірованим підпільником чи співробітником підпілля розправляються з садистичною жорстокістю. З такою ж жорстокістю вони розправляються з кожним тим, хто їх розконспірує перед людністю.

29. 4. 45 р. в с. Солуктів, Долинського району, Станіславівської обл., переодягнені за повстанців енкаведисти по-нелюдськи побили селянку Марчук Анну за те, що вона зараз же в першій хаті попередила, що веде не повстанців, а енкаведистів.

16. 3. 46 р. в с. Підлипці, Золочівського р-ну, Львівськ. обл., переодягнені за повстанців енкаведисти спровокували одного господаря і дві дівчини. Дівчата збирали їм харчі. Зараз по тім їх енкаведисти заарештували і по-не-людськи били.

До якого підступу удаються большевики, щоб лише здобути довір'я населення і вдертися на підпільні зв'язки, свідчать два випадки. Навесні 1946 р. в Большевецькому р-ні, Станиславівської обл. большевики, переодягнені за повстанців, 2 рази робили засідки над дорогою, обстрілювали переїжджаючі власні авта, брали ніби в полон енкаведівських офіцерів із райцентру, з'являлися з ними в селі, дуже вперто домагалися зв'язку, щоб передати цих »полонених« відповідним вищим підпільним органам. Підступ, хоч як хитрий, не вдався.

Виступаючи під маскою українських повстанців, большевики завжди поводяться супроти українського населення брутально, по-бандитському. Це діється головно тоді, коли їм не поведеться зловити жодного зв'язку.

31. 3. 46 р. в с. Опліцько, Лопатинського р-ну, Львівська обл. большевицька банда під маскою боївки СБ добивалася до хати одного господаря. Коли господар не хотів їх впустити до середини, вони вдерлися туди силою, побили до крові господаря і його жінку і під закидом, що господар з жінкою сексоти, забрали їх до лісу. Тут знущалися з них цілу ніч.

19. 11. 1945 р. в с. Кійданів, Бучацького р-ну, Терноп. обл., переодягнені за повстанців большевики пограбували і побили багатьох селян. Між пограбованими був один демобілізований з ч. а. Він, впізнавши в тих, що його грабували, енкаведистів із райцентру, другого дня пішов до нквд по свою пограбовану власність. Там йому загрозили розстрілом, якщо він розконспірує перед людьми, хто робив наскок.

27. 1. 1946 р. в с. Березовиця Велика, Микулицького р-ну, Терноп. обл., большевики під маскою українських повстанців арештували гром. Рогату Анну, зав'язали їй очі і так завели до пивниці, ніби до кривки. Дівчина, орієнтуючись у чийх вона руках, не признавалася ні в чому. На »слідстві« большевики її жажливо катували і, закатовану, вкинули в поблизькій каменолом. Другої ночі повторили це саме. По »слідстві« залишили дівчину із зав'язаними очима на замерзлій річці.

Цілий грудень 1945 р. на терені р-нів Рокітно, Межи-річ, Гоща, Корець-Рівенський обл., під маскою УПА діяла провокаторська група, яка доценту пограбувала людність цих районів.

1. 2. 1946 р. вночі в селі Мишковичі, Микулинецького р-ну, Терноп. обл., переодягнені за повстанців енкаведисти заарештували Вербило Ксеню. Нічого від неї не довідавшись, тероризовану жінку кинули большевики в річку.

»...Крім попередніх завдань (розвідка — ред.), я мав грабувати в українського населення харчі, одяг, гроші і потім ширити вістки, що грабіж учинили українські повстанці. Награбованим майном я мав ділитися з лейт. Траченком та уповноваженим нквд в с. Жадова Стара (Чернівецька обл.) мол. лейт. Ленюком...«

(Витяг з протоколу, списаного органами Служби Безпеки з гром. Варбіра Іваном, агентурне псевдо «Олякс», який був таємним агентом нквд).

Щоб деморалізувати українську людність, компромітувати український самостійницький революційний рух большевики усною пропагандою, листівками поширюють різні брехливі повідомлення про зчинені бої з відділами УПА, що в них ці відділи зазнали ніби величезних втрат, про смерть окремих, знаних населенню командирів УПА, про морди невинного цивільного населення, виконувані ніби повстанцями (завжди, певна річ, большевики використовують морди, вчинені самим нквд), подають факти, яких взагалі не було, або перекручують їх. Щоб деморалізувати населення ніби поразками УПА, большевики режисують часто цілі бої з участю навіть сотень, в яких по одному боці беруть участь умундировані енкаведисти, а по другому такі ж самі енкаведисти, лише перебрані за повстанців. В таких боях звичайно по перших кількох стрілах большевиків «повстанський командир» дає наказ здаватися большевикам. Енкаведисти — «повстанці» кидають зброю, підносять руки догори, весь відділ здається большевикам в полон. Зрозуміло, що такий зрежисований бій большевики ніколи не забувають зфільмувати і потім висвітлювати по всій Україні. Українське населення, одначе, дуже добре знає большевиків, щоб не зорієнтуватися в підлому большевицькому підступі.

Щоб ще більше дезорієнтувати людність, де большевицький підступ, а де правда, щоб ще більше унеможливити йому відрізняти своїх від ворогів, повстанців від

большевиків, і в цей спосіб знеохочувати його до революційної боротьби і щоб також зробити замішання в підпілля, утруднити йому рух, — *большевики організують окремі провокаційні бойові групи.*

В ці групи, крім спеціально вишколених енкаведистів, яких більшість, входять звичайно також полонені і зловлені енкаведівським терором повстанці. Групами керують енкаведівські офіцери. Тактика — цілковито партизанська. Ведуть себе в терені конспіративно, рідко заходять до сіл, уникають частих зустрічей з людьми, зашиваються в корчі, до найменших деталей наслідують партизанський побут УПА. Всі одягнені по-повстанському, говорять українською мовою. Їх завдання — робити засідки на лісових пролісках, стежках, контролювати окремі сектори лісу, контактуватися з меншими повстанськими відділами, командирами УПА, чи керівниками підпілля і знищувати їх у близькому рукопашному бою. В селах вони видають себе за групу якогось загальновідомого в тому терені відділу УПА, яка ніби відбилася від нього під час бою і тепер шукає зв'язку, домагаються харчів, одягу, грошей, грабують це все в людей, нарікають на своїх командирів, керівників підпілля, б'ють населення, культивують бандитизм у точному розумінні того слова. Мета цієї боротьби, крім намагання роздобути відомості про підпілля, — своєю бандитською поведінкою обурити людність проти УПА, проти підпілля, здеморалізувати її, відірвати від співпраці з підпіллям, відтягнути її від самостійницької боротьби.

Керуючи безпосередньо (чи посередньо) такими бойовими провокаційними групами, енкаведівські офіцери разом з енкаведистами примушують зломаних терором колишніх повстанців на очах народу виконувати найбільші звірства. Самі при тому ховаються за спину своїх жертв, щоб усю ненависть людности звернути проти цих колишніх повстанців і, тим самим, проти УПА і революційного руху взагалі. Про безмежну підлість цього прийому не доводиться багато говорити.

В Козинському р-ні, Рівенській обл., навесні 1946 р. продовжувала діяти провокаційна банда т. зв. ОЗОНА, створена нквд з райцентру Демидів. Не зважаючи на те, що всіх членів цієї банди вже цілком розконспірувало населення цього району і воно добре знає, з ким має до діла, банда продовжує свою діяльність під маскою повстанців. Вона навіть виступає під маскою УПА тоді, коли

арештують родини повстанців, або осіб, яких підозрюють у співпраці з повстанцями. Роблять це в такий спосіб: арештують уночі, заводять у поблизький ліс і тут, застосовуючи нелюдських тортур, зв'язують руки, пересаджують через них поліна, і встромлюючи між коліна і руки дрючок, підвішують і б'ють до крові), змушують видавати повстанців, чи просто тих, хто криється від мобілізації в ч. а. Так арештували і били ці бандити Бойчук Василю. Непритомну жінку підвезли вночі під село і залишили в придорожньому рові. Це ж саме зробили і з дочкою цієї жінки — Оленою.

Широко застосовують також більшовики фабрикування і поширення всіляких брехливих, компромітуючих окремих учасників підпілля вісток, щоб посяти до них недовір'я серед їх як підпільного, так і легального оточення. Найчастіше більшовики поширюють у різний спосіб про ніби співпрацю деяких визначних підпільників з НКВД. Мета цього прийому — знищувати підпілля його власними руками.

Навесні 1946 р. в Буцькому, Олеському, Луцькому р-нах Львівськ. обл., під час облав з'явилася сила різних листів, записок, адресованих командирам і підпільникам, з яких виходило, що адресат має вже ніби таємний контакт з НКВД, що він уже виконав низку завдань, що йому дають нові завдання і т. д. Все це, якщо йдеться про техніку виконання, НКВД провело дуже зручно. Треба було великого сприту підпілля і деякого часу, щоб зорієнтуватися в усьому цьому підступі.

Щоб скомпромітувати особливо морально стійких повстанців чи революціонерів, що потрапляють їм до рук і яких жодними тортурями не можна заломити, більшовики навмисно водять їх по залюднених місцях, щоб населення бачило цих повстанців і вважало їх за зрадників (випадок у м. лютому 1946 р. в с. Підпечерах, Станіславівського р-ну).

Часто НКВД таємно (через сексотів) підкидає обтяжуючі матеріали окремим, невідгідним йому громадянам, щоб мати формальний привід їх арештувати, конфіскувати майно, туртурувати, шантажувати, вербуючи в сексоти.

18. 2. 46 р. в с. Тростянець, Золочівського р-ну, Львівської обл., НКВД арештувало священика, голову сільради, учителя та всіх десятників тому, що в них ніби були закопані автомати. Як виявилось, автомати підкинули самі більшовики.

В с. Ключів Великий, Печеніжинського р-ну, Станіславівської обл., селянинові Васильчукові Василеві енкаведисти підкинули огидно замордованого і з надпаленими руками трупа. Ця провокація правила сталінським бандитам за привід конфіскувати майно цього господаря, а крім цього за засадою збірної відповідальності і ще 30 господарів.

Картину того, як широко большевики в боротьбі проти українського революційного руху застосовують провокацію, доповнимо ще одним »прийомом«.

На терені Горохівського, Дубенського, Демидівського р-нів — Рівенської обл., *нквд під маскою ОУН створило сітку підпільної організації, побудовану за всіма вимогами власне ОУН: відповідними постами, зв'язками, роботою. Мета такої організації це поперше втягнути до своїх лав весь революційний елемент, щоб при першій-ліпшій нагоді його цілком зліквідувати, і подруге, під маскою революційного руху вести компромітуючу цей рух діяльність.*

Такі спроби творення під маскою підпілля провокативних організацій були в багатьох інших місцях. Зокрема, *такі організації творить нквд по школах, щоб втягати до них найзапальнішу, патріотичну, але недосвідчену молодь і її потім знищувати.*

*

Одним із основних фактів сили українського революційного підпілля на українських землях є всебічна підтримка цього руху від якнайширших мас українського громадянства. Ця справа дуже добре відома большевикам, і вони *намагаються за будь-яку ціну довести до розриву між підпіллям і легальною частиною громадянства, всілякими способами відірвати українське громадянство від українського самостійницького руху.*

Щоб осягнути цю мету вони, силою обставин, не спроможні знайти жодного іншого ефективного засобу, крім *терору*, вони саме цей єдиний засіб застосовують *дуже широко, з нечуваною дотепер у світі жорстокістю і садизмом.*

Масові облави на українські села і міста з участю кількатисячних загонів спецвійськ нквд, озброєних найновішою військовою технікою, масові арешти, побої, знущання, тортурування, морди, часто зовсім непричетних людей, вивози на Сибір, конфіскація майна, спалювання цілих сіл, окремих господарств, розстріли соток

мирних жителів — загальне щоденне явище на українських землях в період 1944–46 рр. Таких страхіть ще ніколи в своїй історії не переживала не то жодна країна в світі, а навіть і Україна, доля якої судила вже багато бачити і пережити за весь час своєї історії. Супроти того, що діється тепер на Україні, що виконують тепер на українських землях большевицькі загарбники, бліднуть навіть усі страхіття татарських нападів, що становлять найкривавішу сторінку дотеперішньої історії Східної Європи. Здається, що навіть у найзлочиннішій уяві (крім, певна річ, большевицьких злочинців) кільканадцять років тому не змогли повстати образи такого терору, таких знущань з людей, з усього народу, як тепер на Україні. А те, що діється тепер на Україні і про що нам доводиться писати, це не вифантазований макабричний образ, — це якнайреальніша дійсність, дійсність кожного дня на українських землях, дійсність, у якій примушені жити 40-мільйонів українців.

Спробуємо коротко накреслити найтипівішу щодо цього становища на Україні за останні роки картину.

Світає. Село Н. обступлене сотнями спецвідділів НКВД. Довкола села горять вогні. При них гріються, сплять, сидять чекісти. Всі виходи з села блокують сильні застави. На всіх домінуючих над тереном пунктах кулеметні гнізда. Село оточує один ланцюг енкаведистів. Там, далі, під лісом, заліг другий ланцюг. Десь у корчах, заведені, глухо гудуть 2-3 легкі танки, панцерні авта. По всіх стежках і дорогах снують густі патрулі. З ними — спеціально вишколені собаки. Ще тільки кілька хвилин — і вся ця причаєсна банда, нацькована політруками, розбещена до наймовірності вічним мордуванням, виголодніла, перемерзла, часто п'яна, — залле, затопить мирне українське село. Ще тільки кілька хвилин, — і почнеться горе — на українських землях облава.

От вона вже починається. Сотні людей відриваються від погасаючих вогнів з приготованою до пострілу зброєю, з довгими дротами для шукання криївок вдираються в село. Брешуть собаки. Чути перші удари крісів об замкнені двері. Чути, як вилітають перші вибиті вікна. Чути тут і там брудну московську лайку. Вибігають із сонних хат люди в білизні. Скоро зникають знову. Тут і там розлягається плач вирваних із сну дітей, тут і там чути голосіння зляканих жінок.

Ще кілька хвилин — і над селом здійметься і стоїть один суцільний гул: гул матюків п'яних енкаведистів,

лементу жінок, дітей, черги автоматів і кулеметів, брязкіт розбитого скла і товченого посуду.

На кожному подвір'ї група з 20-30 большевицьких бандитів. Всі озброєні, крім автоматів, гранат, довгими твердими дрючками. Розбивають загати, перекидають стоги, викидають снопи із stodіл. В хатах розвалюють печі. Зривають підлоги. Часто буває, що розбуджена господиня ще не встигла вратися, як уже її господарство являє собою лише саму велику руїну. Шукають за криївками, за підпільниками.

Не найшли нічого. Всакають ще раз до хат. Кажуть готувати собі сніданок: яйця, печену качку, самогон, вареники. Коли господиня проситься, що цього всього не має, — б'ють прикладами, шомполами, копають ногами.

Перекидають все в коморі, в скрині. Один повз плечі одного вже ховає щось у кишеню: краде. Кілька ласими очима дивляться на молоду дівчину, — дочку господині. Господиня-мати дрижить. Вона знає, що це означає. Хочє, щоб дівчина десь вийшла. Та на цей раз небезпека загрожує не з цього боку; дівчину не гвалтують, а заарештовують її. Плач матері і брудна лайка енкаведистів.

В сусідів знайшли криївку. Розриваються гранати. Витягають когось, хто сам застрілився в криївці. Потім із криївки вискакує ще два чоловіки з кулеметом і автоматом. Б'ють по енкаведистах. Та становище їх безпорадне. Два проти тридцять. Гучне: »Хай живе Самостійна Україна!« — один падає від куль енкаведистів, другий стріляє собі в голову з власної пістолі. За хвилину з місця, де було господарство, б'є в небо стовп полум'я і диму.

Біля вогню енкаведисти розправляються з власницею господарства. Допитують хто в неї жив, як називається, що робив. Господиня не признається. Їх серед тортур замордовують. Труп кидають у вогонь. Кидають у вогонь також трупи двох побитих повстанців. Їм лише відрубано голови, щоб завести їх у райцентр. Труп третього повстанця, який видається їм командиром, заберуть у райцентр цілий. В небо б'є гул, стовп диму і полум'я, запах паленого людського тіла...

З іншої хати енкаведисти принесли присмажену качку і самогон. Починають біля вогню »сніданок«. Від запаху печеного людського тіла робиться так млосно, що не можна витримати. Енкаведисти п'ють за »совет-

ськую власть» і приміряють щойно стягнені з побитих повстанців закривавлені чоботи. В будинку школи примістилися слідчі нквд. Навчання під час облави не відбувається. Біля слідчих купа паперів. З усіх кінців села ведуть сюди під конвоем арештованих. Женуть жінок, чоловіків, дітей і старих. Їх під вечір — сотні. Свистять шомполи, бризкає з-під розсіченої шкіри кров. Підсувають підписати заяви про співпрацю з нквд. За всяку ціну хочуть здобути відомості про підпілля. Одних переслухують відразу, інших відвозять автомашинами в райцентр.

Облава триває ще чотири дні. Нарешті, коли навіть найменша соломинка зрушена із свого місця, коли все село виглядає, як один велетенський смітник, коли щонайменше 80% мешканців села заарештовано, переслухано, побито — облава кінчається. Зо співом «Я другою такої країни не знаю, где так вольно дишет чело-век...», з брудною лайкою на адресу українського підпілля, «местного населенія», «Самостоятельной України» спецвідділ нквд від'їжджає із села Н. Люди падають на вколішки, підносять руки до неба і просять Бога, щоб ця облава... не повторилася знов завтра...

Накреслена картина — це лише дуже-дуже неповний, блідий, схематичний нарис того, що в умовах большевицької окупації на українських землях у рр. 1944-46 називається облавою у всіх її варіантах. А саме облава — це основний засіб здійснювання на Україні большевицькими загарбниками їх влади, основний засіб «прибирання до рук» волелюбного українського народу, повсталого до збройної оборони належних прав. За допомогою облав стягають податки, позики, поставки облавами забирають на каторжні роботи на Урал, Донбас, в Кузбас, за допомогою облав «організують» з українського населення «істрібительні батальйони», міліцію, за допомогою облав борються з українським революційним підпіллям.

Часто облави відбувалися одночасно в більшій кількості сіл, часто в цілому районі (25-30 сіл), або навіть в кількох районах. Тоді охоплена облавою територія оберталася у фронтний відтинок у цілковитому цього слова значенні. Скрізь большевики копають окопи, скрізь роблять кулеметні застави, скрізь снують густі патрулі, густо розтягаються телефонні проводи, скрізь у селах, поза селами, погід лісами, в усіх хащівниках

повно війська, цілими днями не вмовкають кулемети, автомати, рвуться гранати, горять будинки. Арештують і віддають основним допитам десятки тисяч людей, катують, сотні родин вивозять на Сибір, цілі десятки людей на місці без суду розстрілюють.

Ось як нормує в одному випадку своїм наказом таку масову облаву акцію керівник великої весняної облави на Гуцульщині 1945 р. — енкаведівський полковник Щербина:

»1) В усі населені пункти району виставити військові гарнізони. 2) З 15 квітня ц. р. і до особливого розпорядження заборонити всім, без винятку, громадянам пересуватися в межах районів з одного населеного пункту до другого без спеціального на те дозволу військових начальників, дислокованих у населених пунктах. 3) Усіх громадян, що без вищезгаданого дозволу пересуватимуться по районах, негайно арештувати і приставляти у в'язницю. 5) Всі громадяни, в яких ховаються бандити і ці, що ухиляються від мобілізації до ча, негайно мусять заявити про це військовому начальникові. В противному разі, їх при виявленні в них тих, що ховаються, негайно арештувати, а їхні сім'ї вивезти для виселення. 6) Всі військові начальники мусять провести ретельний обшук усіх будівель, городів та місцевостей у всіх районах, щоб виявити та арештувати бандитів, які ховаються, їх посібників і тих, що ухиляються від мобілізації до ча; осіб, що чинять опір, знищити. 7) Члени родин, які ховаються від радянської влади, негайно вивозити в райцентр на збірний пункт, до дальшого виселення їх у Сибір«.

Крім облав, большевики дуже часто переводять окремі терористичні наскоки на села меншими силами. Такий терористичний наскок на село — це облава в мініатюрі. Тому і довше не будемо над цим зупинятися.

Почавши від осени 1945 р., на всій території України, охопленій українським революційно-визвольним рухом, московсько-большевицькі окупанти, для успішного придушення визвольної боротьби українського народу, почали розміщувати т. зв. гарнізони, тобто військові залоги силою від 20-200 чол. (залежно від стратегічної важливості пункту). В січні 1946 р. гарнізони розміщено дослівно майже в усіх селах. Від квітня 1946 р. залишено їх тут майже 60%. Вся територія зайнята військовими гарнізонами, обернулася в один великий

військовий табір. Над усією країною запанувала цілковита сваволя нквд. Терор набув ще гостріших форм, дійшов до ще більших розмірів.

Дуже послідовно щодо українського громадянства большевики застосовують засаду родинної відповідальності. Заарештовують, піддають тортурам, вивозять на Сибір не лише членів ближчої рідні повстанців і підпільників, а й дуже часто далеких родичів. Переслідує нквд не лише родини активних учасників революційного підпілля, а й родини всіх, навіть не обов'язково політичних, емігрантів.

Завжди, одначе, з найбільшою жорстокістю переслідує батьків, жінок, чоловіків і дітей — найближчу рідню учасників революційного підпілля і УПА. Ніколи — ні вдень, ні вночі — вони не можуть почувати себе скількикинебудь безпечними. Вони завжди, кожної хвилини, можуть сподіватися налету енкаведівських бандитів. Поведінка завжди однакова. Груба лайка, постійні питання, де брат, чоловік, син, дочка: «ви всі бандити», «всіх вистріляємо, як псів», «у нас на Сибірі для вас усіх місця вистарчить»; руйнують помешкання, конфіскують окремі речі з хатньої обстановки, грабують усе, що лише можна взяти і що лише має якунебудь вартість; цілими годинами переслідують, б'ють до крові, до неприємності, арештують, вивозять до тюрм, знов катують, допитуючи про тих членів рідні, що в підпіллі. Загрожують вивозом, розстрілом, звільняють з в'язниці, щоб по кількох днях знову починати допит наново. Обіцяють звільнити тоді, коли арештований зобов'яжеться доносити нквд на того члена рідні, який в підпіллі. Арештовують або когось з членів родини, або і цілу рідню. Арештованим доводиться прощатися з життям і зо світом уже назавжди. Арештовують, як правило, вночі, виривають зо сну лише в білизні і дуже часто не дають із собою більше взяти, не зважаючи на температуру на дворі. Арештовують часто жінок з малими дітьми, чоловіків з жінками. Перед ув'язненням їх розділюють. Так, розділених, окремо матір, окремо кількарічну дитину, окремо чоловіка, окремо жінку, після засудження висилають на Сибір. Під час перебування в тюрмі найчастіше не приймають жодних передач. Діти, жінки, старі вмيراють дуже часто в тюрмах. На Сибірі вони витримують не більше року-двох.

Навесні 1945 р. в пересильному таборі в м. Трускавець (Дрогоб. обл.) містилося 420 осіб — членів родин укра-

їнських підпільників. Тут було 70% жінок і 30% чоловіків, 60% дітей і підлітків та 30% старих.

5. IV. 46 р. в с. Колодруби, Комарницького р-ну, Дрогоб. обл., нквд вивезло на Сибір 6 родин, із с. Повергів, того ж р-ну — також 6 родин. Вивезені родини — це родини впалих повстанців.

В с. Рідків, Козинського р-ну, Рівенської обл. всіх людей, що їх сини, брати, батьки чи чоловіки в УПА, нквд вислало на роботу в Донбас.

В м. квітні 1946 р. в Любешівському р-ні, Волинської обл., нквд заарештувало всі родини повстанців. Все майно цих родин пограбувало нквд спільно з колишніми червоними партизанами, що живуть у Любешеві.

14. II. 46 р. в с. Угринів Горішний, Станиславівського р-ну, цієї ж області, над трупом сина-повстанця нквд в жахливий спосіб замордувало батька — Дмитра Ленюка.

7. IX. 45 р. в с. Олеша, Товмацького р-ну, Станиславівської обл., енкаведисти запалили хату підпільника «Лютого» та два рази кидали у вогонь його жінку з дитиною. Коли їй все ж пощастило вирватись з вогню, її заарештували.

Узимку 1946 р. з Степанського р-ну, Рівенської обл., нквд вивезло 14 родин підпільників. 8. V. 46 р. з цього ж р-ну вивезено на Сибір 8 родин.

Ось як оповідає про своє арештування 16-річний хлопчина, брат однієї молодої дівчини-учасниці українського революційного підпілля.

»Ускочили до хати вночі. Я був сам, бо мама, боячись арешту ночувала звичайно по чужих хатах. Енкаведистів було із 30. Я почав плакати, вони лаяли мене, називали бандитом. Витягли з ліжка лише в білизні і наказали за 3 хвилини бути готовим. Коли я почав шукати черевиків, їх уже не було. Вже котрийсь енкаведист встиг вкрасти. Довелось йти босому. (це було на початку березня, на дворі був сніг і мороз). Мене вкинули на платформу вантажного авта і повезли до сусіднього села, до гарнізону. Тут вкинули до якогось порожнього приміщення без долівки, без шиб у вікнах (лише ґрати), неопаленого. Ранком прийшов якийсь лейтенант нквд і почав допитувати мене, де сестра, в кого перебуває, коли була дома. Я ні в чому не признався. Тоді прийшов участковий нквд казав мені розібратися до нага і лягти на землю лицем до долу. Сам взяв виломлений з паркана кіл і почав мене ним бити по спині, по голові, по плечах. Коли

поломовився перший кіл, участковий взяв другий. Я знепритомнів. Коли в очутився, цей участковий запитав, чи я буду говорити все, що знаю про сестру. Я відповів, що ні. Участковий ухопив мене за волосся і почав товкти обличчям до землі. З носа бризнула кров, на землі зробилося болото і вимазало мені все обличчя, заліпило очі, рот. Так товк обличчям об землю, може з 15 хвилин. Я знову знепритомнів.

В цьому приміщенні мене, босого, тримали 3 дні. За весь час дали 1 літр теплої зупи. Кожного дня допитували наново, загрожували розстрілом, обіцували Бог зна що. Я нічого не викрив.

На четвертий день привезли мене до другого гарнізону. Тут знову почалися допити. Мене примушували робити найчорнішу роботу. Спати казали мені на принесеній мною спеціально на те цеглі.

По тижнях перевезено мене до тюрми в райцентрі. Тут знов почав мене допитувати начальник нквд. Випустили щойно по 3 тижнях.

Другого дня, я ледве живий повернувся додому, знов з'явився енкаведист, забрав мене до другої порожньої кімнати, кинув на долівку, заткав хусткою рота і почав бити револьвером куди попало домагаючись зізнань про сестру. Під час биття я знову втратив притомність...»

Досьгодні тобто до кінця 1946 р., нквд заарештувало або вивезло на Сибір (цілком або частково) щонайменше 80% тих родин, члени яких якнебудь зв'язані з українським революційним підпіллям. Усі родини підпільників, переслідуювані нквд примушені провадити також нелегальний спосіб життя.

Крім родинної відповідальності, широко застосовують більшовики супроти українського громадянства також засаду збірної відповідальності.

За кожний протибільшовицький виступ українського підпілля більшовики, не маючи змоги знайти справжніх його виконавців, мстяться за нього на українському населенню. Порядком помсти за дії УПА більшовики спалюють часто цілі села, окремі господарства, розстрілюють невинних людей, побивають без найменших причин мирне громадянство.

23. IV. 46 р. в с. Дички, Рогатинського р-ну, Станисл. обл., група повстанців звела бій з енкаведистами. Щоб помститися за свої втрати, енкаведисти спалили в цьому

селі 28 господарств, що належали зовсім невинним людям. Село запалили ракетами.

В с. Старатин, того ж р-ну, у відплату за вбивство серж. нквд большевики спалили 8 господарств.

У Бурштинському р-ні, Станиславівської обл., за час від 10. I. до 30. IV. 46 р. большевики спалили або знищили 50 господарств.

25. IV. 46 р. б. с. Рожнів, Заболотецького р-ну Львівської обл., большевики, мстячись за втрати в бою з УПА, вбили 2 дівчат, які збирали ягоди: Яремко Емілію і Лесюк Галю.

В с. Погорільцях, Глинянського р-ну, Львівської обл., большевики розстріляли цілу родину — чоловіка, жінку та 7-річну дитину — за те, що в них квартирували повстанці.

13. II. 45 р. в с. Іване Золоте, Заліщицького р-ну, Тернопільської обл., большевики спалили в вогні господарю за те, що біля її хати повстанці звели бій.

21. XII. 45 р. в с. Матіївці, Коломийського р-ну, Станиславівської обл., енкаведисти спалили господарство Волошинюк Параски за те, що в її хаті перебував 1 повстанець. Молоду дівчину Рибак Марію, що під цей час перебувала в хаті, кинули у вогонь, де вона живцем згоріла.

18. II. 46 р. в с. Козівка, Великобірського р-ну, Тернопільської обл., з цієї ж самої причини большевики спалили одне господарство та без допиту розстріляли Сагана Мих., та його жінку і дочку.

За прикладом гітлерівців, большевицькі окупанти *назначували в багатьох випадках з-поміж цивільних, мирних громадян, закладників.* Якщо б упродовж означеного часу на терені даної місцевості стався якийсь виступ підпілля, — *закладники мали бути знищені, їх майно skonфісковане.* Цю методи практикували большевики головню 1945 р. на всій території України, охопленій діями підпілля.

Ми вже згадували про масові арешти, що провадили большевики, щоб вербувати сексотів. Крім вербування сексотів, такі арешти — масові й окремих людей, часто навіть не дуже довготривалі, переводжувані, одначе, постійно, кожного дня, — *мають на меті також загальне, постійне, тероризування населення і роздобування відомостей про підпілля.*

Арешти відбуваються найчастіше без найменших приводів, а в містах в більшості випадків таємно, переваж-

но вночі. Під час арештування енкаведисти поводяться брутально. Всі тюрми, побудовані на всій Україні, різними окупантами, за останні роки під большевиками постійно переповнені. На тюрми обернено багато нових будинків. Часто у випадках масових арештувань за тюрми правлять школи, приміщення окремих державних установ, приміщення окремих культурно-освітніх установ, приватні будинки, льохи, пивниці. Показовий той факт, що в м. Тернополі, яке цілковито було знищене в період фронтових дій між чача та німецькою армією навесні 1944 р., одним із перших будинків відбудовано тюрму і відразу заповнено її в'язнями, які до того часу були ув'язнені в інших приміщеннях, обернених на тюрми. Школи, лікарні, ще довго після того не мали відповідних приміщень. Сьогодні на Україні в тюрмах перебувають сотні тисяч українців, не враховуючи тих, яких нквд вже вивезло в глиб СРСР і постійно далі вивозить. Загалом до сьогодні, тобто до кінця 1946 р., большевики виарештували близько 1 мільйон українців (числа арештованих нквд ніколи не опублікує).

Всі в'язні большевицьких тюрем перебувають у жахливих умовах. Камери переповнені до тої міри, що не стає місця спати на долівці. Часто в'язнів розміщують на різних вогких, брудних підлогах, у льохах. Ніхто з в'язнів не дістає не лише постелі, а навіть в'язки соломи, щоб мав на чому переспати. Люди часто вмлівають від тісноти і браку повітря. Скрізь у тюрмах страшенно брудно. Між в'язнями ширяться інфекційні недуги (тиф венеричні недуги, при чому ці поширюють самі сифілітики-енкаведисти, гвалтуючи жінок). Харчування дуже погане; часто лише 200 грамів хліба та літр супу на добу. Посилки з дому здебільшого до рук в'язнів не доходять. *Дуже великий процент арештованих становлять завжди жінки і, особливо — молодь.*

В м. Ковелі, Волинської обл., під кінець м. січня 1946 р. нквд заарештувало 80 осіб. 70% арештованих становила шкільна молодь. Такі арешти відбулися тоді в райцентрах: Турівськ, Голоби, Камінь-Коширськ, Маневичі, Маціїв, Колки, Ківерці, Степань, Державне. Серед арештованих завжди найбільше було молоді.

В м. травні 1945 р. відбулися масові арешти серед середньошкільної молоді в м. Тернополі.

В м. листопаді 1945 р. відбулися масові арешти в мм. Бережани і Бучачі (Тернопільська обл.).

Щоб від арештованих роздобути відомості про підпіл-

ля, більшовики застосовують найжорсткіший тортур.

В с. Гаї Винниківського р-ну Львівської обл., більшовики хочаючи здобути відомості про підпілля, закатували на смерть одну дівчину. Дівчині відрізали литку, відрізали груди, поламали руки й ноги, повиривали з голови волосся.

15. VI. 45 р. в с. Пнів'є, Надвірнянського р-ну, Станисл. обл. під час переслухання енкаведистами вшали жінку, щоб змусити її до зізнань.

14. VI. 45 р. в с. Дебеславці (Коломийщина) нквд заарештувало 80 жінок. Мета арештування — здобути відомості про підпілля. Під час допитів жінок сильно били. Солович Парасці, Ковалецькій Анні поламали руки.

22. II. 46 р. в с. Тростянець, Золочівського р-ну, Львівської обл., енкаведисти, намагаючись здобути відомості про повстанців від молодих дівчат, припікали їх дротами та викручували їм руки.

29. V. 46 р. в с. Раї Дітковецькі, Брідського р-ну, Львівськ. обл., більшовики заарештували 2 дівчат-сестер. Одну з них під час допитів замордували.

7. V. 46. р. на хуторі Осередок, Гощинського р-ну, Рівенської обл., нквд арештувало молодого хлопця Шаблія Олексу. Під час допиту його мордували, що ушкодили нервову систему (мав наскрізь проколений багнетом цілий бік). Коли продовж тижня його здоров'я не покращало, хлопець повісився.

Прагнучи здобути відомості про підпілля, у своїй оскаженілій люті енкаведівські кати тортурують також дітей.

В січні 1946 р. в с. Нем'яч, Підкаменецького р-ну Львівської обл., нквд арештувало кількох малих хлопців. Дубину Гриця, 1931 р. народження питали, що він знає про брата-підпільника. При тому впливали хлопцеві шомполом шмату в горло і в той час страшенно били, підвішували за карк на шнурку і так лишали доти, доки хлопець не втратив притомности, а потім відливали. В такий спосіб тортурували Цюпана Луку (1933 р. нар.) та Боярського Володимира (1931 р. нар.).

22. XI. 45 р. в с. Лука Мала, Великобірського р-ну, Терноп. обл., більшовики зловили молодого хлопця Гупчака Івана, 1927 р. нар. Тому, що він не хотів подати жодних відомостей про підпілля, його вивезли в ліс і замордували.

В лісі б. с. Добриводи, Козинського р-ну, Рівенської

обл., енкаведисти зловили хлопця, 1931 р. нар., який пас коні. Під закидом співпраці з повстанцями, його сильно побили, прив'язали до дерева і так залишили в лісі.

В с. Полиці, Рафайлівського р-ну, Волинської обл., зимою 1946 р большевики арештували 14-річних дівчат і, намагаючись роздобути від них відомості про повстанців, били їх, ляляли на розібраних до нага холодну воду.

1. VIII. 45 р. в с. Стебник, Лисеницького р-ну, Станисл. обл., енкаведисти зловили 12-річного хлопця Драганчука Василя і тяжкими побоями хотіли вимусити від нього зізнання про підпілля. Не зважаючи на нелюдські знущання, хлопець не сказав нічого.

Енкаведисти розбещені тим, що все їм вільно і що всякий їх злочин проходить їм безкарно, *доконують масових убивств цілком невинних людей, в тому числі часто сивоволосих старих та малих дітей, вимордовуючи часто цілі ні в чому невинні родини.*

27 III. 46 р. в с. Подувільна, Перемишлянського р-ну, Львівської обл., большевики вбили 2 дітей, які бавилися на дорозі. Одно з них мало півтора, друге 12 років. Обидві дівчинки.

В с. Белзець, Олеського р-ну, Львівської обл., большевики зловили на полі учня 9-тої класи середньої школи Лозового. На допитах, поламавши руки, ребра, його замордували. Труп вечером вкинули за селом в жито. Другого дня мати знайшла його, спорядила до похорону, школярі сплели вінки і збиралися хлопця поховати. Тоді большевики ще раз наскочили, забрали тіло разом з домовиною, розігнали дітей. З тілом подалися у напрямі райцентру. Коло райцентру роздягнули труп замордованого ними з убрання і викинули в рів на пасовиську.

1. V. 46 р. під час облави на ліс в с. Сновичі, Золочівського р-ну, Львівської обл., большевики вбили 70-річного старця, який рубав березину.

29. VII. 46 р. в с. Підзвіринець Комарнявського р-ну, Дрогоб. обл., большевики вбили господаря, стріляючи на бузька.

26. VI. 45 р. 6. м. Богородичани, Станиславівської обл., большевики стріляли на людей, які виходили в поле працювати, і вбили Яремко Юстину років 40, і Романюк Мих., років 24.

6. VI. 45 р. в с. Гуцулівка Коломийського р-ну, Станиславівської обл., 3 п'яні енкаведисти зайшли до шко-

ли, вдерлися до кляси під час навчання і почали стріляти з револьверів дітям понад голови.

6. X. 45 р. війська нквд робили облаву на полонину Станимір (р-н Надвірна, Станисл. обл.). Там стрінули дівчину-пастушку Яремчук Анну. Енкаведисти згвалтували її, а потім у варварський спосіб замордували.

26. III. 46 р. в с. Іспас Коломийського р-ну, Станисл. обл., участковий нквд застрілив 17-річну дівчину Комашко Марію, яка боронилася тому, що він хотів її згвалтувати.

Є ще й інші випадки того, як большевики поводяться з мирною українською людністю.

2. XII. 45 р. господар Таргонський Петро, що був 4 рази поранений на фронті, брав дрова з сином Іваном. Саме тоді завязався бій відділу УПА з нквд. Щоб не було свідка большевицьких втрат, большевики розстріляли обох. Другого дня знайдено трупи, а біля них луски патронів. В потилицях були знаки від пострілів.

15. V. 46 р. в Цуманському р-ні, Рівенської обл., був такий випадок. Нквд зігнало багато чоловіків та жінок і наказало брати участь в обляві проти УПА; зігнані чоловіки та жінки, розтягнені в розстрільну, мали йти попереду енкаведистів. Вони мали або прийняти на себе вогонь повстанських кулеметів та автоматів, або змусити повстанців до того, щоб не стріляли й уможливити нквд в такий спосіб підсунутися ближче.

19. II. 46 р. із Станиславівської тюрми випустило нквд жителів села Узінь, Станиславівського р-ну, Вовк Вас. 1905 р. нар., та Вовк Олексу, 1902 р. нар. Увечері того самого дня з'явилися у них «стрибки» і заявили, що мають наказ нквд їх знов арештувати і доставити до Станиславова. Четвертого дня жінки, несучи своїм чоловікам їсти до тюрми, знайшли їхні замордовані трупи (з виколеними очима) коло лісу.

5. XII. 45 р. на приліску Березівці в с. Колодіївка, Станиславівського р-ну, цієї ж області, нквд вимордувало ні в чому неповинну сім'ю Славичів. Вечером кілька неквд-стів підійшло під вікно хати Славича Вас. В хаті вже спали. Енкаведівські бандити кинули через вікно 4 гранати. В хаті почувся зойк конаючої матері з двома дочками. Виваживши двері енкаведисти вскочили до середини. Найстарша заміжня дочка Марія із сином на руках успіла вирватися на двір. Тут разом з дитиною впала від черги енкаведівського автомата. Чергою з автомата енкаведисти добили пораненого вже перед

тим гранатою старого господаря Василя. Так само розстріляли ще одну дочку. В загальному енкаведисти замордували 7 осіб: Славича Василя, років 38, його жінку Феню, років 49, три дочки, заміжню дочку Марію Стельмах, років 22 з 4-річним сином Іваном. Пощастило врятуватися лише зятеві Стельмахові Дмитрові. Він легко поранений сховався під піч і прикрився трупом матері. Після морду енкаведисти пограбували все убрання і харчі. Крім масових цілком безпідставних арештів, з цією ж самою метою — попасти на слід підпілля — *большевики переводять також масові безпідставні розшуки, ревізії.* При тому поводяться точно так, як на облавах. Тому й не будемо довше над цим зупинятися. Вкажемо лише, що на всіх теренах дій УПА, які перебувають під большевицькою окупацією, *нема, мабуть, ні одної хати на селах, ні одного господаря, які хоч би раз не були уже перевернуті догори коренем.*

Нквд намагається натрапити на слід підпілля, застосовуючи також методу *принагідного переслухання зустрічних громадян.* Це переслухання вони влаштовують під маскою нібиrinaгідної розмови в поїздах, у почекальнях на пасажирських двірцях, у вестибюлях кінотеатрів, у бібліотеках, серед пасажирів на вантажних автомашинах, на дорогах (коли по дорозі навинеться енкаведистам під руку). Розпочинаючи ніби цілком безпредметову розмову, енкаведист намагається завжди довідатися від свого співбесідника, хто він, звідки, як називається, куди йде, чи їде і т. д. Часто енкаведисти убрані по-цивільному і не завжди можна зорієнтуватися, з ким маєш діло. Якщо під час розмови енкаведистові щось видається підозрілим, він свого співбесідника з місця арештує.

Большевицькі загарбники зовсім не задовольняються тим, що хочуть протиставити українському революційному рухові загальне українського населення, організуючи різні компромітуючі цей рух провокаційні дії, організуючи під терором зовнішню аґентуру, брехливу пропаганду. Вони намагаються за будь-яку ціну допровадити український народ до найширшої братовбивчої війни, до винищування революційного руху руками самих українців і через це нарешті, до того, що ми вже нераз підкреслювали, — до цілковитого морального заломання народу, до компромітації самостійницької ідеї. Цю мету, крім усяких інших способів, вони вирішили досягнути *організуючи по українських селах т. зв.*

«істребительніе баталіони» або т. зв. «самооборонні відділи», чи «сільську міліцію». Через ці організації більшовики мали домогтися масового залучення легальної частини українського народу до активної боротьби проти українського революційного самостійницького руху, мали викликати широку одверту братовбивчу боротьбу, в якій тероризований нквд брат мав убивати брата за те, що той бореться за найріднішу справу українського народу — за знищення ярма більшовиків на Україні.

Спочатку нквд пробувало організувати «стрибків» із добровольців. Коли ж таких ніде не було, коли не могли жодні намови, обіцянки, привілеї, слівні погрози, нквд взялося на інший, досить таки оригінальний спосіб. Не зважаючи на те, що все українське населення від малого до старого, цілком стоїть по боці українського революційного самостійницького руху, *більшовики почали організувати «істребительніе баталіони» примусово.* Головний елемент, на який вони в цій справі розраховували — це демобілізовані з ча та молоді хлопці допризовного віку. Їх кликали до райцентру, чи просто лише до сільради, або клубу в своєму селі, пояснювали обов'язки, серед яких на першому пляні був обов'язок боротьби з підпіллям, призначували командира (звичайно офіцера або старшого підофіцера нквд), давали кріси, амуніцію і, нарешті загрозували тюрмою Сибіром, розстрілом на випадок, якщо б «баталіон» здав зброю повстанцям. «Істребительний баталіон» був зорганізований.

Зрозуміло, що українська людність ставила рішучий спротив цій акції. Рідко коли могло нквд зібрати збори в клубі, якщо люди знали, що йдеться власне про організацію «стрибків». Часто на другий день після того, як нквд силою роздавало молодим хлопцям чи демобілізованим кріси, вони їх приносили і кидали під сільраду, в райцентрі під нквд.

Нквд тоді вдавалось до терору. Почалися арешти, побої, шантаж, погрозування Сибіром, щоб змусити зголоситися взяти зброю і служити в «істребительних баталіонах».

19. П. 46 р. в с. Полтава, Глинянського р-ну, Львівської обл., більшовики арештували 9 молодих хлопців за те, що вони не хотіли взяти зброю і вступити до «стрибків».

В с. Рідків, Козинського р-ну, Рівенської обл., нквд покликало 20 чоловіків і «запропонувало» їм взяти зброю. Коли вони відмовилися, їх арештовано і пристав-

лено до райцентру. Тут, зазнавши енкаведівських тортур, заарештовані мусіли підписати заяву, що зброю беруть «добровільно». Демобілізований червоноармієць Вівсик Федір категорично відмовився взяти зброю. Його за те били до непритомности так, що лежав місяць хворий. Коли, дещо одужавши, він почав ходити, йому зноу силоміць давали зброю.

У вересні-жовтні 1945 р. в сс. Слов'є, Неці, Підсиновка, Седлищанського р-ну, Волинської обл., большевики арештували всю чоловічу молодь, за те, що вона не хотіла вступити в ряди міліції.

Цього ж самого місяця в с. Пуцень, цього ж р-ну, викликано до военкомату 22 демобілізованих. Там порядком мобілізації видано їм зброю та наказано вступити в міліцію або до «стрибків».

В с. Довжниця, Колківського р-ну, Волинськ. обл., молодому хлопцеві, який не хотів вступити в «стрибки» енкаведисти поклали на спину дошку і били по спині доти, доки він не згодився взяти зброю.

В Ратненському р-ні, Волинської обл., тих, які не хотіли вступити в «стрибки» нквд морило голодом, викидало з тюрми на мороз і там їх тримало під вартою. Переслідування скінчилося щойно тоді, коли хтось згодився вступити в «стрибки». Були випадки, що розлючені енкаведисти забивали людей на смерть і тоді підризували їм горло або вішали, а потім говорили, що ці люди покінчили самогубством.

В с. Сітяне б. с. Куртиліс, Ратненського р-ну, нквд, щоб змусити молодих хлопців вступити в «стрибки», палило їм під голими ногами солому.

Українці-чоловіки, арештовані нквд за те, що не хотіли вступити в «стрибки», часто по 2-3 тижнях верталися додому цілковито чорними від енкаведівських побоїв.

Майже завжди нквд примушувало «стрибків» підписати заяви такого змісту:

»Я (ім'я, по батькові, прізвище), уроджений... р. зобов'язуюся перед нквд в тому, що зо зброєю в руках буду вести боротьбу проти УПА-банд та їх помічників аж до цілковитого їх знищення, не жаліючи своїх сил, а якщо буде потрібно, віддам своє життя за нашу Советську Вітчизну. Зброю, яку я отримав, буду охороняти, як самого себе і нікому її не віддам...«

Серед української молоді, гвалтовно забраної больше-

виками до «стрибків», або міліції, *яквд ширить деморалізацію організуючи розпусту, пияцтво, влаштовуючи гульбища, дикі оргії, культивуючи бандитські навички.* На основі багатьох фактів легко встановити, що большевикам виразно йдеться про те, щоб знищити серед української молоді всяку національну і людську мораль і етику, довести до стану худоби, з якої можна б було зробити що лише кому подобається.

Акція організування «стрибків» большевикам в основному провалилася. Змушені силою взяти зброю проти українського підпілля, молоді українські хлопці часто передавали її повстанцям, переходили цілими групами до УПА, були в постійному контакті з українським підпіллям. Большевики затривожені співпрацею учасників «істребительних баталіонів» з українським підпіллям, були змушені в дуже багатьох випадках самі розпускати, з таким трудом організовані «істребительні баталіони». *Проте така метода боротьби проти українського підпілля — примушувати іти брат проти брата — ганебна, підла.*

Як одну з метод боротьби большевиків проти українського самостійницького руху треба відмітити також *забирання з України майже всієї української молоді.* Її большевики забирають під різними приводами. Найбільшу кількість молоді (від 17-23 рр. життя) большевики забирають до червоної армії. Її, як правило, висилають до частин ча розміщених на Далекому Сході. Багато молоді так чоловічої, як і жіночої вивозять на різні роботи в глиб ССРСР: до копалень вугілля, залізної руди, до фабрик, заводів, на лісові роботи. Багато молоді забирають примусово до шкіл т. зв. ФЗН (Фабрично-заводського навчання). *Територію України майже цілком «очистили» большевики від найбоєздатнішої української молоді.*

Загальну деморалізацію української людности намагаються большевики поширити також, *організуючи по селах т. зв. клуби і насильно втягнути молодь до комсомолу.*

Клуб формально має бути центром культурно-освітнього життя в селі, тобто, розсадником большевицької пропаганди. Практично там, де він сьогодні існує, він є найчастіше центром розперезаних гульбищ, що їх улаштовують «стрибки», приїжджі енкаведисти, представники комсомолу і куди силою зганяють сільську молодь. В переважній більшості українських сіл, одна-

че, клуби сьогодні фактично не існують. Якщо навіть вони існують формально, то відчиняються не більше як 2-3 рази на рік, коли в дні офіційних большевицьких свят приїздять представники адміністрації. І тоді українська людинність ховається десь, щоб лише не бути примушеною іти до клубу.

Завдання комсомолу — виховувати в большевицькому дусі *молодь*, тобто *нацьковувати її проти українського революційного руху*.

Ось як формується завдання комсомолу на території дій УПА в цитованій нами таємній резолюції Волинського обкому кп(б)У:

»Зобов'язати міськкоми і райкоми кп(б)У подавати систематичну допомогу комсомольським організаціям у їх масово-політичній роботі серед молоді, зосереджуючи основну вагу на питанні підвищення ідейного впливу комсомольських організацій на молодь, роз'яснення молоді антинародньої суті українсько-німецького націоналістичного бандитизму і організації в безпосередню боротьбу з ним...« (підкр. наші — Ред.).

Знаючи про таке завдання комсомолу, українська молодь, що живе цілком революційною боротьбою, підтримувана батьками, ставить рішучий спротив у втягуванні її до комсомолу. Кожного, хто добровільно вступає до комсомолу або легко дається змусити до підписання заяви про вступ до цієї організації, бойкотує українська молодь і українське громадянство. Большевики і тут легко не уступають. У Бурштинському р-ні Станіславівської обл., напр., вони *почали по селах організувати комсомол силою*. Зганяють молодь до сільради і змушують підписувати заяви, вступу до комсомолу. Хто з молоді не хотів підписувати заяви, того били і підписували за нього самі.

Крім того в багатьох випадках стверджено існування *таємних комсомольських організацій*. Їх большевики закладають для того, щоб: а) маскувати їх перед українським підпіллям і загально свідомим українським громадянством, ворожо наставленим до комсомолу; б) заохотити до вступу в комсомол деякі слабші елементи з-поміж української молоді, які явно не відважилися б виступити проти загальної думки свого оточення; в) зробити ефективнішою роботу комсомольців як співробітників нкб. Зрозуміло, що така таємна комсомольська організація ще більшою мірою, як легальна, є фактично організацією большевицьких розвідників, сексотів.

Факти творення підпільних комсомольських організацій занотовано в багатьох р-нах (Калуський, Галицький, Товмацький — Станиславівської обл.). Загалом акція втягування української молоді в комсомол більшовикам цілком не повелася.

По-варварськи знущуються більшовики з релігійних почувань українського населення. Поминаємо тут офіційне переслідування більшовиками греко-католицької церкви у зв'язку з акцією перетягування її на православ'я. В результаті цієї акції багато священиків, включно з усім греко-католицьким єпископатом, кинуті в тюрми, закрито багато церков. Про цю акцію в українській підпільній пресі матеріали вже публікувалися. Вся акція мала на меті: а) знищити греко-католицьку церкву як релігійну і національну інституцію, яка дуже поважною мірою охороняє український народ від русифікаторських впливів Москви; б) терором заламати деяку частину духівництва, змусити його до співпраці з НКВД і в цей спосіб підірвати авторитет церкви серед нашого народу взагалі. Крім офіційного переслідування греко-католицької церкви більшовики часто грабують церкви, розганяють людей з Богослужень, нищать образи святих, публічно знущуються з релігійних почуттів українського населення.

В с. Морква, Пінського р-ну (Білоруська ССР) НКВД кілька разів в шапках заходило до церкви під час Богослуження. В січні 1946 р. в цьому селі, п'яний участковий НКВД зайшов до церкви погрожуючи револьвером, вигнав усіх людей на двір.

13. V. 46 р. до відомого монастиря в Почасві (Терноп. обл.) прибула процесія із Східної України. Під монастирем на неї напало НКВД, порвало і знищило хоругви, побило людей і священиків. Потім усіх прочан НКВД арештувало.

19. VI. 46 р. в с. Вербіж, Щирецького р-ну, Львівської обл., більшовики вдерлися до церкви і пограбували фелони, хоругви та інші церковні речі.

29. V. 46 р. такого самого грабунку більшовики доконали в с. Нагуїв, цього ж р-ну. Другого дня в с. Дмитіє пограбовані в церкві речі вони намагалися обмінювати за горілку.

На Великдень 1946 р. в с. Корчин, Скільського р-ну, Дрогобицької обл., участковий НКВД Рудаков під час Богослуження впровадив коня до церкви.

В м. вересні 1945 р. екаведисти пограбували церкву в

с. Здишів, Кам'яно-Бузького р-ну, Львівської обл., Після грабунку зігнали до церкви дівчат та, п'яні до безтями, повбиралися у ризи і наслідували відправу Богослуження, мішаючи її із сороміцькими словами. Випили все вино та закусили проскурою. Зігнаних арештували і намагалися спалити разом із церковним будинком, але обурений до краю народ не допустив до цього.

Ми вже згадували в одному місці про те, що большевики не лише навмисне не борються, напр., з плямистим тифом по українських селах, який за останній час став у деяких місцевостях масовим явищем, а ще й пляново його поширюють. Так само стоїть справа і з *венеричними недугами*. Венеричні недуги большевики поширюють масовим заражуванням дівчат і жінок у тюрмах, масовим гвалтуванням жінок солдатами-червоноармійцями, які вже впродовж 2-3 років нахабно товчуться по українських селах. Жодної боротьби проти цих недуг не організують. *Цивільне населення, а головню сільське, не має забезпеченої навіть мінімальної медичної допомоги.*

Ось як про це пише один з наших дописувачів з р-нів Волин. обл.:

»В Козинщині, де живе понад 30 тисяч людей, є всього 5 фельдшерів воєнного випуску, з них один завідує здоровельним відділом в райцентрі. (в райцентрі немає жодного лікаря). Районні амбулаторії холодні, з повибиваними шибамми, без устаткування і медикаментів. Крім йоду, аспірини, немає жодних інших ліків.

В районі є пункт для інфекційно-хворих. Тифозний пункт у с. Жабокриках Великих, напр., приміщений у найзабрудженішому районі села. Міститься він у старій школі. У віддалі 15 м. від нього є новий шкільний будинок, в якому вчать діти. У віддалі яких 25 м. також церква. Тифозників лікує санітар ще з царської російської армії, якого знання хвороб обмежується до трьох найважливіших, (як він говорить): корости, тифу, »шпанки« (до цієї він зараховує всі інші незнані йому хвороби).

На 6 районів є лише одна лікарня в Дубні, про яку селяни також нічого доброго не розказують. Доступ до неї для широких верств населення досить утруднений. Вимагається спрямування, посвідки, (чи не підозрілий у співпраці з революційним підпіллям),

поза офіційними коштами — величезних хабарів для розбещеного медперсоналу...»

Одним з важких засобів боротьби большевицьких окупантів проти українського революційного руху і українського народу в цілому є також економічний грабунок.

Ми вже згадували про такий грабунок карпатських і поліських районів. Він такий же по всій Україні. Большевики накладають великі норми здачі хліба, молока, м'яса і ярино-овочевих поставок, великі податки, позики, страхування, а разом з цим *не ліквідується нечуваного мародерства чи і всіх воєнізованих формацій різного призначення.* Що залишиться українському селянинові після виконання офіційних контингентів і податків, обов'язково заберуть різні мародери, озброєні і умундуровані бандити-грабіжники.

Мародерство різних воєнізованих формацій, яке вони культивують разом з адміністрацією НКВД, особливо жажливих розмірів набуло 1945-1946 рр. В різні пори дня селяни, які живуть у селах, розташованих, головне, при важливіших шляхах, можуть сподіватися бандитського нальоту озброєної групи. Мародери грабують все: борошно, товщ, взуття, одяг, гроші, пасіки, руйнують хатню обстановку, крадуть годинники, всі вартісніші речі, які лише можуть взяти. Улітку, восени, окремі групи салдатів часто насакають на городи і грабують просто з городів ярину, з ланів — картоплю. Большевицька влада цілком на це не зважає також тому, щоб доценту пограбований український селянин не міг у жоден спосіб матеріально підтримати українське підпілля. І хоч большевицьким загарбникам у цей спосіб не пощастить якоюнебудь мірою завдати скількинебудь серйозного удару українському підпіллі, та їм завжди вдається *зіпхати українського селянина і робітника на дно економічної нужди, примусити його жити на голодному пайку, одягатися у лахміття, вони зробили так, що для української людности проблема шматка хліба і якогонебудь одягу найважливішою проблемою дня, на якій зосереджуються всі зусилля людини, вся її увага.*

В 1946 р. посуха знищила урожай у більшості східних областей України. Не зважаючи на те, московсько-большевицькі окупанти не зменшили обов'язкових зернових поставок хліба та інших сільсько-господарських продуктів. Навіть тоді, коли селянин-одноосібник не має сам ні зерна хліба, він повинен купити зерно там, де його

ще можна було дістати, і здати хліб державі. За нездачу контингенту стосовано такі кари, як у нормальний час. Занотовано напр., такий факт, що селянка з Бесарабії (Ізмаїльська обл.) приїхала до м. Стрий (Дрогобицька обл.) купувати зерно, щоб його відразу у цьому ж місці здати державі як обов'язковий контингент. Большевицька адміністрація до тієї міри підвищила свою «справність», що від селян Ізмаїльської обл. могла прийняти контингент у Дрогобицькій обл. (Одна область від одної віддалена на кількасот клм.).

В результаті такої політики в більшості Східних областей УССР в 1946 р. вибух голод. Щоб рятуватися від голодової смерті, мільйони людей із цих областей йдуть та йдуть по хліб туди, де був кращий урожай головно в західні області УССР.

Почавши від червня 1946 р., в західних областях УССР можна було щоденно спостерігати таку незвичайно жахливу картину:

На станцію заїздить поїзд, він увесь обліплений голодними. Вони всі худі, виснажені, одні кістяки і лахміття, з великими торбами на плечах. Все висипається на станцію і затаборює коло неї. Вночі розпалюють вогні, гріються і, в чім хто може, — в консервних коробках, військових їдунках, — готують якусь нужденну вечерю. Потому, поклавши торби під голову, притулюються тісно до себе, лягають на голу землю спати.

Другого дня сотнями вирушають на найближчі села, на базар, до міста. На базарі купують зерно, картоплю, борошно, або вимінюють на них свою останню сорочку, свій останній піджак. На селах жебрають хліба, кілька декаграмів квасолі, кілька картоплин, вимінюють на зерно все, що лише мають, наймаються за жарчі в селян-одноосібників на роботу.

За 2-3 дні з кількома кілограмами зерна, борошна, квасолі вертаються знов на станцію. За цей час приїжджають сюди знов нові сотні голодних. Раптом на станції з'являється нквд. Каже викидати все те, що в торбах. Відбирає від усіх все, що люди, рятуючись від голодової смерті, купили за останній гріш, за останню сорочку, все те, чим їм допомогли добрі люди. Часто доходить до сутички між голодними і нквд. Сиплється на енкаведистів каміння, енкаведисти стріляють на натовп. Ні одна мати не повернеться вже ніколи до своїх голодних дітей.

Занотовано вже кілька випадків мордів з метою лудо-

їдства, вчинених голодними. До таких страхить, до такого звиродніння людини допроваджує сьогодні населення СССР большевицька кліка.

Голод, викликаний большевиками в 1946 р., нагадує багато де в чому голод, організований ними на Україні в 1932-33 рр., жертвою якого впало близько 7 мільйонів українців.

Щоб заграбувати для держави весь хліб і в західних областях УССР, большевики заборонили указом президії верховної ради УССР людності східних областей купувати і вивозити харчові продукти в східні області. Цю заборону умотивували тим, що ніби в західних областях на всіх землях з'явився рак. Щодо зерна, то його заборонено продавати з огляду на кампанію державної хлібозаготівлі.

Вся ця політика — фізичне знищення учасників українського підпілля, жакливий терор супроти українського цивільного населення, примушування українського населення до братовбивчої боротьби, цілеве поширювання плямистого тифу і венеричних недуг, жакливі умови в тюрмах, концтаборах, економічний грабунок українського населення, який в наслідок доводить до голоду в буквальному розумінні цього слова, незабезпечення хоча б мінімальною медичною допомогою, має єдину мету: *фізично винищити весь український народ*, в якому, як довго він лише живий, завжди можуть відроджуватися самостійницькі прагнення, такі небезпечні для плянів кремлівських імперіялістів про панування над світом. З татарами і чечено-інгушами большевицькі імперіялісти порадили собі в той спосіб, що переселили їх з їхніх споконвічних земель «в інші райони СССР». З 40-мільйоновим українським народом такий «плян» важче здійснити. Але «українську загрозу» сталінській імперії можна до деякої міри усунути, знищивши фізично якщо не весь народ, то, в усякому разі біологічно і політично найціннішу його частину — молодь, увесь самостійницький елемент. І вони цю «українську загрозу», з їхньою упертістю ноторичних злочинців, з жорстокістю дегенератів, ось уже впродовж багатьох років ліквідують.

Дуже показовим для становища на українських землях під большевицькою окупацією у рр. 1944-46 був *перебіг т. зв. виборів до верховної ради СССР 10. 2. 1946 р.* Щоб забезпечити «явку» населення до виборчих урн і не допустити до цілковитого бойкоту виборів,

большевицькі окупанти вже від половини січня 1946 р. почали розташовувати на українських землях військові залоги (т. зв. гарнізони) кількістю пересічно 20-60 чол. в кожному селі. В багатьох випадках гарнізони нараховували від 100-200 чол. Від першого дня свого заквартирування вони розпочали шалений терор. Лише облогами їм вдавалося загнати людей на передвиборчі пропагандивні мітінги. Мітінги відбувалися у приміщеннях, у вікнах яких на дворі були скеровані готові до пострілу кулемети. *М. Гречуза, голова президії верховної ради УССР, який бальотувався у Бережанській окрузі, на передвиборчій мітінг приїздив з охороною 8-тисячного загону спеціальних НКВД, які при цій нагоді в цілій околиці перевели великі облоги.*

В день виборів терор осягнув кульмінаційної точки. Населення відмовилося голосувати. Люди ховалися, тікали в ліси, влаштовували протибольшевицькі демонстрації. До полудня на всій території України, охопленій революційним рухом, проголосувало не більше як 5% виборців. Тоді пішли в рух багнети, приклади, автомати. Часто гарнізонники гнали людей до виборчих приміщень за допомогою танків, бронемашин. Часто тягнули людей до виборчих урн за волосся, на мотузках, приводили їх зв'язаними колючим дротом, привозили пов'язаних на возах. Чогось подібного до того, що діялося у той день на українських землях, в історії світової демократії ще ніде не занотовано. Сотки людей розстріляно за відмовлення від голосування, десятки тисяч за те арештовано, сотні тисяч побито, покалічено, зруйновано тисячі помешкань. За більшість виборців, яких жодними тортурами не можна було змусити голосувати, проголосували самі гарнізонники. В результаті такого голосування часто в урнах було на цілі сотні більше бюлетенів як на списку управлених виборців. Фактично в цей день справді проголосувало добровільно не більше 3% української людности, 30-40% голосувало лише під жахливим терором, решта взагалі не голосувала. За офіційними даними большевиків, проголосувало 98,8% зареєстрованих виборців...

17. 1. 46 р. в с. Воля Жовтанецька, Куликівського р-ну, Львівськ. обл. НКВД розстріляло Деркача Мих. за його негативне ставлення до виборів.

2. 2. 46 р. в с. Желдець, Кам'янка-Струмилівського р-ну, Львівськ. обл., НКВД розстріляло Бурка Григорія, років 40, Сенькова Мих., років 42, Стронницького Вас.,

років 32, Гузьвіру Петра, років 42 за їхнє негативне ставлення до виборів.

В с. Космач, Яблонівського р-ну Станисл. обл., большевики заскочили в колибі 3 селян, які ховалися перед виборами. Їх большевики замордували, потім порізали багнетами груди, повідрубували голови і кинули в вогонь.

Під час «підготовки» до виборів нквд спалило в Галицькому р-ні 51 господарств, у Станиславівському — 41, Богородчанському — 6; арештувало в Галицькому р-ні 590 осіб, Станиславівському — 214, Богородчанському — 160; вивезено в Сибір в Галицькому р-ні 6 родин, в тому числі 6 дітей, в Станиславівському р-ні 3 родини, в Богородчанському — 12 родин, в тому числі 7 дітей; вбило в Галицькому р-ні 33 особи, в Станиславівському — 58, в Лисецькому р-ні — 14 (Станисл. обл.).

В с. Блюдники, Галицького р-ну, Станисл. обл., большевики зловили члена виборчої комісії Шатурну Івана (він відмовився голосувати), побили його прикладом, наклали мотуз на ший і так, підганяючи ззаду багнетом провадили його до виборчого приміщення, щокільканадцять метрів б'ючи його знову прикладами. Припроваджений силою до урни, Шатурна знову відмовився голосувати. За те большевики зв'язали йому мотузками руки назад і, зв'язаного, вкинули до криниці з водою. Шатурна Іван — демобілізований боєць ча, відбував військову службу в 1940-45 рр., учасник німецько-більшевицької війни.

В цьому ж селі тих усіх, які не хотіли голосувати, гарнізонники загнали до пивниці в молочарні, напустили води і замкнули. В воді по ший «виборці» стояли 5 годин. Коли їх потім запитали енкаведисти, чи будуть голосувати, вони відповіли, що не голосуватимуть.

В с. Колодіївка, Станисл. р-ну, Якубів Марію до виборчого приміщення большевики тягнули за волосся.

В с. Підпечари, Станисл. р-ну, большевики розстріляли Оврач Анну за те, що не хотіла йти голосувати.

Володимир Борисович, мешканець с. Комарів, Галицького р-ну, не бувши в стані витримати побоїв, вкоротив собі віку.

В с. Селища, Галицького р-ну, тих, що відмовилися голосувати, большевики збрали до хати голови сільради і хату підпалили... На тих, які намагалися тікати, відкрили вогонь.

Висвітлюючи методи боротьби большевиків проти українського революційного самостійницького руху не можемо поминути т. зв. «Звернень» уряду УССР в цій справі. В цих «зверненнях» уряд УССР закликав українське підпілля вийти з лісів і з підпілля зо зброєю і зо своїми керівниками, зголоситися до органів радянської влади і обіцював, що ці всі підпільники і повстанці, які прийдуть і зголосяться добровільно з «повинною», будуть «прощені» й улаштовані на мирну працю. Дехто з непоінформованих і наївних людей міг би вважати ці звернення за амнестію уряду УССР для учасників українського революційного підпілля. Так воно, одначе, не є. В Советському Союзі амнестій для політичних в'язнів фактично не існує. В Советському Союзі політичних противників компартії знищують, а не амнестують. Це підтверджується досвідом 28-річного існування большевицького режиму. Крім того, «...ці звернення, адресовані до «учасників банд», обіцюють амнестію, і «прощення» тим «обдуреним» і «заблуканим», які до даного речинця зголосяться із зброєю до нквд і видадуть усіх знаних своїх політичних співпрацівників, усі знані їм військові і підпільні таємниці та будуть співпрацювати з нквд...» («1945 рік на українських землях»). І далі тут пишеться: «...Як бачимо, умови прощення були цинічно нахабні і не до прийняття жодним у світі чесним членом політичної організації чи визвольно-революційної армії...»

Найновіший досвід останніх років потверджує також те, що всі зголошені, волею користуються дуже коротко. Зараз після того, як тут і там деякі слабші одиниці зголосилися на нквд, в большевицькій пресі почали появлятися статті з закликом, щоб бути «пильним», бо, мовляв, серед зголошених «є замасковані прихильники самостійницького руху». Нквд, очевидно, дуже активно підтримувало висловлену в пресі «громадську думку» *Більшість зголошених нквд арештувало і депортувало в глиб СССР.*

27. 5. 46 р. в Степанському р-ні, Рівенської обл., всіх тих, що прийшли з «повинною», нквд, під покришкою мобілізації, арештувало.

10. 12. 45 р. в с. Озеряни (Волинська обл.) нквд арештувало колишнього учасника УПА Колоду, який зголосився кілька тижнів перед тим з «повинною».

Інших большевики примусили співпрацювати з нквд або і інших різних формах боротися проти українського революційного руху. «...Іх примушується їздити разом

з енкаведистами і видавати всякі знані їм криївки, сільські хати, своїх друзів, прихильних знайомих, їх примушують тероризувати українську людиність. Від такої «амнестії» багато «прощених» збожеволіло, покінчило самогубством, а решта скотилися на саме дно людської підлоги...» («1945 рік на українських землях»).

Про те все, що діється останніми роками на Україні, тобто, про всю величезну боротьбу українського народу і, весь той терор, який застосовує проти українського народу нквд, большевицька преса і радіо цілковито мовчать. Продовж останніх 3 років (як і завжди до того часу) в большевицькій пресі не з'явилася ні одна стаття, яка б об'єктивно висвітлювала фактичне становище на українських землях, охоплених революційною боротьбою, не з'явилася ні одна вістка, яка б віддзеркалювала дійсні події на Україні. Ця преса, що дуже точно нотує кожний, навіть найменший страйк в США, кожну найменшу демонстрацію у Єгипті, ця преса, яка ніби обурюється з приводу придушення визвольного руху в Індонезії голляндцями, і не нотує дуже часто, великих боїв УПА, що майже щоденно ось вже впродовж 3 років на Україні і не обурюється з приводу кривавого придушення визвольної боротьби українського народу нквд. Те все, що діється за останні 3 роки на Україні, нквд повиває цілковитою таємницею. Лише час-до-часу в цій пресі вміщується найбрудніші наклепи на українській самостійницький рух. Така політика — це ще одна, гідна лише большевицьких «демократів», метода поборювання українського національно-визвольного руху.

Якщо б ці наші рядки читав хтось, хто не є «громадянином» т. зв. ССРСР, а громадянином якоїсь справді демократичної країни (для громадян ССРСР всі ці справи, про які ми пишемо, цілком зрозумілі) — він напевно, читаючи про всі бандитські злочини большевиків загарбників, запитав би: Як же ж з правосуддям? Чей же існують в УССРСР якісь суди, вони іменуються навіть «народніми».

Для висвітлювання того, що таке большевицькі «народні суди», наведемо один приклад.

26. 4. 46 р. гром. Каралаш Маноїл переходив з с. Чорний Потік до с. Брідок (р-ну Застава, Чернівецька обл.). По дорозі зустріла його вантажна автомашинка, на якій їхав нач. «істребітельних баталіонів» в цьому ж р-ні Христенко та воєрук СШ в м. Застава Александров.

Каралаш цих людей пізнав тому, що вже давно з ними знався особисто. Крім вище згаданих, на машині були ще якісь енкаведисти, яких він не знав. Христенко наказав Каралашові їхати з ним, щоб показати в Чорному Поточі, де мешкає священник Костинюк. Каралаш згодився, не знаючи, що хочуть енкаведисти зробити з священником. Як виявилось потім, енкаведисти їхали, щоб вимордувати всю сім'ю священника. Незадовго після цього нквд почало розповсюджувати вістку, що мовляв, цього жажливого морду dokonали »бандерівці«. Каралаш публічно спростував цю чутку і викрив дійсних убивців. За те нквд його арештувало. 23. 6. 46 р. районний суддя м. Застава засудив Каралаша за наклепницьку ніби пропаганду до 2 років тюремного ув'язнення. На процесі суддя Бондаренко поставив підсудному таке питання: »Чи це напевно був Христенко? Людина на людину схожа, а Христенко того вечора був у Чернівцях. Ти людина чесна, щоб не страждати даремно по тюрмах, спростуй свої свідчення, які обвинувачують Христенка«. Підсудний відповів: »Я п'яний не був, Христенка знаю особисто і це насправді були вони...«

Цей факт цілком характеризує большевицьке правосуддя. Воно має одно спільне з нквд, поставлене їм керівниками злочинцями, завдання — »знищити, будь-якою ціною самостійницький рух на Україні«...

*

Такі методи, що застосовують большевики в їхній боротьбі проти українського самостійницького революційного руху і всього українського народу. Вони найбільшою мірою бандитські, злочинці, ганебні.

Та навіть за допомогою таких бандитських, злочинних метод московсько-большевицьким окупантам не щастить знищити український національно-визвольний революційний рух, не дається поставити український народ на коліна. Ідейний фанатизм, що ним просякнуті українські революціонери і повстанці, дозволяє їм не боятися найжахливіших тортур. Переконання в слушність своєї правди дає силу українському народові зносити найжорстокіший терор. З трьох років нерівної боротьби проти московсько-большевицьких окупантів та їх агентів український народ вийшов переможно. Сьогодні, з кінцем третього року большевицької окупації на Україні, діє, як і діяв, організований український самостійницький рух. Сьогодні, з кінцем третього року больше-

вицької окупації на Україні, український народ ставить, як і ставив, масовий спротив терористичній большевицькій політиці і цілковито підтримує, як і підтримував, самостійницький революційний рух. Сьогодні, з кінцем третього року большевицької окупації на Україні майже зовсім безпорадним супроти революційної боротьби українського народу стає ніби непереможне до цього часу нквд. Сьогодні український самостійницький рух має далеко більше співчуття і зрозуміння як серед народів ССРСР, так і серед сусідних народів поза межами ССРСР, як це було перед трьома роками.

Справа визволення українського народу величезними кроками посувається вперед. І цього найзакономірнішого, бо відповідаючого найближчим прагненням усього великого, здорового, українського народу не зупинити жодному теророві, не зупинити жодним, навіть найзлочиннішим плянам, навіть найпідступнішим хитроцям московсько-большевицьких окупантів.

Неминучим наслідком цього процесу буде Українська Самостійна Держава. Тоді і український народ постареться ще раз пригадати большевицьким злочинцям усі їхні заповідані йому злочини і звірства.
